

บทบาททางด้านการเมือง

ในตอนเช้าของวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ได้มีกลุ่มบุคคลคณะหนึ่ง ประกอบด้วยคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ซึ่งเรียกตัวเองว่า "คณะราษฎร" โดยมีพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา (พจน์ พหลโยธิน) ตำแหน่งรองจเรกองทัพบก เป็นหัวหน้า ได้ประกาศยึดอำนาจการปกครองประเทศจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 แห่งราชวงศ์จักรี และทำการเปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น การปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยคณะราษฎรได้ออกประกาศชี้แจงเหตุผลแห่งการที่ต้องเข้ายึดอำนาจในการปกครองประเทศในครั้งนั้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แถลงการณ์ฉบับที่ 1 ไก่กล้าใจที่ระบอบกษัตริย์อย่างรุนแรงที่ไม่เคยมีมาก่อน เพื่อหวังผลในการชักจูงให้ประชาชนเข้าข้างฝ่ายตน ซึ่งพออดรูปใจความได้ว่า กษัตริย์ทรงแต่งตั้งขุนนางคิวงค์และคนสอพลอไร้ความรู้ให้ดำรงตำแหน่งที่สำคัญๆ ไม่ทรงตั้งเลี้ยงราษฎร ปล่อยให้ข้าราชการทำการทุจริต และไม่ส่งเสริมการศึกษาของประชาชน รวมทั้งกษัตริย์ไม่สามารถแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจและความทุกข์ยากของประชาชน ได้อย่างไรก็ตาม ความคิดที่จะยึดอำนาจเคยมีมาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อสมัย ร.ศ. 112 ในสมัยรัชกาลที่ 6 แต่ผู้ก่อการถูกจับกุมเสียก่อนๆที่จะลงมือปฏิบัติ² สำหรับความคิดริเริ่มในการเข้ายึดอำนาจครั้งหลังนี้ ปรากฏว่าไก่ก่อตัวมานานอย่างเงียบๆ โดยคณะนักเรียนไทยในปารีส ได้เริ่มปรึกษากันตั้งแต่ พ.ศ. 2467 มูลเหตุจูงใจที่สำคัญคือ นักเรียนไทยไม่พอใจการจ่ายเงินของหม่อมเจ้าจรรยาศักดิ์ กฤษดากร ทูตไทยประจำกรุงปารีสแก่

¹ อ่านแถลงการณ์ฉบับที่ 1 โดยละเอียดในภาคผนวก

² อ่านรายละเอียดจาก บันทึกเชิงประวัติศาสตร์ 43 ปีเมื่อมวลชนเป็นใหญ่ ในสยาม. โดยชจร สุขพานิชและคนอื่นๆ (พระนคร: โรงพิมพ์ประชาชน) หน้า 39-46.

นักเรียนไทย จึงได้มีเหตุโต้เถียงกันขึ้น นับแต่เวลานั้นก็ได้มีการคิดและชักชวนเพื่อจะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นแบบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ คั้งนั้นกลุ่มพลังปัญญาชนกลุ่มนี้จึงได้ทำการเคลื่อนไหวทางการเมืองกันอย่างเงียบ ๆ จากบันทึกของ พลโท ประยูร ภมรมนตรี ซึ่งต่อมาภายหลัง เป็นผู้นำสำคัญของคณะราษฎรคนหนึ่ง ได้บันทึกไว้ในหนังสือ "เบื้องต้นประชาธิปไตย บันทึกความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์สมัย พ.ศ. 2475 - 2500" ซึ่งสมาคมข้าราชการแห่งประเทศไทยจัดพิมพ์ขึ้น เมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2516 ว่า การประชุมครั้งแรกได้เริ่มเมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2467 ที่ห้องพักแห่งหนึ่ง ณ ถนนสุขุมเมอราร์ค (Rue Du Sommerard) ซึ่งเช่าห้องใหญ่ไว้เฉพาะประชุม¹ ผู้ร่วมประชุมรวม 7 คน คือ นายปรีดี พนมยงค์ นักศึกษากฎหมายฝรั่งเศส ร้อยโท แปลก ชีตตะสังคะ สำเร็จวิชาจากโรงเรียนเสนาธิการทหารบกไทย และมาศึกษาต่อที่โรงเรียนนายทหารปืนใหญ่ฝรั่งเศส ร้อยตรี ทัศนัย มิตรภักดี อดีตผู้บังคับหมวดกรมทหารม้าที่ 5 นครราชสีมา และศึกษาต่อที่โรงเรียนนายทหารม้าฝรั่งเศส หลวงศิริธารโมตรี นายเดิม นายจรูญ สิงหเสนี ผู้ช่วยอธิการราษฎรสยาม ประจำกรุงปารีส เคยเป็นนักเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรม และนายสิปตรี ในกองทหารอาสาสงครามโลกครั้งที่ 1 คร. ตัว อธานุกรม นักศึกษาวิทยาศาสตร์ในสวีตเซอร์แลนด์ และเคยเป็นเจ้านายสิปในกองทหารอาสาสมัครสงครามโลกครั้งที่ 1 นายแนบ พหลโยธิน เนติบัณฑิตอังกฤษ และ ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี นายทหารกองหนุนซึ่งเคยเป็นผู้บังคับหมวดทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การประชุมครั้งนั้นได้มีการกำหนดหลักการดำเนินการยึดอำนาจปกครอง สิ่งสำคัญที่สุดคือ การดำเนินการชักชวนสมาชิกและการ

¹ปรีดี พนมยงค์, รัฐศาสตร์ 14 ฉบับปฏิวัติและประชาธิปไตย (พระนคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, พ.ศ. 2517) บทความเรื่องการก่อตั้งคณะราษฎร และระบบประชาธิปไตย, หน้า 210.

รักษาความลับอย่างที่สุด การชักชวนสมาชิกแบ่งเป็น 3 พวก คือ พวกที่รวมคิดตั้งแต่นั้น พวกที่บอกตอนใกล้จะลงมือปฏิบัติการ และพวกที่บอกให้รู้ในวันปฏิบัติการ จากวิธีการที่กำหนดไว้นี้ ทำให้สามารถรวบรวมสมาชิกได้มากเป็นลำดับ นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาได้มีการพบปะกันเป็นประจำ จนกระทั่งบุคคลดังกล่าวมาแล้วสำเร็จการศึกษาและกลับเข้ารับราชการในประเทศไทย ได้มีการประชุมปรึกษากันบ่อยครั้ง และได้มีการชักชวนสมาชิกเพิ่มขึ้น จึงทำให้เกิดสมาชิกกว้างขวางยิ่งขึ้นในหมู่ทหารบก ทหารเรือ และฝ่ายพลเรือน สำหรับฝ่ายทหารบก แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนายทหารชั้นผู้ใหญ่ มี พลเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้า (ขณะนั้นยศเป็นพันเอก) ส่วนกลุ่มอาวุโสน้อย หรือกลุ่มทหารหนุ่มมี จอมพล ป. พิบูลสงคราม (แปลก ชีตตะสังคะ) เป็นหัวหน้า (ขณะนั้นมียศเป็น พันตรี หลวงพิบูลสงคราม) ฝ่ายทหารเรือมี พลเรือเอก หลวงสินธุสงครามชัย (ขณะนั้นมียศเป็นนาวาตรี) เป็นหัวหน้า ดังนั้นจะเห็นได้ว่า พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา มิได้เป็นผู้ก่อการรุ่นแรกที่ประชุม ณ กรุงปารีส แต่มารวมในตอนหลังภายหลังที่ถูกชักชวนจึงตอบตกลงเนื่องจากตรงกับแนวความคิดของท่านอยู่แล้ว ถึงแม้คณะผู้ก่อการจะรักษาความลับกันอย่างระมัดระวังแล้ว แต่ข่าวก็ล่วงรู้ถึงบุคคลภายนอก เมื่อพลตำรวจโท พระยาอภิกรมประกาศ อธิบดีกรมตำรวจได้ออกหมายสั่งจับ หลวงประดิษฐมนูธรรม พันตรี หลวงพิบูลสงคราม นาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย คร. ท้าว ลพานุกรม และ ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี แต่ จอมพล สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงมหามานนาปรัง เห็นชื่อ ร้อยโท ประยูร ภมรมนตรี ซึ่งเคยรับใช้ใกล้ชิดมาแต่เด็ก และ คร. ท้าว ลพานุกรม น้องท่านผู้หญิงมานวราชเสวี พระยามานวราชเสวี เป็นอธิบดีกรมอัยการอยู่ อธิบดีกรมอัยการจึงขอให้อธิบดีกรมตำรวจระงับการจับกุมไว้ก่อนเพื่อสอบสวนข้อเท็จจริงให้กระจ่างเสียก่อน เหตุนี้เองจึงทำให้คณะผู้ก่อการรอดพ้นจากการถูกจับกุม

ความจริงการขัดแย้งเรื่องเงินค่าใช้จ่ายของนักเรียนไทยในกรุงปารีสมิใช่สาเหตุสำคัญแห่งการคิดเปลี่ยนแปลงการปกครอง แต่ความเจริญทางค่านต่าง ๆ ในทวีป

ยุโรป คั้งที่นักเรียนในต่างประเทศได้พบเห็นทำให้เกิดแรงคลใจว่า ถ้าประเทศไทยปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตยจะเจริญก้าวหน้าบาง

เหตุที่พื้นเอก พระยาพลพลพยุหเสนาคิดเข้าร่วมกับคณะผู้ก่อการ ๗

สำหรับเหตุที่พื้นเอก พระยาพลพลพยุหเสนาได้เข้าร่วมในการเปลี่ยนแปลงการปกครองและยอมรับตำแหน่งหัวหน้าคณะผู้ก่อการ ๗ อาจสรุปได้ดังนี้

(1) การที่ท่านได้ไปรับการศึกษาในต่างประเทศ ได้เห็นความเจริญก้าวหน้าและการปกครองระบอบรัฐสภาซึ่งฐานอำนาจมีอยู่ในบุคคลคนเดียว คือ พระมหากษัตริย์ ท่านจึงอาจคิดว่า การปกครองระบอบนี้ น่าจะมีส่วนอย่างสำคัญในการที่จะนำประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศอื่นได้ดีกว่าระบอบเดิม คือระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์

(2) ท่านเป็นนายทหารที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศคนเดียวกับท่านนั้น ที่ถูกส่งไปประจำการยังต่างจังหวัด ซึ่งตามปกติแล้วนักเรียนที่สำเร็จจากเมืองนอกทุกคนจะได้รับการบรรจุในกรมเสนาธิการ หรือไม่กี่กรมจเรทหารบก อันเป็นกรมวิชาการบริหารและวางแผนซึ่งอยู่ในกรุงเทพฯ ทั้งสิ้น แต่ท่านได้รับตำแหน่งให้ประจำกรมทหารปืนใหญ่ที่ 4 จังหวัดราชบุรี ซึ่งทำให้ท่านเกิดความรู้สึกน้อยใจเป็นอย่างมาก¹

(3) ในการประชุมสภาเกล้าโหมของนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในกองทัพบก ท่านได้เข้าร่วมประชุมอยู่ด้วย แต่ด้วยความมีอาวุโสน้อย ข้อเสนอและแนวความคิดเห็นของท่านเกี่ยวกับการปรับปรุงสมรรถภาพของกองทัพ ที่เสนอต่อที่ประชุมมักจะถูกคัดค้านและไม่ยอมรับ เช่น เรื่องประชุมซื้อปืนใหญ่จากประเทศเซโกสโลวะเกีย²

¹ ทรายนละเอียดจากกุหลาบ สายประดิษฐ์, เรื่องเดิม.

² ทรายนละเอียดจากนายสุจินดา (นามแฝง), เรื่องเดิม

(4) วันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2475 พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาถูกปลดตำแหน่ง เป็นรองจเรทหารบก โดยมีได้มีความผิดประการใดเลยแต่เนื่องจากไม่มีตำแหน่งให้ ทาน อาจจะทำให้เกิดความไม่พอใจเป็นส่วนตัวในระบบการปกครองแบบเก่า

(5) การที่มีกลุ่มนักเรียนต่างประเทศมีแนวความคิดและอุดมการณ์ร่วมกันที่จะ เปลี่ยนแปลงการปกครองอยู่แล้ว เช่น หลวงประดิษฐมนูธรรม ร้อยโทประยูร ภมรมนตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นต้น เมื่อแนวความคิดนั้นสอดคล้องกับความเห็นของท่าน ที่น่าจะ ให้โอกาสบุคคลซึ่งแม้จะค้อยอาวุโสแต่มีความรู้ความสามารถ ได้ใช้ความรู้ความสามารถ นั้นให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติบ้าง

พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาว่าคณะราษฎรยึดอำนาจการปกครองประเทศ

บุคคลสำคัญในการวางแผนการยึดอำนาจครั้งนี้เรียกตัวเองว่า ผู้ก่อการ ประกอบด้วยทหารบก ทหารเรือและพลเรือน¹ สำหรับฝ่ายทหารบกได้แบ่งออกเป็นทหารบก

¹ สำหรับบุคคลชั้นผู้นำที่เขาร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองครั้งนี้ ประกอบด้วย ฝ่ายทหารบก 32 คน ฝ่ายทหารเรือ 21 คนและพลเรือน 46 คนรวมทั้งสิ้น 99 คน ดูรายชื่อโดยละเอียดในภาคผนวก

ชั้นอาวุโส ซึ่งได้แก่ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา พันเอก พระยาทรงสุรเดช พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ พันโท พระประศาสนพิทยายุทธ โดยมี พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาเป็นหัวหน้า ฝ่ายทหารบกผู้น้อยมี พันตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นหัวหน้า สำหรับฝ่ายทหารเรือ มี นาวาตรี หลวงสินธุสงคราม นาวาตรี หลวงศุภชลาศัย เรือเอก หลวงสังวรบุพพิกิจ เรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เป็นต้น มี นาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย เป็นหัวหน้า ส่วนฝ่ายพลเรือนนั้นมีหลวงประดิษฐมนูธรรม หลวงโกวิทอภัยวงศ์ นายประยูร ภมรมนตรี (เดิมรับราชการทหารมียศร้อยโท ใ้ลาออกเพื่อไปศึกษาวิชาพลเรือนที่ประเทศเยอรมันที่ ภายหลังย้ายไปศึกษาที่ฝรั่งเศส) นายแนบ พหลโยธิน นายควั ลพานุกรม เป็นต้น โดยมีหลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นหัวหน้า บรรดาผู้ก่อการได้ประชุมปรึกษาหารือกัน ในที่สุดตกลงกันว่า จะต้องรีบดำเนินการโดยเร็ว ทั้งนี้เพราะข่าวรั่วไหลออกไปจน จอมพล สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตทราบแล้ว และเมื่อได้พิจารณาแล้วเห็นว่า ควรกระทำในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เพราะเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสม สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงแปรพระราชฐาน เพื่อพักผ่อนพระอิริยาบถที่พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยคณะผู้ก่อการมอบให้ พันเอก พระยาทรงสุรเดช เป็นผู้วางแผน ใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจ ส่วนหลวงประดิษฐมนูธรรม ให้เตรียมออกแถลงการณ์ และเตรียมร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวขึ้นก่อน ดังนั้นในเช้าตรู่ของวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ตรงกับวันศุกร์ เดือน 3 ปีวอก คณะผู้ก่อการนี้ เรียกว่า คณะราษฎรภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ก็ยึดอำนาจการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมทากษัตริย์เป็นประมุข ภายใต้รัฐธรรมนูญได้สำเร็จ โดยปราศจากการเสียเลือดเนื้อแต่อย่างใด

เหตุการณ์ในตอนยึดอำนาจ

ในตอนเช้าตรู่ประมาณเวลา 0500 นาฬิกา ของวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 กำลังของกองทัพบกส่วนหนึ่งประกอบด้วยรถยนต์หุ้มเกราะคันเล็ก ๆ จำนวนหนึ่ง

พร้อมควักกำลังปืนกลหนักส่วนหนึ่งของทหารราบ และกระสอบทรายได้ถูกคำสั่งเสียงมาไว้ โดยรอบบังเกอร์ที่ล้อมรอบพระที่นั่งอนันตสมาคม จนกระทั่งฟ้าสว่างก็ยังไม่มีความเคลื่อนไหวใดเกิดขึ้นแก่บ้านเมืองของตนเอง แต่ในระหว่างบรรยากาศของความขมุกขมัวนั้นเอง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ในเครื่องแบบทหารปืนใหญ่รักษาพระองค์ สวมหมวกปั้ง และเหน็บคอที่วีวอลเวอร์ที่ขยับเอา โลโก้ตัวออกมาทาบกลางนายทหารยศพันเอกและพันโทของกองทัพบกหลายคนที่กำลังติดตามออกมา พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ผู้นำของนายทหารกลุ่มนี้ อยู่ในวัยประมาณ 45 ปี ตำแหน่งในขณะนั้นคือ รองจเรกองทัพบก

ภายหลังจากที่ได้ก้าวออกมาปรากฏตนท่ามกลางแถวทหารที่ถูกกระดมให้มาชุมนุมพลบริเวณหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม แล้วท่านได้อ่านแถลงการณ์ ยาวเหยียดให้แก่เหล่าทหารที่มาชุมนุมอยู่ในบริเวณนั้นได้ทราบจุดประสงค์ ซึ่งสรุปแล้วได้ใจความว่า เป็นการประกาศยึดอำนาจการปกครองจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยสิ้นเชิง ในเวลานั้นในกรุงเทพฯ คงมีแต่ จอมพล สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีว่าการกระทรวงมหาดไทย ทรงสำเร็จราชการแผ่นดินแทนพระองค์อยู่ ดังนั้นการวางแผนช่วยโอกาสของคณะผู้ก่อการซึ่งกระทำด้วยความรอบคอบ และพอเหมาะกับเวลา มิฉะนั้นแล้วเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงนี้อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปในรูปอื่นก็อาจเป็นไปได้

ดังนั้น การประกาศยึดอำนาจในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 อำนาจทั้งปวงในการรักษาพระนครจึงตกอยู่ในมือของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะผู้ก่อการแต่ผู้เดียว ถึงแม้ว่าท่านจะมีกำลังทหารไม่มากนัก และมีรถหุ้มเกราะคันเล็กๆ จำนวนไม่กี่คัน เมื่อสิ้นสุดคำประกาศยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ในอันที่จะกราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมาอยู่

¹ดูรายละเอียดในภาคผนวก.

ภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งจะเป็กฎหมายสูงสุดของประเทศต่อไป อย่างไรก็ตามประชาชนโดยทั่วไปต่างพากันโจษขานกันต่าง ๆ นา ๆ เนื่องจากเป็นเหตุการณ์ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนเลยในเมืองไทย และเสียงที่โจษขานกันส่วนใหญ่เป็นไปในทำนองที่ว่า "ทหารยึดอำนาจจากในหลวงแล้ว" แต่ประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งยังไม่ทราบวัตถุประสงค์ของคณะผู้ก่อการต่างก็มีความสงสัยกันในการทำนองที่ว่า ทหารยึดไปทำไม เพื่อใคร และเพื่ออะไร รวมทั้งรัฐธรรมนูญคืออะไร ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่เคยได้ยินได้ฟังมาก่อน

ภายหลังประกาศยึดอำนาจแล้ว กำลังรถยนต์หุ้มเกราะจำนวนหนึ่งก็เคลื่อนเข้าสู่วังบางขุนพรหมของ จอมพล สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ที่เสด็จเสด็จว่า ทรงรำรวย มีพระราชทรัพย์ถึง 300 ล้านบาท โดยมี พันโท พระประศาสนพิทยายุทธ และ พันตรี หลวงพิบูลสงคราม เป็นผู้นำกำลังยานเกราะส่วนหนึ่ง ไปเชิญเสด็จเจ็ดจุดกระหม่อมมาควบคุมไว้ที่พระที่นั่งอนันตสมาคม ซึ่งคณะผู้เปลี่ยนแปลงการปกครองใช้เป็นกองบัญชาการ หลังจากยิงปืนกดดันความความวระ 2-3 ชุด นอกจากจะควบคุมองค์ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แล้ว คณะราษฎรยังได้ควบคุมตัวข้าราชการชั้นผู้ใหญ่และเชื้อพระวงศ์อีกหลายพระองค์เพื่อใช้เป็นตัวประกันในการต่อรองกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาทิ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนริศราบุควัดทิวงศ์ พลตรี หม่อมเจ้าวงศ์นิกรเทวกุล พระยาอชิกรณประกาศ หม่อมเจ้ากษัตริย์มงคล ส่วนสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินเสด็จหนีไปประทับกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระยาเสนาสงครามผู้เดียวไม่ยอมให้ควบคุมตัว จึงถูกยิงที่ขาบาดเจ็บ¹

อย่างไรก็ตาม สำหรับผู้ที่วางแผนการอย่างแยบยลในครั้งนี้ คือ พันเอก -

¹หนังสือพิมพ์ดวงประทีป ฉบับประจำวันที 1 กรกฎาคม พ.ศ.2475

(หนังสือรายสัปดาห์).

พระยาทรงสุรเดช ซึ่งดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาทหาร โรงเรียนนายร้อยทหารบก¹ โดยเป็นผู้วางแผนลวงให้หน่วยทหารบางหน่วยในพระนครมารวมกันที่ลานพระบรมรูปทรงม้า ในตอนเช้าวันยึดอำนาจ โดยบอกว่า ให้นำอาวุธยุทโธปกรณ์ชนิดต่าง ๆ มาแสดงให้นักเรียนนายร้อยชม ผู้บังคับกองพันบางหน่วย ก็รวมควายอยู่แล้วในขณะราษฎร เช่น รอยเอก หลวงสวัสดิ์ศิริณรงค์ ผู้บังคับกองร้อยนักเรียนนายร้อย เป็นต้น ทำให้การยึดอำนาจเป็นไปโดยความสะดวกเรียบร้อย ส่วนทหารฝ่ายหัวเมืองนั้น ยังไม่อาจจะเคลื่อนกำลังได้ทัน และไม่มีผู้บังคับบัญชาสั่งการ เพราะบุคคลสำคัญถูกควบคุมตัวไว้หมดแล้ว

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับการยึดอำนาจ

ในขณะยึดอำนาจการปกครองนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่บางส่วนกำลังแปรพระราชฐาน ณ พระที่นั่งไกลกังวลด อ่าเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

ในเช้าวันที่ 24 มิถุนายนนั้น พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กำลังทรงกอล์ฟอยู่ที่สนามกอล์ฟหัวหิน เมื่อทรงได้รับโทรเลขจากกรุงเทพฯ ว่า "เกิดจลาจล" พระองค์และพระบรมราชินี ก็ได้รับเสด็จกลับพระตำหนัก และเรียกประชุมพระบรมวงศานุวงศ์ และแม่ทัพทุกคน ซึ่งทุกคนลงความเห็นว่ ให้ใช้กำลังปราบปรามโดยเด็ดขาด เพราะเป็นการกระทำที่เป็นกบฏ แต่พระองค์ผู้เดียวกลับทรงเห็นว่า จะเป็นการเสียเลือดเนื้อระหว่างคนไทยด้วยกันเองโดยไม่สมควร จึงทรงยอมรับเป็นพระมหากษัตริย์

¹ดูรายละเอียดเพิ่มเติมจาก Thawatt Makarapong, History of the Revolution : A Study in Political Behaviour, (Bangkok : Chalermnit, 1972).

อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองของประเทศต่อไป และในการยึดอำนาจครั้งนี้ปรากฏว่า เจ้านายในตำแหน่งราชการแผ่นดินที่สำคัญ ๆ และผู้เชี่ยวชาญในกิจการมากมายหลายสาขา ได้ถูกถอดถอนให้พ้นตำแหน่งไป

ในขณะที่ทำการยึดอำนาจนั้นคณะราษฎรได้มีหนังสือลงนามโดย พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอก พระยาทรงสุรเดช และพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ไปกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวให้ทรงทราบว่ามีคณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินได้แล้ว และได้เชิญพระบรมวงศานุวงศ์ไว้เป็นประกัน ถ้าหากคณะราษฎรถูกกระทำร้าย ก็จะทำร้ายเจ้านายที่จับกุมไว้เป็นการตอบแทน ขอเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับคืนพระนคร ถ้าตอบปฏิเสธ หรือไม่ทรงตอบภายใน ๑ ชั่วโมง นับแต่เวลาทรงรับหนังสือนี้ จะได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญปกครองแผ่นดิน และเลือกเจ้านายพระองค์อื่นที่เห็นสมควรเป็นกษัตริย์สืบต่อไป จะเห็นได้ว่าคณะราษฎรได้ใช้มาตรการทุกวิถีทางบีบบังคับให้พระองค์ต้องยอมรับเงื่อนไขที่เสนอไปโดยไม่มีทางเลือกเลย การตอบปฏิเสธ เป็นการเสี่ยงมากต่อชีวิตของผู้ถูกควบคุมไว้เป็นประกัน และการรบราชสำนักเสียเลือดเนื้อระหว่างคนไทยด้วยกัน ซึ่งจะเป็นการเปิดโอกาสให้นานาประเทศที่ไม่หวังดีต่อประเทศสยามเข้าแทรกแซงได้ พระองค์จึงทรงตัดสินพระทัยยอมรับเงื่อนไขหรือคำขาดดังกล่าว

นอกจากนี้คณะราษฎรภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ยังมีจุดประสงค์ที่จะได้ตัวพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นประกันอีกด้วย โดยให้พระองค์เสด็จนิวัติพระนครภายใน 24 ชั่วโมง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า แม้แต่ในกลุ่มผู้นำของคณะผู้ก่อการเองก็ยังไม่มีความมั่นใจเลยว่า การปะทะกันด้วยกำลังกับฝ่ายรัฐบาลจะไม่เกิดขึ้น เพราะถึงแม้ฝ่ายผู้ก่อการจะได้กำลังฝ่ายทหารบกและทหารเรือในกรุงเทพฯ เขาร่วมด้วยเป็นบางส่วน แต่กำลังส่วนใหญ่โดยเฉพาะอย่างยิ่งทหารหัวเมืองและยังไม่ได้แสดงเจตนาว่าจะเข้าร่วมด้วย ดังนั้น เพื่อป้องกันกรณีชกขวางจากกองกำลังที่ยังจงรักภักดีต่อฝ่ายรัฐบาล คณะผู้ก่อการจึงมีความจำเป็นอย่างรีบด่วนที่จะเอาพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้ายุหัวเขามารวมควย อย่างน้อยก็ต้องอัญเชิญพระองค์เข้ามาไว้เป็นองค์ประกัน
 ในกรุงเทพฯ เพราะเมื่อมีองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้ายุหัวเขามาประทับอยู่กับฝ่ายตน
 แล้ว ไม่วาการเสด็จเขามานั้นจะมาอย่างเต็มพระทัยหรือไม่ การต่อต้านของกองกำลัง
 ฝ่ายรัฐบาลก็อาจจะไม่เกิดขึ้น เพราะอาจจะเป็นภยันตรายต่อองค์พระประมุขของชาติได้
 คั้งนั้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ประธานผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร จึงได้มีคำสั่ง
 ควบคุมให้ น.ต.หลวงศุภชลาศัย ผู้ก่อการฝ่ายทหารเรือ นำเรือรบหลวงสุโขทัยเดินทางไป
 ยังหัวหินโดยด่วน เพื่ออัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้ายุหัวให้เสด็จนิวัติคืนสู่พระนคร
 พร้อมกันนั้นประธานผู้รักษาการพระนครฝ่ายทหาร ก็ได้มอบหนังสือฉบับหนึ่งแก่ น.ต.
 หลวงศุภชลาศัย ให้นำไปถวาย และกำชับว่าให้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระเจ้ายุหัว
 และสมเด็จพระบรมราชินีเสด็จกลับกรุงเทพฯ โดยเรือรบหลวงสุโขทัยให้จงได้ ถึงแม้ว่า
 ผู้บังคับการเรือรบหลวงสุโขทัยจะไม่รู้รายละเอียดในหนังสือที่จะนำไปทูลเกล้าฯ ถวาย
 นั้น แต่ก็ได้ทราบใจความเลา ๆ จากประธานผู้รักษาการฝ่ายพระนครว่า เป็นหนังสือ
 คำขาดให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้ายุหัวเสด็จพระมหานครภายใน 24 ชั่วโมง
 หลังจากได้รับคำสั่งแล้ว นาวาตรี หลวงศุภชลาศัย ได้้นำเรือรบหลวงสุโขทัยไปที่กรม
 สรรพวุฒทหารเรือ บางนา เพื่อรับสรรพวุฒ จำนวน 1 ใน 4 ของอัตราศึก แล้วมายาย
 โฉมหน้ามุ่งสู่หัวหินในค่ำวันนั้น และถึงที่หมายเมื่อเวลา 1000 นาฬิกา ของวันรุ่งขึ้น
 แล้วจอดทอดสมอหน้าพระตำหนัก จากนั้นได้ลงเรือเล็กเพื่อนำสารขึ้นทูลเกล้าฯ โดยได้
 ตั้งการตนขึ้นเรือว่า ถ้าตนมิได้กลับออกมาก่อน 1200 นาฬิกาแล้ว ให้ตั้งยิงพระราชวัง
 ทันที¹ นาวาตรี หลวงศุภชลาศัย ได้เข้าไปพระบาทสมเด็จพระเจ้ายุหัวท่ามกลาง
 เชื้อพระวงศ์และข้าราชการผู้ใหญ่หลายท่าน ณ พระที่นั่งเปี่ยมสุข เช่น กรมหลวง-
 สิงหริกรมเกรียงไกร เสนาบดีกระทรวงกลาโหม พระยาสุริยawangศ์วิวัฒน์ พระยาพิชัย-
 สงคราม แม่ทัพ และพระยาวิชิทวงศ์วุฒิไกร สมุหราชองครักษ์ จากผลของการเจรจา

¹ ขจร สุขพานิช และเพื่อน, เรื่องเดิม, หน้า 58.

ปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงยินดีที่จะเสด็จกลับสู่พระนคร แต่มีปัญหาเรื่องเรือรบหลวงสุโขทัยเป็นเรือรบหลวงขนาดเล็กและไม่เป็นการสมพระเกียรติแห่งพระมหากษัตริย์ไทย นาวาตรีหลวงศุภชลาศัยจึงได้ทรงโทรเลขให้จัดขบวนรถไฟพระที่นั่ง เพื่อนำเสด็จพระราชดำเนินโดยสถลมารค ซึ่งทางผู้รักษาพระนครยอมปฏิบัติตามคำร้องขอของผู้บังคับการเรือรบหลวงสุโขทัย และได้จัดขบวนรถไฟพระที่นั่งมาถวายตามพระราชประสงค์¹ โดยเสด็จในคอนบายของวันที่ 25 มิถุนายน พ.ศ. 2475 และถึงพระนครเวลา 00.40 นาฬิกาของวันที่ 26 มิถุนายน สำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนั้น ผู้ที่ได้พบเห็นยืนยันว่า ยังทรงว่า เริงอยู่อย่างปกติ เนื่องจากก่อนที่จะเสด็จเข้าสู่พระนครนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระหัตถเลขาตอบพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารว่า ทรงเห็นแก่ความสงบเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์ ไม่มีพระประสงค์ให้เสียเลือดเนื้อจึงยอมรับช่วยจัดตั้งรัฐบาลตามวิธีเปลี่ยนแปลงตั้งรัฐธรรมนูญ²

หลัก 6 ประการของคณะราษฎร

เมื่อคณะราษฎรโดยการนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาได้ยึดอำนาจการปกครองเป็นผลสำเร็จและออกแถลงการณ์ให้ประชาชนทราบแล้ว พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาจึงให้ประกาศหลัก 6 ประการของคณะราษฎร อันเป็นจุดมุ่งหมายและจะใช้ดำเนินการปกครองบริหารประเทศต่อไป หลัก 6 ประการนี้ก็คือ นโยบายในการบริหารประเทศของคณะราษฎรนั่นเอง

¹เสลา เระชะรุจิ (ไทยน้อย - นามแฝง), ประชาธิปไตย 42 ปี สรุปคำให้การของหลวงศุภชลาศัยกับไทยน้อย. (พระนคร: แพร่พิทยา, 2517), หน้า 47-48

²ขจร สุขพานิชและเพื่อน, เรื่องเดิม, หน้า 57

สำหรับหลัก 6 ประการของคณะราษฎร มีดังนี้

1. หลักเอกราช จะต้องรักษาเอกราชทางการเมือง คือ ประเทศไทยจะ
ดำเนินการทางการเมืองโดยอิสระปราศจากการแทรกแซงใด ๆ จะรักษาเอกราชทาง
ศาล กล่าวคือ ศาลมีอิสระในการดำเนินอรรถคดีทั้งปวงทุกคนที่อาศัยอยู่บนแผ่นดินไทย
ไม่ว่าชาติใด ภาษาใด เมื่อมีคดีเกิดขึ้นจะต้องขึ้นศาลไทยทั้งสิ้น

เอกราชในเศรษฐกิจ การดำเนินการใด ๆ อันเกี่ยวกับการเศรษฐกิจจะต้อง
เป็นไปโดยปราศจากการแทรกแซงหรือบังคับ รัฐมีสิทธิจะดำเนินการค้าขายกับต่างประเทศ
โดยอิสระ รวมทั้งการเก็บภาษีเข้าและขาออกได้โดยปราศจากการบีบบังคับจากชาติ
ใด ๆ

2. หลักความปลอดภัย จะต้องรักษาความปลอดภัยของประเทศ และจะต้อง
รักษาความปลอดภัยในประเทศให้การประทุษร้ายน้อยลง

3. หลักเศรษฐกิจ รัฐบาลจะพยายามทำงานให้ราษฎรทำ จะวางโครงการ
เศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอคอย

4. หลักเสมอภาค ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกัน ไม่ว่าในการรับราชการและ
การศึกษา

5. หลักเสรีภาพ ประชาชนคนไทยทุกคนมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตในการ
แสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน แต่ต้องไม่ขัดกับหลัก 4 ประการข้างต้น

6. หลักการศึกษา รัฐบาลก็จะให้การศึกษาอย่างเต็มที่แก่ราษฎร

เมื่อคณะราษฎรได้ประกาศหลัก 6 ประการนี้ ประชาชนทราบแล้ว
จึงได้ดำเนินการต่อไป แต่หลัก ประการอื่นเป็นอุดมการณ์ของคณะราษฎร ที่มีต่อการดำเนินการ

ให้บรรจube้าหมายอย่างจริงจัง สำหรับหลักข้อที่ 5 คือ หลักเสรีภาพนั้นมีข้อความที่น่าจะพิจารณา คือ "แต่ต้องไม่ขัดกับหลัก 4 ประการข้างต้น" ฉะนั้นรัฐบาลอาจกำหนดโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติ แต่ทำให้ราษฎรเสียเสรีภาพ รัฐบาลก็อาจทำได้ หรือรัฐบาลอาจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยถือหลักความเสมอภาค หรือสิทธิเท่าเทียมแม้จะขัดกับหลักเสรีภาพ รัฐบาลก็อาจทำได้ ฉะนั้นข้อความในตอนท้ายของหลักเสรีภาพจึงทำให้ข้อนี้เกือบไม่มีความหมาย

พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ประธานผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร และการเสด็จดูพระนครของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

หลังจากที่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองได้แล้ว จึงแต่งตั้งผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารขึ้น 3 นาย คือ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ประธาน พันเอก พระยาทรงสุรเดช และ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ต่อจากนั้นก็ได้นำหนังสือกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวซึ่งประทับแรมอยู่ที่หัวหิน อัญเชิญเสด็จสู่พระนคร เพื่อดำรงสถาปนาเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน ตั้งมีใจความสำคัญของจดหมายฉบับนั้น ดังนี้

... ด้วยคณะราษฎร ข้าราชการ ทหาร พลเรือน ได้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินไว้ได้แล้ว... คณะราษฎรไม่ประสงค์จะแย่งราชสมบัติแต่อย่างใด ความประสงค์อันยิ่งใหญ่เพื่อที่จะมีรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดิน จึงขอเชิญให้ฝ่าละอองธุลีพระบาทกลับคืนสู่พระนครและทรงเป็นกษัตริย์ต่อไป โดยอยู่ใต้รัฐธรรมนูญการปกครองที่คณะราษฎรได้สร้างขึ้น...¹

เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบความประสงค์ของคณะราษฎรแล้ว พระองค์จึงทรงมีพระราชหัตถเลขาตอบ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

¹ ชัยคัมภีร์ มุขะพันธ์, การเมืองและพรรคการเมืองของไทย (พระนคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2515), หน้า 118.

ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร มีใจความว่า

... คณะทหารมีความปรารถนาจะเชิญให้ข้าพเจ้ากลับพระนครเป็นกษัตริย์อยู่ใต้
 ชฎารมณูการปกครองแผ่นดิน ข้าพเจ้าเห็นแก่ความเรียบร้อยของอาณาประชาราษฎร์
 ไม่อยากให้เสียเลือดเนื้อ กับทั้งเพื่อจัดการโดยละม่อมละม้ายไม่ให้อินฮือว่า จดจาด
 เสียหายแก่บ้านเมือง และความจริงข้าพเจ้าก็ใดคิดอยู่แล้วที่จะเปลี่ยนแปลงทำนอง
 นี้ คือ มีพระเจ้าแผ่นดินปกครองตามรัฐธรรมนูญ จึงขอมอบที่จะช่วยเป็นตัวเชิด
 เพื่อให้คุณโครงการตั้งรัฐบาลให้เป็นรูปตามวิธีเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญโดย
 สะดวก...¹

ดังนั้นเมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จคืนพระนครแล้ว ผู้นำคนสำคัญ
 ของคณะราษฎร โดยเฉพาะ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้พากันเข้าเฝ้ากราบ
 บังคมทูลขอพระราชทานอภัยโทษที่ได้กระทำในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยเฉพาะ
 แดงการฉกฉวยแรกของคณะราษฎรที่ได้กล่าวอ้างเกิน และหมิ่นพระบรมราชานุภาพอย่าง
 รุนแรง ซึ่งได้พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานอภัยโทษให้ตามคำกราบบังคมทูลทุก
 ประการ ดังนั้นคณะราษฎรจึงได้ออกคำแถลงการณ์ใหม่อีกฉบับหนึ่ง ดังนี้

"เนื่องแต่คณะราษฎรได้มีประกาศแสดงถึงการกระทำของกษัตริย์ เมื่อวันที่ 25
 มิถุนายน พ.ศ. นี้ และต่อมาคณะราษฎรได้ยื่นคำนำนาการปกครอง และพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานชฎารมณูการ
 ปกครองแผ่นดินแก่ราษฎรแล้วนั้น

ต่อมาเมื่อ 30 มิถุนายน พ.ศ. นี้ พระยามโนปกรณนิติธาดา พระยาปรีชาชลยุทธ
 พระยาตรีวิสารวาจา พระยาพลพลพยุหเสนา หลวงประดิษฐมนูธรรมุ กรมการ
 ราษฎรได้ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ณ วังสุโขทัย ทรงรับสั่งถึงความจริง
 ที่ได้ทรงตั้งพระราชหฤทัยตั้งอรรถาษฎรอยู่แล้ว และสิ่งอื่นที่ทรงตั้งพระราชหฤทัยจะ
 กระทำก็ลาธุไป หาทันกาลสมัยไม่ ส่วนการที่ข้าราชการในรัฐบาลของพระองค์ใช้
 อำนาจหน้าที่ในทางทุจริต ก็สอดคล้องอยู่เหมือนกัน หากใครสมรู้ร่วมคิดด้วยไม เมื่อ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงปรารภณาคืออรรถาษฎรเช่นนี้ และทรงขอรวมมือ

¹ ขจักษ์กับ บุรุษพันธ์, เรื่องเดิม, หน้า 119.

คณะราษฎรได้เป็นประมุขของประเทศสยามแล้ว ฉะนั้นคณะกรรมการราษฎรจึงเชื่อมั่นว่า พระองค์จะทรงเป็นกษัตริย์ที่ปรารถนาดีต่อราษฎร

ประกาศ ณ วันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2475"

รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จยังพระนครเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้ว พันเอก พระยาพหล ฯ ในฐานะหัวหน้าคณะราษฎร ได้นำร่างรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวซึ่งได้ร่างไว้แล้ว กราบบังคมทูลเพื่อทรงวินิจฉัย และได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ใช้เป็นการชั่วคราวก่อนที่รัฐธรรมนูญฉบับถาวรจะเสร็จเรียบร้อย เมื่อพระองค์ได้ทรงวินิจฉัยแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศใช้ในวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เพราะพระองค์ทรงวินิจฉัยว่า ถ้าหากปล่อยให้ล่าช้าอาจจะเป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยาก หรืออาจจะเกิดความไม่สงบขึ้นในบ้านเมืองก็ได้ นับว่าพระองค์ทรงเห็นแก่ความผาสุกของราษฎร และความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองอย่างยิ่ง เป็นการแสดงว่า พระองค์เป็นกษัตริย์ที่มีพระมหากรุณาธิคุณแก่ประชาชนชาวไทยอย่างยิ่ง พระองค์หนึ่ง

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวที่ควรจะหยิบยกมาพิจารณาก็คือ ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้ได้แบ่งสมัยออกเป็น 3 สมัย คือ

สมัยแรก ผู้รักษาพระนครฝ่ายทหารมีอำนาจแต่งตั้งผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้นจำนวน 70 นาย เท่ากับจำนวนจังหวัดทั้ง 70 จังหวัด เพื่อทำหน้าที่สมาชิกสภาเป็นการชั่วคราวเวลา 6 เดือน หรือจนกว่าจะจัดการบ้านเมืองเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

สมัยที่สอง เปิดโอกาสให้ราษฎรเลือกผู้แทนของตนโดยถือเกณฑ์ราษฎรแสนคนมีผู้แทน 1 คน และทางฝ่ายคณะราษฎรก็จะเลือกคนในคณะให้เป็นสมาชิกสภาได้จำนวนเท่ากับที่ฝ่ายราษฎรได้เลือกขึ้นมา

สมัยที่สาม เมื่อ 10 ปีล่วงไปแล้ว ราษฎรจึงมีสิทธิสมมุนต์ที่จะเลือกผู้แทนเข้าสู่สภาได้เต็มจำนวน โดยไม่มีสมาชิกคณะราษฎรเข้าปะปนอยู่ด้วย

จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวนี้ได้แสดงถึงความมุ่งหมายของคณะราษฎรที่ต้องการจะวางรากฐานประชาธิปไตยให้เข้ารูปและมั่นคงเสียก่อน เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่า ในระยะ 10 ปี นำจะวางรากฐานการปกครองประชาธิปไตยในประเทศไทยให้มั่นคงได้ ประชาชนคนไทยทั้งปวงที่ทราบเรื่องนี้ต่างยินดี และมีความเชื่อมั่นว่าในอนาคตประเทศไทยจะเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับอารยะประเทศ และเมื่อนำหลัก 6 ประการที่คณะราษฎรได้ประกาศออกมาแล้ว ยิ่งทำให้ประชาชนมองเห็นภาพอนาคตของเมืองไทยแจ่มใสยิ่งขึ้น แต่แล้วความจริงได้ปรากฏออกมาแล้วว่า 43 ปีแห่งประชาธิปไตยของประเทศไทยได้ล้มลุกคลุกคลานมาโดยตลอด ซึ่งเป็นมูลเหตุให้นักการเมืองและนักวิชาการหลายฝ่ายได้สนใจ และพยายามหาทางแก้ไข ซึ่งบรรดาท่านเหล่านั้นก็มีทัศนะแตกต่างกัน แม้จนปัจจุบันยังหาข้อยุติไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยที่สองนั้น สภาผู้แทนราษฎรจะเข้มแข็งไต่ยากและไม่อาจเป็นที่เลื่อมใสของประชาชน คราวที่ผู้มีอำนาจ (กลุ่มข้าราชการชั้นนำ โดยเฉพาะฝ่ายทหารของคณะราษฎร) ยังใช้ระบบสมาชิกสภาแต่งตั้งโดยฝ่ายคณะราษฎรเข้ามาประกบสมาชิกสภาผู้แทนที่ประชาชนได้เลือกตั้ง โดยให้มีอำนาจเท่ากันหรือเกือบเท่ากันนั้น เป็นการกดขี่เจตน์จำนงของปวงชนชาวไทย และอุดมการณ์หลักของคณะราษฎรโดยสิ้นเชิง

การเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกและการแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชุดแรก

เมื่อได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก คือ รัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามฉบับชั่วคราว เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แล้วได้มีการเปิดประชุมสภาและประกาศแต่งตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวขึ้น จำนวน 70 นาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพวกผู้ก่อการ¹

¹ดูรายชื่อโดยละเอียดในภาคผนวก.

ในวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยมี พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ประธานผู้
รักษาพระนครฝ่ายทหาร เป็นผู้เสนอ จากนั้น เจ้าพระยามหิธร ได้เชิญเชิญพระกระแสร
รับสั่ง เปิดประชุมสภาของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระราชทานที่ประชุม
ดังนี้

"วันที่สภาผู้แทนราษฎรได้ประชุมเป็นครั้งแรก นับว่าเป็นการสำคัญวันหนึ่งใน
ประวัติศาสตร์ของประเทศเป็นที่รักของเรา ข้าพเจ้าเชื่อว่าท่านทั้งหลายคงจะตั้ง
ใจที่จะช่วยกันปรึกษาการงานเพื่อนำความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ประเทศสยามสืบไป
และเพื่อรักษาความอิสระภาพของไทยไว้ชั่วฟ้าและดิน ข้าพเจ้าขออำนวยพรแก่
ผู้แทนราษฎรใหม่บริบูรณ์ด้วยกำลังกาย กำลังปัญญา เพื่อจะได้ช่วยกันทำให้สำเร็จ
ตามความประสงค์ของเราและของท่านซึ่งมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันทุกประการ"

ข้อความในพระราชกระแสรตอนหนึ่งที่น่าจะพิจารณา "...เพื่อจะได้ร่วมกัน
ทำให้สำเร็จตามประสงค์ของเราและของท่านซึ่งมีจุดมุ่งหมายอันเดียวกันทุกประการ..."
ใจความตอนนี้เป็นการบ่งชี้ว่า สมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีความปรารถนาจะ
พระราชทานรัฐธรรมนูญแก่อานาประชาราษฎร์อยู่ก่อนแล้ว

พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา กับการเข้าร่วมคณะรัฐบาลประชาธิปไตยชุดแรกของ
เมืองไทย

หลังจากได้อัญเชิญพระกระแสรรับสั่งให้เปิดประชุมสภาแล้ว ต่อจากนั้นได้มี
การเลือกประธานสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้แก่ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี นับเป็นประธาน
สภาคนแรกของประเทศไทยในระบอบประชาธิปไตย ต่อมาประธานสภาก็ได้ดำเนินการ
เลือกตั้ง "ประธานคณะกรรมการราษฎร" พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะ
หัวหน้าคณะราษฎร และประธานผู้รักษาพระนครฝ่ายทหาร ได้เสนอ มหาดอำมาตย์โท
พระยามโนปกรณนิติธาดา (ก้อน หุตะสิงห์) เป็นประธานกรรมการราษฎรที่ประชุมมีมติ

รับรองเป็นเอกฉันท์ และมีการแต่งตั้งกรรมการราษฎร¹ จำนวน 14 นาย ซึ่งกรรมการราษฎรทั้ง 14 นาย ทำหน้าที่คณะรัฐบาลหรือคณะรัฐมนตรีนั่นเอง อย่างไรก็ตาม คณะกรรมการราษฎรซึ่งทำหน้าที่เป็นคณะรัฐบาลนั้นมีหลายนายที่มิได้เป็นผู้ก่อการ² และนับตั้งแต่คณะราษฎรได้ยึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 สามารถดำเนินการให้มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลได้สำเร็จเรียบร้อยภายในระยะเวลาเพียง 4 วันเท่านั้น นับว่าเป็นการปฏิบัติที่รวดเร็ว เพราะไม่เคยมีชาติใดในโลกที่สามารถเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบบประชาธิปไตยได้สำเร็จโดยไม่เสียเลือดเนื้อ และเหตุการณ์เข้าสู่ภาวะเรียบร้อยอย่างรวดเร็วเช่นนี้มาก่อน ทั้งนี้เป็นการแสดงให้เห็นว่าคณะราษฎรได้เตรียมแผนการณ์ในการแต่งตั้งผู้บริหารโดยเรียบร้อย และรวดเร็วอย่างน่าชมเชย

ดังนั้นการที่คณะราษฎรได้เลือกพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานกรรมการราษฎร ซึ่งเปรียบประหนึ่งนายกรัฐมนตรี และยังแต่งตั้งข้าราชการชั้นสูงซึ่งมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นกรรมการราษฎร เพื่อทำหน้าที่คณะรัฐบาลอีกบางท่าน น่าจะสันนิษฐานได้หลายประการ กล่าวคือ

1. เพื่อแสดงให้เห็นประชาชนเห็นว่า คณะราษฎรได้กระทำเพื่อประเทศชาติ มิได้หวังประโยชน์ส่วนตัวอย่างใด

2. คณะราษฎรยังไม่พร้อมที่จะจัดรัฐบาลด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะเหตุว่า

¹ต่อมาลงมติเรียกว่า "รัฐมนตรี" เนื่องจากดูคล้ายคลึงกับคอมมิซาร์ (Commisar) ของประเทศสหภาพโซเวียต ส่วนประธานกรรมการราษฎรนั้นเปลี่ยนเรียกเสียใหม่ว่า "นายกรัฐมนตรี"

²รวมทั้งมหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดาด้วย.

หัวหน้าผู้ก่อการฝ่ายพลเรือน คือ หลวงประดิษฐมนูธรรม อาวุโสน้อยอยู่ ส่วนฝ่ายทหาร คือ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา แม้ว่าจะเป็นผู้มีอาวุโสแต่ยังไม่กว้างขวางในหมู่ข้าราชการพลเรือน อาจเป็นการยากลำบากในการเป็นหัวหน้ารัฐบาลในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อเช่นนี้

3. การที่เลือกพระยามโนปกรณนิติธาดาเป็นประธานกรรมการ ซึ่งเท่ากับเป็นหัวหน้ารัฐบาลก็เพราะเหตุว่า พระยามโนปกรณนิติธาดา เคยดำรงตำแหน่งสำคัญหลายตำแหน่ง อาทิ เคยดำรงตำแหน่งอธิบดีศาลอุทธรณ์ และตำแหน่งองคมนตรี ย่อมได้รับความเชื่อถือจากข้าราชการทุกฝ่าย รวมทั้งฝ่ายตุลาการด้วย อีกประการหนึ่ง พระยามโนปกรณนิติธาดาเคยเป็นองคมนตรีมาก่อน ย่อมใกล้ชิดพระบุคคลบาททำให้สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคลายความกังวลใจในการกระทำของคณะราษฎร นับว่าคณะราษฎรมีความฉลาดที่จะระมัดระวังมิให้เกิดรอยร้าวระหว่างพระมหากษัตริย์และคณะราษฎร แต่ในที่สุดความมุ่งหมายนี้ก็ไม้อาจดำรงอยู่ได้ ซึ่งจะได้อีกกล่าวต่อไป การแต่งตั้งคณะกรรมการราษฎรขึ้นนี้ ถือว่าเป็นรัฐบาลชุดแรกของประเทศไทย (28 มิถุนายน 2475 - 10 ธันวาคม 2475) โดยมี พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา รวมเป็นกรรมการราษฎรอยู่ด้วย คณะกรรมการราษฎรมีจำนวน 15 นาย ประกอบด้วย

1. พระยามโนปกรณนิติธาดา	เป็นประธานกรรมการราษฎร
2. พลเรือตรี พระยาปรีชาชยุต	เป็นกรรมการราษฎร
3. พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา	เป็นกรรมการราษฎร
4. พระยาศรีวิศาลวาจา	เป็นกรรมการราษฎร
5. พันเอก พระยาทรงสุรเดช	เป็นกรรมการราษฎร
6. พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์	เป็นกรรมการราษฎร
7. พระยาประมวดีวิชาพูล	เป็นกรรมการราษฎร
8. พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ	เป็นกรรมการราษฎร
9. พันตรี หลวงพิบูลสงคราม	เป็นกรรมการราษฎร

10. นาวาตรี หลวงสินธุสงครามชัย	เป็นกรรมการราษฎร
11. หลวงประดิษฐมนูธรรม	เป็นกรรมการราษฎร
12. หลวงเคหะสัทธรรม	เป็นกรรมการราษฎร
13. นายท้าว อพานุกรม	เป็นกรรมการราษฎร
14. นายประยูร ภมรมนตรี	เป็นกรรมการราษฎร
15. นายแนบ พหลโยธิน	เป็นกรรมการราษฎร

จะเห็นได้ว่า บุคคลที่ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ให้เป็นกรรมการราษฎรนั้น มีหลายท่านเป็นบุคคลชั้นนำของคณะราษฎรทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนมาก่อน

รัฐธรรมนูญฉบับถาวร 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475

การที่เรียกหัวหน้ารัฐบาลว่า ประธานกรรมการราษฎร และเรียกคณะรัฐบาลว่า กรรมการราษฎร ก็เพราะว่า รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวได้ระบุไว้ให้อำนาจแทนราษฎรออกเป็น 4 ส่วน คือ พระมหากษัตริย์ สถาปนาแทนราษฎร คณะกรรมการราษฎร และศาล สถาปนาแทนราษฎรทำหน้าที่ฝ่ายนิติบัญญัติ คณะกรรมการราษฎรทำหน้าที่ฝ่ายบริหาร บัญญัติ และศาลทำหน้าที่ฝ่ายตุลาการบัญญัติ ต่อมาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้มีกระแสรับสั่งให้ร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรขึ้นโดยเร็ว จึงได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญขึ้น คณะกรรมการชุดใหม่นี้มีจำนวน 7 นาย ประกอบด้วย

พระยามโนปกรณนิติธาดา	ประธานกรรมการ
พระยาเทพวิฑูร	กรรมการ
พระยามานวราชเสวี	กรรมการ
พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์	กรรมการ
พระยาปริคานถุเบศร์	กรรมการ
หลวงประดิษฐมนูธรรม	กรรมการ
พันตรี หลวงสินธุสงครามชัย	กรรมการ

ต่อมาเมื่อพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้แต่งตั้งเพิ่มอีก 2 ท่าน คือ

พระยาศรีวิสารวาจา

พลเรือโท พระยาราชวังสัน

คณะกรรมการชุดนี้ไคร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรอย่างรีบเร่ง และสามารถนำรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2475 ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ประชุมและพิจารณาโดยไม่ชักช้า และได้ลงมติรับรองเมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2475 โดยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จออก ณ พระที่นั่งอเนกศสมาคม ในพระราชพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 หลังจากได้ทรงลงพระปรมาภิไธยแล้ว ก็ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญนั้นแก่ เจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎร และเจ้าพระยาพิชัยญาติ ได้อัญเชิญรัฐธรรมนูญที่ได้รับพระราชทานจากพระมหากษัตริย์ออกมาแสดงต่อประชาชนที่เข้าไปเฝ้ารออยู่ที่หน้าสนามหญ้าหน้าพระที่นั่งอเนกศสมาคม

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา กับการเข้าร่วมในคณะรัฐบาลชุดที่ 2 ของเมืองไทย

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475 ก็ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นนายกรัฐมนตรีคนแรกในระบอบประชาธิปไตย และเป็นรัฐบาลชุดที่สองของประเทศไทย มีคณะรัฐมนตรีจำนวน 20 นาย ซึ่งคณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่เป็นพวกคณะราษฎร ถ้าจะกล่าวว่รัฐบาลชุดนี้เป็นรัฐบาลของคณะราษฎรก็ไม่ผิดนัก

สำหรับการแต่งตั้งรัฐมนตรีครั้งนี้ไม่มีรัฐมนตรีช่วยว่าการ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา และพรรคพวกได้เป็นรัฐมนตรีลอย แม้ว่าข้าราชการชั้นสูงจะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง 7 นาย แต่คณะราษฎรสามารถเข้าควบคุมอำนาจบริหารได้ เพราะยังมีรัฐมนตรีอีกหลายนายซึ่งมาจากคณะราษฎร เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการ

ปกครอง คณะราษฎรได้กระทำโดยเอาชีวิตเข้าแลก แม้ว่าจะมีกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับถาวรแล้ว แต่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา และคณะราษฎรจะคงควบคุมให้การบริหารประเทศเป็นไปตามอุดมการณ์ที่กำหนดไว้ และเพื่อต้องการรักษาความเรียบร้อยเมื่อค้ำถึงประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริงแล้วก็น่าเห็นใจที่ยังจำเป็นต้องเข้าควบคุมไว้อีก อย่างไรก็ตาม ในระยะเริ่มต้นนี้รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดาสามารถบริหารประเทศโดยไม่มีข้อยุ่งยากนัก แต่หลังจากได้บริหารประเทศมาได้ไม่กี่เดือนความยุ่งยากความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ทำได้เริ่มเกิดขึ้น

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับคณะราษฎร¹

เนื่องจากคณะราษฎรภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา มีแนวความคิดที่จะวางรูปพรรคการเมืองขึ้นในประเทศไทย แต่ในระยะนั้นยังไม่มีพระราชบัญญัติว่าด้วยพรรคการเมือง จึงไม่อาจกระทำได้ คณะราษฎรจึงตั้ง "สมาคมคณะราษฎร" ขึ้น เบื้องหลังของสมาคมนี้ก็คือ ชมรมทางการเมืองนั่นเอง ปรากฏว่ามีคนหนุ่มและข้าราชการสมัครเป็นสมาชิกกันมาก พระยามโนปกรณ์นิติธาดา นายกรัฐมนตรีพิจารณาเห็นว่า สมาคมคณะราษฎรจะเป็นพลังอันสำคัญของคณะราษฎรในอนาคตการบริหารประเทศต่อไปจะอยู่ในกำมือของคณะราษฎร อันจะเป็นช่องทางไปสู่ประชาธิปไตยในที่สุด พระยามโนปกรณ์นิติธาดา จึงออกคำสั่งห้ามข้าราชการเป็นสมาชิกสมาคมนี้ การกระทำของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา จึงเป็นเหตุให้เกิดการโต้เถียงกันอย่างรุนแรงในสภาผู้แทนราษฎร ถึงกับมีการกล่าวหาพระยามโนปกรณ์นิติธาดาเป็นอย่างมาก นับแต่บัดนั้นมีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรมักจะมีการโต้เถียงอย่างรุนแรงเกิดขึ้นบ่อย ๆ

¹ คุรุยาละเอียดยจาก วิภา มโนพิโมกษ์, "ความขัดแย้งภายในคณะราษฎร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาประวัติศาสตร์ แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

ระหว่างฝ่ายรัฐบาลและสมาชิกคณะราษฎร ความจริงแล้วเรื่องสมาชิกคณะราษฎร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เคยมีพระราชหัตถเลขาถึงพระยามโนปกรณนิติธาดาครั้งหนึ่ง เมื่อมีสมาชิกคณะราษฎรเกิดขึ้น พระองค์ทรงแนะนำให้เลิกคณะราษฎรเสียด้วย จากพระราชหัตถเลขาฉบับนั้น พระองค์ทรงพระปริวิตกว่า คณะราษฎรจะรวมอำนาจการปกครองประเทศ ซึ่งไม่เป็นลักษณะของประชาธิปไตย พระยามโนปกรณนิติธาดาจึงออกคำสั่งห้ามข้าราชการเป็นสมาชิกในสมาชิกคณะราษฎรดังกล่าวมาแล้ว เมื่อสภาฯ มีความวุ่นวายมาก พระยามโนปกรณนิติธาดาจึงสั่งให้ตรวจคนอาชญาสมาชิกสภาฯ ก่อนเข้าประชุม จึงเป็นมูลเหตุให้ความขัดแย้งอย่างรุนแรงเกิดขึ้น

พระยามโนปกรณนิติธาดาประกาศปิดสภาผู้แทนราษฎรและให้หลวงประดิษฐมนูธรรมไป
ต่างประเทศ

ในขณะที่เกิดความขัดแย้งกันระหว่างพระยามโนปกรณนิติธาดาและคณะราษฎรนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีท่านหนึ่งในคณะรัฐบาล และเป็นแม่สอดส่องสำคัญของคณะราษฎรฝ่ายพลเรือน ได้รับมอบให้เป็นผู้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น เพื่อวางรากฐานเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญก้าวหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศ พระยามโนปกรณนิติธาดาได้จัดตั้งกรรมการขึ้น 14 นาย ทำการพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจของ หลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งกรรมการทั้ง 14 นาย ส่วนมากเป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลอยู่ในขณะนั้น การพิจารณาได้ดำเนินไปโดยละเอียด และได้มีการโต้เถียงกันอย่างรุนแรง ในที่สุดคณะกรรมการได้แตกแยกออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งมี พันเอกพระยาทรงสุรเดช และ พระยาตรีวิสารวาจา กับฝ่ายหลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งส่วนมากเป็นคนหนุ่ม และเป็นลูกศิษย์หลวงประดิษฐมนูธรรม ความแตกแยกครั้งนี้เป็นความแตกแยกทางความคิดเห็น ซึ่งเป็นต้นเหตุให้เกิดความแตกแยกขึ้นระหว่างบรรดาบุคคลชั้นผู้นำในคณะราษฎร และบรรดาสมาชิกในสภาผู้แทนราษฎรด้วย จนเป็นเหตุให้เกิดอวสานในการประชุมสภาแต่ละนัด และในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรง

วินิจฉัยว่า เค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม¹ มีลักษณะคล้ายคลึงกับ
เค้าโครงเศรษฐกิจของประเทศสหภาพโซเวียต ซึ่งใช้ปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น พระยามโน-
ปกรณ์นิติธาดา ก็เห็นด้วยกับพระบรมราชวินิจฉัยเช่นกัน ทั้งนี้โดยพวกลูกศิษย์ของหลวง
ประดิษฐมนูธรรม กล่าวหาว่า การตั้งข้อหาเช่นนั้นแก่หลวงประดิษฐมนูธรรมนั้นเป็นแผน
ของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาที่จะกำจัดหลวงประดิษฐมนูธรรม กำจัดประชาธิปไตยซึ่ง
เท่ากับเป็นการกำจัดคณะราษฎร เพื่อจะหันไปสู่ระบอบการปกครองแบบเก่านั่นเอง ดังนั้น
สมาชิกสภาบางคน จึงเริ่มพกอวูชป็นเข้าประชุมสภาผู้แทนราษฎร² พระยามโนปกรณ์-
นิติธาดา จึงมีคำสั่งให้ส่งกำลังทหารเข้าตรวจคนอวูชป็นอย่างเคร่งครัดโดยไม่เห็นแก่
หน้าของผู้ใด ทำให้เรื่องราวลุลกลามใหญ่โต โดยพรรคพวกหลวงประดิษฐมนูธรรมกล่าว
หาว่า พระยามโนปกรณ์นิติธาดา กลับแก่ง

ดังนั้นพระยามโนปกรณ์นิติธาดา จึงเรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน
และร่างพระราชกฤษฎีกาปิดสมัยประชุมสภา ฯ พันที่ พร้อมทั้งประกาศใช้รัฐธรรมนูญ
บางมาตรา และยุบคณะรัฐมนตรีทั้งหมด เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2476 แล้วออก
กฎหมายปราบคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน ปีเดียวกัน โดยกำหนดโทษจำคุก 10 ปี
แก่ผู้ที่นำลัทธินี้มาใช้หรือเผยแพร่ในเมืองไทย การกระทำของพระยามโนปกรณ์นิติธาดา
ในครั้งนี้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา รู้สึกไม่พอใจเป็นอย่างมาก ค่ายเกรงว่า
การปกครองแบบประชาธิปไตยจะไปไม่รอด และโดยส่วนตัวแล้ว พันเอก พระยา
พลพลพยุหเสนา และหลวงประดิษฐมนูธรรม มีความสนิทสนมกันมาตั้งแต่เริ่มแรกเมื่อ

¹สุพจน์ ค้านตระกูล (ผู้รวบรวม), เค้าโครงการเศรษฐกิจของ หลวง-
ประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์, 2517).

²สถาบันไทยคดีศึกษา, ม.ศ. F.O.371/17176 Political Situation
in Thailand.

ครั้งร่วมคณะราษฎรด้วย เหตุการณ์ครั้งนี้ทำให้คณะราษฎรเข้าใจว่า พระยามโนปกรณ-
นิติธาดา จะกลับคืนสู่ระบอบการปกครองแบบเดิม ดังเช่น พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
ได้กล่าวกับ พระยาฤทธิอัคเนย์ว่า "เราเสียรู้ฝ่ายพลเรือนเสียแล้ว เขาคิดจะฉวยอำนาจ
คืนในหลวงกัน"¹

ในที่สุดเพื่อความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง หลวงประดิษฐมนูธรรม จึงถูก
ขอร้องให้เดินทางออกจากประเทศไทยสู่นครปารีส เมื่อวันที่ 12 เมษายน พ.ศ. 2476
ทั้งนี้โดยรัฐบาลสมนาคุณให้เป็นเงินปีละพันปอนด์ ในฐานะที่เป็นผู้มีบุญคุณแก่ประเทศชาติ
การจากไปของหลวงประดิษฐมนูธรรม มีสมาชิกคณะราษฎรไปส่งกันเนื่องแน่นด้วยความ
อาลัย รวมทั้ง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ด้วยคนหนึ่ง

พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา กับการเข้าร่วมในคณะราษฎรชุดที่ 3 ของเมืองไทย

เมื่อมีการประกาศยุบสภาและคณะรัฐมนตรีชุดที่สองได้สิ้นสุดลงแล้ว เชื่อกันให้
เกิดภาวะว่างรัฐบาล จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระยามโนปกรณนิติธาดา
ดำรงตำแหน่ง นายกรัฐมนตรีใหม่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อวันที่ 11 เมษายน พ.ศ. 2476 นับ
เป็นครั้งที่ 3 ในชีวิตทางการเมืองของท่าน

สำหรับคณะรัฐมนตรีชุดใหม่นี้ ส่วนใหญ่ก็เป็นรัฐมนตรีในคณะราษฎรชุดก่อนถึง
15 ท่าน จาก 18 ท่าน รัฐมนตรีที่เพิ่มมาใหม่ ได้แก่ พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ พระยา
มานวราชเสวี และนาวาตรี หลวงศุภชลาศัย ส่วนรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดเก่าที่พ้นจาก
ตำแหน่งไป ได้แก่ พระยาประมวฒวิชาพูล หลวงเคชสหกรณ์ นายแนบ พหลโยธิน
นายแก้ว ลพานุกรม และ หลวงประดิษฐมนูธรรม อย่างไรก็ตามตำแหน่งที่มีการเปลี่ยนแปลง

¹เสถียร ศกุนตลา, ชีวิตทางการเมืองของ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์
(พระนคร : สำนักพิมพ์ชินรินทร์, 2514), หน้า 191.

แปลงมีเฉพาะตำแหน่งรัฐมนตรีลอยเท่านั้น ส่วนรัฐมนตรีว่าการยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง สำหรับ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นั้นยังคงได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีลอยเช่นเดิม ยังคงไม่มีบทบาททางการเมืองที่เด่นมากนัก แม้จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีมาแล้ว 3 สมัย

อย่างไรก็ตามการบริหารประเทศภายใต้การนำของพระยามโนปกรณนิติธาดา ในระยะนี้ เหตุการณ์ของความขัดแย้งทางแนวความคิดระหว่างผู้นำคณะราษฎรบางคนกับ ฝ่ายรัฐบาลได้ทวีความรุนแรงและยุ่งยากมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ และยังผลให้ฐานะและ เสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลชุดนี้ไม่มั่นคง เช่นเดียวกับชุดก่อน จนเกิดรัฐประหาร ยึดอำนาจในที่สุด หลังจากได้บริหารประเทศมาได้เพียง 2 เดือนเศษเท่านั้น

รัฐประหาร 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476

เหตุการณ์ทางการเมืองในระยะเดือนมีนาคม - เมษายน พ.ศ. 2476 นั้น นำความตึงเครียดมาสู่บรรยากาศในวงการเมืองเป็นอย่างมาก พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นหัวหน้าแรงสำคัญของคณะผู้ก่อการ พ.ศ. 2475 พร้อมด้วยพรรคพวกที่เป็นนายทหารชั้นหัวหน้าผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ซึ่งได้สมญาว่า "สี่ทหารเสือ"¹ ไม่พอใจอย่างยิ่ง จึงได้มีการปรึกษาหารือกันอย่างเคร่งเครียดถึงการกระทำของพระยามโนปกรณนิติธาดา อันเป็นการขัดต่อหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่ได้ร่วมกัน เรียกร้องและยึดอำนาจได้ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 นอกจากนี้ยังริกรอนเสรีภาพหนังสือพิมพ์ที่วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลโดยการสั่งปิด เช่น หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์²

¹"สี่ทหารเสือ" ได้แก่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา พันเอก พระยาทรงสุรเดช พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ และ พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ.

²หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์, "การเปลี่ยนรัฐบาลครั้งที่ 3" ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

และประชาชาติ เป็นต้น

หลังจากได้คบคิดกับพวกผู้ก่อการส่วนใหญ่แล้ว บุคคลทั้ง 4 อันมี พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าคณะ ได้ทำการประท้วงโดยเข้าพบนายกรัฐมนตรี พระยามโนปกรณนิติธาดา พร้อมกับไต่ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2476 ส่วนเหตุผลของการลาออกนั้นได้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์กันไปต่าง ๆ นานา หลายแง่หลายมุม บางกระแสก็ว่า การลาออกจากตำแหน่งในคราวนั้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ไต่ยื่นกับผู้ใกล้ชิดว่า เจ็บปวดที่หัวใจ¹ หนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่ง² ได้ไปขอสัมภาษณ์ถึงเหตุผลที่แท้จริงที่บ้านพักบางชื่อ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ชี้แจงข้อเท็จจริงให้ทราบว่า ที่ท่านขอลาออกนั้นเป็นเพราะว่า สุขภาพไม่ดี ร่างกาย ไม่แข็งแรง และมีโรคร้ายเบียดเบียนอยู่เสมอ อันเป็นอุปสรรคต่อการทำงาน ดังนั้นท่าน คิดว่าจะไม่สามารถรับราชการต่อไปได้ เนื่องจากตรากตรำทำงานมานานมากต้องการพักผ่อน และล้างมือจากวงการเมืองที่สับสนและวุ่นวาย สำหรับเหตุผลที่ พันเอก พระยาทรงสุรเดช พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ และ พันโท ประศาสน์พิทยายุทธ ได้ขอลาออกจากตำแหน่ง รัฐมนตรีด้วยนั้นก็ได้อ้างเหตุผลกับพระยามโน ๓ ว่า เคยทำงานร่วมเป็นร่วมตายมากับ พันเอก พระยาพล ๓ เมื่อ พันเอก พระยาพล ๓ ขอลาออกก็ขอลาออกจากตำแหน่ง ด้วย พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการขอลาออก ในครั้งนี้โดยหนังสือพิมพ์ได้รายงานให้ทราบว่า³

¹สว่าง ลานหนังสือ, เรื่องเดิม, หน้า 11

²หนังสือพิมพ์กรุงเทพ, รัชต์ ปีที่ 1, ฉบับที่ 207, ประจำวันอังคารที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2476.

³"การนิคเวลาทางการเมือง," หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที 23 มิถุนายน พ.ศ.2476.

"...ท่านวิบุรุษช่วยด้วยโรค คือ ทางกาย และโรคทางใจ...ท่านเป็นโรคทางใจซึ่งเป็นอาการป่วยสำคัญ จนถึงเป็นเหตุใหญ่ของลาออกจากราชการและตำแหน่งทางฝ่ายทหาร ท่านเคยปรารถนาเสมอว่า ที่ได้มีความยุติธรรม ที่นั่นผมรับใช้ที่ดีที่สุด... เหตุใหญ่อยู่ที่ว่ามีบางสิ่งที่ไม่เป็นความเที่ยงธรรม เป็นสิ่งสำคัญที่สุด เมื่อท่านเป็นรัฐมนตรีในอายุรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี ท่านมองดูกิจการทางการเมืองของท่านนายกรัฐมนตรีด้วยความฉงนสนเท่ห์ นับตั้งแต่ได้มีการปิดสภาผู้แทนราษฎรเป็นต้นมา และท่านได้เปลี่ยนกิจการอันมากมายของท่านนายกรัฐมนตรีไม่ออก ท่านได้ตั้งคำถามตามคำหาญเอกราชว่า นายกรัฐมนตรีได้เดินตามวิถีทางของรัฐธรรมนุญ ซึ่งท่านได้ก่อสร้างร่างขึ้นด้วยกรเอาชีวิตเขาแลก ถูกต้องครบถ้วนแล้วหรือ และคำตอบที่ว่าถูกต้องครบถ้วน ไม่เคยได้เกิดขึ้นในจินตนาการของท่านเลย ดังนั้นเราจะหวังไม่ให้โรคของท่านกำเริบขึ้นได้อย่างไร..."

จากบทความวิจารณ์นี้ พอที่จะทำให้ทราบได้ว่า การลาออกของนายทหารผู้ใหญ่ทั้ง 4 คน โดยพร้อมเพรียงกันนั้นย่อมจะมีอะไรแอบแฝงอยู่เบื้องหลังอย่างแน่นอน การอ้างเหตุผลเรื่องสุขภาพของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ก็คงจะอ้างเพื่อเป็นพิธีเท่านั้น เหตุผลที่แท้จริงน่าจะมาจากความวุ่นวายและความแตกแยกทางการเมืองของบุคคลหลายฝ่ายอย่างแน่นอนที่สุด พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นคนรักความยุติธรรมเป็นจิตใจ จึงทนไม่ได้ที่จะเห็นความยุติธรรมทางการเมืองในสมัยรัฐบาลชุดพระยามโนปกรณ์นิติธาดา¹ ดังนั้นการที่รัฐมนตรีฝ่ายทหารทั้ง 4 คน ได้ยื่นใบลาออกจากราชการและตำแหน่งทางทหาร จึงเป็นการประท้วง และยอมเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นถึงความแตกแยกและขัดแย้งทางการเมืองระหว่างรัฐบาลฝ่ายหนึ่งกับผู้นำคณะราษฎรอีกฝ่ายหนึ่งโดยเด่นชัด และคณะรัฐมนตรีซึ่งเดิมมีอยู่ 18 คน จึงลดเหลือเพียง

¹อย่างไรก็ตาม พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ย่อมจะต้องมีเหตุผลส่วนตัวที่สำคัญมากในการดำเนินนโยบายเช่นนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความมั่นคงของประเทศ เนื่องจากในระยะนั้นผู้ที่นิยมลัทธิคอมมิวนิสต์กำลังเริ่มแพร่หลาย.

14 คน¹ แต่ก็เป็นที่ทราบหรือเลาเสียกันโดยทั่วไปว่า การบริหารราชการแผ่นดินภายใต้การนำของพระยามโนปกรณนิติธาดาที่ไคดำเป็นอยู่ในขณะนั้น รวมทั้งการตัดสินใจดำเนินนโยบายของรัฐบาลนั้นตกอยู่รัฐมนตรีเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ได้แก่ พระยามโนปกรณนิติธาดานายกรัฐมนตรี พระยาศรีวิศิษฐาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ พระยาราชวังสัน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และ นายประยูร ภมรมนตรี เอกอัครราชทูตอินเดีย รัฐมนตรีคนอื่น ๆ เข้าประชุมบ้างไม่เข้าประชุมบ้าง และมีรัฐมนตรีพลเรือนบางคนดำริที่จะขอลาออก ทั้งนี้โดยมีความเป็นห่วงเป็นใยว่า การบริหารราชการแผ่นดินจะมีไคดำเป็นไปด้วยความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม บุคคลหลายกลุ่มมีความรู้สึกว้า วาใจว่า ราชการงานเมืองภายหลังการขอลาออกของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา กับพรรคพวก คู่ประหนึ่งว่า จะอยู่ในการบริหารอันเด็ดขาดแบบผูกขาด หรือเผด็จการของ 4 รัฐมนตรีข้างตน ดังนั้นเมื่อเหตุการณ์เป็นเช่นนี้ จึงเป็นการผิดหลักการปกครองระบอบประชาธิปไตย และหลักการของคณะราษฎรโดยชัดเจบ และจะทำให้มีลักษณะเป็นเผด็จการไคงาย รวมทั้งยอมเป็นที่หวาดหวั่นใจของประชาชนโดยทั่วไป ดังจะเห็นไคจากพฤติกรรม ซึ่งปรากฏในหนังสือพิมพ์เกือบทุกฉบับ ซึ่งเป็นห่วงต่อความแปรปรวนทางการเมืองภายใต้การนำของพระยามโนปกรณนิติธาดา อันจะนำไปสู่ความหายนะของประเทศในที่สุด² นอกจากนี้ท่านยังถูกโจมตีว่าเป็นผู้ที่ทำให้ระบอบประชาธิปไตยต้องล้มเป็นครั้งแรก นอกจากนี้ยังเป็นขุนนางหัวเก่าที่มีแนวความคิดผูกพันอยู่กับการปกครอง

¹ในวันเดียวกันนั่นเอง คือ วันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ. 2476 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม แต่งตั้ง พลตรี พระยาพิชัยสงคราม และ พันเอก พระยาศรีวิทธิสงคราม เป็นรัฐมนตรีแทน.

²"ลุ่มรัฐบาลพระยามโน ฯ," หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์¹ ถึงแม้ว่า พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จะใช้กำลังทหารเข้าบังคับแต่ผลที่ได้ก็คือ การนำวิธีการของระบอบประชาธิปไตยกลับมาใช้อีกครั้งหนึ่ง กล่าวคือ ภายหลังจากอำนาจได้เพียง 2 วัน ก็ได้จัดให้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรขึ้นในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476²

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาจะเข้ายึดอำนาจเพียงไม่กี่วัน ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหลายคน เช่น เจ้าพระยาพิชัยญาติ พระยาศรยุทธเสนี เป็นต้น ได้เข้าชื่อกับเพื่อนสมาชิกจำนวน 24 ท่าน โดยจะนำหนังสือขึ้นกราบบังคมทูลเกล้าถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขอให้เปิดสภาฯ และเปิดประชุมสมัยวิสามัญตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญโดยด่วน และตามความที่ตกลงกันนั้น เจ้าพระยาพิชัยญาติจะเป็นผู้ถือหนังสือฉบับดังกล่าวเดินทางไปยังหัวหิน ในตอนเช้าวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงวินิจฉัยและขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเป็นการด่วน แต่มีพันใดกระทำ ก็ได้เกิดการรัฐประหารยึดอำนาจและล้มรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดาเสียก่อนในวันนั้นเอง

ดังนั้น ชาวการลาออกจากตำแหน่งต่าง ๆ ของบุคคลชั้นนำทั้ง 4 ในวงการเมืองและการทหารในช่วงเวลาอันวิกฤติของประเทศ จึงยังความเสียหายมาสู่ประชาชนชาวไทยโดยทั่วไปเป็นอย่างมาก ตามข่าวที่หนังสือพิมพ์ประชาธิปไตยภาคหัวว่า "ยึดทหารเสียลาออก" นั้นจึงเป็นข่าวที่เกินเหตุและกระทบกระเทือนความรู้สึกของประชาชนอย่างรุนแรง³

¹ วนรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุระวัฒน์, เมืองไทยในระบอบรัฐสภา (พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพิทยา, 2517), หน้า 38.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 29.

³ กุหลาบ สายประดิษฐ์, เรื่องเกิม, หน้า 52

นอกจากนี้การออกคำสั่งห้ามข้าราชการเป็นสมาชิกของสมาคมคณะราษฎร จน นายมังกร สามเสน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ผู้หนึ่งได้กล่าวว่า การกระทำ ของพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง เพราะว่าเป็นการกระทำที่ตัด สิทธิเสรีภาพที่คนไทยมีอยู่ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งในเรื่องนี้ พระยานิติศาสตร์ไพศาล ถึงกับ ประารภว่า วิธีการที่กระทำเช่นนี้ควรอาศัยกฎหมาย ไม่ใช่ทำโดยไม่มีอำนาจกฎหมาย อันเป็นแบบเผด็จการ พฤติกรรมเช่นนี้จะเรียกเป็นการกระทำอย่างอื่นมิได้เลย นอกจาก เป็นการกระทำแบบเผด็จการ¹

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีบุคคลหลายฝ่ายตำหนิการกระทำของรัฐบาลอย่าง รุนแรง และเห็นด้วยกับการเข้ายึดอำนาจของคณะทหารภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาก็ตาม แต่ก็ยังมีบุคคลบางกลุ่มที่ได้แสดงความคิดเห็นในกรณีนี้ใน ทำนองเห็นอกเห็นใจรัฐบาล รวมทั้งพยายามมองปัญหาที่ประสพและความจำเป็นของ รัฐบาลด้วยความเป็นธรรม ในการที่จะต้องคัดลึนใจกระทำเช่นนั้นลงไป ทั้งนี้รัฐบาล พระยามโนปกรณนิติธาดา ก็ยังมีข้อโต้แย้งในการประกาศปิดสภาผู้แทนและงดใช้รัฐธรรมนูญ บางมาตราว่า เนื่องจากรัฐบาลได้พิจารณาโดยรอบคอบแล้วเห็นว่า สมาชิกสภาผู้แทน ราษฎรส่วนมากในรัฐบาลชุดนั้นมีแนวโน้มหรือความคิดไปในทางคอมมิวนิสต์ ซึ่งกำลังเริ่ม เผยแพร่เข้ามาสู่ประเทศไทยแล้ว และสมาชิกสภาหลายคนได้กระทำ อាកารหมิ่นชู้จะให้ รัฐบาลดำเนินการในหลักการของคอมมิวนิสต์ พระยามโนปกรณนิติธาดา ในฐานะหัวหน้า รัฐบาลจึงไม่มีทางเลือกเป็นอย่างอื่น นอกจากจะต้องรักษาความมั่นคงปลอดภัยของชาติ ไว้ก่อนที่เหตุการณ์จะลุกลามต่อไป เนื่องจากรัฐบาลมีแนวนโยบายในการต่อต้านลัทธิ คอมมิวนิสต์อย่างรุนแรง การประกาศยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งทั่วไปใหม่ในเดือน

¹ อ. พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม (พระนคร : โรงพิมพ์มนตรี, 2518), หน้า 14.

พฤศจิกายน พ.ศ. 2476¹ จึงเป็นหนทางหนึ่งเพื่อแก้ไขวิกฤติการณ์หรือปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ และการที่มีผู้วิจารณ์ว่าการประกาศยุบสภาเป็นการปฏิวัติและละเมิดรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นลายลักษณ์อักษร (Written Constitution) ก็จริง แต่ในการปกครองของรูปรัฐสภา ซึ่งคณะรัฐบาลเองได้นำขึ้นมาใช้นั้น มีธรรมเนียมปฏิบัติ (Convention) ที่มีได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร แต่ก็เป็นที่ยอมรับกันอยู่ในประเทศที่มีการปกครองในระบอบรัฐสภา ว่าในกรณีที่มีการขัดแย้งกันอย่างรุนแรงระหว่างสภากับรัฐบาล จนรัฐบาลไม่สามารถที่จะรักษาสถานการณ์ไว้ได้แล้ว รัฐบาลอาจประกาศยุบสภา แล้วกำหนดให้มีการเลือกตั้งใหม่ได้ ในการที่พระยามโนปกรณ์นิติธาดา ประกาศยุบสภา ฯ อีกสาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากเกิดการแตกแยกกันอย่างรุนแรงในคณะรัฐบาล ซึ่งเป็นการขัดแย้งกันเองในกลุ่มผู้นำที่มีอำนาจทางการเมืองและการทหารในระหว่างผู้ก่อการ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ด้วยกัน แต่มามีความคิดเห็นต่างกัน เช่น พันเอกพระยาทรงสุรเดช ไม่เห็นด้วยกับเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยกล่าวว่า เป็นของพวกคอมมิวนิสต์ ส่วนพระยามโนปกรณ์นิติธาดานั้นต้องการดำเนินนโยบายประเทศแบบค่อยเป็นค่อยไป ในขณะที่กลุ่มผู้ก่อการหนุ่ม ๆ ต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเด็ดขาด² เนื่องจากกลัวว่าตนเองจะเสียอำนาจทางการเมืองให้แก่ฝ่ายตรงข้าม และรัฐบาลของพระยามโนปกรณ์นิติธาดาและคณะไม่ยอมอ่อนข้อให้ กลับดำเนินการบางอย่างขัดขวางเจตนารมณ์ของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะกรณีเค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม ทำให้ผู้ก่อการบางคนตกอกตกใจว่า เมื่อรัฐบาล-

¹ หนังสือพิมพ์กรุงเพทวารศัพท์ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.

2476.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, ความคิดอิสระ รวมบทความทางการเมืองระหว่างปี 2511 - 16 (พระนคร : สำนักพิมพ์ซีเอ็ท, 2517), หน้า 31.

ทุน¹ ที่ตั้งขึ้นหวังจะเชิดไม่เดินตามแนวนโยบาย และความต่องการของพวกตน จึงได้เข้ายึดอำนาจซึ่งเป็นการขัดต่อหลักการและธรรมเนียมปฏิบัติของประเทศที่มีการปกครองแบบประชาธิปไตยอย่างร้ายแรง และเป็นครั้งแรกที่คณะทหารลงเข้าเล่นการเมืองและยึดอำนาจการบริหารประเทศอย่างจริงจัง ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงก่อให้เกิด "ธรรมเนียมนอกแบบ" ของการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้นมาตั้งแต่นั้น ดังนั้นน่าจะถือได้ว่า พระยามโนปกรณนิติธาดา ยังดำเนินการที่เป็นธรรมเนียมปฏิบัติของการปกครองระบอบรัฐสภาอยู่² แต่คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนบางกลุ่มกลับมีความเห็นว่า จำเป็นต้องเข้าควบคุมรัฐบาล³

คณะรัฐประหารยื่นคำขาดต่อรัฐบาล

หลังจากนั้นคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน หรือคณะรัฐประหารภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา⁴ โดยมี พันโท หลวงพิบูลสงคราม เป็น

¹ เนื่องจากผู้ก่อการส่วนมากยังไม่เป็นที่รู้จักของประชาชนและข้าราชการฐานะทางการเมืองของตนยังไม่มั่นคง จึงต้องพรางบังนุญชนรุ่นเก่าไปก่อน เมื่อเห็นว่าควบคุมไม่ได้จึงใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจขับไล่ออกไป.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, เรื่องเดิม, หน้า 38.

³ หนังสือพิมพ์ Bangkok Times, ฉบับประจำวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

⁴ กล่าวกันว่า ความคิดที่จะยึดอำนาจครั้งนี้เกิดขึ้นจากความคิดของนายทหารหนุ่มคนสำคัญ ๆ เช่น พันโท หลวงพิบูลสงคราม และ นาวาโท หลวงกุญชรลาภัย เป็นต้น แล้วไปขอรองให้ท่านรับเป็นผู้นำในการยึดอำนาจ เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน ก่อนหน้าการรัฐประหารเพียงวันเดียว.

แต่จากการที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เมื่อวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ณ วังปารุสกวันว่า

ผู้ช่วยฝ่ายทหารบก นาวาโท หลวงศุภชลาศัย เป็นผู้ช่วยฝ่ายทหารเรือ และหลวงนฤเบศร์-
มานิต เป็นผู้ช่วยฝ่ายพลเรือน จึงมีหนังสือถึงพระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี
ในลักษณะเป็นคำขาด ขอให้ลาออกพร้อมทั้งคณะรัฐมนตรี¹ โดยส่งหนังสือให้เมื่อเวลา
0830 น. ของวันนั้น ดังมีสาระสำคัญดังนี้²

วังปารุศวันต์ แผนกทหาร

วันที่ 20 มิถุนายน พุทธศักราช 2476

กราบเรียน พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี

ด้วยคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือนได้พิจารณาลงมติเห็นพ้องกันเป็น
เอกฉันท์ว่า จำเดิมแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดินสยาม โดยการ

ข้าพเจ้าขอยอมรับว่า การกระทำการเข้ายึดอำนาจของข้าพเจ้าในครั้งนี้เกิด
ขึ้นโดยทันทีทันใด โดยคำแนะนำของคุณหญิง (ภรรยาของท่าน) แม่ ๆ ซึ่งให้ขอ
คิดแก่ข้าพเจ้าว่า การขอลาออกจากตำแหน่งทั้งหมดของข้าพเจ้า เมื่อกลางเดือน
มิถุนายน 2476 ในสมัยรัฐบาลพระยามโน ฯ ในระยะนั้นเป็นการไม่สมควรและ
เหมาะสมอย่างยิ่ง เนื่องจากประเทศชาติกำลังอยู่ในภาวะที่ไม่สงบสุข และอีก
ประการหนึ่ง รัฐธรรมนูญซึ่งมีขึ้นเมื่อปีที่แล้ว และข้าพเจ้าก็เป็นผู้หนึ่งที่รวมอยู่ด้วย
อย่างสำคัญ ก็ยังไม่มั่นคง คุณหญิงได้ทูลทูลให้ข้าพเจ้าถึงการลาออกในช่วงเวลาอัน
ไม่นานไว้วางใจ ซึ่งข้าพเจ้ามีส่วนจะคงรับผิดชอบด้วย ถ้าหากมีสิ่งใดเกิดขึ้นอันจะ
นำความเสื่อมเสีย และทำลายความมั่นคงมาสู่ประเทศชาติ ข้าพเจ้าได้พิจารณา
ในเรื่องนี้เป็นเวลานาน ในที่สุดก็มาถึงการตัดสินใจครั้งสุดท้ายว่า ข้าพเจ้ามี
ความจำเป็นที่จะต้องเสียดูชีวิตอีกครั้งหนึ่ง เพื่อรัฐธรรมนูญอันเป็นที่รักและหวง
แหนอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าได้เรียนเชิญ หลวงพิบูล ฯ และผู้นำคนอื่น ๆ เพื่อรวม
ประชุมปรึกษาหารือกันในวันจันทร์ที่ 19 มิถุนายน...

¹เสดา เรขะรุจิ (ไทยน้อย - นามแฝง), 12 นายกรัฐมนตรีไทย

(พระนคร : แพรพิทยา, 2517), หน้า 33.

²สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 27/44 (ต) เรื่องการยึดอำนาจการ
ปกครอง เมื่อ 20 มิถุนายน 2476 (คัดจากหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 212
ประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2476).

กระทำของคณะราษฎรเป็นต้นมาจนบัดนี้ก็จวนจะเวียนจบครบป้อมอยู่แล้ว คณะรัฐมนตรี ซึ่งมีโตเตหาเป็นนายกลอยตลอดมา โดยบริหารราชการแผ่นดินไปมากมาย มีกิจการ บางสิ่งบางอย่าง ซึ่งโตเตหาไปชอบควยทำนองคลองธรรม และก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ชาติบ้านเมืองสมดังความมุ่งหมายของผู้ที่สละชีวิตและเลือดเนื้อเพื่อใครเห็นความเจริญของประเทศอยู่บ้าง แต่มีกิจการอีกมากหลายซึ่งคณะรัฐมนตรีโตเตหาไปอันก่อให้เกิดความไม่พึงประสงค์ของบุคคลทั่วไปและของคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ฉะนั้นโตเตหาจึงพิจารณาโดยตลอดแล้ว เห็นว่าการบริหารราชการแผ่นดินเท่าที่รัฐบาลได้ปฏิบัติมานั้น ก็มีแต่จะนำไปสู่ประเทศและชาติอันเป็นที่รักยิ่งของพวกเราดำเนินไปสู่หายนะในที่สุดเป็นเพียงแท้

ฉะนั้นเพื่อเห็นแก่อิสรภาพและความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน จึงใคร่ให้โตเตหาพร้อมด้วยคณะรัฐมนตรีทั้งคณะสละตำแหน่งที่ประจำอยู่ ณ บัดนี้เสีย และขอให้โตเตหาเป็นนายกรัฐมนตรีนำความขึ้นกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อทรงเปิดศักราชแห่งราษฎรและเลือกตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ต่อไป แต่ถาหากการนี้ขัดข้องไม่สามารถดำเนินไปทันทีดังที่กราบเรียนมานี้ คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ก็จะได้เชิญพระยามหามุนี พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นผู้รักษาราชการ บริหารราชการแผ่นดินสืบไป

ควรมีควรวแล้วแต่จะกรุณา

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

พันโท หลวงพิบูลสงคราม (เลขาธิการ)

จะเห็นได้ว่า หนังสือขอให้คณะรัฐบาลลาออกของคณะรัฐประหารเต็มไปด้วย ความละมุนละม่อมไม่ว่าจะเป็นคำขึ้นต้นหรือคำลงท้าย มีแต่ถ้อยถ้อยการประนีประนอมระหว่างคนไทยด้วยกัน เพื่อความสงบเรียบร้อยภายในบ้านเมืองเป็นสำคัญ โดยมีลักษณะเป็นการจีให้ลาออก¹ นอกจากนี้คณะรัฐประหารภายใต้การนำของ พันเอก พระยา -

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 27 ข/44 เรื่องการปิดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2476 (คัดจากหนังสือพิมพ์กรุงเทพระดับเมือง ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน 2476 และหนังสือพิมพ์หลักเมือง ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476 เรื่องการปิดอำนาจการปกครอง)

พลพลพยุหเสนา ยังมีหนังสือโทรเลขทูลไปยังเลขาธิการในพระองค์หม่อมเจ้า วิบูลย์
สวัสดิวงศ์ เพื่อกราบบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทราบถึงความจำเป็น
ที่ต้องทำให้คณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน เข้ายึดอำนาจการปกครองประเทศ
ฉะนั้นขอให้นำความขึ้นกราบบังคมทูลทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า คณะทหารบก
กับทหารเรือยังคงซื่อตรงจงรักภักดีต่อใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทอยู่เสมอ โทรเลขฉบับ
ดังกล่าวลงนามโดย พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา พันโท หลวงพิบูลสงคราม และ
นาวาโท หลวงสุภชลาศัย ซึ่งเป็นบุคคลระดับผู้นำในการรัฐประหารครั้งนี้ และได้มีการ
ออกกระจายเสียงในรายการข่าวราชการให้ประชาชนทราบถึงการยึดอำนาจ เมื่อเวลา
07.26 น. ของวันที่ 20 มิถุนายน อันเป็นวันยึดอำนาจการปกครอง

พระยามโนปกรณนิติธาดาและคณะรัฐมนตรีขอลาออก

ภายหลังที่ถูกคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ยึดอำนาจทำให้ลาออกจาก
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี รวมทั้งคณะรัฐมนตรีทั้งคณะด้วยแล้ว พระยามโนปกรณนิติธาดา
ได้ตรัสกรองแล้วเห็นว่า ไม่มีประโยชน์อันใดที่ตนเองและพรรคพวกจะทำการจัดขึ้นหรือ
ลุกขึ้นต่อสู้กับฝ่ายคณะทหารบก ทหารเรือ อันจะเป็นการก่อให้เกิดการนองเลือดในแผ่นดิน
ทางเลี้ยวที่ดีที่สุดก็คือ การยอมลาออกโดยปราศเงื่อนไขใด ๆ ทั้งสิ้น และอีกประการ
หนึ่งกำลังทหารส่วนใหญ่ก็ตกอยู่ในอำนาจหรือความบังคับบัญชาของคณะรัฐประหารจน
หมดสิ้น การรัฐประหารครั้งนี้ก็พอจะไต่ถามใจได้ว่า คณะรัฐประหารคงจะไม่นำชาติ
บ้านเมืองไปในทางที่เสียหายและเสื่อมเสียหรือเข้าสู่ยุคมืด เนื่องจาก พันเอก พระยา
พลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นหัวหน้าคณะและเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่มีความคิดและคุณธรรม รวม
ทั้งมีความศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้เป็นหลักหรือแกนในการ
รัฐประหารครั้งนี้ จึงได้ยื่นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีด้วยดี และได้รับพระบรม-
ราชานุญาตให้ลาออกได้ในเวลาต่อมา ดังนั้น พระยามโนปกรณนิติธาดาจึงได้มีหนังสือ
ตอบให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ทราบการขอลาออกพร้อมทั้งคณะรัฐมนตรี เป็น
การสิ้นสุดการบริหารราชการแผ่นดิน หลังจากได้ดำเนินมาเป็นเวลาประมาณ 2 เดือน

และนับเป็นการสิ้นสุดคณะรัฐบาลชุดที่ 2 ของเมืองไทยตั้งแต่บัดนั้น นอกจากนี้พระยา
มโนปกรณ์นิติธาดา ยังได้มีโทรเลขกราบบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
ทราบ ตามหนังสือที่มีตอบไปยัง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ดังนี้

วันที่ 20 มิถุนายน 2476¹

เรียน นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ทราบ

ผมได้รับหนังสือของเจ้าคุณลงวันนี้ ขอให้ผมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี
นั้นได้ทราบแล้ว

ผมและคณะรัฐมนตรีขอลาออกจากตำแหน่ง และจะได้นำโทรเลขกราบบังคมทูล
วันนี้

แล้วแต่จะไปปรด

(ลงนาม) พระยามโนปกรณ์นิติธาดา

ในการขอลาออกจากตำแหน่งครั้งนี้ พระยามโนปกรณ์นิติธาดา พระยา
ราชวังสัน (รัฐมนตรีรักษาตำแหน่ง) พระยาศรีวิสารวาทา (รัฐมนตรีต่างประเทศ) ซึ่งได้
ลาออกเรียบร้อยแล้ว ตั้งแต่วันที่ 20 มิถุนายน แล้วในวันรุ่งขึ้นคือ วันที่ 21 บุคคลทั้ง
สามได้ไปรวมกันอยู่ที่บ้านพระยามโนปกรณ์นิติธาดา นายกรัฐมนตรีคนก่อนที่ถนนคอนแวนต์
รวมทั้งนายประยูรควย² และภายหลังจากคณะรัฐมนตรีชุดก่อนสลายตัวไปแล้ว คณะ
รัฐประหารโดย พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้มีหนังสือเชิญปลัดทูลฉลองทุก
กระทรวงเข้าประชุมเพื่อตกลงปรึกษาเรื่องขอราชการ ณ วังปารุสกวัน เวลา 16.00
น. ดังสำเนาหนังสือดังนี้

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 27/44 (ข) เรื่องการยื่นอำนาจการ
ปกครอง เมื่อ 20 มิถุนายน 2476 (คัดจากหนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 212
ประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476).

² หนังสือพิมพ์บางกอกเคลิเมล ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476,

วังปารุสกวัน¹

วันที่ 20 มิถุนายน 2476

เรียน ปลัดทูลฉลองกระทรวง.....

ควยคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ได้เข้ายึดอำนาจการปกครอง เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และจัดเปิดสภาผู้แทนราษฎร ดำเนินการตามรัฐธรรมนูญ และร้องขอให้นายกรัฐมนตรีลาออกจากตำแหน่งวันนี้ ดังสำเนาหนังสือที่ส่งมานี้ ฉะนั้นจึงขอเชิญท่านประชุม ณ วังปารุสกวัน เวลา 16.00 นาฬิกานี้ เพื่อตกลงในกิจการราชการบางอย่าง

ขอแสดงความนับถือ

นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

นายพันโท หลวงพิบูลสงคราม (เลขานุการ)

สำหรับบุคคลชั้นผู้นำในคณะรัฐประหารและปลัดทูลฉลองที่เข้าร่วมประชุมตามคำขอของคณะรัฐประหารนั้น มีรายนามดังต่อไปนี้²

- (1) พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ประธาน
- (2) พระยาประเสริฐสงคราม ปลัดทูลฉลองกระทรวงกลาโหม
- (3) พระยาโทณวสิทมนตร์ (แทน) ปลัดทูลฉลองกระทรวงแรมบูรการ
- (4) พระยาปริชานุศาสน์ ปลัดทูลฉลองกระทรวงธรรมการ
- (5) พระยาศรีราชโกษา ปลัดทูลฉลองกระทรวงพระคลัง
- (6) พระยาศรีเสนา ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย
- (7) พระยาอภิบาลราชไมตรี ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ
- (8) พระยาโหดศรีพิทักษ์ ปลัดทูลฉลองกระทรวงยุติธรรม

¹หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2476.

²หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.

- (9) พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์
 (10) หลวงพิบูลสงคราม
 (11) หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์   เลขาธิการ

หลังจากผู้เข้าประชุมมาพร้อมเพรียงกันแล้ว พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ในฐานะประธานได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงการลาออกของคณะรัฐบาลชุดพระยามโนปกรณนิติธาดา มีผลทำให้ขาดผู้นำในการบริหารประเทศ จึงอาจจะส่งผลกระทบต่อราชการงานของกระทรวงต่าง ๆ จึงได้เชิญข้าราชการประจำตำแหน่งสูงสุดทุกกระทรวงมาปรึกษากิจราชการที่จะดำเนินการต่อไปในภายหน้า หลังจากนั้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ก็ได้มอบให้ พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ เป็นผู้ชี้แจงแทน ซึ่งสาระในการชี้แจงก็คือ สาเหตุหรือความจำเป็นในการต้องเข้ายึดอำนาจ รวมทั้งพระบรมราชานุญาตให้คณะรัฐมนตรีชุดก่อนลาออกได้ โดยขอให้ปลัดทูลฉลองแต่ละกระทรวงคำเป็นราชการแทนรัฐมนตรีไปตามปกติ จนกว่าจะมีการแต่งตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ นอกจากนี้พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ยังได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบต่อไปว่า จะขอร้องให้เจ้าพระยาพิชัยญาติ ในฐานะประธานสภาผู้แทนราษฎร ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในวันเดียวกันนั้น เพื่อรับสนองพระบรมราชโองการเปิดสภาผู้แทนราษฎร และตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ และในขณะนั้นเจ้าพระยาพิชัยญาติได้ไปที่วังปารุสกวัน นำหนังสือของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนารับบังคับมทูลพระกรุณาในเวลา 19.00 นาฬิกา โดยมีรายนามสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 1 ใน 3 รวม 24 นาย ขอเปิดสภาตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 32¹ ต่อไป ซึ่งที่ประชุมในวันนั้นได้รับทราบและยินดีปฏิบัติตามนโยบายของคณะรัฐประหาร

¹หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ.

เหตุการณ์ในวันยึดอำนาจ

สำหรับปฏิกริยาของประชาชนต่อการรัฐประหารยึดอำนาจรัฐบาลพระยามโน-
ปกรณนิติธาดาในครั้งนี้ และเหตุการณ์โดยทั่วไปในพระนครตอนเช้าตรู่ของวันที่ 20
มิถุนายน พ.ศ. 2476 นั้น เหล่าทหารทั้งทหารบกและทหารเรือได้รวมสมทบและประสาน
งานกันออกทำการ "ยึดอำนาจ" จากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ตั้งแต่ก่อน 5
นาฬิกา โดยเข้ายึดสถานที่สำคัญ ๆ เช่น กระทรวงกลาโหม สำนักงานไปรษณีย์กลาง
พระที่นั่งอนันตสมาคม และวังปารุสกวัน เป็นต้น แล้วใช้วังปารุสกวันเป็นกองบัญชาการ
ของคณะรัฐประหาร นอกจากนี้ก็มีรถเกราะ แล่นอยู่บางตามถนนสายต่าง ๆ แต่ไม่หนา
ตาเหมือนเมื่อวันปฏิวัติใหญ่ 24 มิถุนายน 2475 ส่วนรถบรรทุกปืนกลนั้นมีแฉกกันชวักไขว
หนามากขึ้น แต่ประชาชนในพระนครไม่ค่อยรู้สึกแปลกใจเท่าใดนัก เนื่องจากในตอน
ปลายสมัยอายุรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ที่มีวิกฤตการณ์ทางการเมือง รถบรรทุก
ปืนกลก็ออก แฉกกันคนสายตา¹ ดังนั้นสภาพของกรุงเทพฯ ในวันยึดอำนาจจึงไม่มีการ
ตื่นเต้นเท่าใดนัก เพราะยังคุ้นเคยกับการปฏิวัติใหญ่เมื่อปีที่แล้ว และเชื่อมั่นว่าเหตุการณ์
คงจะไม่รุนแรง² อย่างไรก็ตามการยึดอำนาจคราวนี้ได้อาศัย พันโท หลวงพิบูลสงคราม
เลขานุการของฝ่ายรัฐประหาร และนาวาโท หลวงศุภชลาศัย เป็นกำลังสำคัญฝ่ายทหาร
และสามารถกระทำสำเร็จโดยความเรียบร้อย ไม่มีเหตุการณ์ร้ายแรงใด ๆ เกิดขึ้น
เลย นับว่าการดำเนินแผนตามนโยบายได้อย่างดีที่สุดในเวลา 05.30 น.
คณะทหารบก ทหารเรือ ได้ลงมือเตรียมป้องกันภัยอันตรายได้ทุกทาง เป็นต้นว่า วางยาม

¹หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 212 ฉบับประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน
พ.ศ. 2476.

²"สภาพกรุงเทพฯวันนี้," หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ฉบับประจำวันพุธที่
21 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

ทหารที่วังปารุสกวัน ที่ทหารราชวรดิษฐ์¹ ได้มีทหารเรือถือปืนรักษาการณ์อยู่อย่างเข้มแข็ง ส่วนบริเวณพระบรมมหาราชวัง บริเวณประตูวิเศษชัยศรี ได้มีทหารบกไปตั้งทำการรักษาการณ์อยู่เช่นเดียวกับที่ทหารราชวรดิษฐ์ โดยวางปืนกลแถวหน้าพระราชวัง² และห้ามการเข้าออกในบริเวณพระบรมมหาราชวังในตอนเช้าวันนั้นเป็นการชั่วคราว

สำหรับบริเวณถนนหน้าพระลานไกล ๆ ประตูวิเศษชัยศรีมีรถยนต์ทหารปืนกลตั้งปืนไว้บนรถยนต์ บรรทุกปืน 2 กระบอก เพื่อรักษาเหตุการณ์ในยามคับขัน หรือในกรณีที่ฝ่ายรัฐบาลไม่ยอมลาออก ส่วนบริเวณถนนราชดำเนินทั้ง 3 ตอน และตอนที่ติดต่อกับถนนหน้าพระลาน ได้มีประกาศเปลี่ยนแปลงการปกครองปิดอยู่ตามถนนมะขาม นอกจากนี้ยังมีทหารเรือจำนวนหนึ่งยืนอ่านประกาศอยู่³

ส่วนที่วังปารุสกวัน อันเป็นกองบัญชาการใหญ่ของคณะรัฐประหาร บริเวณระหว่างถนนราชดำเนินนอกตัดกับถนนพิษณุโลก ทหารบันเทศให้คนและขบวนที่ไม่มีหน้าที่เกี่ยวกับการภายในให้หยุดอยู่เพียงนั้น โดยได้มีทหารเรือจำนวนหนึ่งพร้อมสรรพด้วยอาวุธครบมือและรถเกราะ หมอบเรียงหนึ่งอยู่ภายใต้ถนนมะขามในถนนเล็กข้างวังปารุสกวันเป็นแถวยาว⁴ รักษาการณ์ทำนองเดียวกับวันเปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 โดยมีประชาชนไปยืนรอฟังข่าวคราวที่นั่นเป็นหมู่ ๆ เพื่อทราบเหตุการณ์

¹หนังสือพิมพ์หลักเมือง ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2476.

²"คณะทหารเข้ายึดการปกครอง," หนังสือพิมพ์ไทยหนุ่ม ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2476.

³หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 212 ประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2476.

⁴หนังสือพิมพ์หลักเมือง ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2476.

ต่อไป¹ พอรถยนต์ทหารแล่นออกมาหรือเข้าข้างในวังปารุสกวัน ประชาชนก็ถือกันเข้าไปเกือบกลางถนน ทั้งนี้เพื่อรับฟังแถลงการณ์และข่าวการลาออกของรัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา² ในขณะที่บริเวณที่ว่าการกระทรวงมหาดไทยต่าง ๆ เช่น กระทรวงมหาดไทย มีรถยนต์ปืนกลทหารบุกไปตั้งรักษาการณ์อย่างเข้มแข็ง แลข้าราชการทั้งผู้ใหญ่และผู้น้อยลงมาทำงานตามปรกติ³ บริเวณสนามหลวงตอนหน้าพระบรมมหาราชวัง ตามปรกติเป็นตลาดจอแจย่อย ๆ แห่งหนึ่ง มีผู้คนเที่ยวเตร่ มีสินค้าเบ็ดเตล็ดและอาหารจำหน่าย แต่ในวันนั้นผู้คนยังมีจำนวนมากขึ้นผิดปกติ ทั้งข้าราชการและราษฎรไปชุมนุมฟังข่าวการยึดอำนาจการปกครองกันมาก เป็นความปรารถนาอันสำคัญของคณะรัฐประหารที่จะหลีกเลี่ยงการกระทำอันพึงก่อให้เกิดความตื่นตระหนกเสียแก่ประชาชน⁴ จึงมิได้ดำเนินการด้วยความหึกโหมรุนแรง จึงแสดงให้เห็นถึงความมีเจตนาดีต่อชาติ ซึ่งคณะผู้ยึดอำนาจมีอยู่โดยแน่นแฟ้น

ส่วนตามธนาคารต่าง ๆ และห้างร้านสำคัญ ๆ เช่น ร้านจำหน่ายเครื่องทองรูปพรรณ ธนาคารทั้งจีน ฝรั่งเศส ไทย ได้ปิดการรับฝากและจ่ายเงินในตอนเช้าวันนั้นเป็นการชั่วคราว และมีทหารตำรวจไปรักษาการณ์เพื่อความปลอดภัยทุก ๆ แห่ง⁵ ตั้งนั้น

¹หนังสือพิมพ์ Bangkok Times ฉบับประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

²หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 212 ประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

³หนังสือพิมพ์หลักเมือง ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

⁴"ล้มรัฐบาลพระยามโน ฯ," หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

⁵"20 มิถุนายน," หนังสือพิมพ์ราษฎร์ราษฎร์ ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

แม้ว่าจะได้มีการยึดอำนาจการปกครอง ปรากฏว่าทั้งข้าราชการ ทหาร พลเรือน และประชาชน คงมีความสงบเป็นปรกติ ไม่มีความก่อกวนใด ๆ และหนังสือพิมพ์แทบทุกฉบับต่างก็สงบความวิพากษ์วิจารณ์เห็นด้วย และสนับสนุนการกระทำของคณะทหารบก ทหารเรือ และพลเรือน ภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา อย่างเต็มที่ โดยได้ทำการโจมตีรัฐบาลชุดเก่าอย่างรุนแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสโมสรคณะราษฎรประจำจังหวัดนครปฐม ได้โจมตีรัฐบาลพระยามโน ๆ ว่าไม่เคารพรัฐธรรมนูญ นอกจากนี้รัฐมนตรีในคณะของพระยามโนแปรกรณีศึกษาฯ ยังคิดจะกำจัดคณะราษฎรอีกด้วย¹

ในเวลา 08.00 น. คณะรัฐประหารได้สั่งให้นารถเกราะไปเชิญตัวรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดเก่า เช่น พระยามโนปกรณนิติธาดา จากพระราชวังไปยังวังปารุสกวัน² ขณะเดียวกันก็ได้จัดส่งคนไปเชิญหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ พระยาโกมารกุลมนตรี และพระยาสุริยานุวัตร ไปเป็นที่ปรึกษาราชการงานเมืองในยามฉุกเฉินที่วังปารุสกวัน เช่นเดียวกัน รวมทั้งหม่อมเจ้าสกลวรธาดา วรวรรณ และพระยาปิศิศาสตราไพศาลด้วย³

พระยาศรีเสนาในฐานะปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย โดยคำสั่งของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้บัญชาการทหารบก และหัวหน้าคณะรัฐประหาร ได้มีโทรเลขด่วนแจ้งไปยังสมุหเทศาภิบาลทุกมณฑล เมื่อเวลา 12.00 น. อธิบายให้ทราบถึงวัตถุประสงค์ในการเข้ายึดอำนาจครั้งนั้น รวมทั้งขอให้ดำเนินราชการไปตามปรกติ

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ ก.3/44 เรื่องสมาคมคณะราษฎร (เบ็ดเสร็จ).

² "คณะทหารเข้ายึดการปกครอง," หนังสือพิมพ์ไทยหนุ่ม ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

³ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับที่ 212 ประจำวันอังคารที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

อย่าให้ประชาชนตระหนกตกใจ¹

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว ผลของการยึดอำนาจเป็นครั้งที่สองในประวัติศาสตร์การเมืองของไทยในระบอบประชาธิปไตย ได้ดำเนินไปโดยสะดวกเรียบร้อยและง่ายดายที่สุด ทั้งฝ่ายยึดและฝ่ายถูกยึดอำนาจ ไม่มีการจับกุมคุมขังหรือกดดันแกลง เป็นการสวนตัวจดหมายที่โต้ตอบกันก็ล้วนแต่สุภาพเรียบร้อย ผู้ยึดอำนาจครั้งนี้ไม่ได้ทำอะไรเผด็จรอนให้เกิดความแค้นเคืองใจต่อกัน ผิดแผกแตกต่างกับตอนที่ยึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งคณะราษฎรได้ออกแถลงการณ์โจมตีระบอบกษัตริย์อย่างรุนแรง โดยหวังผลความร่วมมือจากประชาชน นอกจากนี้หนังสือที่กราบบังคมทูลพระกรุณาฯ ทุกฉบับก็ได้วางแสดงอย่างแสดงความเคารพและจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มิได้มีข้อความกระทบกระเทือนใส่รายบุคคลใด ซึ่งก็เป็นเรื่องที่น่ายินดี การที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา รับเป็นผู้นำรับทำการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลเป็นครั้งที่ 3 จึงนับได้ว่าได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่ชาติอย่างหนึ่ง ในการรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญให้อยู่ตลอดไป² และเป็นการกลับมาตามคำสัญญาที่ท่านให้ไว้กับหนังสือพิมพ์ ดังเห็นแจ้งสรุปได้ว่า เหตุการณ์โดยทั่วไปในกรุงเทพมหานครก็สงบเรียบร้อย โดยไม่มีเหตุการณ์ร้ายแรงเกิดขึ้น³

ข่าวลือภายหลังการยึดอำนาจ

อย่างไรก็ตาม จะกล่าวว่าการเข้ายึดอำนาจการปกครองครั้งนี้ดำเนินไปด้วย

¹หนังสือพิมพ์หลักเมือง ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

²หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

³รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์ไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ (พระนคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 72.

ความเรียบร้อยทุกประการนั้นยังไม่สนิท เนื่องจากภายหลังจากคณะรัฐบาลชุดก่อนของ พระยามโนปกรณนิติธาดา ได้ยอมลาออกแล้วได้เกิดมีข่าวลือต่าง ๆ นานาในทางที่ไม่ เป็นผลดีต่อประเทศชาติ ได้แก่

1) ข่าวลือที่ว่า บุคคลชั้นนำหรือรัฐมนตรีหลายคนในคณะรัฐบาลชุดเก่าได้ พยายามที่จะรวบรวมกำลังโดยการติดต่อกันอย่างลับ ๆ เพื่อทำการต่อต้านคณะรัฐประหาร จนทำให้พระยาศรีวิสารวาจา¹ อดีตรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศ ต้องมีหนังสือ ลงวันที่ 21 มิถุนายน 2476 ขอปฏิเสธข่าวลือไปยัง พันเอก พระยาพลพลหยุดเสนา หัวหน้าคณะรัฐประหาร เพื่อชี้แจงให้ทราบข้อเท็จจริง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าท่านรู้สึก ลำบากใจมากที่หนังสือพิมพ์ศรีกรุง ฉบับวันที่ 21 มิถุนายน 2476 ได้ลงบทความเกลียด- นารัฐ วิพากษ์วิจารณ์ตัวท่าน และนายประยูร ภมรมนตรี ไปในทำนองกำลังติดต่อกับ สถานทูตต่างชาติเพื่อต่อต้านคณะรัฐประหาร โดยมีใจความว่า "...ทราบข่าวว่า พระยาศรีวิสารวาจา กับนายประยูร ภมรมนตรี ซึ่งคณะผู้ยึดการปกครองครั้งนี้ ได้ ปลดปล่อยเป็นอิสระไปแล้วนั้น ได้ทำการ...บางอย่าง นัยว่าเกี่ยวไปทางสถานทูต..."

พระยาศรีวิสารวาจา ได้ปฏิเสธข่าวดังกล่าวไปยังหนังสือพิมพ์หลายฉบับ² ว่า ไม่เป็นความจริงดังข่าวหนังสือพิมพ์ศรีกรุง และได้ชี้แจงเพิ่มเติมว่า ตนเองไปอยู่ที่บ้าน ทั้งวันภายหลังจากออกจากบ้านพระยาราชนังสัน ไม่ได้พบทูตฝรั่งหรือทูตฝรั่งก็ไม่ได้ไปหาแต่ อย่างไม่ รวมนทั้งนายประยูร ภมรมนตรีด้วย จริง ๆ แล้วท่านพักอยู่ที่บ้านและห้ามเพื่อน ไปมาหาสู่ อย่างไม่ก็ตาม การที่มีข่าวออกมาในลักษณะนี้ย่อมไม่เป็นผลดีต่อผู้ที่ถูกกล่าว หา ดังนั้น พระยามโนปกรณนิติธาดา และพระยาศรีวิสารวาจา จึงจะขอไปอยู่บ้านพัก

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 27 ก./44 เรื่อง ยึดอำนาจการปกครอง วันที่ 20 มิถุนายน 2476.

² หนังสือพิมพ์บางกอกเดลีเมด ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

สักกระษะหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันความเข้าใจผิด รวมทั้งให้คณะรัฐประหารสบายใจ ใน ขณะเดียวกัน พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้สอบถามไปยังพระยามโนปกรณนิติธาดา ว่า ศิวพระยามโนปกรณนิติธาดาและคณะรัฐมนตรีชุกเกา มีความปรารถนาจะขอลาออก จากสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรหรือไม่ พระยามโนปกรณนิติธาดาจึงได้มีหนังสือตอบ ไปยัง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา มีใจความสรุปได้ว่า¹ การลาออกจากสมาชิก ภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรนั้น เป็นสิทธิของอดีตรัฐมนตรีแต่ละคน สำหรับตัวท่านเอง พระยาศรีวิสารวาจา พระยาจาแสนบดี และนายประยูร ภมรมนตรี ทั้ง 4 คน² ขอลา ออกจากสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎร โดยให้เหตุผลว่า เห็นคเหน้อยมามากแล้วทาง การเมือง

ส่วนเรื่องข่าวลือต่าง ๆ นั้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ตอบหนังสือ ให้พระยาศรีวิสารวาจาได้สบายใจว่า³ ท่านมีความเชื่อใจในความซื่อสัตย์และคุณความ ดีของพระยาศรีวิสารวาจาที่ได้กระทำมา ข่าวลือต่าง ๆ คงจะไม่เป็นความจริง ส่วนการ ที่พระยาศรีวิสารวาจา กับพระยามโนปกรณนิติธาดา จะขอเดินทางไปอยู่หัวเมืองไกล ๆ ที่บักซ์ไตสักกระษะหนึ่งนั้น ไม่ขัดข้อง จะไปเมื่อใดและที่ไหนก็แล้วแต่ความสะดวกของ ท่านทั้งสอง⁴ ปรากฏการณ์เช่นนี้มีลักษณะ เป็นการขอร้องแกมบังคับให้ทั้งสองท่านเดิน

¹ หนังสือลงวันที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

² พระยาศรีวิสารวาจา พระยาจาแสนบดี และนายประยูร ภมรมนตรี ยัง ไม่ไคลงชื่อยื่นยื่น.

³ หนังสือ ที่ น. 1487/2476 วังปารุสกวัน ลงวันที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

⁴ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 27 ก./44 เรื่องเดิม.

ทางออกนอกประเทศโดยปริยาย และมีได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับวงการเมืองของประเทศไทยอีกเลย พระยามโนปกรณนิติธาดาได้ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ ไปพักผ่อนชั่วคราวที่อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี แล้วเดินทางไปพำนักอยู่ ณ เกาะปีนัง เพื่อพักผ่อนที่นั่น และไม่ได้กลับมายุ่งเกี่ยวกับการเมืองของไทยอีกเลย จนกระทั่งถึงแก่อิโงกรรมเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2491 และรัฐบาลของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้อัญเชิญอัฐิเข้ามาบำเพ็ญกุศลในประเทศไทย เป็นอันปิดฉากชีวิตทางการเมืองเพียงเท่านั้น²

2) มีข่าวลือกระจายทั่วไปว่า คณะรัฐประหารได้ทำการจับกุมตัว พระยามโนปกรณนิติธาดา และพวกทั้ง ๗ คน ไปไว้ที่วังปารุสกวันในตอนดึกสงัด³

3) มีข่าวลือควบคู่กันไประบาดในหมู่ประชาชนและบุคคลชั้นผู้นำว่า ทลวงประดิษฐนุชรธรรม ซึ่งกำลังอยู่ในต่างประเทศเป็นผู้สนับสนุนการรัฐประหารอยู่เมืองหงษ์ และได้รับการเรียกตัวให้เดินทางกลับประเทศไทยแล้ว⁴

นับว่าเป็นข่าวลือที่ออกมาในลักษณะที่ก่อความเสียหายถึงชื่อเสียงของคณะรัฐประหารเป็นอย่างยิ่ง มีส่วนทำให้ภาพพจน์ทางการเมืองและการเข้ายึดอำนาจการปกครองในครั้งนั้นต้องพลอยหม่นหมองไปด้วย จึงเป็นความจำเป็นอย่างหนึ่งที่ กั้นเอก -

¹ บุญเรือง นาคีนพคุณ และเพื่อน (ผู้รวบรวม), ประชุมกฎหมายประจำศก., เล่มที่ 46 (ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์ 2477), หน้า 217.

² สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 8.

³ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476 (ปีก 1).

⁴ หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476 (ปีก 2).

พระยาพลพลพยุหเสนา ในฐานะหัวหน้าคณะรัฐประหารต้องปฏิเสธข่าวดังกล่าว ชี้แจงข้อเท็จจริงให้ประชาชนทราบว่า ข่าวลือดังกล่าวไม่เป็นความจริง เพราะไม่มีการจับกุมคุมขังผู้ใดที่กล่าวนามข้างต้นเลย คงปล่อยให้เป็นอิสระเช่นเดิม ยิ่งกว่านั้นยังได้ให้การอารักขาทำการป้องกันเพื่อความปลอดภัยให้ด้วย สำหรับหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้น หรือไม่ว่าผู้ใด ก็มีได้สนับสนุนหรือยุยงอยู่เบื้องหลังฉากเลย คณะรัฐประหารกระทำไปโดยยึดหลักแห่งความยุติธรรมเป็นที่ตั้ง ส่วนหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้น คณะรัฐประหารก็ยังไม่ได้เรียกตัวกลับ และยังไม่ได้คำริในเรื่องนี้เลย¹

ผู้ที่ จะ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่

ภายหลังการยึดอำนาจรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาแล้ว ย่อมจะไม่มีปัญหาเรื่องบุคคลที่จะเข้ามารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากโดยตำแหน่งหัวหน้าคณะรัฐประหารและผู้บัญชาการทหารบก นั้นเป็นที่เคารพและยำเกรงของนายทหารชั้นผู้ใหญ่และผู้น้อย เป็นบุคคลที่ยึดความยุติธรรม รอบคอบในการบริหารงาน เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต ก็คงหนีไม่พ้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาอย่างแน่นอน ซึ่งเป็นบุคคลที่มีหัวหรือความคิดไม่รุนแรง และสามารถประสานรอยร้าวกับทุก ๆ ฝ่ายได้ก็ สำหรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในขณะนั้นไม่มีใครเหมาะสมเท่ากับ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา แต่ท่านกลับเป็นคนถ่อมตน มักร้อย โดยได้ปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของเมืองไทย เพื่อจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่ โดยท่านให้เหตุผลส่วนตัวว่า ท่านรับราชการเป็นทหาร การที่จะให้ทหารขึ้นบริหารประเทศนั้นจะถูกกล่าวหาว่าท่านเป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง และรัฐบาลของท่านจะเป็นรัฐบาล

¹หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476

(ปีก 2) (ความจริงแล้ว หลวงประดิษฐมนูธรรมถูกเรียกตัวกลับและได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีในเวลาต่อมา)

เผด็จการทหาร¹ (Military Dictator) ขอกล่าวหาเช่นนั้นจะทำลายภาพพจน์และ
จุดประสงค์แห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น
ระบอบประชาธิปไตยโดยสิ้นเชิง รวมทั้งเกียรติยศและชื่อเสียงของท่านที่ได้สะสมมาด้วย
นอกจากนี้ท่านยังย้ำอยู่เสมอว่า ท่านจงรักภักดีต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิเสื่อม
คลาย สำหรับการตัดสินใจก็ค่อนข้างจริง เนื่องจากมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้
การนำรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดมาใช้ อีก ท่านได้ตั้งใจแน่วแน่แล้วว่า ถึงแม้ว่าชื่อ
เสียงเกียรติยศของท่านจะหายสาบสูญไปในกรการกระทำครั้งนั้น ท่านก็เตรียมพร้อมและ
เต็มใจอยู่แล้ว ถ้าเป็นการกระทำและเสียสละเพื่อชาติ²

สิ่งที่ยืนยันถึงความไม่มักใหญ่ใฝ่สูงในตำแหน่งทางการเมืองของ พันเอก
พระยาพหลพลพยุหเสนา อีกประการหนึ่งก็คือ คำปราศรัยของท่านในคราวเปิดประชุม
สภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476 มีใจความว่า

... ก่อนอื่นต้องขออภัยกับท่านผู้มีเกียรติทั้งหลายว่า ข้าพเจ้าไม่ใช่นักการเมือง
ข้าพเจ้าเป็นนักรบ เพราะฉะนั้นถ้อยคำที่จะกล่าวต่อไปนี้ อาจไม่เพราะเหมาะ
โสตของทุกท่านทั้งหมดก็ได้ ขอให้ถือเอาเนื้อความเป็นสำคัญมากกว่า...³

และในตอนหนึ่ง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ผู้ซึ่งในนั้นปลายรองชีวิต
ได้รับการยกย่องให้เป็น "เชษฐบุรุษ" ได้กล่าวแก่สมาชิกสภาผู้แทนต่อไปว่า

¹ "Phya Bahol's Views," หนังสือพิมพ์ Bangkok Times ฉบับประจำ
วันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

² เรื่องเดียวกัน.

³ ดวง ลานเหล็ก, เรื่องเดิม, หน้า 9.

...ข้าพเจ้าคิดว่า จะฉลองพระเดชพระคุณได้เพียง 10 วัน 15 วัน เท่านั้น
เอง... เพราะเหตุว่าดาชอาพเจ้าดำรงตำแหน่งนี้มานานแล้ว จะทำให้เสียประโยชน์
ประเทศชาติไปไค เพราะความไม่สันติคของข้าพเจ้า...¹

พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา จัดตั้งรัฐบาลชุดที่ 4 ของเมืองไทย (21 มิถุนายน
2476 - 15 ธันวาคม 2476)

พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ
ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของเมืองไทยในระบอบประชาธิปไตย ในวันที่
21 มิถุนายน พ.ศ. 2476 สำหรับเหตุผลที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งท่านให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในครั้งนั้น เนื่องจาก
พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับและพอใจของบุคคลโดยทั่วไป
ในบรรยากาศทางการเมืองของประเทศที่อยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อ และเป็นที่ยอมรับกัน
โดยทั่วไปว่า พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นบุคคลที่มีประสิทธิภาพสูงในการ
ดำเนินงานและมีความจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์อย่างมั่นคงและจริงใจ²

สำหรับการเลือกเพ็ญตัวรัฐมนตรีเข้าร่วมรัฐบาลนั้น พันเอก พระยาพล-
พลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้พิจารณาอย่างรอบคอบและระมัดระวังเป็นอย่างยิ่ง โดย
รัฐมนตรีส่วนหนึ่งจะได้มาจากรัฐมนตรีในรัฐบาลชุดก่อน อีกส่วนหนึ่งได้มาจากสมาชิก
สภาผู้แทนราษฎร ซึ่งต้องใช้เวลาดัง 4 ชั่วโมงครึ่ง ในการประชุมสภา ฯ นัดแรกเมื่อ
วันที่ 22 มิถุนายน 2476 ซึ่งก่อนจะมีการประชุมสภา ฯ นัดแรกนี้ พันเอก พระยาพล-
พลพยุหเสนา ได้ขอรองให้เจ้าพระยาพิชัยญาติ อธิบดีประชาชนสภาผู้แทนราษฎรออกเดินทาง

¹ สว่าง ดานเหลื่อ, เรื่องเดิม, หน้า 9.

² "The New Revolution in Siam," หนังสือพิมพ์ Bangkok Times
ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

จากพระนครไปยังหัวหิน เมื่อเวลา 1900 น. ของวันที่ 20 มิถุนายน 2476 เพื่อเข้า
 เฝ้าและกราบบังคมทูลปรึกษาขอราชการกับพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ณ
 พระราชวังไกลกังวล โดยได้นำหนังสือของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ขึ้นกราบ
 บังคมทูลด้วย ในเวลา 0800 น. ของวันรุ่งขึ้น (21 มิถุนายน 2476) เจ้าพระยาพิชัย
 ญาติ ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอีกครั้งหนึ่ง ในการเข้าเฝ้าวาระ
 ที่ 2 นี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเห็นชอบด้วยกับการเปิดสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็น
 จุดประสงค์ของคณะรัฐประหารที่ร่วมกันยึดอำนาจครั้งนี้ รวมทั้งการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรี
 ชุดใหม่ด้วย¹

หลังจากนั้นเจ้าพระยาพิชัยญาติได้มีโทรเลขความแจ้งผลการกราบบังคมทูล
 ปรึกษาขอราชการกับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา
 ทราบ และได้เดินทางกลับพระนครในตอนสายเดียวกัน พร้อมด้วยพระบรมราชานุญาตให้
 เปิดประชุมสภา ฯ ในวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476

ดังนั้นจึงได้มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎรสมัยวิสามัญนิติสภา เริ่มประชุมเวลา
 0900 วันที่ 22 มิถุนายน 2476 โดยมีสมาชิกสภา ฯ เข้าประชุมเพียง 1 ใน 3 ของ
 สมาชิกทั้งหมด คือ มาประชุมเพียง 26 นายเท่านั้น เนื่องจากสมาชิกสภา ฯ บางคนได้
 เดินทางกลับจังหวัดเดิมหรือไม่ก็เดินทางไปต่างประเทศ เจ้าพระยาพิชัยญาติ ประธาน
 สภา ฯ ได้กล่าวเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้พิเศษ และประกาศพระบรมราชโองการ
 แต่งตั้ง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ หลังจากนั้น
 ท่านได้ลุกขึ้นกล่าวสุนทรพจน์ต่อสมาชิกสภา ฯ สรุปได้ว่า² ท่านมิใช่ผู้คนแต่เป็นทหาร
 อาชีพ คำพูดจึงไม่ไพเราะ ขอให้พึงแต่ใจความเท่านั้น ท่านกล่าวต่อไปว่า ท่านเป็นผู้นำ

¹หนังสือพิมพ์บางกอกเดลิเมล์ ฉบับประจำวันพฤหัสบดี 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

²หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

คนหนึ่งที่เข้ายึดอำนาจการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 และได้รับพระราชทาน รัฐธรรมนูญจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ประเทศชาติเจริญ ก้าวหน้าทัดเทียมอารยประเทศ เมื่อสภา ฯ ถูกปิดและมีการงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา ทำให้ท่านต้องเข้ายึดอำนาจเพื่อให้มีการเปิดประชุมสภา ฯ ตามมาตรา 51 แห่ง รัฐธรรมนูญ ซึ่งในการครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีพระบรมราช- โองการให้เปิดสภา ฯ นอกจากนี้ยังมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี อีกด้วย ทำให้ท่านไม่สุขสบายใจนัก แต่เมื่อมาคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศชาติ ท่าน จึงยอมรับ แต่จะอยู่ในตำแหน่งไม่นานนัก แล้วจะเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นที่มีความสามารถ มาดำรงตำแหน่งแทน คงไม่เกิน 10 - 15 วัน เพราะว่าถ้าท่านดำรงตำแหน่งนานกว่า นี้ก็จะทำให้ประเทศเสียประโยชน์ เนื่องจากท่านยังไม่มีประสบการณ์สำหรับการแต่งตั้ง คณะรัฐมนตรีนั้น ท่านจะได้นำรายชื่อขึ้นทูลเกล้า ฯ เพื่อทราบพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งต่อไปในเร็ววันนี้

จากนั้น พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า พระยา มโนปกรณ์นิติธาดา พระยาราชวังสัน พระศรีวิสารวาทา หลวงสินาดโยธารักษ์ นายประยูร ภมรมนตรี นายงาม ทองประเสริฐ และนายจรูญ สืบแสง รวม 7 คน ได้ขอลาออกจาก สมาชิกภาพแห่งสภา ฯ ซึ่งที่ประชุมสภา ฯ ได้รับรองการขอลาออกของบุคคลทั้ง 7 ด้วย ความเสียดาย เนื่องจากเป็นบุคคลที่เคยทำความดีให้แก่ประเทศชาติมาก่อน ดังนั้น พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้เสนอชื่อบุคคลเพื่อให้สภา ฯ ลงมติรับเข้าเป็น สมาชิกแทนสมาชิกที่ขอลาออกไป คือ เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ พระยาโกมารกุลมนตรี และหลวงศิริราชไมตรี ซึ่งที่ประชุมได้ลงมติรับรองเป็นเอกฉันท์ ต่อมาก็ได้มีการเสนอชื่อ พระยาประมวลิชาพิบูล นายแนบ พหลโยธิน นายเนตร พูนวิวัฒน์ พระสุทธิธรรมวิจิไชย และหลวงบรรณากรณ์โกวิท เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย

ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2476 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมี พระบรมราชโองการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

จำนวน 15 นาย¹ นับเป็นคณะรัฐบาลชุดที่ 4 ของเมืองไทย และเป็นครั้งแรกในวิถีทางการเมืองของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

(1) พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา	เป็นนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
(2) พลตรี พระยาประเสริฐสงคราม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
(3) พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
(4) พระยาโกมารกุลมนตรี	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ
(5) เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
(6) เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
(7) พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
(8) พระยาสุริยานุวัตร	เป็นรัฐมนตรี
(9) พลเรือตรี พระยาปริชาตยुทธ	เป็นรัฐมนตรี
(10) พันเอก พระสิทธิเรืองพลเดช	เป็นรัฐมนตรี
(11) พันโท หลวงพิบูลสงคราม	เป็นรัฐมนตรี
(12) นาวาโท หลวงศุภชลาศัย	เป็นรัฐมนตรี
(13) นาวาโท หลวงสินธุสงครามชัย	เป็นรัฐมนตรี
(14) หลวงนฤเบศร์มานิต	เป็นรัฐมนตรี
(15) หลวงศิริราชไมตรี	เป็นรัฐมนตรี

อย่างไรก็ตาม ในการเลือกเฟ้นหาตัวบุคคลเข้าร่วมคณะรัฐบาลนี้ ในขั้นต้นมีชาวเล็ดลอดออกมาว่า จะมีการเปลี่ยนแปลงตัวรัฐมนตรีว่าการจากรัฐบาลชุดเดิมเพียง 4 นายเท่านั้น มิได้เปลี่ยนแปลงทั้ง 7 นาย หรือ 7 กระทรวง กระทรวงที่คาดว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงตัวรัฐมนตรีว่าการ คือ

¹ รัฐธรรมนูญกำหนดให้มีไคร่ระหว่าง 14 - 24 นาย.

- (1) กระทรวงการต่างประเทศ
- (2) กระทรวงพระคลัง
- (3) กระทรวงกลาโหม
- (4) กระทรวงมหาดไทย¹

แต่ปรากฏในที่สุดว่า มีการเปลี่ยนแปลงตัวรัฐมนตรีว่าการทั้งหมดถึง 6 กระทรวง คือ

(1) พระยามโนปกรณนิติธาดา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพระคลัง
(2) พลเรือโท พระยาราชวังสัน	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
(3) พระยาศรีวิสารวาจา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
(4) เจ้าพระยาวงศาอนุประพันธ์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร-พาณิชย์การ
(5) พระยาจาแสนบคี่ศรีบริบาล	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
(6) พระยาเทพวิฑูรพหุลศรุตชาติ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

กระทรวงหรือรัฐมนตรีว่าการที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ยังคงดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการในรัฐบาลชุดใหม่ไม่เปลี่ยนแปลง ส่วนรัฐมนตรีว่าการที่เพิ่งได้รับตำแหน่งใหม่ ได้แก่ พลตรี พระยาประเสริฐสงคราม พระยาโกมารกุลมนตรี เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ และพระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ สำหรับพระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ ซึ่งได้รับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยคนใหม่ เคยเป็นรัฐมนตรีลอยในรัฐบาลชุดที่แล้ว ส่วนรัฐมนตรีลอยที่ยังคงได้ตำแหน่งรัฐมนตรีลอยในรัฐบาลชุดใหม่ ได้แก่ พลเรือตรี พระยาปรีชาธัญญะ

¹หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

พันโท หลวงพิบูลสงคราม นาวาโทหลวงศุภชลาศัย และนาวาโท หลวงอินธุสงครามชัย สำหรับ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นั้นยังได้ครองตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้วย

นอกจากนี้ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะนายกรัฐมนตรี ยังได้เชิญบุคคลที่มีความรู้ความสามารถและทรงคุณวุฒิจำนวน 4 คน ซึ่ง 3 ใน 4 ก็เป็นรัฐมนตรีร่วมในรัฐบาลนั่นเอง มาเป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดินแก่คณะรัฐมนตรีอีกด้วย โดยเฉพาะราชการที่เกี่ยวข้องกับการเมือง (Political Affairs) ซึ่งประกอบด้วย

- (1) หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ
- (2) พระยาโกมารกุลมนตรี
- (3) พระยาสุริยานุวัตร
- (4) พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์¹

ในการแต่งตั้งคณะรัฐมนตรีคราวนี้ เป็นเรื่องที่น่าแปลกใจเป็นอย่างยิ่ง ในบรรดารัฐมนตรีทั้ง 14 คน ที่เข้าร่วมในคณะรัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในครั้งนี้ กลับไม่มีรายชื่อรองบุคคลทั้ง 3 คน ที่เป็นหัวหน้าหัวแรงในการยึดอำนาจจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา คือ พันเอกพระยาทรงสุรเดช พันเอกพระยาฤทธิอัคเนย์ และ พันโทพระประศาสน์พิทยายุทธ 3 ใน 4 ทหารเสือ ผู้เป็นที่อศาศของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาตลอดมา จนก่อให้เกิดความเคลือบแคลงและสงสัยโดยทั่วไปในวิถีทางการเมืองครั้งนี้เป็นอย่างยิ่งว่าน่าจะมีเหตุผลอื่นแอบแฝงอยู่เบื้องหลัง² จึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่ได้สำหรับข่าวลือในเรื่องความแตกแยกของรัฐบาล โดยเฉพาะ-

¹หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

²ดูรายละเอียด Thawatt Makarapong

เรื่องเดิม...

อย่างยิ่ง ความแตกแยกสามัคคีกันในบรรดาผู้นำคณะราษฎรทั้งที่รวมเป็นร่วมตายกันมาโดยตลอด ในขณะนี้ได้เกิดการขัดแย้งในวิถีทางการเมืองเสียแล้ว และชาวสี่อักษก็ได้กระจายออกไปอย่างกว้างขวาง¹ แต่ก็ยังไม่ปรากฏออกมาให้เห็นเด่นชัด แต่เป็นที่เข้าใจกันว่าเกิดจากความคิดที่ไม่ตรงกันอย่างรุนแรงในเรื่อง เค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยทั้ง 3 ท่านมีความเห็นพ้องกับแนวความคิดของพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามกับฝ่ายหลวงประดิษฐมนูธรรม พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา และ พันโท หลวงพิบูลสงคราม ดังนั้น พันโท หลวงพิบูลสงครามและพรรคพวกในกองทัพบกจึงพยายามหาวิธีตัดทอนอำนาจและบารมีของนายทหารผู้ใหญ่ทั้ง 3 ท่านที่เคยเป็นรัฐมนตรีลอยมาแล้วในสมัยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นนายกรัฐมนตรี นายทหารทั้ง 3 จึงถูกลดตำแหน่ง กล่าวคือ พันเอก พระยาทรงสุรเดช ไปประจำการกรมยุทธการทหารบก พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ เป็นปลัดกระทรวงกลาโหม และ พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ ไปประจำการกรมยุทธการทหารบก ซึ่งล้วนเป็นตำแหน่งที่ไม่มีอำนาจควบคุมกำลังทหาร ดังนั้นเมื่อ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จัดตั้งคณะรัฐบาลชุดที่ 4 ของเมืองไทย จึงไม่มีรายชื่อ นายทหารทั้ง 3 รวมรัฐบาลด้วย²

จนกระทั่งเดือนกันยายน พ.ศ. 2476 หลังจากที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้บริหารประเทศมาเป็นเวลาเพียง 3 เดือนเศษ ชาวสี่อักษก็ได้เกิดเป็นความจริงขึ้น เมื่อ พันเอก พระยาทรงสุรเดช และ พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ ได้ถูกบีบบังคับให้เดินทางออกนอกประเทศไทย โดยขบวนรถไฟสายใต้ เป็นอันสิ้นสุดชีวิตทางการเมืองและทาง

¹ สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 11.

² คุรายละเอียดยุคเพิ่มเติมจาก วิมา มโนพิโมกษ์ "ความแตกแยกในคณะราษฎร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520).

ทหารของนายทหารชั้นผู้ใหญ่ในคณะราษฎร สำหรับมันปลายของชีวิต พันเอก พระยาทรงสุรเดช ได้รับความทุกข์ยากลำบากมากในดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศส¹ โดยรัฐบาลมิได้ให้ความช่วยเหลือหรือเหลียวแลแต่อย่างใด ฉีกกับตอนที่หลวงประดิษฐมนูธรรม ถูกให้เดินทางไปต่างประเทศครั้งแรก ซึ่งได้เงินช่วยเหลือจากรัฐบาล ส่วน พันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ต้องระเห่เร่รอนไปที่เมืองปีนัง เมืองเคียวกับพระยามโนปกรณนิติธาดา ส่วน พันโท พระประศาสน์พิทยายุทธ นับว่าดีกว่าคนอื่น ๆ ที่ต้องพลัดไปอยู่กวางแดน โดยท่านได้รับตำแหน่งเป็นอัครราชทูตไทยประจำประเทศเยอรมัน และได้ถูกวีซ่าเข้าจับกุมตัวไว้ที่เมืองมอสโคว์เมื่อเมืองเบอร์ลินแตกในระยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2

สำหรับในต่างประเทศ กระทรวงการต่างประเทศได้มีโทรเลขไปยังสถานทูตและสถานกงสุลต่างประเทศในกรุงเทพฯ รวมทั้งเอกอัครราชทูตสยามในต่างประเทศ แจ้งให้ทราบถึงการที่มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีคนใหม่ รวมทั้งนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลใหม่ที่มีหลักการว่า ไม่มีนโยบายไปในทางคอมมิวนิสต์² เพื่อให้ประเทศที่มีความสัมพันธ์อันดีกับประเทศไทยได้หมกคังวลใจในนโยบายหรือหาที่ของรัฐบาลใหม่

การแถลงนโยบายต่อสภา

พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้นำคณะรัฐมนตรีเข้าแถลงนโยบายเพื่อขอมติไว้วางใจจากสภาฯ โดยท่านได้ลุกขึ้นแถลงนโยบายของรัฐบาลใหม่ ดังนี้

¹สว่าง อานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 12.

²สำเนาคำแถลงการณ์ คำชี้แจง และจดหมายต่าง ๆ ที่กระทรวงการต่างประเทศ มีไปยังสถานทูตและสถานกงสุลต่าง ๆ กระทรวงการต่างประเทศให้ปลัดทูลฉลองกระทรวงการต่างประเทศ เรียบ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 25 กรกฎาคม พ.ศ. 2476.

รัฐบาลนี้ตั้งขึ้นเพื่อให้ราชการเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ จึงจะได้อำนาจรัฐธรรมนูญ
ไว้ให้มั่นคงสถาพรเพื่อความสงบสุขของราษฎร

รัฐบาลนี้จะเจริญทางพระราชไมตรีกับนานาประเทศให้สันติสุขยิ่งขึ้น

รัฐบาลนี้เห็นว่าหลัก 6 ประการที่สภาผู้แทนราษฎรได้รับรองแล้วนั้น เป็นหลัก
นโยบายที่กระทรวงทบวงกรมจะใคร่ร่วมมือกับดำเนินการต่อไป

นอกจากการบำรุงราษฎรในทางอาชีพ การการศึกษา และทางอื่น ๆ ซึ่งรัฐบาล
สนใจบำรุงอย่างที่สุดแล้ว รัฐบาลจะได้อำนาจความสงบเรียบร้อยให้ประชาชนไว้
วางใจซึ่งกันและกัน และรวมสามัคคีกัน เพราะฉะนั้น รัฐบาลจะปราบปรามลัทธิ
คอมมิวนิสต์โดยเคร่งครัด

รัฐบาลตั้งใจจะรักษาอัตราแลกเปลี่ยนเงินในเวลานี้

อาศัยหลักนโยบายที่รัฐบาลได้กล่าวมาข้างบนนี้ รัฐบาลมีความหวังว่าประชาชน
พลเมืองจะใคร่ดำรงอยู่ในสันติสุขและจะใคร่ช่วยรัฐบาลปฏิบัติภารกิจให้เป็นไปเพื่อความ
เจริญของชาติบ้านเมือง...

ในที่สุดสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับรองนโยบายนี้ และให้ความไว้วางใจแก่
รัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นโยบายดังกล่าวนี้ไม่ว่าจะเป็นนโยบาย
ที่สร้างเสถียรภาพแก่บ้านเมืองทางการเมือง โดยรัฐบาลให้สัญญาว่าจะรักษาความสงบ
สุขของราษฎรและปราบปรามลัทธิคอมมิวนิสต์โดยเคร่งครัด ส่วนเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ
โดยจะรักษาอัตราแลกเปลี่ยนเงินซึ่งจะตรึงราคาสารพัดสินค้าไว้ได้ โดยปริยายและ
เสถียรภาพทางสังคม โดยบำรุงอาชีพ การศึกษา และกิจการอื่น ๆ ตลอดจนส่งเสริมให้
ประชาชนมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และรวมสามัคคีกับรัฐบาลของ พันเอก พระยา
พหลพลพยุหเสนา เริ่มบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภา ฯ นอก
จากนี้รัฐบาลยังได้ออกพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ผู้เข้าร่วมในการรัฐประหารเมื่อวันที่
20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ในการจัดการให้คณะรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลชุดก่อนลาออกไป
เพื่อให้มีการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2475 คณะรัฐบาล
ได้รับความร่วมมือจาก หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร (พลตรี พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่น
นราธิปพงศ์ประพันธ์) ซึ่งทรงเป็นกำลังช่วยเหลือราชการทั่วไปเป็นอันมาก ในตำแหน่งที่

ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ และที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี เนื่องจากทรงเชี่ยวชาญในราชการทุกด้าน จนกระทั่งบัดนี้ก็สามารถจะหาผู้ใดเสมอเหมือนพระองค์ท่านก็ยากยิ่ง

นายกรัฐมนตรีขอลาออกจากตำแหน่ง

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีคนใหม่ ซึ่งได้กล่าวคำปราศรัยในสภา ฯ เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ที่ผ่านมาก็คือ ท่านจะขอดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีรับสนองพระเดชพระคุณพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและประเทศชาติเพียง 10 - 15 วันเท่านั้น หลังจากที่ได้อำนาจบ้านเมืองให้เสด็จภาวะสงบสุขและเรียบร้อยแล้ว ท่านก็จะขอลาออกจากตำแหน่ง เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลอื่นที่มีความรู้ความสามารถขึ้นมาเป็นหัวหน้ารัฐบาลทำหน้าที่บริหารประเทศไปสู่ความเจริญพัฒนาสืบไป ในตอนแรกก็มีบุคคลหลายฝ่ายยังเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่งในคำปราศรัยดังกล่าว และก็มิใช่น้อยที่คิดว่า พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา คงจะทำได้หรือไม่กระทำการแน่นอน ในเมื่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นตำแหน่งทางการเมืองสูงสุดที่ใคร ๆ ก็อยากจะได้ครองอำนาจ

ดังนั้น หลังจากได้บริหารประเทศมาได้เพียง 12 วันเท่านั้น พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ก็ได้กราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อขอลาออกจากตำแหน่งตามที่ท่านได้เคยกล่าวไว้ในสภาเมื่อเปิดประชุมสภา ฯ ครั้งแรกว่า

...เนื่องด้วยข้าพเจ้าเป็นทหารและไม่ชำนาญการเมือง ข้าพเจ้าไม่สามารถที่จะรับราชการสนองพระเดชพระคุณในตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลเป็นเวลานานได้ โดยจริงใจแล้ว ข้าพเจ้าไม่ต้องการตำแหน่งนี้เลย แต่ข้าพเจ้าต้องยอมรับ เพราะวาคำขอร้องของสภา ฯ และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ ข้าพเจ้าจะขอเป็นนายกรัฐมนตรีอย่างมากที่สุดเพียง 15 วันเท่านั้น...¹

¹หนังสือพิมพ์บางกอกเดลีเมลล์ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

นอกจากนั้นเหตุผลอีกประการหนึ่งที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ยกขึ้นมากล่าวอ้างในคราวขอลาออกจากตำแหน่งในครั้งนั้นก็คือ

...และเมื่อมาระลึกว่า ข้าพเจ้าเป็นผู้บัญชาการทหารบกด้วย และเป็นนายกรัฐมนตรีด้วยครั้งนี้ คงไม่เป็นการบังควร เป็นที่นาครหาและกินใจทั้งคนไทยและชาวต่างประเทศ การจะกลายเป็นว่า สยามประเทศดำเนินการปกครองโดยใช้อำนาจทหาร โดยมีรัฐธรรมนูญบังหน้า ปลอดภัยเป็นที่เสื่อมเสียพระเกียรติยศ ไตฝาดะอองธุลีพระบาททวยอีกสถานหนึ่ง...¹

จากเหตุผลที่ท่านนำมากล่าวอ้างในครั้งนี้อย่างย่อแสดงให้เห็นถึงสาเหตุของบุคคลอย่าง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา อย่างชัดเจนที่สุด โดยแทบจะไม่คงกล่าวถึงอุปนิสัยด้านอื่น ๆ จะมีนักการเมืองหรือนักการทหารหรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดสักกี่คนที่จะยอมเสียสละหรือปฏิเสธตำแหน่งผู้นำของประเทศ เช่น พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาท่านนี้ ทั้งนี้เนื่องจากท่านมิใช่เป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูงหรือกระทำการยึดอำนาจเพื่อตนเองหรือพวกพ้อง ถ้าท่านต้องการเป็นใหญ่เป็นโตหรือต้องการอำนาจจริง ๆ แล้ว ท่านคงจะเข้าดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตั้งแต่ปฏิวัติครั้งใหญ่ เมื่อ พ.ศ. 2475 แล้ว ถึงยอมกระทำไต่ คงไม่เลือกให้พระยามโนปกรณนิติธาดามาดำรงแทน การประกาศลาออกจากตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลโดยมิได้หวังใยต่ออำนาจ ทำความประหลาดใจมาสู่บุคคลโดยทั่วไปเป็นอันมาก ยกเว้นแต่ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดท่านเท่านั้นที่จะรู้ เนื่องจากทราบอุปนิสัยว่าท่านเป็นคนเช่นไร ดังนั้นคติพจน์ประจำใจของท่านที่ว่า "ชาติเสียต้องไว้อภัย ชาติขายต้องไว้อื้อ" จึงมิใช่เป็นการกระทำแบบปากว่า ตาขยิบ ท่านองหลวงกลวงผู้อื่นให้เข้าใจผิดว่าตนเองเป็นคนดี แต่กลับแย้งชิงอำนาจเอาไว้ในตนเองแต่ผู้เดียว การรักษาอำนาจจะจรรยาบรรณการถวายบังคมขอลาออกจากตำแหน่งสูงสุดเท่าที่ระบอบประชาธิปไตยจะพึงมี นับว่าท่านได้กระทำการโดยถูกต้องแล้วในฐานะที่ท่านเป็นผู้นำในการยึดอำนาจและเปลี่ยนแปลงการปกครองด้วยตนเอง

¹ สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 15.

อย่างไรก็ตามพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชหัตถเลขาตอบมายัง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา พร้อมทั้งพระองค์ไค้ทรงมีแรงเหตุผลที่มีพระราชประสงค์ให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไป ความเดิมว่า การที่ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและ ผู้บัญชาการทหารบกด้วย ซึ่งจะทำให้เกิดการครหานินทา เห็นว่ายังไม่ควรวิตกเพราะเวลานี้ยังไม่มีผู้ใดครหาหรือสงสัยในทางนั้นเลย¹ จึงเป็นอันว่า พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จำต้องรับหน้าที่เป็นผู้นำบริหารประเทศต่อไป แม้จะไม่สู้เต็มใจนักก็ตาม แต่เมื่อได้รับความมอบหมายไว้วางใจจากประชาชนชาวไทย สมาชิกสภา ฯ และยิ่งกว่านั้นคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ท่านก็ได้พยายามใช้ความสามารถทำหน้าที่อย่างดีที่สุด ที่จะพัฒนาและนำประเทศไปสู่ความเป็นปึกแผ่นเจริญก้าวหน้าและบรรลุถึงการปกครองระบอบประชาธิปไตยให้ได้สมความมุ่งหมาย

ประชาชนกล่าวโทษรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา

หลังจากที่ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศเพียงไม่กี่วัน ก็มีการเสนอจากหลายฝ่ายให้คณะรัฐมนตรีชุดใหม่ทำการพิจารณาลงโทษคณะรัฐมนตรีชุดก่อนของพระยามโนปกรณนิติธาดา ในฐานะละเมิดรัฐธรรมนูญและ บิดสภา ฯ เช่น การประชุมของเหล่ากรรมากรประมาณ 300 คนเศษ ในคืนวันที่ 28 มิถุนายน 2476 ขอให้สมาชิกสภา ฯ ไล่สวนชำระโทษเพื่อมิให้เป็นเยี่ยงอย่างอีกต่อไป² นอกจากนี้ยังมีผู้ยื่นเรื่องราวร้องทุกข์เป็นจำนวนมากอีกประมาณ 30 ราย โดยการเข้าชื่อกันร้องเรียนถึงนายกรัฐมนตรี พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ให้กล่าวโทษรัฐมนตรีผู้ไม่เคารพสักการะและละเมิดรัฐธรรมนูญ เพื่อขอให้ไล่สวนและวินิจฉัย หรือจัดการ

¹สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 15 - 16.

²หนังสือพิมพ์วินิจฉัย ฉบับประจำวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

ฟ้องร้อง โดยในคำร้องทุกขนั้นผู้ร้องเรียนได้บรรยายความรู้สึกและข้อกล่าวหาว่า¹

...เนื่องด้วยพระยามโน ฯ นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีบางท่านในขณะนั้น ที่เป็นผู้สนับสนุนความคิดเห็น ในการกระทำให้เกิดมี บุคคลประกาศิไชพระราชกฤษฎีกา บิดสภาผู้แทนราษฎร และงดเว้นการใบบางมาตราแห่งรัฐธรรมนูญของสยามรัฐสีมา และประกาศิไชพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ แลเปลี่ยนแปลงแก้ไขพระราชบัญญัติการ เลือกตั้งผู้แทนราษฎรในระหว่างวันที่ ๑ เมษายน แลวันที่ 20 มิถุนายน 2476 นั้น เป็นภาวะอันแสนสุดที่จะทนนิ่งดูค้ายอยู่ได้...เพื่อกล่าวโทษรัฐมนตรีผู้ไม่เคารพ สักการะแลละเมิดต่อรัฐธรรมนูญโดยย่อ ๆ ดังต่อไปนี้คือ

(1) การกระทำให้เป็นທີ່เสื่อมเสียพระเกียรติยศ พระเกียรติคุณ แลพระบรม เสดชานุภาพของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวผู้ทรงดำรงตำแหน่ง เป็นประมุข ของชาติ

(2) บังอาจทำลายบางส่วนแห่งรัฐธรรมนูญ...แลผลแห่งการที่ไล่ทำลายนี้ยังผล ให้ระบอบการปกครองแบบรัฐธรรมนูญ เสรีภาพ เสมอภาค ความยุติธรรม แล อำนาจอธิปไตยของราษฎรถูกรอนสิทธิ

(3) ปราศจากความเคารพสักการะต่อความสมบูรณ์ความศักดิ์สิทธิ์ แลบังอาจ ละเมิดต่ออำนาจอธิปไตย แลรัฐธรรมนูญ ซึ่งตนได้รับมอบหมายไว้โดยสมมติโดย ปริยายแลหรือโดยตรงจากราษฎร แลปฏิบัติตามนอกกรอบขอบเขตที่ตนเสมือน หนึ่งเป็นนายของอาณาประชาราษฎร แลสมมติพราหมณ์ ผู้หนึ่งเป็นท้าวการที่ไคมอบ หมายให้อำนาจแลหน้าที่นั้น ๆ ได้

(4) ปราศจากความเคารพสักการะ แลได้ละเมิดสิทธิแลหน้าที่ของสภาผู้แทน ราษฎร ซึ่งเป็นสภาอันสูงสุดของสยามรัฐสีมา โดยบังอาจออกกฎหมายใหม่ เช่น พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ แลบังอาจเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมาย ซึ่งสภาผู้แทน ราษฎรได้ลงมติให้ใช้ไค เช่น พระราชบัญญัติการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร โดยอาศัย อำนาจพระราชกฤษฎีกาบิดสภา ฯ เป็นเครื่องมือ

(5) เพื่อเป็นหนทางในอนาคตในอันที่จะทำลายล้มล้างรัฐธรรมนูญอันดีเหลือเสีย

¹สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 26/44 (เรื่องที่ 26 หน้า 44) เรื่อง ผู้มีชื่อกล่าวโทษรัฐมนตรีรัฐบาลพระยามโน ฯ และขอให้วินิจฉัยโครงการเศรษฐกิจของ หลวงประดิษฐมนูธรรม.

ทั้งหมด ซึ่งเป็นแค่ส่วนหนึ่งแห่งรัฐธรรมนูญ...”

โดยผู้ร้องทุกข์ได้เรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีคนใหม่ นำเรื่องนี้เสนอต่อสภา ฯ ทำการไต่สวนและพิจารณาลงโทษต่อไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญและพระราชกำหนดกฎหมายต่าง ๆ...

อย่างไรก็ตาม รัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา มิได้ดำเนินการตามที่บุคคลบางกลุ่มเรียกร้อง เนื่องจากไม่ต้องการก่อให้เกิดความแตกสามัคคีและจ้องแวร่ต่อกัน เพราะประเทศชาติกำลังต้องการความสามัคคีและความร่วมมือจากหลายฝ่าย การลงโทษคณะรัฐมนตรีชุดที่แล้วย่อมไม่บังเกิดผลดี มีแต่จะก่อให้เกิดผลเสียมากกว่า พระยามโนปกรณนิติธาดาเองก็เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถ เป็นที่นับหน้าถือตาและเคารพของบุคคลทั่วไป สิ่งที่ย่านไปแล้วก็แล้วกันไป การล้างแค้นทางการเมืองย่อมไม่เกิดผลดีต่อการพัฒนาและวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้พระยามโนปกรณนิติธาดา และรัฐมนตรีบางคนในคณะรัฐบาลของท่านก็ได้เดินทางออกไปนอกประเทศแล้ว เพื่อหลีกเลี่ยงการเกี่ยวข้องกับการเมืองของประเทศ

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา กับการต่อต้านคอมมิวนิสต์

ในสมัยที่พระยามโนปกรณนิติธาดา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของเมืองไทยนั้น รัฐบาลมีแนวนโยบายไม่ต่อต้านฝ่ายสนับสนุนพวกก๊กคินา และกลุ่มพระองค์เจ้าบวรเดชที่กำลังจะก่อตัวขึ้น ต่อมารัฐบาลก็ได้ดำเนินการปราบปรามพวกฝ่ายซ้ายหรือกลุ่มบุคคลที่นิยมการปกครองระบอบสังคมนิยมหรือโซเชี่ยลลิสต์ โดยกล่าวในทำนองว่า กลุ่มนี้มีหลวงประดิษฐมนูธรรม หรือ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นหัวหน้ากลุ่ม และมีสมัครพรรคพวกอีกหลายคนในสภาผู้แทน ฯ โดยพยายามเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจของประเทศเป็นแบบสังคมนิยม จนก่อให้เกิดความแตกแยกขึ้นในบรรดาผู้นำของคณะราษฎร แม้แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังทรงตำหนินโยบายเศรษฐกิจของประเทศตามแนวความคิดของ หลวงประดิษฐมนูธรรม... อย่างไรก็ตาม รัฐบาลในสมัยนั้นก็ไม่มีมาตรการทางการเมืองอันใดที่จะเขาแก้ไขหรือจัดการกับปัญหาดังกล่าวได้ จึงแก้ไขและตัดสินใจหาญยกทางการเมือง

ในระบายนั้ควมมาตรการหลายอย่างในระยะเวลาไล่เลี่ยกัน กล่าวคือ รัฐบาลได้ออกประกาศปิดสถานู้แทนราษฎร และประกาศงดใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา พร้อมทั้งออกพระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2476 และจัดการเชิญหรือเนรเทศหลวงประดิษฐมนูธรรมไปอยู่ต่างประเทศ โดยออกเดินทางไปเยือนต่างประเทศในฐานะผู้แทนประเทศไทย

หลังจากนั้นได้มีการปราบปรามจับกุมบุคคลบางคนหรือบางกลุ่มที่รัฐบาลคิดว่ามีความเลื่อมใสในลัทธิสังคมนิยม ซึ่งได้เริ่มแพร่หลายเข้ามาสู่เมืองไทยมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในบรรดาสมาชิกสถานู้แทน ฯ บัญชาชน เป็นต้น จึงมีการจับกุมคุมขังบุคคลที่ต้องสงสัยหลายคน รวมทั้ง นายผดุง เอี่ยมศิลา ซึ่งมีใบคอมมิวนิสต์¹ อย่างไรก็ตามในระยะหลัง ๆ ซึ่งเป็นสมัยที่หลวงประดิษฐมนูธรรมมีอำนาจเป็้ถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ในรัฐบาลชุดต่อ ๆ มา หลวงประดิษฐมนูธรรมได้พยายามที่จะปลุกยั้งและเผยแพร่ให้ประชาชนชาวไทยเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบหลวงประดิษฐ์ โดยพยายามเน้นว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้น เป็นระบอบการปกครองที่เทอดทูนเสรีภาพและภราดรภาพ ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมเสมอกัน ไม่มีใครใหญ่กว่าใคร ไม่มีกฎแห่งกรรม ทุกคนมีฐานะันตรเท่าเทียมกันหมด ศักดินาซึ่งแต่ก่อนมาขุนนางเจ้านาย มีได้กันคนละหมื่นคนละแสนไร่นั้น ไ้ยกเลิกไป บรรดาศักดิ์ซึ่งเป็นการแบ่งชั้นวรรณะหรือแบ่งชนชั้น ก็กำลังจะถูกยกเลิกไปโดยเร็ว ตั้งแต่ หมื่น ขุน พระ พระยา และเจ้าพระยา เนื่องจากเป็นสิ่งกีดขวางหรืออุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ทำให้คนไม่เข้าใจเสรีภาพ ซึ่งจะนำไปสู่ความยุ่งเหยิงฉับสนและเลรงกั่ว²

¹เสลา เรชะรุจิ (ไทยน้อย - นามแฝง), ประชาธิปไตย 42 ปี หน้า

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 65.

การเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในสมัยประชาธิปไตยแรกเริ่ม

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น หน่วยลัทธิ มาร์ก- เลนิน จากประเทศจีนและญวนได้เริ่มทะยอยเข้าสู่ประเทศไทย โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2470 ซึ่งก่อนหน้านั้นคนไทยแทบไม่รู้จักคำว่า "คอมมิวนิสต์" เลย รวมทั้งมีหน้ามีตาอย่างไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย ใน พ.ศ. 2475 ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้เริ่มแพร่หลายในเมืองไทย อย่างจริงจัง จนถึงกับมีการจับกุมบุคคลผู้ต้องสงสัยว่าจะมีแนวโน้มเลื่อมใสในลัทธิดังกล่าว ซึ่งเป็นลัทธิที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศชาติและราชบัลลังก์ เช่น การจับกุมคุมขัง นายประพันธ์ วีระศักดิ์ กับพวก ในข้อหาเลื่อมใสศรัทธาในลัทธิที่เป็นภัยต่อประเทศ ถึงแม้ว่าในสมัยนั้นลัทธิคอมมิวนิสต์ไม่ค่อยจะมีความสำคัญมากนัก เนื่องจากเป็นระยะเริ่มก่อตั้งวางรากฐานในประเทศไทย อย่างไรก็ตาม ผู้ที่นิยมเลื่อมใสในลัทธินี้มีทั้งคนไทย จีน และญวน ซึ่งกำลังก่อตัว แต่รัฐบาลในสมัยนั้นยังไม่ทราบภัยของลัทธิคอมมิวนิสต์จึงมิได้ดำเนินนโยบายในการปราบปรามอย่างจริงจัง อดก็มีในระยะต่อ ๆ มาอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประกอบกับในระยะนั้นประชาชนคนไทยจำนวนมากไม่ยอมกำลังต้องการประชาธิปไตย และสถานการณ์ของโลกมีส่วนผลักดันความคิดของปัญญาชนบางคนอยู่ โดยเฉพาะในหมู่นักเรียนไทยที่ไปศึกษาในต่างประเทศ เช่น หลวงประดิษฐมนูธรรม และจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้น

ในระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2476 เป็นระยะที่คณะปฏิวัติผู้ยึดอำนาจการปกครองแผ่นดิน ต้องทำการปราบปรามจับกุมพวกที่สนับสนุนพวกนิยมเจ้า นายเชื้อพระวงศ์ และพวกนิยมลัทธิมาร์ก-เลนินมากขึ้นกว่าเมื่อ 4 - 5 ปีที่แล้วมาก โดยมีบุคคลหลายฝ่าย เข้าใจกันว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม เป็นผู้นำของกลุ่มนี้ควยเข้าไป โดยเฉพาะตอนที่ หลวงประดิษฐมนูธรรม เสนอเค้าโครงเศรษฐกิจต่อรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา จนเกิดการวิพากษ์วิจารณ์กันต่าง ๆ นานา ถึงแนวความคิดทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมของ หลวงประดิษฐมนูธรรม จนเกิดความวุ่นวาย จนรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาจำเป็นต้อง

ของใช้มาตรการรุนแรงขึ้นเด็ดขาดเข้าจัดการ ถึงแม้ว่ากลุ่มหนังสือพิมพ์และประชาชนจะ
ไม่เห็นด้วยกับมาตรการและพากันคัดค้านอย่างรุนแรงต่อการประกาศปิดสถาบันแพนราษฎร
และการประกาศใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา รวมทั้งการจำกัดสิทธิเสรีภาพของหนังสือ
พิมพ์ก็ตาม

...แต่สิ่งที่เรากับรัฐบาลพระยามโน ฯ เห็นพ้องกันเมื่ออยู่หอหนึ่งและเป็นข้อเดียว
ที่เรารวมความเห็นกับรัฐบาลที่แลวมา (รัฐบาลพระยามโนปกรณ์นิติธาดา) คือ
นโยบายต่อต้านคอมมิวนิสต์ เรื่องคอมมิวนิสต์นี้ เราเป็นหนังสือพิมพ์ที่ค่อนข้างจะ
ออกเสียงดังมากอยู่ ไม่ว่านโยบายใด ๆ ถ้าเรามีเชื้อธาตุคอมมิวนิสต์ (Communist
Elements) เจือปนอยู่แม้แต่เล็กน้อย เราจะขอคัดค้านและต่อสู้ทุกหนทุกแห่งของเรา
จนกว่าจะถูกปิดปาก เราปฏิญาณแล้วว่า เราจะยอมเสียสละทุกอย่าง เพื่อป้องกัน
คอมมิวนิสต์อันเป็นเสนียดของโลก มิให้เขามาเยี่ยมกลายหรือตั้งหลักฐานอยู่ใน
เมืองของเรา คือในกรุงสยามนี้...¹

จากบทความวิจารณ์นี้ ทำให้เห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์ไทยยุคประชาธิปไตยแรก
เริ่ม ได้มีแนวนโยบายหรืออุดมการณ์ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เช่นเดียวกับรัฐบาล
และในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2476 รัฐบาลของพระยามโน ฯ ได้ออกพระราชบัญญัติ
ป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ นับเป็นพระราชบัญญัติที่ออกมาต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์
เป็นฉบับแรกของเมืองไทย จุดประสงค์ของรัฐบาลพระยามโน ฯ ที่ได้ออกพระราชบัญญัตินี้
นั้น กล่าวกันว่าเพื่อเป็นการต่อต้านความคิดสังคมนิยมที่เกิดขึ้นจากการปฏิวัติในรัสเซีย
โดย เลนิน เมื่อ พ.ศ. 2460 และความคิดรวมทั้งอิทธิพลจากลัทธินี้ก็ค้อมีอยู่ในกลุ่ม
ปัญญาชนบางคนในเมืองไทยแล้ว อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ ซึ่งมีหน้าที่
ปราบปรามโดยตรงจะได้เอาใจใส่อย่างเข้มงวดอย่างจริงจัง รวมทั้งมีการกำหนดบทลง
โทษไว้อย่างหนักก็ตาม พวกที่นิยมเลื่อมใสในลัทธิสังคมนิยมก็ได้เกรงกลัวแต่อย่างใด กลับ

¹"การเปลี่ยนรัฐบาลครั้งที่ 3 (บทวิจารณ์)," หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์
ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

พยายามเผยแพร่อุดมการณ์ต่อไปมิได้หยุดยั้ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเอง ท่านก็มีได้มีความศรัทธาหรือเดื่อมิได้ในลัทธิดังกล่าวเลยแม้แต่น้อย พระองค์ก็ถือเป็นบุคคลสำคัญในการต่อต้านการเผยแพร่ของลัทธิดังกล่าวอีกด้วย เนื่องจากพระองค์ทรงวินิจฉัยว่า ลัทธินี้เป็นอันตรายต่อประเทศชาติและประชาชนของพระองค์ ดังนั้นในการออกพระราชบัญญัติป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2476 ของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา พระองค์ได้ทรงมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศความทั่วกันว่า ใครที่ก่อการให้เกิดขึ้นหรือแม้แต่เพียงพยายามให้เกิดขึ้นซึ่งคอมมิวนิสต์ จัดเป็นเหตุนำมาซึ่งความหายนะแก่พระราชราษฎร และเป็นภัยแก่ความมั่นคงของประเทศชาติ จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น โดยคำแนะนำและยินยอมของคณะรัฐมนตรี

พระราชบัญญัติคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476¹

มาตรา 1 พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า "พระราชบัญญัติว่าด้วยคอมมิวนิสต์ พ.ศ. 2476"

มาตรา 2 ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา 3 ในพระราชบัญญัตินี้ คำว่า

- (1) คอมมิวนิสต์ หมายความว่า วิธีการหรือหลักการทางเศรษฐกิจซึ่งประกอบด้วยการเลิกจ้างเสียทั้งหมดหรือบางส่วน ซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของเอกชน โดยในประเทศหรือประชาชนรวมเขาเป็นเจ้าของเสียเอง
- (2) ลัทธิคอมมิวนิสต์ หมายความว่า ลัทธิใด ๆ ซึ่งสนับสนุนส่งเสริมการรวมกรรมสิทธิ์ที่ดิน หรือรวมการอุตสาหกรรมหรือรวมทุนหรือรวมแรงเขาเป็นของรัฐบาล

¹เสลา เรชะรุจิ (ไถยน้อย - นามแฝง), เรื่องเดิม, หน้า 100.

มาตรา 4 ผู้ใดสนับสนุนส่งเสริมคอมมิวนิสต์หรือสังคมนิยมวิบัติ ใดๆ ใดๆ หรือ
ลายลักษณ์อักษร หรือเอกสารตีพิมพ์ หรือควายบายใด ๆ ใดๆ พยานว่ามี
ความผิดของระหว่างโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือให้ปรับไม่เกิน
5,000 บาท ควบอีกโทษหนึ่ง

ประกาศมา ณ วันที่ 2 เมษายน พุทธศักราช 2476
เป็นปีที่ 7 ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

พระยามโนปกรณนิติธาดา

นายกรัฐมนตรี

หลังจากได้มีการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้มีการจับกุมผู้ต้องหาหลายราย
ว่าอาจจะเข้าข่ายกับพระราชบัญญัติฉบับนี้ อำนาจในการจับกุมและสืบสวนสอบสวนก็ยังมี
มากขึ้น จนในบางครั้งทำให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการกระทำไปด้วยความไม่
ยุติธรรม หรือด้วยความอาฆาตมาดร้าย หรือไม่พอใจกันเป็นการส่วนตัว ทำให้บุคคลผู้
บริสุทธิ์บางคนต้องตกเป็นเหยื่อทางการเมือง ต้องรับเคราะห์กรรมอย่างแสนสาหัส และ
บทลงโทษที่ระบุไว้ในมาตรา 4 ก็มีความรุนแรงมากสำหรับผู้ต้องหาทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ถึงข้าราชการคนใดผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องนี้ ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของนักการเมือง
ผู้หลงอำนาจแล้ว การปราบปรามจับกุมและลงโทษก็ยังมีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่รัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาได้อินสุดองแล้ว
โดย พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา และ พันโท หลวงพิบูลสงคราม และพรรคพวก
ได้เข้าทำการยึดอำนาจ และได้แถลงให้ประชาชนทราบถึงวัตถุประสงค์แห่งการกระทำ
ว่ากระทำเพื่อต้องการให้มีการเปิดสภาแทนราษฎร รวมทั้งสร้างความกึกกือขึ้นให้แก่
รัฐธรรมนูญของประเทศให้คงเดิม นับว่าเป็นเหตุผลที่เหมาะสมที่สุด และได้รับพระบรม
ราชานุญาตให้เปิดสภา ฯ แล้ว สมดังความประสงค์ของคณะรัฐประหารทุกประการ ตั้งแต่
วันที่ 22 มิถุนายน 2476 หลังจากการยึดอำนาจได้เพียง 2 วันเท่านั้น มิใช่กำลังอยู่ที่ขอ
อ้างของรัฐบาลก่อนเมื่อคราวเปิดสภา ฯ ที่ว่า ต้องเปิดสภา ฯ เนื่องจากสภา ฯ เป็น -

คอมมิวนิสต์ ดังนั้นการเปิดสภา ฯ ครั้งแรกในสมัย พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จึงเป็นที่สนใจของบุคคลทั้งหลายเป็นอย่างมากว่าจะมีสภาหรือปัญหาเช่นเดียวกับสภาผู้แทนราษฎรในสมัยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดาหรือไม่¹ ก่อให้เกิดการหัววิคกในหมู่คนทั่วไป เนื่องจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดายังมีพันได้แถลงข้อเท็จจริงให้ทราบ ก็มีอันเป็นไปเสียก่อน แต่ภายหลังที่ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ก้าวเข้ามา มีอำนาจแทนปัญหาตั้งถาวรรวมทั้งขอระวางสงฆ์จึงใดค้อย ๆ กระจางขึ้น โดยจากคำแถลงของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาเอง ในวันแรกแห่งการเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร ที่ว่า "...รัฐบาลชุดที่ 3 นี้ จะไม่ดำเนินนโยบายใด ๆ ตามหลักการของคอมมิวนิสต์..."

ทั้งนี้สืบเนื่องมาจากมีข่าวลือในหน้าหนังสือพิมพ์ฉบับหนึ่งว่า ความสัมพันธ์อันสนิทสนมระหว่างบุคคลทั้งสอง คือ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา กับ หลวงประดิษฐมนูธรรม จะมีส่วนผลักดันให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา หันไปใช้นโยบายที่ค่อนข้างรุนแรงในการปฏิบัติราชการแผ่นดิน ข่าวลืออันนั้นยอมเป็นการทำลายภาพพจน์และอุดมการณ์ของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา อย่างแน่นอน จนทำให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ต้องออกแถลงการณ์ให้สัมภาษณ์สื่อมวลชนว่า

...ขอล่าวหาหรือข่าวลืออันนั้นไม่เป็นความจริงเลย ใครที่คิดว่าข้าพเจ้าเป็น คอมมิวนิสต์ หรือมีความคิดรุนแรงนั้น เป็นการปิดพลาคูอย่างยิง มันยิ่งเป็นไปไม่ได้ ในเมื่อข้าพเจ้ายังคงดำรงตำแหน่งผู้นำทางทหารอยู่ ข้าพเจ้ามีความจงรักภักดีและศรัทธาต่อประเทศและต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างแนบแน่น รวมทั้งไม่มีความคิดเรื่อง ลัทธิคอมมิวนิสต์ ในสมองของข้าพเจ้าเลย...²

¹หนังสือพิมพ์กรุงเพทวารศัพท์ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2476.

²"Phya Bahol Will Resign After 15 Days; Not A Politician, He Claims Leader to Hold Old Post As Army Chief, No Other," หนังสือพิมพ์บางกอกเดลีแมล์ ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2476.

คำให้สัมภาษณ์ครั้งนี้ของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ย่อมเป็นเครื่องยืนยันในอุดมการณ์และแนวนโยบายแห่งรัฐในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของท่านเป็นอย่างดี นับได้ว่าท่านเป็นนักต่อต้านคอมมิวนิสต์คนหนึ่งตลอดระยะเวลา 5 สมัยที่ท่านดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของประเทศไทย รวมทั้งเป็นการปลอบใจชาวสี่อันไม่เป็นมงคลแก่ตัวท่านด้วย ในขณะที่เดียวกันก็เป็นการเพิ่มพูนความศรัทธาที่ประชาชนคนไทยและบุคคลทั่วไปมีต่อตัวท่านให้มากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ยังได้ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์อีกหลายครั้งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในการให้สัมภาษณ์กับชาวหนังสือพิมพ์ ณ รั้งปารุสกวัน ท่านได้ตอบปัญหาข้อสงสัย ดังใจความตอนหนึ่งว่า

...ข้าพเจ้ามิได้เป็นคอมมิวนิสต์ และไม่เคยกล่าวหาใครว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าจะโกรธมากถ้าท่านมาเรียกข้าพเจ้าว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้ามีความแน่ใจว่า เทาที่ท่านมาแล้วและสิ่งที่ท่านเห็น ท่านคงจะไม่ตราหน้าข้าพเจ้าว่าเป็นคอมมิวนิสต์...¹

การประกาศแนวนโยบายของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา อย่างเปิดเผยแจ่มแจ้ง ในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย ย่อมนำผลดีหลายประการมาสู่ประเทศชาติ ทั้งทางด้านความมั่นคงปลอดภัยของชาติและประชาชน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และการทูตระหว่างประเทศ รวมทั้งความจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ ในการให้สัมภาษณ์อีกตอนหนึ่ง เมื่อครั้งขึ้นดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีใหม่ ๆ ท่านได้ยืนยันแนวความคิดของท่านว่า

...อิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์ ไม่สามารถจะคลืบคลานเข้ามาสู่สยามประเทศได้ ตราบใดที่ข้าพเจ้ายังมีอิทธิพลใด ๆ อยู่ในคณะรัฐบาล ข้าพเจ้ายอมอุทิศชีวิตของข้าพเจ้าเพื่อปกป้องรัฐธรรมนูญภายใต้ทองคพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว...²

¹หนังสือพิมพ์บางกอกไทมส์ พระยาพหล ฯ ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ ณ รั้งปารุสกวัน ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 23 มิถุนายน พ.ศ.2476.

²"Phya Bahol to Brook no Communism While He Heads Government," หนังสือพิมพ์บางกอกเดลีเมสต์ ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2476.

...ข้าพเจ้าเข้าใจถึงฐานะของสยามประเทศของเราอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งความจำเป็นที่จะต้องป้องกันและต่อต้านกับลัทธิคอมมิวนิสต์ ไม่ว่าจะโดยทางตรงหรือทางอ้อม รัฐบาลของสยามประเทศจะไม่ดำเนินตามแนวความคิดแบบคอมมิวนิสต์เป็นอันขาด ตราบที่ข้าพเจ้ายังอยู่ในคณะรัฐบาล...¹

สำหรับกรณีการเดินทางกลับของหลวงประดิษฐมนูธรรมนั้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ตอบว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมอาจจะเดินทางกลับสยามประเทศภายหลังจากที่ได้พิสูจน์ตัวเองจากข้อกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งคนอื่นป้ายสีให้ท่าน

สำหรับเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ในสมัย พันเอก พระยาพลพลฯ นั้น ท่านได้กล่าวเน้นให้ทราบทั่วกันว่า ท่านมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะให้สิทธิและเสรีภาพแก่หนังสือพิมพ์อย่างเต็มที่ หนังสือพิมพ์ไต่ถามของความเป็นสุภาพบุรุษและความใจกว้างของท่านซึ่งนักการเมืองน้อยคนนักที่จะได้รับเกียรติอันนี้

...ข้าพเจ้าไม่ชอบความคิดในการที่จะสั่งปิดหนังสือพิมพ์ ในอนาคตถ้าเกิดมีกรณีของการปิดหรือปราบหนังสือพิมพ์ในประเทศขึ้น ก็ขอให้ทราบควยา เป็นผลมาจากบางสิ่งบางอย่างซึ่งจะเป็นอันตรายต่อประเทศชาติ...

รัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา มีความใจกว้างต่อสถาบันหนังสือพิมพ์ ผิดกับรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ซึ่งเป็นไม้เบื่อไม้เมาคู่กันตลอดมา แต่อย่างไรก็ตาม ความใจกว้างของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ซึ่งเป็นอุปนิสัยส่วนตัวของท่าน ก็มีได้เป็นหลักประกันที่แน่นอน เนื่องจากกลไกของรัฐบาลบางหน่วยงานยังเข้มงวดกวดขันต่อการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นโดยเสรีของหนังสือพิมพ์ ทั้งนี้เกิดความเกรงกลัวว่าพรรคพวกของรัฐบาลเก่าอาจจะใช้หนังสือพิมพ์บางฉบับเป็นเครื่องมือโค่นล้มรัฐบาลใหม่

¹"Phya Bahol to Brook No Communism While He Heads Government," หนังสือพิมพ์บางกอกเคลิเมด ฉบับประจำวันพุธที่ 21 มิถุนายน พ.ศ.2476.

นอกจากนี้รัฐบาลยังได้ออกประกาศโฆษณาให้ประชาชนไทยและพ่อค้า รวมทั้งชาวต่างประเทศทั่วไปควาย ในหน้าหนังสือพิมพ์หลายฉบับ โดยเฉพาะในเรื่องการค้าและเรื่องอื่น ๆ รัฐบาลจะดำเนินนโยบายเป็นสายกลาง ไม่มีความตั้งใจจะดำเนินนโยบายในทางคอมมิวนิสต์¹ สิ่งนี้เป็นสิ่งที่พึงประสงค์อย่างมากสำหรับประชาชนชาวสยามโดยส่วนรวม และก็เป็นความอบอุ่นใจทั่วกันอย่างยิ่ง ซึ่งได้เคยอุจน์ใจมานานแล้ว ก็ว่าทราบใดที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ยังเป็นหัวหน้าควบคุมฝ่ายทหารอยู่ตรงนั้น คอมมิวนิสต์จะมีไม่ได้เลย เพราะว่าท่านชิงชิงสิทธิ์นี้ที่สุด พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าคณะราษฎร และเป็นคอนสติติวชันแนลลิสต์ (Constitutionalist) หรือนักประชาธิปไตยโดยแท้ การที่ท่านยอมรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีบริหารราชการแผ่นดินในเวลานี้ เพราะว่าท่านต้องการให้บ้านเมืองคืนสู่สภาพปรกติสุข และเป็นระเบียบเรียบร้อย ความมีหลักการที่มั่นคงและความมีวิสัยในการทำงานทั่วไป คือ หลักของทหาร วัชปฏิบัติกรเยี่ยงทหารอันมีข้อบังคับเป็นหลักนี้เป็นนิสัยเดิม และเป็นนิสัยอันแท้จริงของท่าน²

นอกจากรัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จะแถลงให้ทราบถึงนโยบายในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างแรงกล้าแล้ว รัฐบาลยังได้ทำการปราบปรามอย่างเข้มแข็งอีกทางหนึ่งด้วย มีการจับกุมผู้ต้องสงสัยจำนวนหลายคน แต่ก็ไม่เป็นที่เกรงกลัวของบุคคลที่เลื่อมใสในลัทธิดังกล่าว กระทรวงที่มีหน้าที่ในการปราบปรามและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง และเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรง ก็คือ กระทรวงมหาดไทย ซึ่งในขณะนั้นมี หลวงประดิษฐมนูธรรม ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

¹"ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ จะเคียดสายกลาง," หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ปีที่ 1 ฉบับประจำวันพฤหัสบดีที่ 22 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

²หนังสือพิมพ์กรุงเทพวารศัพท์ ฉบับประจำวันพุธที่ 23 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

อยู่รวมคณะรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา โดยเฉพาะกรมตำรวจเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทมากที่สุดในการกวาดล้างนักการเมือง และผู้ที่มีแนวความคิดตรงข้ามกับรัฐบาล หรือนิยมเลื่อมใสการปกครองระบอบอื่นที่มีไว้ระบอบประชาธิปไตย วิธีการเผยแพร่สิทธินี้ก็โดยการไปรยไปปลิวตามถนนหนทาง หรือเอารูปเครื่องหมายคอมมิวนิสต์ไปติดไว้ตามสะพานสำคัญ ๆ¹ ในเขตพระนคร เป็นต้น เพื่อให้ประชาชนผู้ผ่านไปมาได้เห็น เพราะฉะนั้นหน้าที่การปราบปรามพวกนี้จึงตกมาสู่รัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาที่น่าหนักใจปัญหาหนึ่งในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของการวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยในเมืองไทย และตลอดระยะเวลาเกือบ 6 ปี ที่ท่านเป็นนายกรัฐมนตรี ลัทธิที่ไม่สามารถที่จะมามีอิทธิพลเหนือระบบการเมืองไทยได้ แม้จะแพร่หลายในประชาชนบางกลุ่มก็ตาม

หลวงประดิษฐมนูธรรมกับเมืองไทยและเข้าร่วมรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

ภายหลังจากที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้รับพระบรมราชโองการแต่งตั้งให้เป็นนายกรัฐมนตรี คณะรัฐบาลและสมาชิกคณะราษฎรส่วนใหญ่² ใกร่ำถึงถึงผลงานและความสามารถของ หลวงประดิษฐมนูธรรมอันเป็นมันสมองของคณะราษฎรคน

¹ หนังสือพิมพ์คาวนคร (The City Star) ฉบับประจำวันศุกร์ที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2478.

² โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา กับหลวงประดิษฐมนูธรรมมีความรักใคร่สนิทสนมกันเป็นการส่วนตัวตั้งแต่ครั้งร่วมกันเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 จนสำเร็จในที่สุด โดยฝ่ายแรกเป็นหัวหน้าฝ่ายทหาร ส่วนฝ่ายหลังเป็นผู้นำฝ่ายพลเรือน นอกจากนี้ในตอนที่หลวงประดิษฐมนูธรรมถูกขอร้องให้เดินทางไปต่างประเทศ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาได้ไปส่งที่เรือด้วยความอาลัยอาวรณ์ด้วย.

หนึ่งในการบีบบังคับการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แต่เพราะผลจากการเสนอเค้าโครงเศรษฐกิจในสมัยรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา จึงทำให้หลวงประดิษฐมนูธรรมถูกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เมื่อวันที่ 2 เมษายน 2476 และต้องเดินทางออกจากประเทศไปยังประเทศฝรั่งเศส ดังนั้น รัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงจัดการให้หลวงประดิษฐมนูธรรมกลับสู่เมืองไทย เพื่อใช้ความรู้ความสามารถเข้าร่วมรัฐบาลบริหารประเทศ และจะได้พิสูจน์ตัวเองจากขอกกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรมจึงเดินทางกลับถึงประเทศไทยเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2476¹ ภายหลังจากที่ต้องไปอยู่ในต่างประเทศประมาณ 5 เดือนเศษ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากหลวงประดิษฐมนูธรรมกลับได้เพียง 2 วัน คือ ในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ก็ได้มีพระบรมราชโองการประกาศให้ หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นรัฐมนตรี แต่มิได้ว่าการหรือช่วยว่าการกระทรวงใด เป็นเพียง "รัฐมนตรีลอย" เนื่องจากว่า มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและประชาชนยังข้องใจสงสัยเกี่ยวกับความคิดทางการเมืองของหลวงประดิษฐมนูธรรม² และการดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของหลวงประดิษฐมนูธรรม ยังมิได้รับความไว้วางใจหรือความเห็นชอบจากสภา ฯ แก่หลวงประดิษฐมนูธรรมกลับเมืองไทยได้เพียง 11 วันเท่านั้น กฎมวเรศก็ได้เกิดขึ้น โดยอ้างสาเหตุการเดินทางกลับประเทศไทยของหลวงประดิษฐมนูธรรม และเข้าร่วมรัฐบาลใหม่ว่า รัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาจะเป็นคอมมิวนิสต์ โดยมีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นคนบงการอยู่เบื้องหลัง

ดังนั้นในคราวที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีกล่าวขบใจ

¹ เมื่อตอนรัฐประหารใหม่ ๆ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้ตอบปฏิเสธผู้แทนหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการติดต่อและเชิญหลวงประดิษฐมนูธรรมกลับเมืองไทย.

² รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 75.

สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในนามของรัฐบาลและตัวเอง ที่ทุกฝ่ายร่วมสามัคคีกันให้การสนับสนุนรัฐบาลในการปราบปรามพวกกบฏวรรคตจนราบคาบ และในตอนท้าย พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้แจ้งให้ที่ประชุมสภาทราบถึงการแต่งตั้งหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นรัฐมนตรี และขอให้สภาลงมติไว้วางใจ อย่างไรก็ตามก่อนที่สภาจะลงมติไว้วางใจหลวงประดิษฐมนูธรรม ได้ลุกขึ้นชี้แจงทำความเข้าใจกับสมาชิกสภาว่า

...ข้าพเจ้าจะไม่ดำเนินการเป็นคอมมิวนิสต์ ข้าพเจ้าได้ศึกษามาจริง เพราะเป็นหลักสัจธรรมของการศึกษา เพราะฉะนั้นที่ข้าพเจ้าได้เป็นรัฐมนตรีขอปฏิญาณว่าจะไม่ดำเนินการแบบคอมมิวนิสต์เป็นอันขาด...

หลังจากที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้ให้คำมั่นสัญญาแก่สภาแล้ว ประธานสภา (เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ) ได้ถามสมาชิกสภาถึงการให้ความไว้วางใจ โดยใครเห็นควยให้ยกมือขึ้น ปรากฏว่าที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรในคืนนั้นต่างยกมือให้การรับรองการเป็นรัฐมนตรีของหลวงประดิษฐมนูธรรมอย่างพร้อมเพรียงกัน² หลวงประดิษฐมนูธรรมจึงได้มีโอกาสเข้าร่วมคณะรัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา โดยถูกตองแห่งวิธีการประชาธิปไตย โดยสมาชิกสภาส่วนใหญ่ให้การรับรอง อย่างไรก็ตาม การให้การรับรองความเป็นรัฐมนตรีของหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นเพียงก้าวแรกเท่านั้น ดังนั้นในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรครั้งที่ 2/2476 (สามัญ) สมัยที่ 2 วันจันทร์ที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2476 นายพิภ ๗ สงขลา ผู้แทนจังหวัดอุตรดิตถ์จึงเสนอญัตติต่อเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ ประธานสภา ขอให้ตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณาว่า หลวงประดิษฐมนูธรรมสมาชิกประเภทที่ 2 ที่ต้องคำกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ในสมัยพระยามโนปกรณนิติธาดา ว่ามีมลทินจริงหรือไม่³

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 14 ตุลาคม : คณะราษฎรกับกบฏวรรคต (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517), หน้า 114.

² บางคนกล่าวว่า สมาชิกสภาส่วนใหญ่เป็นลูกน้องของหลวงประดิษฐมนูธรรม.

³ รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 75.

ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร ลงมติให้รับญัตตินี้ไว้พิจารณา และตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง คือ

- 1) หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ ที่ปรึกษากระทรวงการต่างประเทศ และสำนักนายกรัฐมนตรี
- 2) พระยาศรีสังกร ผู้รั้งตำแหน่งอธิบดีศาลฎีกา
- 3) พระยานลราชสุวัจน์ กรรมการศาลฎีกา

คณะกรรมาธิการวิสามัญ เลือกตั้งหม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ เป็นประธาน และพระยานลราชสุวัจน์ เป็นเลขานุการ นอกจากนี้สภาผู้แทนราษฎรมติให้เซอร์ โรเบิร์ต ฮอลแลนด์ และ นาย ร. กียอง (R. Guyon) ผู้ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น นายพิชาญ บุญยง เป็นผู้ชำนาญสำหรับคณะกรรมาธิการวิสามัญคณะนี้ ส่วน เซอร์ เบิร์ตแลนด์ เป็นที่ปรึกษากฎหมายประจำคณะกรรมาธิการกฤษฎีกา ในที่สุดหลังจากที่ได้มีการสอบสวนอย่างรอบคอบแล้ว คณะกรรมาธิการวิสามัญชุดนี้ได้สรุปและลงมติเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 ว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม ไม่มีจดเงินในเรื่องที่ถูกกล่าวหาแต่อย่างใด เพราะฉะนั้นขอเคลือบแคลงสงสัยว่าท่านเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ หรือว่าถูกกั้นแกลงใส่ร้ายเพื่อบีบบังคับให้ออกจากเวทีการเมืองเสียจึงเป็นที่ประจักษ์ออกมาอย่างไรก็ตาม ขอเคลือบแคลงสงสัยข้อนี้ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะนายกรัฐมนตรี และผู้เชิญหลวงประดิษฐมนูธรรมให้กลับมารวมรัฐบาลเคยตั้งเงื่อนไขไว้ว่า ก่อนที่จะเข้ารับราชการหลวงประดิษฐมนูธรรมจะต้องทำการพิสูจน์ความบริสุทธิ์จากขอกกล่าวหาดังกล่าวเสียก่อน เพื่อรัฐบาลใหม่จะได้ไม่หม่นหมองหรือมีมดหินว่า มีรัฐมนตรีที่นิยมคอมมิวนิสต์รวมรัฐบาล ทั้ง ๆ ที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ว่า ท่านเกลียดคอมมิวนิสต์ จะหาทางปราบปรามให้จงได้และจะไม่ยอมให้คอมมิวนิสต์เผยแพร่ในเมืองไทยเป็นอันขาด การพิสูจน์ความบริสุทธิ์ก็ได้เปิดโอกาสให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ทำการซักฟอกหลวงประดิษฐมนูธรรมในสภาโดยเสรี และตั้งคณะกรรมาธิการวิสามัญทำการสอบสวน เพื่อให้ประชาชนชาวไทยได้มองดูรัฐบาลด้วยความ-

รู้สึกที่ขึ้น ดังนั้นผลที่ปรากฏออกมา หลวงประดิษฐมนูธรรมจึงกลายเป็นผู้บริสุทธิ์ เข้า
รวมในรัฐบาลด้วยความสบายใจของทุกฝ่าย โดยเฉพาะหัวหน้ารัฐบาลและสมาชิกสภา
ได้ลงมติรับรองความเป็นรัฐมนตรีของหลวงประดิษฐมนูธรรม ในคราวประชุมสภาสมัย
วิสามัญ เมื่อวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2476 ภายหลังจากที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
ได้กล่าวรายงานผลการปราบปรามฝ่ายกบฏวรวะนฤมิตรเรียบร้อยแล้ว และในการประชุมครั้ง
นี้ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เสนอให้สภาพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจำกัดศาส
พิเศษ พ.ศ. 2476 เพื่อชำระคดีฝ่ายกบฏอีกด้วย

กบฏวรวะนฤมิตร

สาเหตุของการเกิดกบฏวรวะนฤมิตร

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้บริหารบ้านเมืองมาได้เพียง
3 เดือนกับ 17 วัน ก็เกิดกบฏขึ้นในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 หลังจากได้มีข่าว
ลือกันมานานเกี่ยวกับความไม่พอใจของบุคคลบางคณะต่อการบริหารราชการแผ่นดินของ
พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา โดยกองทัพฝ่ายกบฏ ซึ่งประกอบด้วยทหารฝ่ายหัวเมือง
ได้แก่ กำลังทหารม้า ทหารราบ ทหารช่าง และทหารปืนใหญ่ ได้เคลื่อนกำลังจาก
จังหวัดนครราชสีมา เข้ามาประชิดและยึดคอนเมืองไว้¹ เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.
2476 ภายใต้งานำของ พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดช อดีตเสนาบดี
กระทรวงกลาโหม และแม่ทัพนายกองระดับสูงบางคนที่ไม่พอใจหรือถูกรังแกจากรัฐบาล
ชุดใหม่แทบทั้งสิ้น² บางคนกล่าวว่า พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดช³ คิดจะยึด

¹ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้รับรายงานล่วงหน้าเพียงชั่วระยะเวลา
อันสั้นในขณะที่ท่านไม่สู้จะเชื่อนัก จึงเป็นการสายเกินไปที่ปล่อยให้ฝ่ายกบฏยึดบางเขนไว้ได้.

² สว่าง ฉานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 16.

³ ดูรายละเอียดจาก นิคม จารุมณี กบฏวรวะนฤมิตร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต
แผนกวิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2519)

อำนาจการปกครองและธรรมนูญของคณะผู้ก่อการ พ.ศ.2475¹

²พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเชษฐนพท้ายกบฏ ประสูติเมื่อ พ.ศ. 2420 และสิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ.2496 เป็นพระโอรสองค์ที่สองในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนเรศวรฤทธิ ไคศึกษาวิชาทหารปืนใหญ่ ณ วิทยาลัยทหารบก เมืองวุฒิชัย ประเทศอังกฤษ ทรงรอมรู่ภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี ครั้นสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษแล้ว ทรงเข้ารับราชการในกระทรวงกลาโหมในตอนปลายรัชกาลที่ 5 ครั้นถึงรัชกาลที่ 6 ทรงมียศเป็นพลโท และดำรงตำแหน่งผู้ช่วยเสนาบดีกระทรวงนี้ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ย้ายไปเป็นอุปราชประจำภาคพายัพ ทรงเป็นเจ้าที่มีความคิดและการตัดสินใจอย่างเด็ดเดี่ยว เนื่องจากไม่ได้รับงบประมาณแผ่นดินสำหรับมณฑลภาคพายัพตามที่ขอ จึงทรงลาออกจากราชการในตอนปลายรัชกาลที่ 6 ครั้นถึงรัชกาลที่ 7 ทรงกลับเข้ารับราชการในกระทรวงกลาโหมอีกครั้งหนึ่ง และเป็นเจ้าที่ใกล้ชิดกับพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้วยเหตุที่เคยเป็นพระอภิบาลเมื่อครั้งทรงศึกษาวิชาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ ใน พ.ศ.2472 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเป็นเสนาบดีกระทรวงกลาโหม และสถาปนาหม่อมเจ้าวรเชษฐกฤดากร เป็นพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเชษฐ นพท้ายกบฏเป็นพระโอรสองค์ที่สองในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนเรศวรฤทธิ ที่ได้เป็นพระองค์เจ้าถัดจาก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าจรัญศักดิ์ กฤดากร พลเอก พระองค์เจ้าวรเชษฐนพท้ายกบฏยังเกี่ยวกับการขอเงินเดือนขึ้นให้แก่ข้าราชการกระทรวงกลาโหม เพราะว่าถูกที่ประชุมเสนาบดีสภาคัดค้านเมื่อไม่ได้ผลตามที่ทรงต้องการ จึงทรงลาออกจากราชการตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงกลาโหมใน

¹"จอมพลฉิน กับการปราบกบฏวรเชษฐ," หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับประจำวันที่ 28 กรกฎาคม พ.ศ.2520, หน้า 6.

²รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 76.

พ.ศ. 2474 ก่อนการปฏิวัติครั้งแรกในประเทศไทยเพียงปีเดียวเท่านั้น ปรากฏว่านายทหารชั้นผู้ใหญ่และผู้น้อยนิยม พลเอก พระองค์เจ้าบวรเดชกันมาก และรู้สึกเสียใจตามที่พระองค์ได้ทรงพินิจจากราชการ "...แม่ พล.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา ท่านก็ยังยอมรับว่าท่านมีศรัทธาเลื่อมใสใน พล.อ. พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดชมิใช่น้อย..."¹

การเกิดการกบฏขึ้นในครั้งนี้เป็น การแสดงให้เห็นถึงความแตกร้างของคนภายในชาติอย่างเด่นชัด ซึ่ง ว.ช. ประสงค์ ลิต ได้เขียนไว้ในหนังสือเรื่อง ปฏิวัติ รัฐประหาร และกบฏจลาจลในสมัยประชาธิปไตย เกี่ยวกับกรณีกบฏบวรเดชไว้ตอนหนึ่งว่า²

"...รัฐบาลที่ถูกคุกคามรัฐธรรมนูญภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพล... ไคบริหารราชการต่อมาอีก 4 เดือน ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2476 ก็เกิดกบฏเพื่อคิดล้างรัฐธรรมนูญภายใต้การนำของ พลเอก พระองค์เจ้าบวรเดช ซึ่งเรียกกันว่า "กบฏบวรเดช"³ กบฏบวรเดชนั้นเกิดขึ้นโดยความประสงค์ของบุคคลอันคิดซัดไผ่ในคณะเจ้า เพื่อจะคิดเปลี่ยนแปลงการปกครองให้กลับเข้าสู่ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชดั้งเดิม...

นอกจากนี้ หลักฐานจากจดหมายของ ร้อยเอก ชุนเริงรมชัย (สวน

¹ เฉ่า ศรียานนท์, "เหตุการณ์ก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครองและการชิงอำนาจระหว่างผู้ก่อการ," เบื้องแรกประชาธิปไตย บันทึกความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์สมัย พ.ศ. 2475 - 2500 รวบรวมและจัดพิมพ์โดยสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (พระนคร : มิตรนราการพิมพ์, 2516), หน้า 127.

² ว.ช. ประสงค์ ลิต, ปฏิวัติ รัฐประหาร และกบฏจลาจลในสมัยประชาธิปไตย (พระนคร : โรงพิมพ์บริษัทรัฐภักดิ์, 2492).

³ ชัยอนันต์ สมุทวนิช, เรียก "กบฏบวรเดช" ว่า "คณะกู้บ้านกู้เมือง" และยังโต้แย้งว่าการเรียกชื่อข้างต้นเป็นการเรียกแบบโฆษณาชวนเชื่อเฉพาะแฉ่งการณของรัฐบาลฝ่ายเดียว และกำหนดโดยอาศัยคำพิพากษาศาลพิเศษ พ.ศ. 2482 เป็นมูล.

โกมารทัต)¹ ที่ส่งมาจาก Route Communale 21 Cay-Queo a' Giadinh In-
dochine มาถึง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 19
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 ซึ่งข้อความในจดหมายได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกบฏวรวะ
โดยได้แสดงให้เห็น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ทราบถึงสาเหตุของความแตก
ความสามัคคีของคนในชาติ และต้องทำให้คนไทยต้องจับอาวุธ เขาเช่นเขาก็เองอย่าง
ไม่เคยมีมาก่อนเลยในประวัติศาสตร์ไทย²

... ข้อสำคัญที่ทำให้เกิดแตกร้าวอย่างใหญ่หลวงจนเป็นเหตุนองเลือด และต้อง
เสียชีวิตกษัตริย์ชาติเกี่ยวกับคราวที่แลมานี้ เมืองคยา... หลวงประดิษฐมนูธรรม
กสิขันธ์แดนสยาม ซึ่งมีเรื่องเล่าลือกันว่าใครจะเป็นนายกรัฐมนตรี บางคนก็ว่าจะ
ได้เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ฯลฯ เหล่านี้ ปวงชนต่างก็หวาดเกรง
ว่าจะบังเกิดลัทธิคอมมิวนิสต์ยิ่งขึ้น ความหวงกลัวซึ่งกำลังจะระอุมาแต่เป็นเวลา
นาน เลยเกิดระเบิดขึ้นในที่สุด คยาความหมายที่จะปราบคอมมิวนิสต์นี้เอง...

ดังนั้นจึงพอจะสรุปประเด็นสาเหตุแห่งการเกิดกบฏวรวะ จากหลักฐาน
ต่าง ๆ ได้ดังนี้

(ก) พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวะเดช ต้องการจะยึดอำนาจการ
ปกครองและอำนวยการของรัฐบาลของผู้นอกการ 2475

(ข) ทหารชั้นผู้ใหญ่แถวหัวเมืองบางคนไม่พอใจการบริหารราชการแผ่นดิน
ของรัฐบาลภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

(ค) ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้เป็นระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์
ดั้งเดิม

¹ ผู้เป็นหนึ่งในทหารฝ่ายกบฏของ พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวะเดช
ที่ได้อพยพหนีไปลี้ภัยอยู่ในอินโดจีน.

² ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 14 ตุลาคม : คณะราษฎรกับกบฏวรวะเดช หน้า 28 - 30

(ง) มีความเกรงกลัวว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม จะนำดีพินิจอมิวนิสต์มาเผยแพร่ว่า จึงต้องทำการปราบปราม ดังนั้นการกลับมาของหลวงประดิษฐมนูธรรมจึงมีผลสะท้อนถึงสถานการณ์ทางการเมืองในกรุงเทพฯ เพราะว่ามีผู้คิดว่าท่านเป็นภัยต่อประเทศ ซึ่งสภาฯ กำลังชักฟอกความบริสุทธิ์อยู่ อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากที่หลวงประดิษฐมนูธรรมกลับมาเป็นรัฐมนตรีในรัฐบาลชุด พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาได้เพียง 11 วันเท่านั้น พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดช ได้นำทหารตามทางจังหวัดส่วนใหญ่พยายามมุ่งหน้าบุกกรุงเทพฯ เพื่อยึดรัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา¹

แม่ทัพฝ่ายกบฏและการเปิดเจรจากับฝ่ายรัฐบาล

ในการกระทำการกบฏต่อรัฐบาลในครั้งนี้ ปรากฏว่า พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดช ได้คบคิดกับนายทหารส่วนหนึ่งและพลเรือนบางคนซึ่งแสดงความคิดเห็นเป็นปฏิปักษ์ต่ออุดมคติของคณะราษฎร และกล่าวหาว่ารัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นคอมมิวนิสต์ โดยมีหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้บงการ² ดังนั้นนอกจากจะมี พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดชเป็นหัวหน้าแล้ว ยังมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่แห่งกองทัพบกอีกหลายท่านในจังหวัดหัวเมืองที่เข้าร่วมมือด้วย ได้แก่³

- (1) พลตรี พระยาเสนาสงคราม (หม่อมราชวงศ์ถนัด พวงศ์)
- (2) พลตรี พระยาจินดาจักรรังสรรค์ (เจิม อารุช)
- (3) พลตรี พระยาทรงอักษร (ชวน ฉิมกร)

¹ รong ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 76.

² ต่อมาคณะกรรมาธิการวิสามัญที่รัฐบาลตั้งขึ้นได้ทำการไต่สวนแล้วปรากฏว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นผู้บริสุทธิ์มิได้เป็นคอมมิวนิสต์ดังที่กล่าวหา.

³ ชัยอนันต์ สมุทวนิช, 14 ตุลา : คณะราษฎรกับกบฏวรเดช, หน้า 23.

- (4) พันเอก พระยาศรีสีหิสงคราม (ดิน ทาราบ)
- (5) พันเอก พระยาเทพสงคราม (ดิน อัครพิพัทธ์)
- (6) พันเอก พระยาฤทธิรงค์ธเนศ (ทองคำ ไทไชโย)
- (7) พันเอก พระยาไชยเนตรฤทธิรงค์ (อึ้ง โปธิกนิษฐ์)
- (8) พันเอก พระยาศรีสรศักดิ์ (ทองอยู่ พุทานนท์)
- (9) พันเอก พระยาเวหาสยาม

ตามบันทึกเหตุการณ์เกี่ยวกับการกบฏบวรเดชของ ร้อยเอก หลวงโหมรอน-
 ราษฎร¹ ซึ่งเป็นผู้ริเริ่มก่อการกบฏด้วยคนหนึ่ง ในตอนหนึ่งได้บันทึกถึงบุคคลที่เข้าร่วมเป็น
 ฝ่ายกบฏต่อคณะรัฐบาลว่า ประกอบด้วยบุคคลดังต่อไปนี้

...จังหวัดนครราชสีมา มี พันโท พระปัจเจกภิวัตินาศ (แปลก เอนะศิริ) - ประ-
 จำกองบังคับการจังหวัดทหารบกนครราชสีมา พันตรี เสนาธิการ (ยงค
 บุณนาค) - อัยการ พันตรี หลวงโหมชิงชัย (เวก สุไชย) - นายทหาร
 ฝ่ายเสนาธิการ จังหวัดทหารบกนครราชสีมา ทั้งสามคนนี้ได้ชักชวนนายทหาร
 กองหนุนอีก 2 นาย คือ พันเอก พระยาไชยเนตรฤทธิรงค์ (อึ้ง โปธิกนิษฐ์)
 และ พันเอก พระยาศรีสรศักดิ์ (ทองอยู่ พุทานนท์) เขารวมควย

จังหวัดสระบุรี มี ร้อยเอก หลวงโหมรอนราษฎร (ตุ ปลายะวงศ์ ณ อมุธยา)

จังหวัดอยุธยา มี พันตรี หลวงมาศาล (ดี จารุปานฟู)

จังหวัดพระนคร มี พันเอก พระยาศรีสีหิสงคราม (ดิน ทาราบ) พันตรี หลวง
 พาลหาญสงคราม (จิตร อัครนิพัทธ์)

นอกจากนี้ก็มี หม่อมเจ้าสุขุขปรารถ เจ้าหน้าทีกรมรถไฟ ขุนอักษิณธการ กรม
 อากาศยานคอนเมือง พันโท พระยาเทเวศน์อำมรยงนที (ประเสริฐรัฐ อินทเสฐ์)
 และ พลตรี พระยาเสนาสงคราม (อึ้ง นพวงศ์) ผู้ก่อการเหล่านี้ได้ทำการชักชวน
 ชักชวนนายทหารชั้นผู้ใหญ่อีกหลายท่านเขารวมควย รวมทั้ง พลเอก พระองค์เจ้า
 บวรเดช อดีตเสนาบดีกระทรวงกลาโหม...

¹หลวงโหมรอนราษฎร, เมื่อข้าพเจ้าก่อการกบฏ, หน้า 58 - 60.

ดังนั้นจากบันทึกฉบับนี้แสดงว่า พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช ได้รับเชิญให้เข้าร่วมก่อการในภายหลัง พระองค์มิได้เป็นผู้ริเริ่มคิดก่อการในครั้งแรก ความคิดที่จะยึดอำนาจจึงเกิดจากทหารฝ่ายหัวเมืองที่ไม่พอใจรัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นสำคัญ

สำหรับนายทหารที่เข้าร่วมในการกบฏครั้งนี้ ได้ร่วมกันวางแผนการที่จะใช้กำลังทหารจากหัวเมือง เข้าบีบบังคับรัฐบาลของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ให้ดำเนินการตามข้อเรียกร้องของฝ่ายตน ในการวางแผนดำเนินการนั้น นายทหารชั้นผู้ใหญ่เหล่านี้ได้พยายามชักชวนและออกอุบายหลอกลวงผู้บังคับบัญชาหน่วยทหารที่ประจำอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั้งในภาคกลางและภาคอีสาน มีจังหวัดอุบลราชธานี เพชรบุรี นครราชสีมา นครสวรรค์บางส่วน สระบุรี พระนครศรีอยุธยา และกองทัพอากาศคอนเมือง รวมกำลังทั้งสิ้น เป็นทหารราบ 3 กองพัน ทหารปืนใหญ่ 2 กองพัน ทหารช่าง 2 กองพัน ให้เคลื่อนกำลังทหารดังกล่าวโดยทางรถไฟ ยกเว้นทหารเพชรบุรี มาชุมนุมพลและยึดกองทัพอากาศคอนเมืองไว้ แล้วส่งทหารหน่วยหน้าอีกส่วนหนึ่ง เข้ายึดที่ว่าการอำเภอบางเขน¹ ในวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 สำหรับข้อความที่ใช้โฆษณาชักชวนทหารหัวเมืองในครั้งนั้นก็คือ การกล่าวหาว่า รัฐบาลเป็นคอมมิวนิสต์ ซึ่งไม่ต้องควยความมุ่งหมายของคนไทยส่วนใหญ่ โดยมี นายปรีดี พนมยงค์ (หลวงประดิษฐมนูธรรม) เป็นผู้บัญชาการ² อย่างไรก็ตามกล่าวกันว่าในระยะแรกกำลังของกองทัพหัวเมืองมีกำลังใจอันเด็ดเดี่ยวที่จะทำการต่อสู้กับทหารฝ่ายรัฐบาลในพระนครให้แตกหัก แต่เพราะความที่ไม่ต้องการให้คนไทยต้องฆ่าฟันกันเอง ดังนั้นแทนที่ พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช หัวหน้าผู้ก่อการจะเร่งให้ทหารหัวเมืองจู่โจมตีที่พระนครโดยด่วนในขณะที่

¹ว.ช. ประสงค์ลิขิต, เรื่องเดิม, หน้า 62.

²สุพจน์ คานตระกูล, ชีวิตและงานของ ดร. ปรีดี พนมยงค์ (พระนคร : ประจักษ์การพิมพ์, 2515), หน้า 63 - 4.

ฝ่ายรัฐบาลยังไม่พร้อมหรือระคมพลได้ทัน เพื่อช่วงชิงชัยชนะโดยเด็ดขาด จึงหมายถึง การนองเลือดอย่างแน่นอน เนื่องจากรัฐบาลคงจะไม่ยอมแพ้ง่าย ๆ ดังนั้นเมื่อจัดขบวน ตั้งทัพเป็นที่เรียบร้อยแล้ว พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช ซึ่งเรียกตัวเอง ว่า "คณะกู้บ้านเมือง" จึงได้ส่งนายทหารหรือทูตพิเศษให้ถือหนังสือไปยื่นขอเรียกกรองต่อ ฝ่ายรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เรียกกรองให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขบางประการ¹ รวมทั้งบังคับขอให้รัฐบาลลาออก มิฉะนั้นจะยกกำลังทหารเข้าตีพระนคร² ซึ่ง เหตุการณ์ตอนนี้ พลเอก สุรจิต จารุเศรณี (ขณะนั้นยศร้อยโท) ได้บันทึกไว้ว่า³

...ราวเวลาประมาณ 12 นาฬิกา พวกกบฏได้ส่ง พันเอก พระยาเวหาศยาน- ศิลปดิษฐ์ พันโท พระยาเทเวศร์อำนวยฤทธิ และ เรือเอก เสนาะ วัชรธรรม (ร.น.) เป็นคนกลางถือหนังสือของพระองค์เจ้าบวรเดชมาเจรจากับทางรัฐบาล ขอความในหนังสือนั้น เป็นคำขอหรือหลักการของฝ่ายกบฏที่ยื่นเป็นคำขาดต่อรัฐบาล มีด้วยกัน 6 ประการ...

ขอเรียกกรองหรือคำขาด 6 ข้อ ของฝ่ายกบฏ

หลังจากฝ่ายกบฏได้ส่งตัวแทนซึ่งเป็นนายทหารจำนวน 3 นาย เข้ายื่นหนังสือ ต่อฝ่ายรัฐบาลแล้ว ปรากฏว่าขอความในหนังสือดังกล่าวเป็นหลักการหรือคำขาดที่ฝ่าย กบฏเรียกกรองให้ฝ่ายรัฐบาลดำเนินการโดยรีบด่วน ซึ่งมี 6 ประการด้วยกัน ซึ่งถ้าฝ่าย รัฐบาลมิยอมตาม การนองเลือดก็คงจะเกิดขึ้น เนื่องจากฝ่ายกบฏจะต้องยกกองกำลัง ทหารเข้าตีพระนครอย่างแน่นอน เพื่อต่อสู้ขั้นแตกหัก ถ้าการเจรจาไม่เป็นผลสำเร็จ

¹สว่าง ลานเหนือ, เรื่องเดิม, หน้า 17. -

²อนรรักษ์ (นามแฝง), "กบฏบวรเดช," หนังสือพิมพ์เคดิใหม่ ฉบับประจำ วันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2520, หน้า 6.

³พลเอก สุรจิต จารุเศรณี, บันทึกไว้ใน ปรามกบฏบนที่ราบสูง.

คำขาด 6 ข้อ ของฝ่ายกบฏประกอบด้วย

- (1) ต้องจัดการทุกอย่างที่จะอำนวยความสะดวกให้ประเทศสยามมีพระมหากษัตริย์ปกครอง ภายใต้รัฐธรรมนูญชั่วคราว
- (2) ต้องดำเนินการโดยรัฐธรรมนูญอย่างแท้จริง เฉพาะอย่างยิ่งก็คือ การตั้งและถอดถอนคณะรัฐบาลต้องเป็นไปโดยเสียงส่วนมาก ไม่ใช่ทำโดยการจับอาวุธดังที่แลวมมา¹ โดยเหตุนี้ต้องยอมให้มีคณะกรรมการเมืองที่ชอบด้วยกฎหมาย
- (3) ข้าราชการซึ่งอยู่ในตำแหน่งประจำการทั้งทางทหารและพลเรือนคงอยู่นอกเมือง เว้นแต่อยู่ในตำแหน่งซึ่งมีหน้าที่อยู่ในการเมืองโดยตรง แต่ความขาดทุนนั้นไม่ตัดสิทธิในการที่ข้าราชการประจำจะยึดถือสิทธิการเมืองใด ๆ ที่ชอบด้วยกฎหมาย แต่ห้ามมิให้ใช้อำนาจ หรือโอกาสในตำแหน่งหน้าที่เพื่อสนับสนุนเผยแพร่ลัทธิที่ตนนิยม หรือบังคับบัญชาโดยทางตรงหรือทางอ้อมในผู้อื่นถือตามลัทธิที่ตนนิยมนั้นเป็นอันขาด ตำแหน่งฝ่ายทหาร ตั้งแต่ชั้นบัญชาการทหารบกทหารเรือลงไป ต้องไม่มีหน้าที่ในการเมือง
- (4) การแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งราชการจักต้องถือคุณวุฒิ ความสามารถเป็นหลัก ไม่ถือเอาความเกี่ยวข้องของทางการเมืองเป็นความชอบ หรือเป็นข้อรังเกียจในการบรรจุหรือเลื่อนตำแหน่ง
- (5) การเลือกตั้งผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ต้องถวายพระมหากษัตริย์ทรงเลือก
- (6) การปกครองกองทัพบก จักต้องมีหน่วยผสมตามหลักยุทธวิธี เฉลี่ยอาวุธสำคัญแยกกันไปประจำตามท้องถิ่น มิให้กำลังส่วนใหญ่อยู่เฉพาะแห่งใดแห่งหนึ่ง

นอกจากนี้ฝ่ายกบฏยังได้เรียกร้องให้คณะรัฐบาลลาออกโดยทันที และให้ตราพระราชบัญญัตินิรโทษกรรมแก่ตนด้วย

จากคำขาดทั้ง 6 ประการของฝ่ายกบฏ ถ้าได้พิจารณาโดยถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่า หน้าที่ทางฝ่ายรัฐบาลจะรับไว้ได้ และขอเรียกร้องส่วนใหญ่ก็เป็นสิ่งที่รัฐบาลควรที่จะ

¹ คงหมายถึง การที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เข้ายึดอำนาจจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476.

ทำหรือกำลังดำเนินการอยู่แล้ว ซึ่งผลปรากฏที่ออกมาอาจจะยังไม่สมบูรณ์แบบ หรือยังไม่เป็นที่พอใจของฝ่ายก่อกอง เนื่องจากเพิ่งบริหารประเทศในระยะเวลาอันสั้นเพียง 3 เดือนเศษเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีข่าวความยุ่งยากวุ่นวายการแก่งแย่งอำนาจกันในวงการรัฐบาลและคณะผู้ก่อการ 2475 อยู่เสมอ จนถึงกับมีการก่อกวนแก่งกันในการการเมือง โดยเฉพาะในข้อที่ 3 ซึ่งปรากฏว่าในการบริหารราชการแผ่นดินสมัยนั้น ฝ่ายทหารได้ก้าวเข้ามากุมอำนาจปกครองประเทศโดยสิ้นเชิง บ้านเมืองยังขาดความเป็นประชาธิปไตย เนื่องจากอยู่ในระยะกำลังวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยอยู่ ย่อมจะมีปัญหาและอุปสรรคขัดขวาง มีการเล่นพรรคเล่นพวกกันในการขอเสนอตำแหน่ง รวมทั้งการเสนอความคิดความชอบ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามกีดกันอีกฝ่ายหนึ่งให้ออกจากเวทีการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งข่าวคราวความแตกแยกในบรรดาผู้นำการก่อการ 2475 รวมทั้งความไม่ไว้วางใจในตัวหลวงประดิษฐมนูธรรมที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เชิญมาเป็นรัฐมนตรีร่วมรัฐบาลด้วย ก่อให้เกิดความยุ่งยากลำบากใจเป็นอย่างมากแก่หัวหน้าคณะรัฐบาล แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งพยายามบริหารประเทศอย่างดีที่สุด เพื่อประคับประคองการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่เพิ่งได้มาใหม่จนตลอดรอดฝั่งให้จงได้ การที่ถูกฝ่ายกบฏยื่นคำขาดเช่นนี้เป็นการไม่บังควร พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนาเองเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ผู้บัญชาการทหารบก นายกรัฐมนตรี หัวหน้ากลุ่มผู้ก่อการ 2475 และเป็นหัวหน้ารัฐประหาร บิดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 นอกจากนี้ยังเป็นนายทหารที่เป็นที่นับถือและยำเกรงของเหล่าทหารและพลเรือนโดยทั่วไป ย่อมจะไม่ยอมให้บุคคลหรือกลุ่มคณะใดมาบิดอำนาจหรือบีบบังคับเบียดเบียนขาด เพราะนั้นย่อมหมายถึงความอ่อนแอของคณะรัฐบาลภายใต้การนำของท่าน เสถียรภาพอันมั่นคงของรัฐบาลย่อมเห็น่อสิ่งอื่นใด รวมทั้งความล้มเหลวในอุดมการณ์ของคณะราษฎร ในขณะที่เดียวกันฝ่ายรัฐบาลภายหลังจากที่ได้อิทธิพลระหัดคำขาดของฝ่ายกบฏอย่างถนัดถื่นแล้ว ขอเรียกร้องหรือคำขาดทั้ง 6 ประการอาจจะเป็นเงาหลวงของฝ่ายกบฏก็ได้ ดังนั้น รัฐบาลภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงปฏิเสธที่จะปฏิบัติตามข้อ-

เรียกร้องหรือคำขาดของฝ่ายกบฏโดยสิ้นเชิง หากยินยอมตามข้อเรียกร้องดังกล่าวนี้ ก็เท่ากับเป็นการประหารชีวิตตนเองโดยปริยาย¹ ดังนั้นการนองเลือดระหว่างคนไทยด้วยกันจึงได้เริ่มต้นขึ้น

เหตุการณ์ในการสู้รบและชัยชนะของฝ่ายรัฐบาล²

เมื่อฝ่ายรัฐบาลปฏิเสธข้อเรียกร้องของฝ่ายกบฏแล้ว จึงได้ระดมกำลังทหารในพระนครต่อต้านปราบปรามพวกกบฏทันทีที่การรบเริ่มขึ้นในวันที่ 12 ตุลาคม 2476 ซึ่งก่อนหน้านั้น พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะนายกรัชมณฑลกำลังอยู่ในระหว่างการตรวจราชการอยู่ในต่างจังหวัด พอทราบข่าวการสู้รบจึงได้รับเดินทางกลับสู่พระนครเพื่อเตรียมการต่อสู้ต้านทานฝ่ายกบฏทันที โดยในขั้นแรกได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกในพื้นที่จังหวัดพระนคร เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีและนายทหารชั้นผู้ใหญ่เป็นเการด่วน พร้อมทั้งผู้ก่อการชั้นผู้ใหญ่ด้วย ในที่สุดลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ทำการต่อสู้อย่างเด็ดขาด³ นอกจากนี้ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้มีโทรเลขกราบบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบทันที ซึ่งขณะนั้นพระองค์เสด็จประทับอยู่ ณ วังไกลกังวล หัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พร้อมทั้งถวายคำแนะนำว่า รัฐบาลภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จะได้ทำการปราบปรามพวกกบฏอย่างรีบด่วน และจัดการให้เหตุการณ์ครั้งนี้สู่สภาพความสงบต่อไป

¹ รong ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 77.

² อนุรัตน์ (นามแฝง), เรื่องเดิม ฉบับประจำวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2520, หน้า 6.

³ เรื่องเดียวกัน.

ในการที่จะสู้รบปราบปรามพวกกบฏที่มายึดครองเมืองไว้ พันเอก พระยา
 พลพลพยุหเสนา ในฐานะนายกรัฐมนตรี ได้เรียกประชุมคณะเพื่อพิจารณาสถานการณ์
 อันคับขันเฉพาะหน้า รวมทั้งนายทหารชั้นผู้ใหญ่ โดยได้แต่งตั้งให้ พันโท หลวงทิฆุ-
 สงคราม เป็นผู้บังคับการกรมผสม อำนวยการรักษาพระนครดำเนินการปราบปรามฝ่าย
 กบฏให้ราบคาบโดยเร็วที่สุด ในเวลาเดียวกัน พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ก็ได้มี
 คำสั่งไปยังกระทรวงต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ตามหัวเมือง ลงวันที่ 12 และ 14 ตุลาคม
 พ.ศ. 2476 ตามลำดับ มีใจความว่า¹ ให้เจ้ากระทรวงและหัวหน้ากรมกองทั้งหลาย
 แจ้งให้แก่ข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนในบังคับบัญชาของตนให้ทราบว่า ใน
 ขณะนี้รัฐบาลจำเป็นต้องให้เจ้าหน้าที่ทุกแผนกปฏิบัติราชการโดยกวดขัน ฉะนั้นจึงให้
 เจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ผู้น้อยตลอดถึงเสมียนพนักงานรักษาหน้าที่ของตนโดยเคร่งครัด ผู้ใดละทิ้ง
 หน้าที่หรือละเลยไม่ปฏิบัติการณ์อันควรทำ ถือว่าผิดในราชการจะต้องได้รับโทษอย่างรุนแรง
 ในดำเนินการปราบปรามฝ่ายรัฐบาลได้ให้หน่วยทหารในพระนครทั้งหมด และให้หน่วยทหาร
 จังหวัดอุดรธานีเคลื่อนกำลังเข้ายึดจังหวัดนครราชสีมา ซึ่งเป็นศูนย์บัญชาการของฝ่าย
 กบฏ และให้ทหารเชียงใหม่เข้ายึดจังหวัดนครสวรรค์ แต่ทหารทั้งสองจังหวัดไม่อาจ
 ปฏิบัติการตามคำสั่งได้ทันเวลาที่ เพราะพวกกบฏได้ยึดขบวนรถไฟ และระเบิดสะพาน
 รถไฟบางส่วนชำรุดเสียหาย ส่วนทหารจากจังหวัดปราจีนบุรีได้เคลื่อนมาชุมนุมที่สถานี
 รถไฟคลองตัน เพื่อรอคำสั่งและให้หน่วยทหารราชบุรีชุดขวางสกัดทหารเพชรบุรีไม่ให้
 มาสมทบกับฝ่ายกบฏ เป็นการตัดกำลังของฝ่ายกบฏมิให้ยกมาล้อมพระนคร ในระหว่าง
 การปราบกบฏบรรดาครั้งนี้ พันเอก พระยาทรงสุรเดช และ พันโท พระประคำณัติพิทยาอุท
 นายทหารคนสำคัญและผู้ก่อการซึ่งถูกบีบบังคับให้เดินทางไปราชการทหาร ณ ทวีปยุโรป
 พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้โทรเลขขอให้กลับมาร่วมมือกับปราบปรามพวกกบฏ

¹ สำนักงานเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 44/163 เรื่องคำสั่งผู้รักษาการ
 ฝ่ายรัฐบาล เนื่องในการปราบกบฏ.

พันเอก พระยาทรงสุรเดช คอมโทรเลขขณะเรือเดินสมุทรกำลังแล่นผ่านเกาะลังกาวา
ยังถ่ายเรือไม่ได้ จนกว่าจะถึงเมืองทามาซาชายส์ในประเทศฝรั่งเศส

นาวาอากาศตรี ส้ารวจ กาญจนสิทธิ์ ได้บันทึกไว้ใน "ท.ส. เจ้าคุณทรง ฯ"
หนังสือฟ้าเมืองไทย รายสัปดาห์ เกี่ยวกับการสู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายกบฏ ดังนี้
...ข้าพเจ้าเป็นผู้บังคับหมวดจนถึง 76 สองคืน นำรถออกไปคุมเชิงที่หลังสนาม
มานาง เล็งตามคำสั่ง นอนกับดินกินกลางทรายหลายวัน ร่วมกับ รอยตรี นริมิตร
จุดจาวีต...การปราบกบฏบวรเดชครั้งนั้น มีผู้นิยมยกย่อง พันโท หลวงพิบูล-
สงครามกันมาก แต่ถาจะใครครวญละเอียดแล้ว จะเห็นว่าฝ่ายรัฐบาลโคเปรีียบ
ทุกวิถีทาง จำนวนทหารมีคุณภาพมากกว่า อารูฐมีประสิทธิภาพดีกว่า และมีขวัญดี
กว่า เพราะทหารหัวเมืองถูกหลอกลงมาจากข้าง นั้นจึงอยู่ในอาการสังเล เสีย
ขวัญ หางไกลที่ตั้ง ซากแคลนอาหาร การส่งกำลังบำรุงไม่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ไม่ใช่วิถีวิธีที่สำคัญคือ การจู่โจมไม่ใหญ่ฝ่ายตรงข้ามตั้งตัวติด ทั้ง ๆ ที่ฝ่าย
รัฐบาลโคเปรีียบมาก แต่ก็ปรากฏว่าการส่งเสบียงอาหารให้แกทหารในแนวหน้า
ดาดซา ขาวหอบุด แต่ภายในกองบังคับการผสมที่บางซื่อ มีนม ขนมปังกรอบอย่างดี
หมุยแอม ไซโกจำนวนมาก...

จะเห็นว่าตามบันทึกของ นาวาอากาศตรี ส้ารวจ กาญจนสิทธิ์ นั้นได้แสดง
ความคิดเห็นว่า ทหารฝ่ายกบฏเสียขวัญ อยู่ในอาการสังเล เนื่องจากไม่คิดว่าฝ่าย
รัฐบาลจะปฏิเสธขอเรียกกองโดยสิ้นเชิง แลวระดมกำลังทหารเข้าต่อสู้ทันที และได้ทราบ
ว่า พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบวรเดช หัวหน้าฝ่ายกบฏได้มีคำสั่งให้ทหาร
ฝ่ายตนใช้อาวุธยิงต่อสู้ชนชาติเดียวกัน ดังนั้นทหารหัวเมืองที่อยู่ในแนวหน้า (กองทหาร
ราบที่ 1 และกองทหารราบที่ 16) จึงต้องยอมทนให้ทหารฝ่ายรัฐบาลยิงอยู่ฝ่ายเดียว
1 คืน กับ 1 วัน ในระหว่างที่ฝ่ายกบฏรอผลการเจรจา แต่เมื่อรอจนเห็นว่า หมคทน
ทางเจรจาโดยสันติวิธีแล้ว เนื่องจากฝ่ายรัฐบาลไม่ยอมเจรจาทบ จึงต้องทำการต่อสู้

ในที่สุดความจำใจโดยแท้ การนองเลือดระหว่างคนไทยด้วยกันจึงได้เกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และเป็นรอยค่างของประวัติศาสตร์ชาติไทยอีกสมัยหนึ่งด้วย โดยฝ่ายกบฏใช้เครื่องบินบินเหนือกรุงเทพฯ ฝ่ายรัฐบาลใช้ปืนใหญ่ยิงต่อสู้เพื่อกันมิให้เครื่องบินยิงกราดลงมา สำหรับด้านคอนเมืองนั้น ในวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เวลาประมาณ 0900 น. ฝ่ายรัฐบาลเริ่มโจมตีก่อนทันที โดย พันโท หลวงพิบูลสงคราม ผู้บังคับการกรมผสม ได้มีคำสั่งมอบหมายให้ พันตรี หลวงอำนาจสงคราม เป็นกองระวังหน้า เคลื่อนขบวนโดยรถไฟจากสถานีบางซื่อ เพื่อเข้าที่ฝ่ายกบฏที่สถานีรถไฟบางเขน พอขบวนของกองระวังหน้าเคลื่อนจนจะถึงตำบลที่ฝ่ายกบฏยึดอยู่ พันตรี หลวงอำนาจสงคราม ยืนส่งกลองบรรดจักรเพื่อคูการเคลื่อนไหวของพวกกบฏ ก็พอดีเคราะห์ร้ายถูกกระสุนปืนกลของพวกกบฏล้มลงขาดใจตายทันที กองระวังหน้าจึงได้ถอยกลับมายังสถานีรถไฟบางซื่ออีกครั้งหนึ่ง ทำให้รัฐบาลและผู้ก่อการเหว่สลดไปตาม ๆ กัน เพราะเสียฤกษ์ในครั้งแรก

ดังนั้น พันโท หลวงพิบูลสงคราม ผู้บังคับการกรมผสมที่รัฐบาลแต่งตั้ง จึงได้ทำการเปลี่ยนแปลงแผนการยุทธเสียใหม่ โดยให้ทหารเดินเท้าเข้าทำการซบไล้ฝ่ายกบฏที่ยึดที่ว่าอำเภอบางเขนให้ได้เสียก่อน พร้อมทั้งขอทหารกองพลที่ 2 จังหวัดปราจีนบุรี และทหารราบผสมด้วยเป็นเล็ก ปืนกลเบา และเป็นกลหนักเพียง 2 หมวด ครั้นเวลา 14.00 น. ทหารฝ่ายรัฐบาลที่เลียบไปตามทางรถไฟส่วนหนึ่ง และไปตามคันคลองเปรมประชากรอีกส่วนหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากท้องนาไม้ข้าวขึ้นเต็มไปหมด และน้ำท่วมลึกมาก ไม่สามารถจะบุกคั้นข้าวไปได้ ทหารทั้งสองส่วนเคลื่อนที่ขนานกันไป เมื่อปะทะกับฝ่ายกบฏที่ใดให้ทำการยิงประสานช่วยเหลือกันได้ ปรากฏว่าฝ่ายกบฏถอยไปยึดสถานี

¹ ใจหมายของ ร้อยเอก ชุนเริงภณชัย ที่มีถึง พันเอก พระยาพลมอญยุทธเสนา นายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 (จาก ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 14 ตุลาคม : คณะราษฎรกับกบฏบวรเดช, หน้า 31.)

หลักคือ ส่วนที่ว่าการอำเภอบางเขนนั้นทหารฝ่ายรัฐบาลได้ยึดได้โดยเรียบร้อย ไม่ได้รับอันตรายแต่อย่างใด และได้รับคำสั่งจากผู้บังคับการกรมผสมให้ยึดและทำการต่อต้านไว้ก่อน รุ่งเช้าจะใช้กำลังส่วนใหญ่เข้าตีบริเวณคอนเมืองต่อไป

รุ่งขึ้นวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2476 เวลาประมาณ 09.00 น. การรบที่รุนแรงก็ได้อุบัติขึ้นอีก เมื่อกรมผสมฝ่ายรัฐบาลได้ส่งกำลังส่วนใหญ่โดยขบวนรถไฟ มีทหารราบจากปราจีนบุรี 1 กองพัน มีปืนใหญ่ ปตอ. อยู่ข้างหน้าขบวน 2 กระบอก ในบังคับบัญชาของ พันเอก หลวงกาจสงคราม มุ่งเข้าตีกองทัพอากาศคอนเมือง พอขบวนรถไฟผ่านอำเภอบางเขนไปไคราว 200 เมตร ก็พอสื่อฝ่ายกบฏปล่อยหัวรถจักรโดยใช้ความเร็วเต็มที่จากคอนเมืองพุ่งเข้าชนขบวนรถไฟของฝ่ายรัฐบาลอย่างแรง ทำให้นายทหารนายสิบ ปตอ. และเจ้าหน้าที่รถจักรเสียชีวิตไป 11 คน ส่วนพันเอก หลวงกาจสงครามบาดเจ็บเสียชีวิต ทหารราบที่อยู่ข้างหลังขบวนก็ได้รับบาดเจ็บแขนขาหักและศีรษะแตกบอบช้ำไปหลายสิบคน ยิ่งถูกระดมยิงจากฝ่ายกบฏอีก ทำให้ทหารฝ่ายรัฐบาลเกือบรวนเรและรวมกันไม่ติด อย่างไรก็ตามทหารฝ่ายรัฐบาลก็ได้ต่อต้านฝ่ายกบฏอย่างทรหดและพยายามรุกคืบหน้าต่อไป จนกระทั่งฝ่ายกบฏเมื่อเห็นฝ่ายรัฐบาลภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา คอสู้อย่างเข้มแข็งหมดหวังที่จะเข้าโจมตีพระนครได้ ทั้งหน่วยทหารบางหน่วยที่ร่วมกับฝ่ายกบฏมาแต่เดิม ก็เริ่มเอาใจออกห่างและนำทหารกลับที่ตั้งปกติเสียเป็นจำนวนมาก จึงสั่งให้หน่วยทหารที่เหลืออยู่ถอยออกจากคอนเมืองไปตามเส้นทางรถไฟสายคอนเมือง - นครราชสีมา เป็นชั้น ๆ ดังนั้นในตอนเย็นวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2476 กองทหารฝ่ายรัฐบาลก็เข้ายึดกองทัพอากาศคอนเมืองได้โดยปราศจากการต่อสู้

---

¹อนุรัตน์ (นามแฝง), เรื่องเดิม, ฉบับประจำวันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2520, หน้า 6.

ส่วนพวกกบฏที่เพชรบุรีนั้น พันโท หลวงพิบูลสงคราม ในฐานะผู้บังคับการกรมผสม ได้เดินทางพร้อมด้วยนายทหารหลายคนเข้าไปหาที่ เนื่องจากได้รับรายงานจากผู้บังคับหน่วยทหารราชบุรีว่า ทหารเพชรบุรีได้เคลื่อนกำลังมาตามเส้นทางรถไฟ ซึ่งส่วนหน้าอยู่ที่บริเวณอำเภอเขาอย่ อาจจะเข้าโจมตีจังหวัดราชบุรีตามแผนที่ตกลงไว้ก็ได้ เพราะไม่ทราบว่ากำลังส่วนใหญ่ของฝ่ายกบฏได้ถอยไปแล้ว ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการติดต่อสื่อสารถูกตัดขาดไปชั่วขณะหนึ่ง¹ โดยออกเดินทางเมื่อวันที่ 19 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เวลา 09.00 น. โดยขบวนรถไฟ และได้ทราบข่าวว่า เจ้าเมืองเพชรบุรีเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยเหลือฝ่ายกบฏคนหนึ่ง คือช่วยระดมทหารกองหนุนให้ทหารเพชรบุรี เมื่อไปถึงเพชรบุรีจึงได้เชิญตัวมารายงานต่อ พันโท หลวงพิบูลสงคราม หลังจากนั้นได้นำตัวเจ้าเมืองเพชรบุรี ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 14 เพชรบุรี และผู้บังคับกองร้อยทั้งหมดกลับสู่พระนคร ส่วนทางเพชรบุรีนั้นได้มอบหมายให้ พันโท หลวงอาวุธศิริ เป็นเจ้าเมืองเพชรบุรี และให้ พันตรี หลวงอาวุธกรมปรึกษา เป็นผู้บังคับการกองพันทหารราบที่ 14

สำหรับกำลังส่วนใหญ่ นั้น เมื่อฝ่ายกบฏถอยออกจากคอนเมืองก็ได้เผาสะพานรถไฟบางตอนตลอดทาง ไปตั้งรับที่บริเวณสถานีรถไฟแก่งคอย และสถานีรถไฟม่วงเหล็ก ตามลำดับ เมื่อสะพานรถไฟถูกเผาเช่นนั้น ทหารฝ่ายรัฐบาลก็ไม่สามารถจะใช้ขบวนรถไฟไล่ติดตามพวกกบฏได้ เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีการตั้งพื้นดินก็เป็นหลุมเป็นโคลนตลอดทาง ต้องระดมกำลังทหารช่าง ทหารกรมยุทธโยธา และกรมโยธาเทศบาลในความอำนวยการของ พันโท พระอุดมพิทยายุทธ เร่งซ่อมสะพานรถไฟทั้งวันและทั้งคืน ใช้เวลา 7 วัน จึงแล้วเสร็จ ต่อจากนั้น รัฐบาลจึงจัดกองผสมขึ้นใหม่อีก 1 กอง มีทหารราบ 1 กองพัน ทหารปืนใหญ่สนาม 1 กองพัน และทหารปืนใหญ่ ปคอ.อีก 1 กองร้อย

¹ อนุรัตน์ (นามแฝง), เรื่องเดิม, ฉบับประจำวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2520,

ในบังคับบัญชาของ พลตรี พระยาอภัยสงคราม ไล่ติดตามฝ่ายกบฏต่อไป¹ จนกระทั่งไปปะทะกับทหารฝ่ายกบฏที่บริเวณสถานีรถไฟมวกเหล็ก และพันเอก พระยาศรีดิถีสงคราม เสนาธิการของฝ่ายกบฏถูกทหารฝ่ายรัฐบาลยิงตาย พวกที่เหลือออกนั้นก็ยอมจำนวนให้จับนับเป็นความพ่ายแพ้และสูญเสียครั้งยิ่งใหญ่ของฝ่ายกบฏ ซึ่งมีแต่จะถูกรุกไล่กอบกู้ไปเรื่อย ๆ เนื่องจากหมดหนทางที่จะต่อสู้กับฝ่ายรัฐบาลอีกต่อไป นอกจากเป็นการนี้ พันเอก พระยาศรีดิถีสงคราม คอสูจนตัวเองตายในที่รบในครั้งนี้นั้น ปรากฏว่ามีทหารอยู่ด้วยเพียง 2 - 3 คนเท่านั้น นอกนั้นหนีไปยังจังหวัดนครราชสีมา ศูนย์บัญชาการของฝ่ายกบฏหมด เมื่อฝ่ายรัฐบาลทำการสำเร็จไปขั้นหนึ่งแล้ว ก็มีบัญชาอีกว่าทหารโคราชนั้นจะยอมอ่อนน้อมหรือจะสู้ต่อไป เพราะทหารจังหวัดนี้รวมเป็นกบฏทั้งหมด พันโท หลวงวิบูลสงคราม แก่บัญชาโดยการตั้งผู้บังคับกองผสมขึ้น โดยให้ พันโท พระเวียงรุ้งมัจฉามิตร เป็นผู้บังคับกองผสม เพราะว่าเคยรับราชการในจังหวัดนี้มาก่อน โดยมี พันตรี ดิน รุทนะวัน เป็น เสนาธิการกองผสม

การยกกำลังทหารเข้าจังหวัดนครราชสีมา ปรากฏว่ากลับไม่มีเหตุการณ์รุนแรง คังคิด ไม่มีการต่อต้าน ขบวนของ พันโท หลวงวิบูลสงคราม ผู้บังคับการกรมผสม ซึ่งตามมาด้วยโคหุคขบวนที่สถานีรถไฟจิระ โดยมี พันเอก พระปัจจาภิโกวิทาย ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ 3 พันโท พระดิถีสงคราม เสนาธิการมณฑลทหารบกที่ 3 และนายทหารอื่น ๆ อีกหลายนาย รวมทั้งนายทหารที่ฝ่ายกบฏจับไว้ด้วย คือ ร้อยเอก หลวงไกรสงคราม และร้อยเอก ชุนศรีคารากร จากการสอบสวนปากคำผู้ที่ถูกฝ่ายกบฏจับตัวไว้ ได้กล่าวว่า พลเอกพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดช ไก่หมกตัวและเกลี้ยกล่อมบรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่ และข้าราชการพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ในจังหวัดนครราชสีมาอยู่ 3 เดือน มีข้าราชการผู้ใหญ่รวมด้วยเป็นส่วนมาก ที่ไม่ร่วมมือกับฝ่ายกบฏมีเพียงส่วนน้อย

¹อนุรักษ์ (นามแฝง), เรื่องเดิม, ฉบับประจำวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2520.

ได้แก่ พันเอก พระปัจเจกนิกรวิชัย หลวงสกลดองวิจารณ์ และอีก 2 - 3 คน ซึ่งหลบหนีไปอยู่ที่อื่น ส่วน 2 คนแรกถูกฝ่ายกบฏจับขังไว้¹

เป็นอันว่าการปราบปรามพวกกบฏของฝ่ายรัฐบาลได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยทุกประการ สามารถปราบพวกกบฏได้ราบคาบภายในวันที่ 24 ตุลาคม พ.ศ. 2476 และนำความสงบมาสู่ประเทศชาติได้อีกครั้งหนึ่ง สำหรับ พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดช ได้ประทับเครื่องบินหนึ่งลำที่สนามบินเมืองหลวงของเขมร² ส่วนทหารกบฏนายร้อยนายพันต่างพากันล่าหาบ้าง ซึ่มาบ้าง หลบหนีไปยังเขมรเช่นเดียวกัน รวมประมาณ 23 คน ถูกฝ่ายรัฐบาลจับติดคุกประมาณ 321 คน เสียชีวิตในการสู้รบ 9 คน รวมทั้ง พันเอก พระยาศรีสิทธิสงคราม (กิน ทาราบ) ซึ่งเคยเป็นเพื่อนรักของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา รวมทั้งเป็นอาจารย์ฝ่ายยุทธวิธีที่มีความสามารถท่านหนึ่งของกองทัพไทย

ความขัดแย้งของฝ่ายรัฐบาลในการปราบกบฏ

อย่างไรก็ตาม ในการต่อสู้ครั้งนี้ บุคคลชั้นหัวหน้าของฝ่ายรัฐบาลก็มีความขัดแย้งกันเอง ฝ่ายหนึ่งต้องการให้มีการประนีประนอม และพยายามเพื่อยุติไม่ให้เกิดการใช้กำลัง แต่อีกฝ่ายหนึ่งต้องการปราบปรามขั้นเด็ดขาด จากคำพิพากษาของศาลพิเศษ พ.ศ. 2483 คำกล่าวหาของโจทก์ที่มีต่อ พระสิทธิเรืองเดชพอด ผู้ต้องหา 1 ใน 18 คน

¹อนุรัตน์ (นามแฝง), เรื่องเดิม, ฉบับประจำวันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2520.

²ในขณะที่อยู่ในเขมร พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรเดช ทรงประกอบอาชีพค้าขายและได้เสด็จกลับเมืองไทยภายหลังการพระราชทานอภัยโทษแก่นักการเมืองทั้งหมด ซึ่งรัฐบาลของ พันตรี กวาง อภัยวงศ์ ได้จัดให้มีขึ้นใน พ.ศ. 2487 พระองค์สิ้นพระชนม์เมื่อ พ.ศ. 2496.

ที่ถูกละทิ้งชีวิต คนหนึ่งมีใจความว่า¹

...ในคราวกบฏ พ.ศ. 2476 นั้น ความเห็นของพระสิทธิเรื่องเคหพล กับ พันโท หลวงพิบูลสงคราม หาดตรงกันไม่ กล่าวคือ พระสิทธิเรื่องเคหพล การ เห็นยวร้างทำการประนีประนอมไม่ไหวบราชาขึ้นกัน ฝ่าย พันโท หลวงพิบูลสงคราม ผู้บังคับการกรมผสม (ซึ่งได้รับแต่งตั้งจาก พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ในสมัยนั้น) มีความเห็นว่า จะกระทำการประนีประนอมนั้นไม่สำเร็จ จะต้องปราบปรามให้เสร็จสิ้นไปโดยเร็ว เพื่อประโยชน์แก่ประเทศชาติและรัฐธรรมนูญ ให้อาหารคงที่อยู่ ครึ่งหนึ่งพระสิทธิเรื่องเคหพล ห้ามรถไฟที่บรรทุกทหารของรัฐบาล ซึ่งกำลังจะเคลื่อนที่จะไปปราบปรามกบฏตามคำสั่งของ พันโท หลวงพิบูลสงคราม นั้นให้หยุด พันโท หลวงพิบูลสงครามจึงจะยิงพระสิทธิเรื่องเคหพลเสีย หากแต่มี ผู้ปรามไว้ พระสิทธิเรื่องเคหพลจึงได้ถูกส่งตัวไปทำหน้าที่อื่น ซึ่งไม่เกี่ยวข้องแก่ การใช้กำลังปราบกบฏต่อไป เพราะไม่อยู่ในฐานะที่ไว้วางใจได้...

นอกจากความขัดแย้งภายในกองทัพบกแล้ว ยังได้เกิดการขัดแย้งกันอย่าง รุนแรงในเรื่องการปราบปรามฝ่ายกบฏระหว่างรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา กับกองทัพเรือ อันเนื่องมาจากการต้องการวางตนเป็นกลางของฝ่ายผู้นำกองทัพเรือใน การสู้รบระหว่างฝ่ายรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา กับฝ่ายกบฏวรเดช กล่าวคือ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ออกคำสั่งให้เรือรบใช้ปืน ใหญ่ยิงต้อนเมืองที่มีนของฝ่ายกบฏ แต่นาวาเอก พระยาวิจิตชลชี ผู้บัญชาการทหารเรือ ในขณะนั้น ไม่ยินยอมปฏิบัติตามคำสั่งนี้ เพราะว่าจะเป็นการทำลายกรมอากาศยาน ซึ่ง กระทบกล้าไหม้ได้ก่อตั้งมาเป็นเวลาเกือบ 20 ปี การทำลายจะทำให้เสียเวลาและ สิ้นเปลืองงบประมาณของชาติในการก่อตั้งในภายหลัง และมีหน้าซ้ำ นาวาเอก พระยา วิจิตชลชี ยังประกาศตนเป็นกลางไม่ยอมเข้ากับฝ่ายรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุห- เสนา การกระทำของผู้นำฝ่ายทหารเรือ นำให้ฝ่ายรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุห-

¹ กรมโฆษณาการ, คำพิพากษาศาลพิเศษ พุทธศักราช 2482 เรื่องกบฏ (พระนคร : โรงพิมพ์พาณิชย์สุภณ, 2482), หน้า 60.

เสนา ไม่พอใจเป็นอย่างยิ่ง เพราะฉะนั้น ภายหลังจากที่รัฐบาลปราบปรามการกบฏนครเขตรองได้ นาวาเอก พระยาวิชิตรัตน ถูกปลดจากตำแหน่งผู้บัญชาการทหารเรือ ส่วน นาวาโท หลวงศุภชลาศัย รองผู้บัญชาการทหารเรือ ถูกย้ายไปเป็นอธิบดีกรมพลศึกษา ทั้งนี้เพื่งแต่เป็นการลดตำแหน่งและทอนอำนาจทางทหาร เพราะวาทานเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองสำคัญคนหนึ่งในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 และรัฐประหารวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ.2476 คณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ก็ได้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะไม่ประหัตประหารกันเองในกรณีที่แตกต่างกันเป็นคนละฝ่าย¹

นายกรัฐมนตรีรายงานผลการปราบปรามฝ่ายกบฏต่อสภา

ภายหลังจากที่ได้ปราบปรามกบฏนครเขตรจนสามารถตีกองทัพกบฏแตกพ่าย และสามารถจับได้เป็นเชลยแล้ว พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะผู้รับผิดชอบและนายกรัฐมนตรี ได้เสนอญัตติความก่อเจ้าพระยาวิชัยญาติ ประธานสภาผู้แทนราษฎร ขอให้เปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2476 (วิสามัญ) เป็นการด่วน ในวันเสาร์ที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.2476 เพื่อแถลงเรื่องการปราบปรามพวกกบฏให้สมาชิกสภาทราบ ปรากฏว่าในการประชุมวันดังกล่าวได้เริ่มขึ้นเวลา 17.15 น. ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม โดยมีสมาชิกสภาเข้าร่วมประชุม จำนวน 39 คน หลังจากประธานสภา กล่าวนำเรียบร้อยแล้ว พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้เสนอรายงานการปราบปรามพวกกบฏซึ่งเกิดขึ้นตั้งแต่วันที่ 11 ตุลาคม 2476 ให้สภาทราบดังนี้²

...ได้ทราบข่าวว่า พระองค์เจ้าบรมวงศ์เธอและพรรคพวกได้ทำการฆ่าสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 เพราะฉะนั้น ฝ่ายรัฐบาลได้ส่ง ขุนศรีศรากรไปดูแลเหตุ-

¹ ร่อง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 78.

² รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 22/2476 (วิสามัญ) วันเสาร์ที่ 28 ตุลาคม พ.ศ.2476 ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เริ่มเวลา 17.15 น. มีสมาชิกสภาเข้าร่วมประชุม 39 นาย.

การนั้นก็หายไปไม่ทราบข่าวคราว ทางรัฐบาลจึงไต่ถาม พระก่อกกลางสมรเป็นหัวหน้า และมีนายร้อยโทกับนายควบตำรวจ กับนายสิบและพลตำรวจขึ้นไปจับกุมอีก เพื่อจะไต่ถามเหตุการณ แต่พอขึ้นไปถึงตำบลปากช่อง ก็ถูกพวกกบฏทำร้าย นายตำรวจ เสียชีวิต 1 นาย นายควบ 1 นาย นายสิบบาดเจ็บอาการหนัก และยังมีผู้จมน้ำนี้ ส่วนพระก่อกกลางสมรก็ถูกจับไป ต่อมาพวกกบฏได้เขามายึดคอนเมืองไวโค ทางฝ่ายรัฐบาลเห็นควรปราณีประนอม ไต่ถาม พันตรี หลวงเสรีเรืองสิทธิ์ ออกไปเจรจา ชื่นแรกเขาก็ทำท่าจะตกลงควยประการต่าง ๆ การที่ทำเช่นนั้นก็จะหมดเวลา ในไม่กี่กำลังสงมาอีก และจับคนไปเจรจาซึ่งไว มีหนังสือของพระยาตรีลิตธิสงคราม ไซให้ พระแสงสิทธิสาร ถูกลงมาเป็นเชิงขู่ให้รัฐบาลยอมภายใน 1 ชั่วโมง ถ้าไม่ยอมจะตียึดพระนคร

เพราะฉะนั้น เป็นการข่มขู่รัฐบาลจะยอมไม่ได้ ฉะนั้นเราส่งทหารไปยึดบางซื่อไว้ มีกำลัง 6 ชู ของพระองค์เจ้าบรมวงศ์ฯ ชู 1 ถึง 5 เราก็ปฏิบัติอยู่แล้ว ส่วนชู 6 เราทำไม่ได้ เพราะจะแบ่งกำลังทหารให้เท่า ๆ กันทุกจังหวัดนั้นยอมทำไม่ได้ เพราะว่าเมืองต่าง ๆ มีกำลังต่าง ๆ กัน พระนครต้องรักษามากเพราะเป็นเมืองใหญ่... ทหารฝ่ายเราเห็นว่าการยึดเป็นโอกาสแก่เขาจะไต่ถามกำลังมาเพิ่มเติม เราไม่สามารถถอยกลับไวโค จึงเขาคืบคืบมาเช่น หลักดี และคอนเมือง ขาคีก็ถอยไม่มีทางสู้ เราได้ยึดเมืองตามทางรถไฟเป็นลำดับ และโคปะทะกันที่หินดับ หลัก 142 กิโลเมตร ระหว่างหินดับกับทับกวาง สู่ถึงชั้นตะลุมบอน ทางฝ่ายกบฏเสีย พระยาตรีลิตธิสงคราม จึงทำให้ทหารฝ่ายกบฏเสียขวัญ ถอยหนีไปยังปากช่องและ นครราชสีมา เวลานั้นเขาใจว่า ฝ่ายเราได้ยึดโคราชไวโคเรียบร้อยแล้ว ส่วนขาคีก็โคเขาที่จังหวัดอุบลราชธานี พระขจัดทหารอุบลราชธานี เมืองสุรินทร์ไว ขาคีก็ถอยหนีอ่อนน้อมต่อพระขจัดทหารอุบลราชธานี อีกส่วนหนึ่งอ่อนน้อมต่อ พันโท หลวงนิบลสงคราม อีกส่วนหนึ่งมีนายทหาร คือ พระยาเสนาสงคราม กับตำรวจและพลทหารได้หนีเขาเขมร... พวกกบฏคงจะสิ้นกำลังเพียงเท่านี้...

หลังจากรายงานจบแล้ว ปรากฏว่าสมาชิกสภาต่างพอใจในการตัดสินใจของ รัฐบาล และได้กล่าวสรรเสริญและขอบคุณรัฐบาลที่สามารถปราบปรามพวกกบฏได้รวดเร็ว และนำความสงบสุขมาสู่ประเทศชาติอีกครั้งหนึ่ง หลังจากนั้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 ต่อสภา เพื่อให้ศาลลงมติรับรองและจะได้ทำการชำระคดีความแก่พวกกบฏที่ทำการจับกุมได้ต่อไปโดยรีบด่วน เพื่อมิให้การตัดสินคดีล่าช้าและเสียเวลา และถ้าพิจารณาจากข้อเท็จจริง

ที่นายกรัฐมนตรีรายงานต่อสภานั้นจะเห็นว่า ทางฝ่ายรัฐบาลก็มีใครบ้างที่ใจใคร่กับผู้แทนจำนวนหลายชุดไปติดต่อเจรจาประนีประนอมกับฝ่ายกบฏเพื่อมิให้เสียเลือดเนื้อคนไทยด้วยกัน แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้แทนกลับถูกจับ ถูกทำร้าย และฆ่าตายไปหลายคน จึงเป็นการสุกวิสัยที่จะเจรจาทกลงกันได้ สิ่งที่ยังสองฝ่ายไม่ต้องการให้เกิดขึ้นจึงต้องอุบัติขึ้นอย่างชนิดหลีกเลี่ยงไม่ได้

ในตอนสุดท้าย พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้กล่าวขอมใจสมาชิกสภาทั้งหลายในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรในนามของรัฐบาลและตัวเอง^๑ ที่ทุกฝ่ายร่วมมือสามัคคีกัน ให้ความสนับสนุนรัฐบาลในการปราบปรามกบฏจนบรรลุผลสำเร็จ จะสังเกตเห็นว่า พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นนักปกครองที่มีจิตวิทยาคนหนึ่งในการชักชวนฝ่ายต่าง ๆ ให้ร่วมทำการปราบปรามฝ่ายกบฏจนประสบผลสำเร็จในที่สุด

...ในเวลาที่ยี่ปราบกบฏนั้น ข้าพเจ้าสังเกตดูกิริยาท่าทางรัฐมนตรีและทหารบกทหารเรือกับราษฎร รู้สึกว่าท่าอย่างไรก็คงจะปราบให้เรียบร้อย เพราะเห็นว่าทุกคนเอาใจใส่และทำหน้าที่อย่างเต็มที่ ถ้าเป็นเช่นนี้อยู่ครบไตรมาสแล้ว เชื่อว่าคงทำการสำเร็จ เพราะฉะนั้นต่อไปภายหน้า ขอให้รวมใจรวมมือ ตลอดจนการกระทำของราษฎรสามัญ ข้าพเจ้าก็เต็มใจนำด้วยขณะใด กังนั้นข้าพเจ้าขอขอใจท่านทั้งหลายที่ใคร่แสดงความพอใจในการกระทำของรัฐบาลตั้งครั้งหนึ่ง...

หลังจากปัญหาความแตก ของคนในชาติผ่านพ้นไปแล้ว รัฐบาลพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ก็ได้เตรียมเพื่อจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามขั้นตอนของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย ตามที่คณะราษฎรได้ให้สัญญาไว้แก่ประชาชน เมื่อครั้งถืออำนาจการปกครองใหม่ ๆ การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย ผู้แทนราษฎรที่ได้รับเลือกเข้าได้มีโอกาสดำเนินการตามความเห็นของคณะร่างอิสระ เนื่องจากรัฐบาลยังไม่ยินยอมให้มีพรรคการเมือง¹

¹ เชาวนวัศ สุกลาภา. พรรคการเมือง. (พระนคร: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2517), หน้า 142-143.

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรกในประเทศไทย

(15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476)

ภายหลังจากที่ฝ่ายรัฐบาลสามารถปราบปรามพวกกบฏบวรเดชลงอย่างราบคาบ และนำความสงบมาสู่บ้านเมืองอีกครั้งหนึ่ง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะหัวหน้ารัฐบาลจึงดำริที่จะจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นเป็นครั้งแรกของประเทศไทย ในวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ได้มีส่วนร่วมในการบริหารประเทศ รวมทั้งการกำหนดแนวทางในการพัฒนาการกินที่อยู่ดีของประชาชนโดยรวม

ในระยะก่อนหน้าที่จะมีการเลือกตั้ง ได้มีการโฆษณาหาเสียงกันอย่างคึกคัก เนื่องจากเป็นของใหม่สำหรับประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามก็มีอยู่จำนวนไม่น้อยที่ยังไม่เข้าใจว่าเลือกตั้งไปทำไมและได้ประโยชน์อะไรต่อตัวเองและประเทศชาติ สำหรับในเขตพระนคร-ธนบุรี ได้มีสตรีผู้หนึ่งร่วมในการหาเสียงด้วยคือ นางสาวอนงค์ บุนนาค นับว่าผู้หญิงไทยมีความสนใจและตื่นตัวในทางการเมืองมาตั้งแต่แรกเริ่ม เป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้สมัครรับเลือกตั้งมักอ้างว่าเป็นผู้ก่อการกินเป็นส่วนใหญ่ เพราะว่าอาจจะทำให้ประชาชนมีความเชื่อถือ เนื่องจากเป็นผู้สนับสนุนการปกครองระบอบใหม่ แล้วลงคะแนนเสียงให้ ตัวอย่างเช่น ผู้สมัครบางคนอ้างว่าเป็นผู้ก่อการ ร.ศ. 130 บ้าง เป็นผู้ร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 บ้าง ผลจากการเลือกตั้ง ปรากฏว่าได้ผลพอสมควร มีผู้ก่อการสมัย ร.ศ. 130 ได้รับความนิยมจากราษฎรได้รับเลือกเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นจำนวนหลายคน¹ อย่างไรก็ตามก่อนที่จะถึงการเลือกตั้ง ผลกระทบจากการที่มีกบฏบวรเดชเกิดขึ้นก่อนหน้านี้นำให้กระทรวงมหาดไทยออกคำสั่งให้ถอนชื่อผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งบางคนออกไป เนื่องจากถูกข้อหา เป็นกบฏภายในราชอาณาจักร ตัวอย่างเช่น ในกรุงเทพฯ ได้ทำ

¹ นรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุววัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 46.

การถอนชื่อผู้สมัครรับเลือกตั้งออกจากบัญชี 5 นาย ได้แก่ พระยาศรารักษ์พิพัฒน์ (เลื่อน ศรารักษ์วินิช) หลวงมหาสิทธิโวหาร (สอ เสถบุตร) พระแสงสิทธิการ (แสง นนทการ) พระยาจินตจักรรัตน (นายเจิม อาวุธ) และพระยาทรงอักษร (ชวน ชวนะลิขิทร)

ในการเลือกตั้งครั้งนั้นได้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญฉบับ วันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2475 มีสมาชิกได้เลือกจากประชาชน 78 นาย และได้รับการแต่งตั้ง 78 นาย รวมทั้งหมดเป็น 156 นาย จังหวัดส่วนใหญ่ ประมาณ 64 จังหวัดจาก 70 จังหวัดทั่วประเทศ¹ มีผู้แทนได้จังหวัดละ 1 คน ยกเว้น เชียงใหม่ นครราชสีมา ร้อยเอ็ด มหาสารคาม มีผู้แทนได้จังหวัดละ 2 คน ส่วนกรุงเทพฯและอุบลราชธานี ซึ่งมีผู้คนอาศัยอยู่มากมีผู้แทนได้จังหวัดละ 3 คน รายชื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 แต่ละจังหวัดซึ่งได้รับเลือกตั้งเมื่อ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2476 มีดังนี้²

1. หลโท พระยาภาพหัสติน (ภาค เทพหัสติน)	พระนคร
2. นายไต ปาณิกบุตร	พระนคร
3. ขุนสมอาหารทิศะคี (โป้ โปรรุปลัต)	พระนคร
4. พระบริรักษ์ราชอักษร (มาตย ฌ ถกลาง)	กระบี่
5. นายคาบยูเกียง ทองลงยา	กาญจนบุรี
6. นายฮั่ว ตามูไท	กำแพงเพชร
7. รองอำมาตย์เอก หลวงพิพัฒน์พลกาย (กระจาง วิโรจน์เพชร) ขอนแก่น	ขอนแก่น
8. หลวงนรินทร์ประสาทเวช (เจน สุนทรโรทัย)	จันทบุรี
9. นายหอมจันทร์ วัฒนวิจารณ์	ฉะเชิงเทรา
10. นายนิติ โสรัต	ชลบุรี

¹ในขณะนั้น ประเทศไทย มี 70 จังหวัด เนื่องจากจังหวัดกาฬสินธุ์ รวมอยู่กับจังหวัดมหาสารคาม.

²ชค หัสบำเรอ และปรีชา สามัคคีธรรม 35 ปี แห่งยุคประชาธิปไตย (พระนคร : สำนักพิมพ์หลักเมืองยุคใหม่, 2511), หน้า 50 - 54.

11. นายสอน วงษ์โต	ชัยนาท
12. หลวงนาถนิตินาคา (เคลือบ บุศยนาถ)	ชัยภูมิ
13. หลวงสโมสรรราชกิจ (ค้อยูจัน ณ ระนอง)	ชุมพร
14. พระคุณยธารณปรีชาไวฑู (ยม สุขานุกาศน)	เชียงใหม่
15. หลวงศรีประกาศ (ฉันท วิรยาภย์)	เชียงใหม่
16. พระพิพิธชนากร (บุญเพ็ง ยุคตะนันท์)	ศรีสะเกษ
17. นายจ้ง จริงจิตร	ตราด
18. นายกิมทะ นิรันตพานิช	ตาก
19. พระประณาทกรณี (ถม อินทรสูต)	ธนบุรี
20. นายทองอยู่ พุฒพันธ์	นครนายก
21. นายพันเอกพระยาวิเศษสิงหนาท (ทราย รัตกลีกร)	นครปฐม
22. นายคาบเทียบม ศรีพิลิมธุ	นครพนม
23. นายนาวาโท พระศรการ วิจิตร (รอย รลทรัพย์)	นครราชสีมา
24. นายพันเอก พระยาเสนาภิมุข (แสง เตมีจล)	นครราชสีมา
25. นายสนิท เจริญรัฐ	นครศรีธรรมราช
26. รองอำมาตย์โท มงคล รัตนวิจิตร	นครสวรรค์
27. นายสวัสดิ์ ภูวะเวส	นนทบุรี
28. หลวงศรีเชตรนทร (ปลื้ม สวณะปรีดี)	บุรีรัมย์
29. ขุนชำนาญภาษา (ฤทธิ์ รัตนศรีสุข)	ปทุมธานี
30. นายจำรัส มหาวงษ์นันท์	ประจวบคีรีขันธ์
31. นายพันตรี หลวงศักดิ์ธรรมากร (มาก ปิตะเสน)	ปราจีนบุรี
32. นายทองกระจ่าง รัชตะวรรณ	ปัตตานี
33. นายมิ่ง เลหาเรณู	พระนครศรีอยุธยา
34. นายรอยโท ทองคำ คล้ายโอภาส	พังงา
35. นายแหม วิเศษสมบัติ	พัทลุง
36. นายเลมียค หงสประภาส	พิจิตร
37. หลวงวิวัฒนคดี (วัน พฤษะสร)	พิษณุโลก
38. นายรอยตรีถัก รัตนพันธ์	เพชรบุรี
39. ขุนกรการพิจิตร (เทียบ พฤษะวัน)	เพชรบูรณ์
40. รองอำมาตย์โท ขุนประเจตกรณพันธ์ (เหล็ง สุขโรจน์)	แพร่
41. นายแซ ยูนิพันธ์	
42. ขุนอินทรภักดิ์ (ทองอิน ทองมาก)	
43. นายวงศ แสนศิริพันธ์	

44. พระพิไศยสุนทรการ (แปด ณ ถลาง)	ภูเก็ท
45. พระยาสุรคามภนภิบาล (อนงค์ พยัคฆ์มนตรี)	มหาสารคาม
46. นายทองมวน อัครถาวร	มหาสารคาม
47. รองเสวกตรีบุญศิริ เทพาคำ	แม่ฮ่องสอน
48. นายสง่า สายศิลป์	ยะลา
49. นายพันตรี พระไพศาลเวทกรรม (สวาสดี โสมเกษทริน)	ร้อยเอ็ด
50. จานายสิบขุนเสนาสุศักดิ์ (แก้ว ทองทวี)	ร้อยเอ็ด
51. ขุนขจรเขานิเวศน์ (อิวเกียน จบขันธ)	ระนอง
52. หลวงประสานนฤต (เคิม อนุกระหนานนท์)	ระยอง
53. นายโกศล สินธุเสก (กิมเส็ง)	ราชบุรี
54. นายสว่าง ศรีวิโรจน์	ลพบุรี
55. นายสรอย ณ ลำปาง	ลำปาง
56. นายบุญมี ทองคนาคร	ลำพูน
57. นายบุญมา เสริฐศิริ	เลย
58. ขุนพิเคราะห์หคคี (อินทร์ อินตะนัย)	สุรินทร์ (ศรีสะเกษ)
59. หลวงวรนิติปริชา (วรดี พรหมสาขา ณ สกลนคร)	สกลนคร
60. รองอำมาตย์ตรี เจ้า ศรีบุญภัย	สงขลา
61. พระยาสมันต์บุรินทร์ (บุญ วิมลสัมภูลดา)	สตูล
62. นายเจียม กาญจนพันธ์	สมุทรปราการ
63. รองอำมาตย์ตรี สุวรรณ มหัทธะกาญจนะ	สมุทรสงคราม
64. ขุนสุคนธ์วิหคึกษากร (สำอางค์ สุคนธ์วิห)	สมุทรสาคร
65. นายรอยคำรวจตรี บุญแถม นิตยานนท์	สระบุรี
66. นายไสว อินทรประชา	สวรรคโลก(สุโขทัย)
67. นายแซ วัฒนลักษณะ	สิงห์บุรี
68. นายมนู บริสุทธิ์	สุพรรณบุรี
69. ขุนวรฤๅสครุณกิจ (ฝ่าย บุญเลี้ยง)	สุราษฎร์ธานี
70. ขุนรักษะราษฎร์ (จาม ไมยรัตน์)	สุรินทร์
71. ขุนวรสิริสุครุณเวทย์ (นารถ อินทุสมิต)	หนองคาย
72. นายเกริม แสนโกศิก	อ่างทอง
73. ขุนรักษะธนาพร (กลิ้ง เพทาหัต)	อุตรธานี
74. นายพิท ณ สงขลา	อุตรดิตถ์
75. นายเทียม นันทแพทย์	อุทัยธานี
76. นายทองอินทร ภูริพัฒน์	อุบลราชธานี
77. นายเลี้ยง ไชยกาล	อุบลราชธานี
78. นายเนย สุจิมา	อุบลราชธานี

ในการเลือกตั้งครั้งนี้ มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง 4,278,231 คน มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 1,773,532 คน คิดเป็นร้อยละ 41.45 จังหวัดที่มีผู้มาใช้สิทธิมากที่สุดคือ จังหวัดเพชรบุรี คิดตัวเฉลี่ยร้อยละ 78.82 จังหวัดที่มีผู้มาใช้เสียงน้อยที่สุดคือ จังหวัดแม่ฮ่องสอนคิดตัวเฉลี่ยร้อยละ 17.71 ในเขตเมืองหลวง มีผู้มาใช้สิทธิคิดเป็นร้อยละ 19.45 การเลือกตั้งครั้งนี้ ถือเกณฑ์ราษฎร 200,000 คนต่อผู้แทน 1 คน และเป็น การเลือกโดยอ้อมโดยเลือกผู้แทนตำบลก่อนแล้ว ผู้แทนตำบลจะเลือกผู้แทนอีกชั้นหนึ่งจาก สภามณฑล ถ้าหากเราพิจารณาในแง่ที่ว่า การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นการเลือกตั้งครั้งแรกใน ระบบการเปลี่ยนแปลงใหม่แล้วการ ไปใช้สิทธิของประชากรโดยส่วนรวมมีผลเป็นที่น่าพึงพอใจ เพราะมีผู้ไปลงคะแนนเสียงเกือบครึ่งและสมาชิกชุดนี้จะออกตามวาระในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2480

ต่อจากนั้นในวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ.2476 ได้มีพระราชกฤษฎีกากำตั้งสมาชิก ประเภท 2 ขึ้น มีจำนวนเท่ากับสมาชิกประเภทที่ 1 ซึ่งส่วนมากได้แก่ผู้ก่อการ 2475 ดังมีรายชื่อต่อไปนี้

1. นายพันตรี หลวงกาจสงคราม (เทียม เกงระคมยิง)
2. นายพันตรี หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต (ควน จินตะคุณ)
3. พระยาโกมารกุลมนตรี (ชื่น โกมารกุล ณ นคร)
4. หลวงโกวิทอภัยวงศ์ (ควง อภัยวงศ์)
5. นายพันตรีหลวงจรุจเรศ (เลื่อง นิมิบุตร)
6. นายเรือเอก จิบ ศิริไพบุลย์
7. นายเรือเอก ชลิต กุลกำธร
8. นายพันตรี หลวงชาลุมสงคราม (พาน ชาลีจันทร์)
9. นายขุนทด บินทานนท
10. นายร้อยเอก หลวงเชวงศักดิ์สงคราม (ชวง ชวัญเชิด)
11. หลวงชำนาญ นิติเกษร (อุทัย แสงมณี)
12. นายพันตรี หลวงชำนาญยุทธศิลป์ (เชย รมยะนันท์)
13. นายศิริเรก ชัยนาม
14. หลวงเคชาติวงศ์วรารัตน์ (ม.ล.กรี เคชาติวงศ์)

15. นายท้าว ลพานุกรม
16. นายท้าว บุญยก
17. นายเรือเอกทองหล่อ ขำหิรัญ
18. นายเรือเอกทิพย์ ประสานสุข
19. เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี (สนั่น เทพหัสดิน ณ อยุธยา)
20. นายเรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (ถวัลย์ ชาริสวัสดิ์) ชาติ
21. หลวงนฤเบศรมานิต (สงวน จุฑะเกษม)
22. นายนาวาตรี หลวงนาวาวิจิตร (นิน อ่ำไกรวัลย์)
23. พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ (วัน จามรมาน)
24. นายเรือเอก หลวงพิทักษ์กลกิจ (กลาง โรจนเสนา)
25. ขุนนิรันดรชัย (เสวก ทีลีชัย)
26. นายร้อยตรี เนตร พูนวิวัฒน์
27. นายร้อยเอก นอม เกตุนุกูล
28. นายพันโท พระประจวบปัจฉิม (พุก มหาคิลก)
29. นายประจวบ บุณนาค
30. หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์)
31. พระยาประมวญวิชาพูล (วงษ์ บุญหลง)
32. นายพลตรีพระยาประเสริฐสงคราม (เทียบ คมกฤต)
33. นายเรือเอก ประเสริฐ สุขสมัย
34. นายพันเอก พระยาพลพลยุทธเสนา (พจน์ พลโยธิน)
35. นายร้อยเอก หลวงพิณิตยพิทยกิจ (เป็รื่อง พรโสภณ)
36. นายพันโท หลวงพิบูลสงคราม (แปลก ชิตตะสังคะ)
37. พระยามานวราชเสวี (ปลอก-วิเชียร ณ สงขลา)
38. นายมังกร สามเสน
39. นายพันตรี หลวงพรหมโยธี (มังกร พลโยธิน)
40. นายพันตรี หลวงโยธานติการ (เทพ กิตติรัตน์)
41. นายยล สมานนท
42. นายพันตรี หลวงรณสิทธิพิชัย (เจือ กาญจนพิณุต)
43. นายพันตรี หลวงรวรรัตนบัณฑิต (สอน บุญใหญ่)
44. นายนาวาเอก พระเรียบวิรัชชพากย์ (เรียบ ทรนทรานนท์)
45. นายร้อยเอก พุนวิระยุทธ (บุญเรือง วีระหงส์)
46. นายเลง ศรีสมวงศ์
47. นายเรือเอก วัน ภูยาพร

48. หลวงวิจิตรวาทการ (กิมเหลียง วัฒนปฤดา)
49. นายพันตรี พระวิชัยยุทธเคหาเตมีย์ (ถัง บุญยะคุปต์)
50. นายพันตรี หลวงวิจิตสงคราม (จิก ยูวนวรรณะ)
51. นายพันโท หลวงวิภาครัฐกิจ (ศุข เมนะรุจิ)
52. นายวิลาศ โอสถานนท
53. นายพันตรี หลวงวีระโยธา (ถวิล คิริศัพท์)
54. นายพันเอกพระเวชยันตรังสฤษฏ์ (มณี มหาสันหนะ)
55. นายพลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี (กระแส ประวาหะนาวิน)
56. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ (จิตร ณ สงขลา)
57. นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย (บุ่ง ศุภชลาศัย)
58. นายเรือเอก สงม จรรยาพร
59. นายพันตรี หลวงสวัสดิ์ธรรมรงค์ (สวัสดิ์ คาระสวัสดิ์)
60. นายพันตรี หลวงสถัญญ์ยุทธศิลป์ (เพียร พิริยะโยธิน)
61. นายร้อยเอก หลวงสวัสดิ์สรยุทธ (ทน บุนนาค)
62. นายพันโท พระสงครามภักดี (แมน เหมะจุฑา)
63. นายเรือเอก หลวงสังวรยุทธกิจ (สังวรรณ สุวรรณชีพ)
64. นายพันเอก พระสิทธิเรืองเดชพล (แสง รัตนประภาส)
65. นายนาวาโท หลวงสินธุสงครามชัย (สินธุ กมลนาวิน)
66. นายพันโท หลวงสินาศโยธารักษ์ (จิต มั่นศิลป์)
67. หลวงสิริवार ไมตรี (จรรยา สิงหเสนี)
68. พระสุธรรมวินิจนัย (ชม วณิกเกียรติ)
69. หลวงสุนทรภาพหส์ติน (สพรั่ง เทพหส์ติน ณ อยู่ชยา)
70. นายพันตรี หลวงเสรีเริงฤทธิ์ (จรรยา รัตนกุล)
71. นายเรือเอกทุนโสภณรงกิจ (เข็ม ไลจายะ)
72. พันตรี หลวงอดุลเคชจรัส (มิตร พึ่งพระคุณ)
73. นายพันตำรวจเอก พระยาอนุสรยุทธการ (จาง วัจนะพุกกะ)
74. พระยาอภิบาลราชไมตรี (ถอม บุนนาค)
75. หม่อมหลวงอุดม สนิทวงศ์
76. พันโทพระอุดมโยธาธิบุต (สค รัตนาวุฑ์)
77. หลวงอรรถกิตติกัจจ (กลิ้ง พนมยงค์)
78. หลวงอรรถสารประสิทธิ์ (ทองเย็น หลี่ละเมียร)

จะเห็นได้ว่า พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา ได้เป็นสมาชิกประเภทที่ 2 ด้วย

พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา

จัดตั้งรัฐบาลชุดที่ 5 ของเมืองไทย (16 ธันวาคม 2476 - 21 กันยายน 2477)

ในการประชุมสภานัดแรก เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ของสมาชิกประเภทที่ 1 และ 2 จำนวน 156 นาย ภายหลังจากเลือกตั้งที่ประชุมลงมติเลือกตั้งเจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรีเป็นประธานสภา เมื่อประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ทบทวนสมาชิกสภาที่เข้าประชุมทั้งหมดแล้ว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีความเห็นพร้อมกันว่า พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาสมควรดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีสืบต่อไป เนื่องจากไม่มีผู้ใดเหมาะสมเท่า ดังนั้นในวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ซึ่งได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งท่านเป็นนายกรัฐมนตรีเป็นครั้งที่ 2 ในชีวิตทางการเมืองรวมทั้งคณะรัฐมนตรี จำนวน 20 นาย นับเป็นคณะรัฐมนตรีชุดที่ 5 ของเมืองไทย ดังมีรายชื่อต่อไปนี้¹

1. พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา	นายกรัฐมนตรี
2. พลตรี พระยาประเสริฐสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4. พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ ²
5. พระสารสาสนประพันธ์	รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงธรรมการ
6. พระยาอภิบาลราชไมตรี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
7. พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

¹ ร่อง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 80.

² เพราะว่ารัฐมนตรีคนเดิมคือ เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี ได้รับตำแหน่งเป็นประธานสภาผู้แทนราษฎร แต่ท่านมีโครงการที่จะมอบตำแหน่งนี้ให้แก่พระสารสาสนประพันธ์ ต่อไป.

8. พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
9. เจ้าพระยาวรพงษ์พิพัฒน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง
10. พระยาโกมารกุลมนตรี	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ
11. พระคุดยชาธมปรีชาไวท์	เป็นรัฐมนตรี
12. เรือเอก หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์	เป็นรัฐมนตรี
13. หลวงนฤเบศรมานิตย	เป็นรัฐมนตรี
14. พันโท หลวงทิบูลสงคราม	เป็นรัฐมนตรี
15. พระยามานวราชเสวี	เป็นรัฐมนตรี
16. นาวาโท หลวงศุภชลาศัย	เป็นรัฐมนตรี
17. พระยาสมินทรธูรินทร	เป็นรัฐมนตรี
18. พันเอกพระสิทธิเรืองเดชพล	เป็นรัฐมนตรี
19. นาวาโท หลวงสินธุสงครามชัย	เป็นรัฐมนตรี
20. พระยาสุริยานุวัตร	เป็นรัฐมนตรี

หลังจากนั้นแล้วสภาผู้แทนราษฎร ได้ลงมติให้ความไว้วางใจแก่คณะรัฐบาลของท่าน ภายหลังจากที่ได้แถลงนโยบายซึ่งมีใจความดังต่อไปนี้¹

รัฐบาลนี้จะดำเนินนโยบายตามหลัก 6 ประการต่อจากรัฐบาลที่แล้วมา เพื่อให้ประเทศไทยเจริญก้าวหน้าสืบไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติ

บัดนี้ ราษฎรในพระราชสำนักได้จัดขึ้นเป็นกระทรวง มีรัฐมนตรีว่าการแล้ว เป็นอันว่าจะได้เข้าสู่ฐานะที่สมสภาพและสมพระเกียรติต่อไป

ความเป็นเอกราชของชาติจะบริบูรณ์ก็ต่อเมื่อให้อำนาจอธิปไตยได้เต็มที่ รัฐบาลนี้จะได้เร่งรัดให้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายที่ยังค้างอยู่นั้นโดยเร็วที่สุด

ฝ่ายอำนาจตุลาการนั้น รัฐบาลนี้จะได้จัดให้เป็นอิสระสมดังความจำเป็นในรัฐธรรมนูญ โดยจัดตั้งคณะกรรมการตุลาการ เพื่อช่วยเหลือกิจการทางศาลในอันจะให้ความอิสระ

---

¹ คุรุยละเอียจจากรุงฤทธิ์สยามานนท์ (ผู้รวบรวม) เอกสารการศึกษาทางรัฐประศาสนศาสตร์ ลำดับที่ 2 นโยบายรัฐบาลไทย 2475 - 2519. (28 มิถุนายน 2475 - 20 เมษายน 2519) แผนกรรัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.

แก่งพิพากษาตามรัฐธรรมนูญโดยจัดฐานะตุลาการให้มั่นคงตามความต้องการ โดยจัดแยกตำแหน่งหน้าที่ตุลาการให้ขาดจากการเมือง กับจะไต่ตั้งกรรมการประมวลข้อบังคับ และระเบียบศาลให้เรียบร้อยเป็นแบบเดียวกันทั่วราชอาณาจักร

ส่วนอำนาจบริหารนั้น ในเวลานี้มีกรณีฉุกเฉินอันจะรักษาความสงบ ความมั่นคงและความสามัคคี รัฐบาลนี้จะป้องกันภัยต่อสันติภาพของประชาชนทุกประการ ไม่ว่าจะ เป็นภัยเนื่องมาจากการกบฏ การคอมมิวนิสต์หรือการระส่ำระสายใด ๆ อื่น

รัฐบาลนี้จะส่งเสริมทางพระราชไมตรีกับนานาประเทศ ซึ่งมีอยู่แล้วเป็นอย่างดีนั้น ให้สนิทสนมยิ่งขึ้น

เมื่อทางพระราชไมตรี เป็นที่เรียบร้อยอยู่เช่นนี้ ความสงบอันจะพึงรักษา ก็คือความสงบภายในเป็นสำคัญ ฝ่ายทหารใดเตรียมพร้อมที่จะเข้าช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ปกครองท้องถิ่นในเมื่อมีเหตุฉุกเฉินเพิ่มขึ้น

ทางฝ่ายกระทรวงมหาดไทยก็ได้วางนโยบายในการรักษาความปลอดภัยไว้อย่างกว้างขวาง เช่น จะไต่บำรุงกำลังและปรับปรุงระเบียบการของตำรวจ และของเจ้าหน้าที่กรมมหาดไทยให้ดียิ่งขึ้น และจะไต่จัดการราชทัณฑ์ไปในทางอบรมคณิศยสันดาน เพื่อให้โทษมีนิสัยไปในทางทำงานและทำคุณประโยชน์

แต่ในการรักษาสันติสุขนั้น นอกจากวิธีปราบแล้วจะต้องใช้วิธีบำรุงประกอบไปด้วย รัฐบาลจะบำรุงการสาธารณสุขโดยขยายการบำบัดโรคและการอนามัยให้แพร่หลายยิ่งขึ้น และโดยจัดให้มีผู้ตรวจการสุขาภิบาลซึ่งมีความรู้ในการสุขาภิบาลแผนปัจจุบัน เพื่อช่วยเหลือราษฎรตามชนบทต่าง ๆ รัฐบาลจะบำรุงการสาธารณสุขโดยการไต่จัดให้มีการสงเคราะห์คนอนาถาและคนทุพพลภาพ รัฐบาลจะบำรุงความผาสุกของประชาชนพลเมืองทั่วไปโดยส่งเสริมเทศบาลการศึกษาและเศรษฐกิจ

เทศบาลคือระเบียบการปกครองท้องถิ่น ซึ่งราษฎรมีเสียงในการดูแลจัดการผลประโยชน์ในท้องถิ่นนั้น รัฐบาลนี้จะไต่ตั้งและขยายเทศบาลออกไปตามตำบลต่าง ๆ ทั่วราชอาณาจักรโดยเร็วที่สุดที่จะอบรมเจ้าหน้าที่ในการใหม่นี้ได้ เทศบาลเป็นการศึกษาอย่างหนึ่งด้วย คือ เป็นวิธีที่ราษฎรจะไต่ได้รับความฝึกหัดอบรมในวิธีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญนั้นด้วย

ส่วนการศึกษาอัน มีแผนการศึกษาและมีนโยบายวางไว้เป็นบรรทัดฐานดีแล้ว รัฐบาลนี้จะไต่หาวิธีทางที่ดียิ่งจะนำไปถึงจุดที่หาญ ให้พลเมืองรู้จักระบอบการปกครองตามแบบประชาธิปไตยให้ไต่มีความเป็นอยู่เหมาะสมแก่สมัยรัฐธรรมนูญ รัฐบาลนี้จะไต่ดำเนินการตามแนวความคิดนี้ให้ไต่ผลอันไต่พลดียิ่งขึ้น เป็นลำดับในการที่จะฝึกฝนให้ประชาชนเป็นพลเมืองดีขั้นนั้น จะต้องฝึกฝนทั้งกายจรรยาและใจรวม

รวมกันไป และให้ผู้ที่ได้รับการศึกษาแล้วได้ดำเนินการอาชีพ ปฏิบัติหน้าที่พลเรือน ตามรัฐธรรมนูญใดก็ รัฐบาลนี้จะให้มาบรรจุการศึกษาทางอาชีพและการหาวิชาความรู้ ตามความต้องการแห่งรัฐธรรมนูญ เป็นคนว่า ขยายประถมศึกษาให้แพร่หลายและ เขยิบการศึกษาวิชาการรัฐธรรมนูญ ยึดถือการปฏิบัติ ผิดทำงานให้สำคัญยิ่งขึ้นกว่าที่ แลมาแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งใหญ่ที่ผ่านพ้นการศึกษาในโรงเรียนไปแล้วใครมีโอกาสดูผิดตนเองได้ไม่ละทิ้งเสีย และให้ทุกคนมีโอกาสหาความรู้โดยง่ายเต็มที่ที่จะจัด ได้ตามระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลนี้จะบำรุงพลศึกษาให้เป็นการศึกษาเพิ่มวินัยควย ส่วนในเรื่องธุรกรรมกับการศึกษานั้นรัฐบาลนี้เห็นว่า ควรจะเป็นอุปการะแก่กัน และกันจึงจะได้นำรุงส่งเสริมและจัดการให้โดยประสานงานกันอย่างสนิทสนมยิ่งขึ้น อยู่นิ่ง ในทางศิลปะของชาติ รัฐบาลนี้ก็จะไม่ละเลย แต่หากจะบำรุงเท่าที่จะทำได้ ส่วนวิธีในการศึกษาโดยทั่วไปที่จะให้โดยประโยชน์สมหวังตั้งความมานั้น รัฐบาลนี้จะจัดการปรับปรุงหลักสูตรและสรรพตำรา กับทั้งบำรุงฐานะและคุณสมบัติของคุณและ อาจารย์ให้เสมอกับที่วิชาครู เป็นวิชาชีพ และที่ครูจะเป็นผู้อบรมสั่งสอนกุลบุตรกุลธิดา สืบไป

การบำรุงเศรษฐกิจของบ้านเมืองนั้น รัฐบาลก่อนใช้วางแผนการ เป็นทางดำเนินการไว้แล้ว รัฐบาลนี้จะดำเนินการตามแผนการนั้นตลอดไป รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจจะได้แถลงรายละเอียดให้ทราบ

อุปสรรคเรื่องข้าวราคาตกนั้น รัฐบาลกำลังพยายามแก้ไขอยู่แล้ว จะได้ให้ทราบ นโยบายในเวลาอันควร

ตามฐานะเศรษฐกิจในเวลานี้ ยังหวังไม่ใ้คว่ำรายไ้จะเพิ่มขึ้น เพราะฉะนั้น จะตองระมัดระวังรายจ่ายงบประมาณจึงจะเขาสู่คลุยภาพและอยู่ในความมั่นคงได้ แต่รัฐบาลนี้จะปรับปรุงวิธีการ เก็บภาษีอากรบางอย่าง เพื่อให้ได้เงินซึ่งควรจะได้ และเพื่อบรรเทาภาระของราษฎร รัฐบาลนี้จะหาทางลดเงินรัฐอุปการะลงตามสมควร ในส่วนการบำรุงเศรษฐกิจนั้น ถารายจ่ายอันใดจำเป็น เช่น ว่าจะตั้งนางก็ตี ขยาย สหกรณ์ก็ตี หรือบำรุงรักษาและขยายกิจการที่ไ้ตกลงทุนไปแล้ว เช่น การชลประทาน การรถไฟและการสร้างถนนก็ตี รัฐบาลนี้จะจัดสรรเงินมาตั้งจ่ายให้ ขอสำคัญอีกข้อ หนึ่งก็คือ ความมั่นคงแห่งเงินตรา ซึ่งรัฐบาลนี้เชื่อว่า การที่จะรักษาอัตราแลกเปลี่ยนเงินให้คงที่ดังใดกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติเงินตรานั้น เป็นทางที่ควรสำหรับกรุง-สยาม

ราชการส่วนต่าง ๆ จะดำเนินไปไ้สะดวกก็ยอมแล้วแต่สมรรถภาพของข้าราชการ รัฐบาลนี้จึงจะปรับปรุงระเบียบราชการพลูเรือนเพื่อให้โอกาสแก่ผู้มีความรู้และความสามารถจริง ๆ และให้ความมั่นคงแก่ข้าราชการประจำนั้น ๆ

เพื่อให้ราษฎรได้รับการปกครองในทางที่เป็นธรรม รัฐบาลนี้จะได้อ่างบพิเคราะห์ที่
คดี ปกครองและวางวิธีพิจารณาคดีปกครอง

ความมุ่งหมายอันยิ่งใหญ่ของรัฐบาลนี้ก็คือ จะบำรุงฐานะของราษฎรให้เป็นพลเมือง
ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ ซึ่งสำนักงานโฆษณาการจะได้นำดำเนินการ เผยแพร่อบรมต่อไป
ด้วยความช่วยเหลือของท่านสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลนี้หวังว่า ประชาชน
ชาวไทยจะก้าวหน้าด้วยความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์และรัฐธรรมนูญสืบไป

จะเห็นได้ว่า คณะรัฐมนตรีของรัฐบาลชุดที่ 5 ของเมืองไทยภายใต้การนำของ
พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ประกอบด้วยคณะรัฐมนตรีจำนวน 20 นาย¹ โดย
พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ดำรงตำแหน่งทางฝ่ายบริหารถึง 3 ตำแหน่ง คือ นาย
รัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยใน
ขณะเดียวกัน สำหรับหลวงประดิษฐมนูธรรม ยังมิได้เข้าร่วมรัฐบาลในตอนแรก ถึงแม้ว่า
จะเคยได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เป็นรัฐมนตรี เมื่อ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2476 แต่
ความเป็นรัฐมนตรี ได้สิ้นสุดลงเมื่อ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้จัดให้มีการเลือก
ตั้งทั่วไปเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2476 สาเหตุที่หลวงประดิษฐมนูธรรม ยังมิได้เข้า
ร่วมรัฐบาลก็เนื่องมาจากอุบัติเหตุของนายพัก ฌ สงขลา ผู้แทนจังหวัดอุตรดิตถ์ ดังกล่าวมา
แล้ว ดังนั้นการที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ครองตำแหน่งในคณะรัฐบาลถึง 3
ตำแหน่งนั้น กล่าวกันว่าเพื่อรอหรือเตรียมไว้ให้แก่หลวงประดิษฐมนูธรรมภายหลัง หาก
การชักฟอกปรากฏว่า หลวงประดิษฐมนูธรรม ไม่มีมณฑลตามขอกล่าวหา

ครั้นวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 คณะกรรมาธิการวิสามัญได้เสนอรายงาน
การสอบสวนหลวงประดิษฐมนูธรรมและลงมติเป็นเอกฉันท์ว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมไม่มี

¹ คณะรัฐมนตรีชุดใหม่นี้ ส่วนใหญ่ก็ยังคงเป็นรัฐมนตรีมาจากรัฐบาลชุดก่อน ไม่
ว่าจะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เกษตรการ การคลัง และยุติธรรมตำแหน่ง
รัฐมนตรีที่เพิ่มใหม่ ได้แก่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวังและรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง
ธรรมการ .

มณฑลเป็นคอมมิวนิสต์ ขอกล่าวหาต่าง ๆ ที่มีผู้สงสัยเกี่ยวกับตัวหลวงประดิษฐมนูธรรม จึงหมดไป กลายเป็นผู้บริสุทธิ์จึงเป็นอันว่าหลวงประดิษฐมนูธรรมมีคุณสมบัติ ที่จะ เป็น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงไค่ ครั้นวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2476 จึงมีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้าฯ ตั้งให้หลวงประดิษฐมนูธรรมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย¹ ตาม ที่คาคหมายไว้แต่แรก

พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้กระทำกร โดยสุจริตตามหน้าที่ในการปราบกบฏ

เสร็จสิ้นการปราบกบฏบวรเดช รัฐบาลได้ปูนบำเน็จความดีความชอบและรางวัล อย่างเต็มที่มีโทษพารโดยทั่วถึงกัน ทั้งนี้กล่าวกันว่าเป็นความประสงค์ของพันโท หลวงพิบูล สงคราม กับพรรคพวกใกล้ชิด เพื่อความเป็นใหญ่ในภายภาคหน้า และเรียกเสียงนิยมจาก นายทหาร นายสิบในกองทัพ การเลื่อนยศเลื่อนชั้นเงินเดือนโดยฟุ่มเฟือยเช่นนั้น เป็นการ กระทำที่มองไปแล้วเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่ง เพราะเป็นการเห็นแก่ตัวมากกว่าประเทศ ชาติ แต่ก้ทำให้นายทหารจำนวนมากที่เห็นผู้ใหญ่ มีความเห็นใจเคารพรักและฝากตัวเป็น ลูกน้อง พันโท หลวงพิบูลสงคราม² ตั้งหนังสือพิจารณาความดีความชอบในการปราบกบฏ บวรเดชของบรรดาข้าราชการที่รับราชการในกระทรวงกลาโหม จากพระยาประเสริฐสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่มีไปถึงเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ดังนี้

กท.
ที่ 20/2477

ศาลาว่าการกลาโหม²
3 เม.ย. 2477

เรื่อง ส่งรายงานความชอบในการปราบกบฏของรัฐมนตรี ที่รับราชการใน กระทรวงกลาโหม

เรียน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

1. พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ผบ.ทบ. ทำหน้าที่เป็นผู้บัญชาการทหารใน การปราบกบฏโคอำนวยการจนเป็นผลสำเร็จเรียบร้อยและกบฏโคพายแพไปในเวลา

¹ ร่อง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 75.

² สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 30/163 เรื่อง พิจารณำเน็จ ความชอบในการช่วยปราบกบฏของคณะรัฐมนตรี 4

อันเร็ว นับว่าได้กระทำความดีความชอบเป็นอย่างดีเลิศ สมควรได้รับบำเหน็จชั้นที่ 1

2. พันโท หลวงพิบูลสงคราม
3. พันเอก พระดิถีเรืองเดชพล
4. นาวาโท หลวงลินธุสงครามชัย
5. นาวาโท หลวงศุภชลาศรัย

พระยาประเสริฐสงคราม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

นอกจากนี้ ยังได้มีการพิจารณาความดีความชอบของนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ ได้แก่ พันตำรวจเอก พระยาอนุสรณ์การ (อธิบดีกรมตำรวจ) ซึ่งได้กระทำตามหน้าที่ร่วมมือฝ่ายทหารของรัฐบาล เมื่อปราบกบฏ ตลอดจนรักษาความสงบเรียบร้อยอย่างเข้มแข็ง รัฐบาลจึงให้บำเหน็จความชอบในการปราบกบฏรวมทั้งความชอบเป็นพิเศษ คือ เหรียญคุณงามความดี เข็มราชการแผ่นดินด้วย¹

อย่างไรก็ตามในการปราบกบฏคราวนี้ แม้รัฐบาลจะได้ประกาศใช้กฎอัยการศึก ตั้งแต่เริ่มแรกแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีปัญหาเกิดขึ้นเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าหน้าที่ ว่าเป็นการกระทำผิดหรือชอบอยู่บ่อยครั้งซึ่งอาจทำให้ประชาชนเข้าใจเจตนารมณ์ของรัฐบาลไปในทางที่ไม่ดี ซึ่งจะส่งผลทำให้การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยที่รัฐบาลมุ่งหวังหรือตั้งเป้าหมายไว้ จะไม่บรรลุผลสำเร็จ ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันมิให้มีปัญหาโต้แย้งกันในภายหลัง รัฐบาลจึงได้เสนอร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองเข้าสู่สภาเพื่อลงมติรับรองประกาศใช้เป็นกฎหมายบังคับต่อไป ซึ่งนานาประเทศเช่น อังกฤษ เป็นต้น เมื่อเกิดมีเหตุการณ์เช่นนี้ รัฐบาลมักจะออก ACT OF INDEMNITY หรือพระราชบัญญัติคุ้มครอง เพื่อตามมิให้มีการฟ้องร้องการกระทำโดยสุจริตตามหน้าที่ในการปราบกบฏหรือการสงครามและการเสนอ

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 30/163 เรื่อง พิจารณาบำเหน็จความชอบในการช่วยปราบกบฏของนายตำรวจชั้นผู้ใหญ่ 5

ร่างพระราชบัญญัติคุ้มครองสิทธิของรัฐบาลพระยาพลพลพยุหเสนาคราวนี้ได้อขอให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา รวคเคียวเสร์จภายหลังจากที่คณะรัฐมนตรีได้ประชุมตกลงรับหลักการ¹ และมีมติให้นำเสนอคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อตรวจพิจารณาถอนำเสนอผู้สภาผู้แทนราษฎร² ปรากฏว่าร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ผ่านสภาด้วยความเรียบร้อย และได้ นำขึ้นทูลเกล้าฯ เรีจราชการแทนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาศรีสุริยราชที่วงศ์ เพื่อทรงลงพระนามประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป ซึ่งพระองค์ได้ทรงลงพระนาม เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2476 อย่างไรก็ตาม มาตราที่ 3 แห่งร่างพระราชบัญญัติ ดังกล่าว³ ได้ระบุข้อความเกี่ยวกับการฟ้องร้องไว้อย่างชัดเจน

มาตราที่ 3 "การกระทำใด ๆ เนื่องในการปราบกบฏคราวนี้ ถ้าเป็นการกระทำ โดยสุจริตตามหน้าที่ ซึ่งรัฐบาลได้มอบให้ไซ้ ท่านว่าเป็นกรณีที่ไม่ฟ้องร้องไม่ได้ ไม่ว่าในทางแพ่งหรือทางอาญา"

จะเห็นว่า รัฐบาลได้ให้อำนาจเจ้าหน้าที่อย่างเต็มที่ในการกระทำโดยสุจริตตามหน้าที่ เนื่องจากอยู่ในภาวะประกาศกฎอัยการศึกของประเทศจะนำมาฟ้องร้องไม่ได้

ความร่วมมือของประชาชนในการปราบกบฏ

สำหรับทางด้านประชาชนต่างพากันแสดงความชื่นชมและยินดี ในการที่ฝ่ายรัฐบาลสามารถปราบปรามพวกกบฏได้สำเร็จโดยรวดเร็ว ทำให้การนองเลือดระหว่างคนไทย

¹รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (สมัยที่ 2) 16/2476 วันศุกร์ที่ 9 กุมภาพันธ์ 2476.

²หนังสือควนที่ ฎ. 8251/2476 ลงวันที่ 31 มกราคม 2476 จากเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี (หลวงชำรงนาวาสวัสดิ์) ไปถึง ประธานคณะกรรมการกฤษฎีกา

³สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 3/163 เรื่อง พระราชบัญญัติคุ้มครอง การโดยสุจริตตามหน้าที่ในการปราบกบฏ

ด้วยตัวเองได้สิ้นสุดลงในเวลาเพียงไม่กี่วัน นับเป็นงานชิ้นเอกอันสำคัญยิ่งของคณะรัฐบาล ภายใต้การนำของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาที่มีกำลังทหาร เข้มแข็งคอยค้ำจุนเสถียรภาพของรัฐบาลอยู่โดยมี พันโทหลวงพิบูลสงคราม เป็นผู้คุมกำลังฝ่ายทหาร นอกจากนี้ก็มี ประชาชน พ่อค้า บริษัทและห้างร้านต่าง ๆ ทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดได้พากัน แสดงความยินดี¹ และบริจาคข้าวของเงินทองช่วยเหลือรัฐบาลโดยพร้อมเพรียงกัน² เป็นการเพิ่มกำลังใจให้แก่รัฐบาลอีกด้วย ตัวอย่าง เช่น นายคาบสุข ปริกสุวรรณ³ (เนติบัณฑิต) ผู้พิพากษาศาลมณฑลนครศรีธรรมราชโคมอรรถยนต์ ชนิด สุกุคเบเกอร์ 6 สิบ กท.4331 ราคา 900 บาท พระยาอภิรัตนฤทธิ⁴ นายกลโสมสรคณะราษฎรมอบ เงินให้นายกรัฐมนตรี จำนวน 500 บาท นอกจากนี้ก็มีผู้บริจาคทั้งจากต่างจังหวัดและ ในกรุงเทพฯ อีกมากมาย เช่น ผู้จัดการบริษัทไฟฟ้าสยามคอปอเรชัน จำกัด 100 บาท สโสมสร เวลามจิหางกูร 150 บาท คณะข้าราชการ นักเรียนและนางพยาบาลในคณะแพทยศาสตร์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 115.20 บาท หลวงอนุสรสารสุนทร 400 บาท ร้อยโท ชุนอาจอำนวยการเกณฑ์ สัสดีเชียงใหม่ 40 บาท พระพิบูลย์ชนกิจผู้ตรวจการปิ่นมณฑลพายัพ 20 บาท พระภิกษมย์ภักดี 100 บาท หลวงเลขาวิจารณ์ 100 บาทและพลเอกเจ้าพระยา พิชเยนทร์โยธิน 100 บาท เป็นต้น

¹สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 7/163 เรื่อง ผู้มีชื่ออวยพรแสดงความยินดีในการที่รัฐบาลจัดการปราบกบฏ

²สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 4/163 เรื่อง บริจาคทรัพย์สินและสิ่งของช่วยเหลือในการปราบกบฏ

³หนังสือตอบรับที่ น.4595/2476 ลงวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2476 สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึง นายคาบสุข ปริกสุวรรณ

⁴หนังสือที่ น.312/2476 ลงวันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2476 จากพระยาอภิรัตนฤทธิ ถึง พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

นับว่ารัฐบาลของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้รับความสำเร็จจงงามที่
 ได้รับความสนับสนุนจากประชาชนคนไทยอย่างเต็มที่ทั่วประเทศ ซึ่งตรงกันข้ามกับพวกกบฏ
 นายละม่อม เสนะเวส¹ ได้ส่งบทโคลง "วีระบุรุษานุสรณ์" ซึ่งได้ประพันธ์ขึ้นมา ขอ
 ให้ประกาศทางวิทยุกระจายเสียง ในวันที่ 17 หรือ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 เพื่อเป็น
 การไว้อาลัยแก่ทหารที่ได้เสียชีวิตในการปราบกบฏ ซึ่งประธานกรรมการควบคุมวิทยุกระจาย
 เสียง หม่อมเจ้าสกลวรรณ วรวรรณ ได้ให้ออกกระจายเสียงในคืนวันที่ 17
 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 โดยมีใจความโดยละเอียดดังนี้

วีระบุรุษานุสรณ์

ข้าแต่ท้าวพร รศู	เฝ้าทหาร
ขอพรว่า เสด็จสาร	สืบควย
เป็นอนุสรณ์ชาน	ยิ่งเพิ่ม นานแล
อุทิศแด่ผู้มวย	มอคเมื่อแมนสรวง
คุณเพื่อตายควยสิ่ง	โคโค ก็ดี
บอจจะจู่ใจ	แห่งชา
ที่เพื่อนร่วมกายโคล	คลาคสู่
สนามยุทธยุทธระว่า	ไมคล้อยกยหนี
ฤาคีเพื่อน เปียมควย	สามัค - คีแล
ควยจิตต์เพื่อนจงรัก	สงบแผว
ใครใคร	ผลาญสงบ
ทหารก็พร้อมพร้อมแล้ว	เพื่อล้างเกิกกษัย

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ที่ 11/182 เรื่อง โคลงฉันทกาพย์กลอน

ชีไพรใครไม่รักนั้น	ไม่จริง เจียวพ่อ
แต่พี่เพื่อนบประเวียง	ชีพควาย
รักษาศึกษตรียสิ่ง	รักศักดิ์ ไทยแล
เพื่อนจึงยอมสู่ม้วย	ไปทอระยอหนี
เสียดายชีวิตรล่ำ	เหลือเพลง คำแล
ไทยต่อไทยอลเวง	วุนราย
บังอาจฟาดกันเอง	นาอนาถ
จนทหารต้องผ่าย	มอคมวนชนมาน
แม่ชีพดาญแหกลิ้น	สุกเกษัย
เกียรติเพื่อนยังเกรียงไกร	เกริกหล้า
ชั่วสิ้นสุดศมัย	แห่งโลก นีรา
จะถนอมอยู่ช่า	ไม่เว่นวันคืน
	โคโย ล.ค.ส.

การแก้ไขเรื่องการปราบกบฏในต่างประเทศ

ในการปราบกบฏบวรเดชของรัฐบาล พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา คราวนี้ปรากฏว่า หนังสือพิมพ์ต่างประเทศต่างพากันลงข่าวอภุชคีไศร้ายรัฐบาลไทยเกี่ยวกับการปราบกบฏผิดจากข้อเท็จจริง อันทำความเสื่อมเสียและเสื่อมศรัทธามาสูรัฐบาลไทยและประเทศไทย. รวมทั้งชาวต่างประเทศจะคูหมิ่นเกลียดชังด้วย ซึ่งกองการโฆษณา สำนักงานโฆษณาการ เห็นว่าเป็นหน้าที่โดยตรงที่จะต้องแก้ไขข่าวอับมงคลอันนั้น รวมทั้งการส่งข่าวไปยังหนังสือพิมพ์ในประเทศที่อยู่ไกล เคียงกับประเทศไทย เพื่อที่จะขจัดข่าวดังกล่าวที่ไม่เป็นผลดีต่อรัฐบาลในหนังสือพิมพ์นั้น ๆ ต่อไป ดังนั้นสำนักงานโฆษณาการ จึงได้ส่ง

ชาวที่เป็นชาวจริงไปลงในหนังสือพิมพ์ต่างประเทศ¹ และได้จัดส่งโทรเลขไปยังสถานทูตสยามในประเทศต่าง ๆ² เช่น สถานกงสุลเยเนอราลสยาม เมืองสิงคโปร์ สถานกงสุลสยามเมืองป็นัง สถานทูตสยาม ณ กรุงลอนดอน ปารีส โตเกียว และวอชิงตัน เพื่อช่วยแก้ไขข่าวดังกล่าวด้วย และให้ชาวต่างประเทศเข้าใจสถานการณ์ที่แท้จริงของไทยด้วยความถูกต้องด้วย

กล่าวโดยสรุป การกบฏบวรเดชเป็นการปฏิวัติของข้าราชการสมัยระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชที่ประท้วงการปกครองของคณะราษฎรอย่างรุนแรง แต่ต้องประสบกับความล้มเหลว ยังผลให้ฐานะของรัฐบาลซึ่งมี พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรีมั่นคงยิ่งขึ้น³ โดยจัดการตราพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2476 เป็นมาตรการลงโทษผู้ที่ทำลายความมั่นคงของรัฐบาลและประเทศชาติสืบไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับ เหตุการณ์กบฏบวรเดช

สำหรับในส่วนที่เกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ไทย ก่อนการกบฏบวรเดชเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จแปรพระราชฐาน ไปประทับ ณ พระราชวังไกลกังวล อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ การสู้รบระหว่างกองทัพ

¹หนังสือที่ 607/2476 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476 จากหัวหน้ากองการโฆษณา หลวงสิทธิราชไมตรี (ทำการแทน) ถึงนายกรัฐมนตรี (จากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 5/163 เรื่องแก้และกระจายข่าวการปราบกบฏในต่างประเทศ)

²หนังสือจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (พระยาอภิบาลไมตรี) ไปถึงนายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2476 (จากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, ที่ 5/163 เรื่องแก้และกระจายข่าวการปราบกบฏในต่างประเทศ.)

³รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 78.

ฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายกบฏบวรเดช มีผลกระทบกระเทือนต่อพระองค์ด้วยโดยทำให้ฝ่ายรัฐบาลเข้าใจว่าพระองค์ทรงมีส่วนรู้เห็นหรือสนับสนุนพวกกบฏอยู่เบื้องหลัง¹ แต่ก็ไม่เป็นความจริง ที่แท้จริงแล้วพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งพระองค์เป็นกลางไม่เข้ากับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง² ดังปรากฏในพระราชบันทึกของสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินีในรัชกาลที่ 7 ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว "...ไม่ยอมเข้ากับใครทั้งสองข้าง ไม่ว่าข้างไหนจะเป็นกลางอยู่เฉย ๆ ต่อมาทรงทราบข่าวว่า หลวงพิบูลสงคราม จะส่งรถไฟมาเชิญเสด็จกลับ ก็รับสั่งว่า ยังไม่กลับ แต่ก็ทรงคัดสินพระทัยเสด็จพระราชดำเนินสงขลา³

ดังนั้นในวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2476 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินสู่จังหวัดสงขลา ซึ่งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย โดยเรือยนต์พระที่นั่งเล็กลำหนึ่ง ชื่อเรือศรารุณ⁴ และเรือยามฝั่งติดตามถวายอารักขาลอดเวลาเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระบรมราชินีและข้าราชการบริวาร หลังจากได้ทรงรอนแรมในทะเลหลวงเป็นเวลา 2 - 3 วัน เรือศรารุณได้เข้าเทียบท่าเรือจังหวัดสงขลา⁵ โดยสวัสดิภาพ เมื่อตอนปลายเดือนตุลาคมปีเดียวกัน พระองค์ประทับอยู่ที่

¹ ดูข้อเรียกร้องข้อที่ 1 ของฝ่ายกบฏ

² รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 79.

³ สมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี, "พระราชบันทึกทรงเล่า," เบื้องแรกประชาธิปไตย บันทึกความทรงจำ ของอยู่ในเหตุการณ์สมัย พ.ศ. 2475 - 2500. รวบรวมและจัดพิมพ์โดยสมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย (พระนคร : มิตรนราการพิมพ์, 2516), หน้า 3.

⁴ สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 20.

⁵ การที่เสด็จสงขลา ก็เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงการเข้าพึ่งพระเป็นโพธิสมภารของทหารฝ่ายกบฏที่กำลังแตกพ่ายจากเพชรบุรี เพื่อมิให้รัฐบาล พันเอก พระยาพหลฯ เข้าใจผิดว่าทรงให้ความคุ้มครองฝ่ายกบฏ

จังหวัดสงขลาจนเหตุการณ์สงบแล้วก็ได้เสด็จกลับสู่พระนคร ในวันที่ 7 ธันวาคม 2476
ต่อมาในวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ.2476 พระราชดำเนิรเปิดประชุมสมัชชาสามัญแห่งสภา
ผู้แทนราษฎร

ดังนั้นภายหลังกการเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475
เป็นต้นมา พระมหากษัตริย์ไทยก็ยังคงเป็นสถาบันหลักในระบบการเมืองการปกครองของ
ไทย หากแต่ว่า ที่มาของอำนาจ ถือว่ามาจากประชาชน แต่กระนั้นก็ตามพระมหากษัตริย์
ก็ยังคงเป็นสถาบันที่รัฐบาลภายหลังกการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้ความเคารพและยึด
มั่น เนื่องจากเป็นสถาบันที่เป็นศูนย์และดลบันดาลเอกภาพในสังคมประการหนึ่งและเป็น
สถาบันที่ประชาชนชาวไทยให้ความเคารพนับถือ ใครจะล่วงละเมิดหรือทำการฟ้องร้อง
มิได้อีกประการหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัว พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาเอง ท่านมี
ความจงรักภักดีต่อองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอย่างแน่นแฟ้น พยายามดำเนินการ
ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระองค์ท่านด้วยความละมุนละม่อมและยำเกรง เพื่อมิให้ระคาย
เคืองเบื้องพระยุคลบาท นอกจากจะเป็นปัญหาสำคัญจริง ๆ หรือเหตุการณ์ทางการเมือง
บังคับ กล่าวได้ว่าสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันทางการเมืองที่มั่นคงที่สุด¹

ศาลพิเศษ

ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2476 (วิสามัญ) วันเสาร์ที่
28 ตุลาคม พ.ศ.2476 ซึ่งเป็นการประชุมนัดพิเศษรีบด่วน เพื่อให้รัฐบาลได้ชี้แจงข้อ
เท็จจริงเกี่ยวกับกบฏบวร เคชตามคำขอของรัฐบาล และภายหลังจากที่ พันเอก พระยา
พหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีได้กล่าวรายงานถึงผลการปราบปรามฝ่ายกบฏบวร เคช
ให้แก่วรรคสมาชิกสภาได้รับทราบถึงชัยชนะของฝ่ายรัฐบาลที่สามารถควบคุมสถานการณ์
ไว้ได้รวมทั้งสามารถขับไล่อองทัพของฝ่ายกบฏหนึ่งกระเจิดกระเจิงกลับไปแล้ว ทามกลาง

¹ พงศ์เพ็ญ ศกุนตารักษ์ เรื่องเดิม, หน้า 15 - 16.

ความพึงพอใจของบรรดาสมาชิกสภาที่พากันชื่นชมในความสามารถของรัฐบาล หลังจากที่นายกรัฐมนตรีได้รายงานจบแล้ว ในตอนท้ายที่สุดคนนายกรัฐมนตรีได้เสนอญัตติร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 เพื่อให้สมาชิกสภาได้พิจารณารับหลักการและลงมติ เพื่อจะได้ประกาศใช้ เป็นกฎหมายบังคับใช้ต่อไป

เหตุผลในการจัดตั้งศาลพิเศษ

ในการ เสนอร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษครั้งนี้ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา ได้กล่าวชี้แจงถึงวัตถุประสงค์ของรัฐบาลในการขอจัดตั้งศาลพิเศษเพื่อชำระพิพาทภาคี เป็นกรณีพิเศษและรีบด่วน ว่า ศาลพิเศษที่รัฐบาลจะขอจัดตั้งขึ้นนี้ เนื่องจากรัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งเมื่อได้จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นแล้ว ก็จะได้ยกเลิกประกาศกฎอัยการศึกรวมทั้งจะได้ใช้อำนาจศาลพิเศษที่จะตั้งขึ้นใหม่นี้ชำระคดีกบฏบวรเดชให้เป็นที่ยอมรับโดยเร็ว เป็นการสะดวกต่อการพิจารณาคดี แต่ถ้าไม่จัดตั้งศาลพิเศษขึ้นแล้ว การจะให้ชำระพิพาทภาคีกันตามศาลธรรมดา ก็จะเป็นการเสียเวลามาก เป็นการทำให้ผู้ถูกจับกุมต้องถูกกักขังอยู่นานเกินไป การประกาศกฎอัยการศึกอยู่เป็นระยะเวลาอันหลังจากที่บ้านเมืองเข้าสู่สภาพสงบสุขแล้ว ย่อมเป็นการไม่ชอบกล ดังนั้นถ้าหากสภาลงมติรับหลักการแล้ว รัฐบาลก็จะยกเลิกการประกาศกฎอัยการศึก¹ ต่อไป

ถ้าพิจารณาจากเหตุผลที่รัฐบาลเสนอญัตติขอจัดตั้งศาลพิเศษอย่างเร่งด่วนเช่นนี้ สามารถตีความได้ทั้งในแง่ดีและในแง่ที่ไม่ดีต่อรัฐบาล กล่าวคือ ถ้ามองกันในด้านเจตนาดีของรัฐบาล พระราชบัญญัติฉบับนี้ก็เป็นประโยชน์ต่อผู้ถูกจับกุมหรือผู้ต้องหาเป็นอย่างมาก ไม่ต้องเสียเวลาในการรอคำพิพาทของศาลจนนานเกินไปเหมือนที่แล้วมาผู้ใดบริสุทธิ์ก็จะได้รับการปลดปล่อยออกมาสู่อิสระภาพอย่างรวดเร็ว นับได้ว่าเป็นความกรุณาอย่างมาก

---

¹ ไซยอนันต์ สมุทวณิช, 14 ตุลา : คณะราษฎรกับกบฏบวรเดช (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรสัมพันธ์, 2517), หน้า 117 - 119.

ของรัฐบาล พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาหรือคนไทยต่อคนไทยด้วยกัน อย่างไรก็ตาม เหตุผลข้อนี้ก็เพียงเหตุผลของฝ่ายรัฐบาลฝ่ายเดียวที่ยกขึ้นมาอ้าง เพื่อชักจูงใจเหล่าสมาชิกสภาในการประชุมวันนั้น แต่ถ้ามองการกระทำของรัฐบาลที่เร่งด่วนเสนอร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปในทางที่ไม่ดี หรือมีเลศนัยแอบแฝงอยู่เบื้องหลังแล้ว ภาพพจน์ของรัฐบาลภายใต้การนำ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ย่อมมีหมองและดูหมองไปในทางที่จะเป็นรัฐบาลเผด็จการจุดประสงค์ที่ต้องการออกพระราชบัญญัติฉบับนี้มีใจเพื่อผลประโยชน์ต่อจำเลย แต่อาจจะเป็นการกำจัดหรือกวาดล้างฝ่ายกบฏหรือผู้ที่มีแนวความคิด ที่ไม่เห็นด้วยกับฝ่ายรัฐบาลอย่างชนิดถอนรากถอนโคน โดยอาศัยพระราชบัญญัตินี้เป็นเครื่องมือ เพราะถ้าพระราชบัญญัติฉบับนี้ผ่านสภาและประกาศใช้เป็นกฎหมายแล้ว จะมีผลทำให้รัฐบาลมีอำนาจมากขึ้นอย่างกว้างขวางในการจับกุมคุมขัง ผู้ต้องสงสัยหรือบุคคลที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล การที่รัฐบาลพยายามต่อรองกับสภาในทำนองแลกเปลี่ยนกันระหว่างการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้กับการยกเลิกประกาศกฎอัยการศึกในคราวปราบกบฏบวรเดช และมีผลใช้บังคับอยู่จนกระทั่งวันประชุมสภา ย่อมจะมองเป็นอย่างอื่นเสียมิได้ นอกเสียจากว่ารัฐบาลได้วางหมากกลทางการเมืองไว้เรียบร้อยแล้วจึงกล้านำเสนอที่ประชุมสภาในวันนั้น ขอบเขตและอำนาจของศาลพิเศษย่อมสามารถนำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการของรัฐบาลที่มีประสิทธิภาพมากกว่า การต่อรองขอยกเลิกประกาศกฎอัยการศึกอาจเป็นเพียงการแสดงให้เห็นถึงความเห็นประชาธิปไตยของรัฐบาลรวมทั้งการทวงบุญคุณอีกด้วย เพราะฉะนั้น "เจตนา" และ "พฤติกรรม" ของรัฐบาลในการขอจัดตั้งศาลพิเศษ จึงจำเป็นต้องพิจารณากันอย่างรอบคอบ และบรรดาสมาชิกในสภาผู้รักษาดูแลผลประโยชน์ของประชาชนก็ได้มีการอภิปรายกับอำนาจขอบเขตและผลคือผลเสียของพระราชบัญญัติฉบับนี้อย่างกว้างขวางในหลายแง่มุมมีทั้งผู้ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย ดังตัวอย่างเช่น หลวงอรุณสารประสิทธิ์ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ได้ลุกขึ้นกล่าวสนับสนุนร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ว่า

...ข้าพเจ้าเข้าใจว่า ที่ออกกฎหมายนี้ก็เพื่อสะดวกแก่การพิจารณาแก่ฝ่ายพลเรือนและทหารด้วยกัน... การตั้งทหารไม่ว่าจะใคร่กับความยุติธรรม... แต่ทนายสวนมากที่ ข้าพเจ้าทราบนั้น แมจะแก้ใจว่าจำเลยมีความผิด ยังอุสาห์มันพยาน

มาเพื่อให้ญาติคิดถึงความลำบาก...ถ้าเราจะปล่อยให้ตั้งหน้าความได้ก็จะ
เป็นเขมไม่ทันใจรัฐบาล...¹

นายมังกร สามเสน สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดพระนครได้แสดงความคิดเห็นใน
ที่ประชุมสภาว่า

...ข้าพเจ้าเห็นว่าให้ตั้งศาลพิเศษเป็นการสมควรแล้ว เพราะการเรื่องนี้จะยอมให้
พลเรือนว่าความอย่างธรรมดาแล้ว 5 ปีก็ชำระไม่เสร็จ วันนี้ก็มีความ วันนี้พะยาน
ยังไม่มา เพราะฉะนั้นไม่ควรอนุญาตให้นายพลเรือนไปแขก...²

หลวงประดิษฐมนูธรรม ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้ลุกขึ้น
แสดงความคิดเห็นว่า "...ขอสนับสนุนนายมังกร ว่า ยิ่งนายมีชื่อเสียงก็ยิ่งคิดว่าความ
มากแห่ง..."³

อย่างไรก็ตามได้มีสมาชิกสภาบางคนได้อภิปรายคัดค้านร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว
อย่างรุนแรงเช่นเดียวกัน แต่ภายหลังจากที่ได้อภิปรายมาเป็นเวลาอันสมควรแล้ว ท่าน
ประธานสภา (เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี) ได้สอบถามที่ประชุมในประเด็นที่ว่า "ควรจะ
มีการตั้งหน้าทั่วไป" หรือไม่ โดยสมาชิกฝ่ายหนึ่งได้อภิปรายขอแก้ไขร่างพระราชบัญญัติ
ฉบับนี้ แต่สมาชิกอีกฝ่ายหนึ่งต้องการให้คงข้อความเดิมไว้ ประธานสภาจึงตกลงให้มีการ
โหวตขึ้น เพื่อพิจารณาเสียงข้างมาก ปรากฏผลออกมาว่า ในการโหวตครั้งนี้ สมาชิกที่
เห็นว่าควรมีการแก้ไขมีจำนวน 2 นาย ส่วนสมาชิกที่เห็นว่าไม่ควรแก้ไขให้คงเดิมไว้มี
จำนวน 21 นาย เป็นอันว่าจะไม่มีการแก้ไขร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช
2476 ฉบับที่รัฐบาลเป็นผู้เสนอ⁴ หลังจากนั้นประธานสภา ก็ให้มีการลงมติในการรับ

¹ ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 14 ตุลาคม : คณะราษฎรกับกบฏบวรเดช, หน้า 111.

² เรื่องเดียวกัน.

³ เรื่องเดียวกัน

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 113.

หลักการแบ่งพระราชบัญญัติฉบับนั้น ปรากฏว่า ที่ประชุมสมาชิกสภาในวันนั้นได้ลงมติให้ออก
ใช้เป็นพระราชบัญญัติได้

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ

พุทธศักราช 2476

พระราชบัญญัติ ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำ
ปรึกษาว่า เนื่องจากมีการกบฏและจลาจลเกิดขึ้น เป็นการสมควรที่จะต้องจัดตั้งศาล
พิเศษขึ้นพิจารณาพิพากษาคดีในกรณี จึงให้ทรงพระราชบัญญัติขึ้น โดยคำแนะนำและ
ยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร

- .....
- มาตรา 4. ให้ตั้งศาลพิเศษขึ้นศาลหนึ่ง มีอำนาจพิจารณาพิพากษาวรรคาคดีเกี่ยว
กับการกบฏและจลาจลครั้งนี้ ไม่ว่าผู้ต่องหานั้นจะเป็นพลเรือนหรือ
ทหาร มียศหรือฐานันดรศักดิ์ ชั้นใด ๆ ก็ดี.....
- มาตรา 5. องค์คณะของศาลพิเศษนี้ประกอบด้วยประธานกรรมการหนึ่งนายและ
กรรมการอื่นอีกอย่างน้อย 4 นาย
- มาตรา 6. ให้มีอัยการ กับเจ้าหน้าที่ประจำศาลตามสมควร
- มาตรา 7. ศาลพิเศษนี้มีอำนาจพิพากษาคดีได้ทุกกฎหมายและให้นำวิธีพิจารณา
ศาลทหารมาใช้โดยอนุโลม
- มาตรา 8. คำพิพากษาของศาลพิเศษนี้ เป็นเด็ดขาดบังคับคดีได้ทันที ไม่มีอุทธรณ์
ฎีกา
- มาตรา 9. ถ้ามีเหตุเกิดขึ้นในเรื่องอำนาจศาลให้ศาลพิเศษนี้เป็นผู้วินิจฉัยชี้ขาด
ปัญหานั้น
- มาตรา 10. ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มีหน้าที่รักษาการณ์ให้เป็นไป
ตามพระราชบัญญัตินี้ และให้เป็นผู้มีอำนาจตั้งประธานและกรรมการ
อัยการและเจ้าหน้าที่ประจำศาลตามสมควร

ประกาศมา ณ วันที่ 29 ตุลาคม 2476

ปีที่ 9 ของรัฐบาล

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
นายพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี

ดังนั้นภายหลังจากที่สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเป็นเอกฉันท์รับหลักการและให้ประกาศร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษเป็นกฎหมายใช้บังคับแล้ว ทางรัฐบาลได้พิจารณาเลือกส่วนบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่งประธานและคณะกรรมการศาลพิเศษเพียงไม่กี่วันก็ได้เสนอรายชื่อคณะกรรมการศาลพิเศษตามบทบัญญัติมาตราที่ 5 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ พุทธศักราช 2476 จำนวน 6 คน เป็นนายทหาร 5 คนและพลเรือน 1 คน สำหรับรายชื่อคณะกรรมการศาลพิเศษที่ได้รับการเสนอแต่งตั้งโดยรัฐบาลซึ่งนับเป็นคณะกรรมการชุดแรกประกอบด้วย

1. พันเอก พระยาอภิสงคราม	ประธานกรรมการ
2. พันโท พระวิชัยยุทธเคชาคณี	กรรมการ
3. พันโท หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต	กรรมการ
4. พันโท หลวงเสรีเริงฤทธิ์	กรรมการ
5. พันโท หลวงรณสิทธิพิชัย	กรรมการ
6. นายเสงี่ยม กาญจนเสถียร	กรรมการ

จะเห็นได้ว่าพระราชบัญญัตินี้ให้อำนาจแก่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอย่างมาก ในการแต่งตั้งประธานและกรรมการ จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะแต่งตั้งกรรมการฝ่ายทหารถึง 5 ใน 6 คน รวมทั้งประธานด้วย นอกจากนี้ตามมาตราที่ 8 คำพิพากษาของศาลพิเศษ ถือเป็นเด็ดขาดห้ามอุทธรณ์ฎีกาอีกด้วย ย่อมเป็นการจำกัดสิทธิ์และเสรีภาพของจำเลยซึ่งศาลธรรมดาไม่เคยกระทำ ดังนั้นคำพิพากษาจึงขึ้นกับความต้องการของผู้มีอำนาจมากกว่าจะเป็นไปตามขบวนการยุติธรรม

การป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ

จากปัญหาที่มีผู้คนหรือกลุ่มบุคคลบางกลุ่มได้ร่วมกันพยายามคบคิดที่จะทำการปฏิวัติยึดอำนาจการปกครองแผ่นดินจากรัฐบาลของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนาในกรณีกบฏบวรเดชซึ่งทางรัฐบาลก็ได้เสนอจัดตั้งศาลพิเศษ ทำการชำระพิพากษาคดีโดยรีบด่วน

ราชกิจจานุเบกษา " พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 " เล่ม 50 วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476

อยู่แล้ว รวมทั้งมีข่าวในทางไมสู้ดีนักว่าจะมีบุคคลบางกลุ่มล้มล้างรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศชาติ แล้วเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นแบบอื่นที่มีใ้การปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ บัญหานั้นนับได้ว่าเป็นปัญหาสำคัญและร้ายแรงที่สุดที่ท้าทายความสามารถของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นปัญหาที่เป็นอันตรายต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันเป็นจุดประสงค์ของคณะราษฎรและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศโดยส่วนรวม หลวงวิจิตรวาทการ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 เป็นผู้ริเริ่มเสนอญัตตินี้ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21/2476 สมัยสามัญ เมื่อวันที่วันพฤหัสบดีที่ 5 ตุลาคม 2476¹ ก่อนที่จะเกิดกบฏบวรเดชเพียงอาทิตย์เดียวให้รัฐบาลจัดการหามาตรการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญให้มั่นคง อย่าให้ผู้หนึ่งผู้ใดหรือกลุ่มบุคคลหนึ่งบุคคลใดมาล้มล้างทำลายได้ ปรากฏว่า สมาชิกสภาได้แสดงความคิดเห็นและอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ในขณะเดียวกันก็ได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาในเรื่องนี้ด้วย เนื่องจากญัตติดังกล่าวสมาชิกสภาเป็นผู้เสนอเอง มิใช่เสนอโดยฝ่ายรัฐบาลแต่เป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาก และต่อมานายกรัฐมนตรีก็ได้ตอบขอเสนอของหลวงวิจิตรวาทการว่า การจัดการหามาตรการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญให้มั่นคงอยู่สืบไปนั้น ทางฝ่ายรัฐบาลได้เห็นความสำคัญและได้จัดตั้งกรรมาธิการพิจารณาเรื่องนี้เรียบร้อยแล้ว โดยคณะกรรมาธิการชุดนั้นประกอบด้วย

1. หลวงประดิษฐมนูธรรม	ประธานกรรมการ
2. พันเอก พระสีหิธิเรืองเดช	กรรมการ
3. นาวาโท หลวงสินธุสงครามชัย ร.น.	กรรมการ
4. หลวงกีรราชไมตรี	กรรมการ
5. พระยาศรีเสนา	กรรมการ
6. พระยาปรีชาานุศาสน์	กรรมการ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21/2476 (สามัญ) ประจำวันพฤหัสบดีที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2476, "การจัดตั้งกรรมาธิการพิจารณา เรื่อง การหาทางป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ."

- 7. หลวงวิจิตรวาทการ กรรมการ
- 8. นายเรือเอกสงบบ จริญญาพร ร.น. กรรมการ¹

ปรากฏว่า หลังจากที่ได้มีการอภิปรายกันไว้ขอสมควรในที่ประชุมสภาพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวก็ได้รับความเห็นชอบจากสภาเป็นเอกฉันท์ให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายได้

พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ
พุทธศักราช 2476
พระราชบัญญัติ ป.ร.

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยที่สภาผู้แทนราษฎรถวายคำปรึกษาว่าสมควรที่จะจัดการป้องกันรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของรัฐธรรมนูญ จึงตราพระราชบัญญัติโดยคำแนะนำและยินยอมของสภาผู้แทนราษฎร

.....

มาตรา 3. ผู้ใดกระทำการด้วยประการใด ๆ เป็นปฏิปักษ์ต่อหรือเพื่อให้ประชาชนเสื่อมความนิยม หรือหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม แมงการกระทำดังกล่าวมาแล้ว จะเป็นเพียงการขบคิดหรือทำความตกลง หรือจะเตรียมการก็ตาม ท่านว่าผู้นั้นมีความผิด ทองระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีจนถึงยี่สิบปี หรือปรับตั้งแต่ 500 บาทจนถึง 5,000 บาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

แต่ถ้าหากความผิดที่กระทำลงนั้นต้องด้วยบทกฎหมายอื่น ท่านว่าบุคคลผู้กระทำผิดนั้น จะต้องถูกลงโทษตามพระราชกำหนดกฎหมายอื่นนั้นด้วย

มาตรา 4. เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยรายงาน ว่า บุคคลใดดำเนินการอันจะเป็นเหตุก่อให้เกิด

---

¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2476 (สามัญ) วันจันทร์ที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2476 เรื่อง รัฐบาลตอบกระทู้ถามของหลวงวิจิตรวาทการ ที่ถามว่าจะหาทางทำอย่างไรจึงจะให้รัฐธรรมนูญมั่นคงอยู่ได้ (หน้า 617)

ความผิดตามมาตรา 3. ข้างต้น ให้กระทรวงมหาดไทยส่งเรื่องให้ คณะกรรมการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีจะแต่งตั้งขึ้นเพื่อสอบสวนวินิจฉัย ถ้าเห็นว่าผู้มีมูลทั้ให้ความเห็น เพื่อให้บุคคลนั้นอยู่ในเขตที่อันมี กำหนดให้เป็นเวลาไม่เกินสิบปีและให้กระทรวงมหาดไทย มีอำนาจ สั่งการให้เป็นไปตามความเห็นนั้น

ถ้าผู้ต้องหาเป็นคนต่างดาว ท่านให้จัดการตามพระราชบัญญัติ เนรเทศ ร.ศ. 131

มาตรา 5. คณะกรรมการตามมาตรา 4. นั้น จะแต่งตั้งตั้งขึ้นจากราชการ ตุลาการและโหม้จำนวน 3 นายเป็นอยู่อย่างนอย จึงจะนั่งเป็นองค์ ประชุมใด การวินิจฉัยให้ถือความเห็นข้างมาก

มาตรา 6. บุคคลที่ถูกส่งให้อยู่ในเขตที่อันมีกำหนดและได้ไปอยู่ในเขตที่ นั้นตามคำสั่งแล้ว ภายหลังจากร้องขอกระทรวงมหาดไทยคำริที่จะ เบิกถอนคำสั่งเช่นวามาแล้วนั้น เมื่อยอมรับรองว่า

1. จะไม่เป็นปฏิบัติกั้ต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ
2. จะเผยแพร่สนับสนุนควยความบริสุทธิ์ใจซึ่งการปกครองระบอบ รัฐธรรมนูญ

เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้เรียกประกันทั้ต้นพันและวินิจฉัยเห็นเป็นถ่องแท้ว่า ผู้ ท้องหาจะปฏิบัติการตามที่ยอมรับรองใดก็ให้เสนอคณะรัฐมนตรี เพื่อขออนุมัติให้เพิก ถอนคำสั่งเดิมเสียก็ไค

ประกาศมา ณ วันที่ 5 พฤศจิกายน 2476

ผู้สนองพระบรมราชโองการ

นายพันเอกพระยาพลพยุหเสนา

นายกรัฐมนตรี

การกวาดล้างและลงโทษพวกบฏ

จากการที่รัฐบาลออกพระราชบัญญัติทั้ง 2 ฉบับ จึงเป็นเสมือนดาบสองคม ถ้า ไซ้ในสิ่งที่ถูกทางก็จะเป็นประโยชน์ แต่ถ้าผู้โง่หลงในอำนาจทางการเมืองก็จะบังเกิดโทษ อย่างมหันต์เช่นเดียวกัน จึงจำเป็นต้องใช้อย่างระมัดระวังและรอบคอบ สำหรับการกวาด

ต่างจับกุมพวกกบฏและบุคคลที่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญและรัฐบาลนั้น พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาจึงได้มีคำสั่ง¹ ลงวันที่ 9 มีนาคม พ.ศ. 2476 ถึงรัฐมนตรีทุกกระทรวงเกี่ยวกับการพิจารณาลงโทษผู้ที่ไม่ให้ความร่วมมือกับทางราชการในระหว่างเกิดการกบฏ โดยมีใจความโดยย่อว่า เพื่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในวงราชการสมควรที่จะโยกย้ายบรรดาข้าราชการพลเรือนที่ประจำอยู่ในจังหวัดนครราชสีมาในขณะที่เกิดการกบฏนั้น ไปอยู่ที่อื่นทั้งหมด โดยขอให้ทุกกระทรวงพิจารณาย้ายข้าราชการพลเรือนในสังกัดของตนตั้งแต่ชั้นสัญญาบัตรขึ้นไปประจำที่จังหวัดอื่นต่อไป เพื่อประโยชน์ของทางราชการเป็นสำคัญ มิใช่เพราะมีวามองแต่ประการใดไม่² ซึ่งก่อนหน้านี้นี้กระทรวงการต่างประเทศซึ่งมีพันเอกพระยาพลพลพยุหเสนาเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงด้วยอีกตำแหน่งหนึ่ง³ ยังได้สั่งการให้⁴ กงสุลสยาม ณ เมืองไซ่งอนสั่งเกณฑ์ดูแลความเคลื่อนไหวและข่าวคราวของพวกกบฏซึ่งอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับควยในเรื่องจีนบิคลินค้าสยามแล้ว... โดยเฉพาะพระองค์เจ้าวรเดช ต่อมากงสุลได้รายงานให้ทราบว่าได้พยายามสอบสวนความเป็นอยู่ของพวกนี้อย่างใกล้ชิด เห็นว่ามีความเป็นอยู่ยากจนคนแค่นกันมาก กังวลอยู่แต่เรื่องที่จะหาเลี้ยงท้องมากกว่าอย่างอื่น ทั้งอยู่ไกลนอกเมืองหลายกิโลเมตร ประกอบกับไม่ทราบภาษาพื้นเมืองพอ ซึ่งรวมความว่า ไม่มีกำลังและโอกาสเข้ามาติดต่อกับพ่อค้า กิจการยุยง

¹ คำสั่งลับเฉพาะที่ ซ.9534/2476.

² สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ที่ 47/163 เรื่องให้โยกย้ายข้าราชการพลเรือนที่ประจำอยู่ในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อรักษาความสงบ

³ ในสมัยรัฐบาลชุดที่ 4 (21 มิถุนายน 2476 - 15 ธันวาคม 2476)

⁴ เอกสารลับที่ น.3222/2478 ลงวันที่ 12 กรกฎาคม 2478 เรื่องจีนบิคลินค้าชาวสยาม จากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ (พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา) ถึงนายกรัฐมนตรี (พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา) (จากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 45/163 เรื่องรายงานการเคลื่อนไหวของพวกกบฏที่อาศัยอยู่ในอินโดจีน)

ส่งเสริมประการใดก็ได้ มีพวกจากพระองค์เจ้าวรเดช เท่านั้นที่ยังขอติดต่อกับผู้ว่าราชการ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองทั้งไปมาหาสู่พวกพ่อค้าอยู่บ้าง ซึ่งกงสุลก่าลังดำเนินการสืบสวน ถึงการติดต่อกันโดยเต็มที่

หลังจากบริหารประเทศภายใต้การนำของพันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา มาได้เพียง 4 วัน ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้ลงมติเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2476 ให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี มีบันทึก¹ ไปยัง พระยาอุคคพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยในสมัยนั้น แจ้งให้ทราบว่า คณะรัฐมนตรี ภายใต้การนำของ พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีมีความประสงค์ที่จะทราบคดีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองที่ยังตกค้างอยู่ เพื่อดำเนินการสะสางให้เสร็จสิ้นไปและคดีใดที่พอจะถอนฟ้องได้ก็ขอให้กรมอัยการ ถอนฟ้องเสีย นับได้ว่าเป็นเจตนาดีของรัฐบาลใหม่ ประการหนึ่งและดูเหมือนว่าได้กลายมาเป็นประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมาจนจนถึงปัจจุบันนี้ ดังนั้น ในวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 พระยาอุคคพงศ์เพ็ญสวัสดิ์จึงได้มีหนังสือ² เรียนเสนอไปยัง พันเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีว่า เรื่องคดีการเมืองนั้น ใ้ให้อัยการสอบสวนแล้ว พร้อมควยเสนอความคิดเห็นมาให้ทราบด้วย ดังนี้

...ตามที่มีปัญหาให้สำรวจคดีอาญา ซึ่งกรมอัยการได้ฟ้องร้องในความผิดฐานพยายามก่อการกบฏ โดยประกาศยุบสงเสริมให้เกลียดชังพระมหากษัตริย์หรือรัฐบาล หรือให้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ หรือหมิ่นประมาทพระบรมวงศ์ วามีกี่เรื่องและศาลใดคำเป็นคดีไปเพียงใดนั้น

ข้าพเจ้าใ้ให้เจ้าหน้าที่จัดการสำรวจคดีประเภทนี้ ในจำนวน พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2476 แล้ว ปรากฏว่า มีคดีประเภทนี้ตั้งแต่ต้นปี 2475 จนถึงวันรายงานนี้

¹หนังสือที่ ข. 1503/2476 จากเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ไปถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

²หนังสือที่ 275/5131 ลงวันที่ 12 กรกฎาคม พ.ศ. 2476 จากรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ไปยังนายกรัฐมนตรี

รวม 13 เรื่อง เป็นคติที่ศาลพิพากษาถึงที่สุดแล้ว 7 เรื่อง คติที่อยู่ในระหว่างชั้นศาลพระราชอาชญา พิจารณา 4 เรื่อง คติที่อยู่ในระหว่างชั้นศาลอุทธรณ์พิจารณา 2 เรื่อง ดังปรากฏตามบัญชี ซึ่งแนบมาพร้อมควมรายงานนี้

อนึ่งตามที่มีปัญหาสอบถามว่า คติประเภทนี้ หากจะถอนฟ้องเสีย จะไต่หรือไม่นั้น ขอเรียนว่า คติเหล่านี้ เจ้าพนักงานไต่ทำการไต่สวนจนรูปคดีมีหลักฐาน พอที่จะฟ้องให้ศาลลงโทษจำเลยไต่และศาล สถาปไตไต่สวน คดีมีมูลไว้ชั้นหนึ่งแล้ว กรมอัยการจึงไต่ฟ้องจำเลยต่อศาลพระราชอาชญา ดังนั้นจึงเห็นวายังไม่มีเหตุผลสมควรอย่างไรที่กรมอัยการจะถอนฟ้องคดีเหล่านี้ได้ การฟ้องคดีอาชญาแผ่นดินที่ศาลไต่สวนสั่งว่าคดีมีมูลแล้วนั้น เป็นการแสดงความมั่นใจให้ประชาชนเห็นไต่อย่างหนึ่งว่าฝ่ายเจ้าหน้าที่ทางปกครอง มอบอำนาจการวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ต้องหาเป็นผิดหรือถูกให้แก่ศาลยุติธรรม ซึ่งเป็นที่เคารพของประชาชนทั่วไป ซึ่งอยู่ในฐานะที่เป็นคนกลางจะถอนฟ้องคดีเช่นนี้ ก็เป็นการแสดงว่า เจ้าหน้าที่การปกครองมอบอำนาจเช่นว่านี้เสีย เป็นการทำลายขวัญของประชาชนทำให้หมดความไวใจไปได้ จะกลายเป็นเจ้าหน้าที่ทางปกครองจับเอง วินิจฉัยคดีอาชญาแผ่นดินเสียเองก็เป็นไต่ ซึ่งเป็นการดวลอำนาจของศาลยุติธรรม... ขาพเจ้าเห็นว่า ควรให้ศาลไต่วินิจฉัยคดีเหล่านั้น เพื่อแสดงให้เห็นความผิดถูกเสียก่อน...¹

จะเห็นได้ว่าเหตุผลทั้งฝ่ายรัฐบาลและกรมอัยการ ต่างก็มีน้ำหนักด้วยกันทั้งสองฝ่าย ฝ่ายรัฐบาลต้องการให้ถอนฟ้องจำเลยในคดีการเมืองที่ไม่สำคัญหรือร้ายแรง เพื่อแสดงน้ำใจและสปีริตทางการเมืองให้ประชาชนได้เห็น อีกฝ่ายหนึ่งต้องการให้อำนาจศาลซึ่งเป็นอำนาจอิสระ วินิจฉัยข้อกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ที่มีต่อจำเลย เพื่อจะทราบว่าจะจำเลยผิดจริงหรือถูกกลับแก้กล่าวหา สำหรับคดีการเมืองทั้ง 13 คติ ที่กระทรวงมหาดไทยเสนอให้คณะรัฐมนตรีทราบนั้นมีดังนี้คือ

คดีอาชญาในความผิดฐานพยายามก่อการกบฏโดยประกาศยุยงส่งเสริมให้เกิดกบฏ พระมหากษัตริย์และรัฐบาล หรือให้เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์หรือหมิ่นพระบรมวงศ์ ใน

¹หนังสือที่ 36/93 ลงวันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2476 จากพระยามานวราชเสวี อธิบดีกรมอัยการ ไปถึงรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย.

พ.ศ. 2475 - 2476¹

ลำดับที่	รายชื่อ นักโทษ การเมือง	ข้อหา	ศาลพระราช อาญา	ศาลอุทธรณ์
1	นายดินอืด	ยุยงให้ประชาชนเกลียดชัง รัฐบาลและพระมหากษัตริย์ และเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์	-	จำคุก 5 ปี
2	นายยักษ์	ยุยงให้ประชาชนเกลียดชัง รัฐบาลและพระมหากษัตริย์ และเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์	จำคุก 10 ปี	-
3	นายซ่ง นายพงษ์	ยุยงให้ประชาชนเกลียดชัง รัฐบาลและพระมหากษัตริย์ และเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์	นายซ่ง จำคุก 15 ปี 6 เดือน นายพงษ์ จำคุก 15 ปี	-
4	นายเปลี่ยน เกษมบุญมี	ยุยงให้ประชาชนเกลียดชัง รัฐบาลและพระมหากษัตริย์ และเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์	จำคุก 10 ปี	-
5	นายซุบ	ยุยงให้ประชาชนเกลียดชัง รัฐบาลและพระมหากษัตริย์ และเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์	ยกฟ้อง โจทก์อุทธรณ์	กำลังพิจารณา

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี . ที่ 4/24 เรื่อง รายงานเรื่องนักโทษ

คดีการเมือง พ.ศ. 2476.

ลำดับที่	รายชื่อ นักโทษ การเมือง	ขอหา	ศาลพระราช อาญา	ศาลอุทธรณ์
6	นายเข่าคุณ นายสีหมิน	ยุยงให้ประชาเกลียดชัง รัฐบาลและพระมหากษัตริย์ และเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์	คนละ 10 ปี	-
7	นายกุหลาบ นพรัตน์ นายชิต แซม- ประสิทธิ์	หมิ่นประมาทพระบรมวงศ์	กำลังพิจารณา นักสืบพะยาน โจทก์ตามคำสั่ง ของศาลอุทธรณ์ 17 ก.ค.2476	-
8	นายหอม นิลรัตน์พิมพ์ทประพันธ์อันเป็นเสียน ณ อุษยา หนามแฉน โดยคูหมินรัฐบาล นายบุญ ชัช- ประมุข นายทองอยู่ ทิพาเสถียร	พิมพ์ทประพันธ์อันเป็นเสียน หนามแฉน โดยคูหมินรัฐบาล	จำคุกนายหอม นายหอม 2 ปี, นายบุญ, อุทธรณ์ นายทองอยู่ ศาลอุทธรณ์ คนละ 6 เดือนกำลัง แต่โทรออกการ พิจารณา ลงอาญาทั้ง สองคน	
9	ม.ร.ว. อักษร- ศิลป์ สิงห์ตรา นายยากี้	พิมพ์ทประพันธ์อันเป็นเสียน หนามแฉนดิน โดยคูหมิน พระมหากษัตริย์และรัฐบาล ทำให้คนต่างชั้นเกลียดชัง	กำลังพิจารณา นักสืบพะยาน จำเลย 27 ก.ค.2476	-
10	นายยึกดวง	พยายามก่อการขบถโดยยุยง ใหญ่หมินรัฐบาล	จำคุก 10 ปี	-
11	นายนึ่ง	พยายามก่อการขบถโดยยุยง ใหญ่หมินรัฐบาล	จำคุก 10 ปี	-

ลำดับที่	รายชื่อ นักโทษ การเมือง	ขอหา	ศาลพระราช อาญา	ศาลอุทธรณ์
12	นายสนิท อุทินทุ	ชบถภายนอกพระราชอาณาจักร	กำลังพิจารณา นัดสืบพยาน โจทก์เมื่อวันที่ 3,4,5 ก.ค. 2476	-
13	นายรินทร์ ภามิต นายจื่อ ประกายจันทร์	พิมพ์พฤษภาคมเป็นเสียน หนามแดนคืนโดยคูหมินรัฐบาล	กำลังพิจารณา นัดสืบพยาน โจทก์วันที่ 1 ก.ค.2476	

นอกจากนั้น พระยามานวราชเสวี อธิบดีกรมอัยการในสมัยนั้น ยังได้ทำบันทึก
เสนอไปยังรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย คือ หลวงประดิษฐมนูธรรม อีกฉบับหนึ่งมีใจความ
ว่า¹

...ตามที่มิได้หาให้ตำรวจคดีอาชญาประเภทคดีการเมืองนั้น ข้าพเจ้าได้สั่งให้
เจ้าหน้าที่ตำรวจแล้ว โดยอาศัยหลักกฎหมาย ซึ่งได้ค้นแบบพร้อมรายงานนี้ กล่าวคือ
การกระทำผิดเกิดขึ้นโดยเหตุที่

1. จำเลยเป็นอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งมีความคิดเห็นที่ให้รัฐบาลดำเนินการตามความ
ประสงค์ของฝ่ายตน
2. การกระทำนั้น เนื่องจากความคิดเห็น มิใช่เนื่องจากความประพฤติ

¹บันทึกของอธิบดีกรมอัยการ (พระยามานวราชเสวี) เรื่อง การสำรวจ
คดีอาชญาที่ส่งเคราะห์เข้าอยู่ในลักษณะคดีการเมือง ที่ 81/217 เสนอต่อ รัฐมนตรี
กระทรวงมหาดไทย วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2476

3. การกระทำนั้น มีใช่เป็นการกระทำเพื่อส่วนตัว หรือเพื่อส่วนบุคคลโดยเฉพาะ คงปรากฏว่า มีคดีอาชญาที่ส่งเคราะห์เข้าอยู่ในลักษณะคดีการเมือง 3 เรื่อง คือ

- ก. คดีนายหอม, นายบุญ, นายทองอยู่
- ข. คดี ม.ร.ว. อภิภร ศิลป์, นายยากี
- ค. คดีนายนรินทร์, นายจื่อ...

คดีนายหอม นิลรัตน์ ณ อยุธยา¹

เกิดเหตุ ปี 2475 ศาลพิพากษาเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 คดีเป็นอันถึงที่สุดแล้ว

คดีนายจื่อ ประกายจันทร์และนายนรินทร์ ภาสิต (กลิ้ง)²

เกิดเหตุเมื่อเดือนมกราคม กุมภาพันธ์และมีนาคม พ.ศ. 2475 ตำรวจได้จับกุมจำเลยเมื่อวันที่ 6, 7 และ 21 เมษายน พ.ศ. 2475 พร้อมด้วยหนังสือดังกล่าว จำนวน 207 เล่ม และดำเนินการให้กรมอัยการฟ้องร้องตามคดีค่า 219 พ.ศ. 2476 และคดีแดง 812 พ.ศ. 2476 ทั้งนี้โดย นายจื่อ เป็นผู้ประพันธ์ "ไทยไม่ใช่ทาส" นายนรินทร์ เป็นผู้นำไปจ้างโรงพิมพ์หว่าหมื่นพิมพ์ ข้อความสำคัญในเอกสารนั้นมีว่า

...การเก็บเงินรัฐบุการแก่คนจนนี้เป็นการเคียดแค้นอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าจึงได้ขอรองให้รัฐบาล เก็บแต่ผู้ที่มีทรัพย์สินยืม ยกเว้นให้แก่คนจน คือยกเลิกจับคนจนมาไซงานโยธาแทนเงินรัฐบุการ รัฐบาลก็นิ่งเฉยเสีย...

¹สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่อง รายงานคดี นายหอม นิลรัตน์ เจ้าของหนังสือพิมพ์สยามหนุ่ม

²สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่อง รายงานคดี นายจื่อ ประกายจันทร์ กับนายนรินทร์ ภาสิต (กลิ้ง)

นอกจากนี้ ข้อความอีกตอนหนึ่งได้กล่าวโจมตีรัฐบาลอย่างรุนแรงเสียหายว่า

...ความเดือดร้อนอย่างววายร้ายของคนจน เนื่องจากผู้ปกครองมีใจเหี้ยมโหด ร้ายกาจยิ่งไปกว่า อายุหมอกมหาโจร เพราะว่าอายุมหาโจร เมื่อมันเห็นคนจน ๆ ที่ไม่มีเงิน มันก็ยกเวนใหญ่ยกยคือไม่ปลน มันปลนแต่คนมั่งมี นี่เป็นความจริงยิ่งกว่าจริง เช่นรัฐบาลไม่เคยเวนเก็บเงินรัฐูปการแก่คนจนจริง ๆ จนคนจะไม่มีจะให้ แล้วยังไม่มีใจเมตตากรุณา เทียวจับมาโรงงานโยธาแทนเงินจกนโค และที่คางมา เทาไร ก็จกจำไวเช่นนี้จะนับว่ามีใจเช่นไร อายุมหาโจรมันจะมีใจดีเสียกว่า กระมัง...

และในตอนท้ายของบทประพันธ์นั้นได้มีข้อความชักชวนให้ประชาชนร่วมมือกัน ขอร้องให้รัฐบาลเลิกจับคน ไม่เสียเงินรัฐูปการ โรงงานโยธาเสียให้ได้ และว่าใคร นิ่งเสีย ก็เท่ากับไม่รักตัวของตัว ไม่รักลูกหลานเหลนของตัวและไม่รักชาติด้วย ศาล พระราชอาณาไคพิพากษาว่า การกระทำของจำเลยทั้งสองผิดกฎหมายลักษณะ อาชญา มาตรา 104 และพระราชบัญญัติสมุคเอกสารและหนังสือพิมพ์ พ.ศ.2470 มาตรา 36 ให้จำคุกจำเลยคนละ 2 ปี แต่นายรินทรให้เพิ่มโทษฐานไม่เช็ดหลายอีก 1 ใน 3 ตามมาตรา 72 รวมเป็น 2 ปี 8 เดือน¹

คดีนายสนธิ อุทินทุ²

จำเลยได้ให้การรับสารภาพว่าได้กระทำผิดจริงตามฟ้อง³ ศาลพระราช-
อาณาไคพิพากษาเมื่อวันที่ 4 กันยายน พ.ศ.2476 ให้ลงโทษจำเลยตามกฎหมายลักษณะ

¹ศาลากลางกระทรวงกลาโหม ที่ 400/7892 ลงวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2476
พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย รายงานเสนอ พันเอกพระยาพล
พลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

²สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่องรายงานคดีนายสนธิ อุทินทุ
เรื่อง ต้องท้าวว่าเป็นขบถ

³คำพิพากษาคดีคำ ที่ 2013 พ.ศ.2477 และคดีแดงที่ 824 พ.ศ.2476 วันที่
4 กันยายน พ.ศ.2476 โดยกรมอัยการโจทก์ และนายสนธิ อุทินทุจำเลย

อาชญา มาตรา 108 และ 111 กำหนดให้จำคุก 15 ปี ลक्षणปรานีตามมาตรา 54 ในเหตุที่จำเลยมีจริตไม่ปรกติเสีย 1 ใน 3 คงจำคุก 10 ปี¹ จำเลยอุทธรณ์และฎีกาเกล้าฯ ถวายฎีกาคัดค้านคำพิพากษา โดยจำเลยโคกกลับคำให้การ ปฏิเสธข้อกล่าวหา โดยอ้างว่า ตำรวจกลับแก้งใส่ความโดยมีสาเหตุส่วนตัว แต่ศาลฎีกาได้พิพากษาขึ้นตามคำพิพากษาของศาลล่าง เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2477²

คดีนายกุลหลาบ นพรัตน์ และนายชิต แรมประสิทธิ์³

จำเลยทั้งสอง控หาว่าลงข่าวหมิ่นประมาท สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธินและสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ในหนังสือพิมพ์สยามรัตน์ ฉบับวันที่ 28 - 29 พฤษภาคม พ.ศ.2475⁴ ในบทความหัวข้อเรื่อง "เรื่องในกรมกำแพงฯ" ผู้ประพันธ์คือ นายชิต และ "ใครไม่ชื่อตรงต่อชาติไทย" โดยนายชิตเช่นเดียวกัน จำเลยทั้งสองให้การต่อสู้คดี โดยอ้างว่าที่กระทำไปก็เพื่อให้

¹หนังสือที่ 401/7893 ศาลว่าการกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 13 กันยายน พ.ศ.2476 พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย เสนอต่อ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

²รายงานที่ อ.542/10654 ลงวันที่ 7 กันยายน พ.ศ.2477 หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีมหาดไทย เสนอต่อ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี เรื่อง ศาลฎีกาพิพากษาคดีนายสนธิ อุทินทุ จำเลย控หาว่าเป็นชบฏ

³สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่อง คดีนายกุลหลาบ นพรัตน์ และนายชิต แรมประสิทธิ์ บรรณาธิการและเจ้าของหนังสือพิมพ์สยามรัตน์

⁴หนังสือที่ 633/11114 ศาลว่าการมหาดไทย พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย เสนอ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 30 พฤศจิกายน 2476

ราษฎรเกลียดชัง จะได้เป็นการสะดวกแก่การของพะยาน¹ ที่จะทำการเปลี่ยนแปลง การปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ซึ่งพะยานจำเลยในคดีนี้ได้แก่นาย พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะราษฎรในขณะที่ทำการปฏิวัติ และนายร้อยโท จำรูญ จิตรลักษ์ณ์ (ซึ่งเป็นคนบอกให้เขียน) นอกจากนี้หลังเปลี่ยนแปลง การปกครองเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 แล้ว ได้มีประกาศพระราชกำหนดนิรโทษ กรรม เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2475 ซึ่งมาตรา 3 แห่งพระราชกำหนดฉบับดังกล่าว บัญญัติไว้ว่า

...บรรดาการกระทำทั้งหลายทั้งสิ้นเหล่านั้นไม่ว่าของบุคคลใด ๆ ในคณะราษฎร หากว่าจะเป็นการละเมิดบทกฎหมายใด ๆ ก็ดี ห้ามมิให้ถือว่าเป็นการละเมิด กฎหมาย...

ปรากฏว่าในคดีนี้ ศาลพระราชอาชญาได้พิพากษา เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2476 ว่า การกระทำของจำเลยทั้งสองคนนั้นได้รับความคุ้มครองแห่งพระราชบัญญัติ นิรโทษกรรม ในคราวมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองแผ่นดิน พ.ศ.2475 ด้วย จึงพร้อม กันพิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์เสียและปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไป².

จากข้างต้นเป็นตัวอย่างคำพิพากษา 4 ใน 13 คดีที่ พันเอก พระยาพหลพล- พยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้มีคำสั่งให้กรมอัยการและกระทรวงมหาดไทย ดำเนินการ อย่างเร่งรีบและสละสางให้เป็นที่เรียบร้อย นอกจากคดีเหล่านั้นแล้ว ยังมีคดีอื่น ๆ อีก เป็นจำนวนมากที่เกิดขึ้นในที่ท่านยังดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตัวอย่างเช่น

¹หมายถึง นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าคณะราษฎร

²คำพิพากษาของศาลพระราชอาชญา คดีคำ 501 พ.ศ.2475 และคดีแดง 521

1376 พ.ศ.2476 วันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ.2476.
1377

คดีนายถวัติ ฤทธิเดช กับพวกฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว¹

ปรากฏว่า คดีนี้ นายถวัติ ฤทธิเดช ได้ทำพระราชหัตถเลขาพระราชทาน
อภัยโทษ และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชกระแสลงมาว่า
ไม่มีพระราชประสงค์จะเอาโทษ นอกจากนี้ คดีหม่อมราชวงศ์อักษรศิลป์ สิงหรา ก็มี
ลักษณะคล้ายคลึงกับคดีนายถวัติ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ว่า
หม่อมราชวงศ์อักษรศิลป์ สิงหรา เองก็ขออภัยโทษแล้ว สมควรได้รับพระราชทานอภัยโทษ
ด้วย มิฉะนั้นรัฐบาลจะถูกติเตียนว่า เลือกรักมากที่ซึ่งและขาดความยุติธรรม² ต่อมา
ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัยการจัดการระงับคดี นายถวัติแล้ว ตั้งพระราช-
หัตถเลขาสั่งทนายฎีกา³

คดีนายอุทัย วิวัฒนานนท์กับพวก⁴

นายอุทัย วิวัฒนานนท์กับพวกรวม 6 คน ต่อกท้าว สมคบกันกระทำความผิดฐาน
กบฏ เหตุเกิดระหว่างวันที่ 1 - 30 มีนาคม พ.ศ. 2476 ได้ความว่า จำเลยกับพวกได้

¹สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ที่ 6/24 คดีนายถวัติ ฤทธิเดชกับพวก
ฟ้องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

²หนังสือที่ 240/2454 ลงวันที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2476 จากพระบรมวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา แขนราชเลขาในการในพระองค์ ถึง พันเอก พระยาพล-
พลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

³หนังสือจากหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ถึงรัฐมนตรี-
กระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2476

⁴สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่อง คดีนายอุทัย วิวัฒนานนท์
กับพวกต่อกท้าว สมคบกันกระทำความผิดฐานกบฏ

บังอาจสมคบกันกระทำความผิดและคิดการเพื่อจะกบฏประทุรร้าย ทำลายรัฐบาล และเพื่อจะเปลี่ยนประเพณีการปกครองพระราชอาณาจักรให้เป็นอย่างอื่น โดยจำเลยสมคบกันเกลี้ยกล่อมสะสมผู้คนให้เข้าเป็นพวก และใช้กำลังบังคับ สถานที่เกิดเหตุ คือ ตำบลพญาไท อำเภอคูสิต จังหวัดพระนคร ศาลพระราชอาญาได้พิพากษาเมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2477 ว่าจำเลยทั้ง 6 คน มีความผิดตามกฎหมายลักษณะอาชญา มาตรา 102 และพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2476 มาตรา 3. ให้ลงโทษจำเลยดังนี้¹

1. นายอุทัยวิวัฒน์นันท์ จำเลยที่ 1	โทษจำคุก 20 ปี
2. รวยโท ชุนไสวมันยากาศ จำเลยที่ 2	โทษจำคุก 15 ปี
3. รวยเอก ชันเชียวชาญเวหน จำเลยที่ 3	โทษจำคุก 8 ปี
4. นายมุกดา เวณจันทร์ จำเลยที่ 4	โทษจำคุก 12 ปี
5. นายเพิ่มพันธุ์ โพธิทอง จำเลยที่ 5	โทษจำคุก 12 ปี
6. นายชวลี สารนุศิษย์ จำเลยที่ 6	โทษจำคุก 12 ปี

ปรากฏว่า จำเลยทั้ง 6 อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาเป็นตามศาลพระราชอาชญา จำเลยฎีกา ศาลฎีกาได้พิจารณาคัดสินเป็นตามศาลทั้งสอง คดีนี้จึงสิ้นสุดลง ซึ่งเรื่องนี้ พระยาศรีเสนา ปลัดทูลฉลองกระทรวงมหาดไทย ได้มีบันทึกแจ้งผลแห่งคดีให้หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรีทราบในเวลาต่อมา²

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹คำพิพากษาของศาลพระราชอาชญา คดีคำ 182 (2477) และคดีแดง 452 (2477) ลงวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ.2477

²หนังสือที่ อ.397/7839 ลงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ.2477 ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย พระยาศรีเสนาไปถึง หลวงชำระนาวาสวัสดิ์

คดีนายแก่น แซ่ไหล¹

คดีนี้ อัยการจังหวัดสุพรรณบุรีได้สอบสวนเรื่อง นายแก่น แซ่ไหล ท้องหาว่า หมิ่นประมาท พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา และกระทำให้ประชาชนเสื่อมความนิยม การปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ และคณะกรรมการจังหวัดสุพรรณบุรี ได้ส่งสำนวนมาให้ กระทรวงมหาดไทยแล้ว กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความผิดฐานว่าจำเลย ได้ กระทำผิดจริงตามฟ้อง จึงให้คำเินการต่อไป และในตอนหลัง คณะกรรมการจังหวัด สุพรรณบุรีได้รายงานให้กระทรวงมหาดไทยทราบว่า² พนักงานอัยการฟ้องจำเลยต่อศาล แล้ว จำเลยให้การรับสารภาพ ศาลตัดสินจำคุกจำเลยเป็นเวลา 2 เดือน³

คดีนายไถง สุวรรณทัตกับพวก⁴

กรมอัยการ ได้พิจารณาเห็นว่าคดีนี้มีหลักฐานฟังได้ความว่า จำเลยรวม 13 คน อันได้แก่

1. นายไถง สุวรรณทัต
2. จาเอก จอน ชีวะกานนท์

¹สำนึกเลขานุการคณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่อง รายงานคดี นายแก่น แซ่ไหล ท้องหาว่าหมิ่นประมาท พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

²หนังสือที่ 109/3505 ลงวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ.2477

³หนังสือที่ ล.309/5929 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2477 เรื่อง นายแก่น แซ่ไหล ท้องหาว่าหมิ่นประมาท พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จากหลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีมหาดไทยถึง นายกรัฐมนตรี

⁴สำนึกเลขานุการคณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่อง คดีนายไถง สุวรรณทัต กับพวกท้องหาว่าพยายามเตรียมการกบฏ

3. นายเรือเอก ฉัน จันทรโรจน์
4. นายเรือเอก สุเอ็จ เล็กสุภาพ
5. นายสนิทหรือเล็ก ชีวะกานนท์
6. นายนุ้ม ทันตะเวช
7. นายชะเอม กุญแจว
8. นายนนท์ จิตตะทัต
9. นายอรุณ มนตรีกุล
10. จาตรี เสริม ไมจันทร์
11. นายพันตรี หลวงเสนีย์สงคราม (แจ่มพรหมะวัน)
12. นายพันตรี หลวงสงครามวิสารณ (มูล ไวสีบขาว)
13. จาเอกหอม ออนอุณจิตร์

ได้สมคบกับพวกพยายามจะก่อการกบฏ เพื่อจะทำลายรัฐบาลภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เพื่อจะให้เกิดการปกครองพระราชอาณาจักรให้เป็น อย่างอื่น จำเลยกับพวกได้เกลี้ยกล่อมสะสมผู้คนให้เป็นพรรคพวก และยุยงให้บังเกิดความ ไมพอใจและเกลียดชังรัฐบาล อันเป็นความผิดตามกฎหมายลักษณะอาชญา มาตรา 102, 104 พระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาชญา พ.ศ.2470 มาตรา 4 และพระราช- บัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2476 มาตรา 3.¹ ปรากฏว่า จำเลยทั้ง 13 คน ถูกฟ้องศาลและศาลอาญาได้ทำการพิพากษาเมื่อวันที่ 30 กันยายน พ.ศ.2478 ตัดสินลงโทษจำเลย ดังนี้คือ²

¹หนังสือที่ อ.456/9331 ลงวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2477 เรื่อง นายไถง สุวรรณทัต กับพวกตองหวาพยายามตระเตรียมการกบฏ พระยามานรราชเสวีแทนรัฐมนตรี กระทรวงมหาดไทยไปถึงเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี

²หนังสือที่ 13085/2478 ลงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ.2478 หลวงข้าราชการนาวาสวัสดิ์ รักษาการแทนรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย แจงผลแห่งคดีให้เลขาธิการคณะรัฐมนตรีทราบ เรื่องนายไถง สุวรรณทัตกับพวกตองหวาพยายามตระเตรียมการกบฏ

1. นายไถง สุวรรณทัต	ใหญ่จำคุก 20 ปี
2. จาเอกจอน ชีวะกานนท์	ใหญ่จำคุก 15 ปี
3. นายเรือเอก ฉันท จันทรโรจน์	ใหญ่จำคุก 12 ปี
4. นายเรือเอก สุเอ็จ เล็กสุภาพ	ใหญ่จำคุก 12 ปี
5. นายชะเอม กุฎแก้ว	ใหญ่จำคุก 12 ปี
6. นายนนท์ จิตตะทัต	ใหญ่จำคุก 12 ปี
7. นายอรุณ มนตรีกุล	ใหญ่จำคุก 12 ปี
8. จาตรีเสริม ไมจันทร	ใหญ่จำคุก 12 ปี
9. นายพันตรี หลวงเสนีย์สงคราม	ใหญ่จำคุก 12 ปี
10. นายพันตรี หลวงสงครามวิจารณ์	ใหญ่จำคุก 12 ปี
11. จาเอก แอบ ออนอุณจิตร	ใหญ่จำคุก 7 ปี
12. นายสนิทหรือเล็ก ชีวะกานนท์	ใหญ่ปล่อยตัวไป

อย่างไรก็ตาม นายเรือเอก ฉันท จันทรโรจน์ นายเรือเอก สุเอ็จ เล็กสุภาพ นายพันตรี หลวงเสนีย์สงคราม และนายพันตรี หลวงสงครามวิจารณ์ จำเลยทั้ง 4 คน ซึ่งเป็นนายทหารในกองทัพไทย ใคอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์ไคพิพากษายืนตามคำตัดสินของศาลพระราชอาชญา จำเลยฎีกา ศาลฎีกาไคพิพากษาแก้คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ใหญ่ปล่อยตัว นายพันตรี หลวงเสนีย์สงคราม และนายพันตรี หลวงสงครามวิจารณ์ไป ส่วนนายเรือเอก ฉันท จันทรโรจน์ และนายเรือเอก สุเอ็จ เล็กสุภาพ นั้นคงยืนตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์¹

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹หนังสือที่ น.2699/2479 ลงวันที่ 9 กันยายน พ.ศ.2479 จากรัฐมนตรี-
กระทรวงยุติธรรม ถึงพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี (จาก สำนัก
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี 4/24 เรื่องคดีก่อกองไม่สงบปี 2477
7

คดีนายบัน ชาติเวศ¹

ศาลจังหวัดพิจิตร และศาลอุทธรณ์ ได้พิพากษาต่อกันให้ลงโทษจำเลยตามข้อกล่าวหาว่าหมิ่นประมาทต่อรัฐบาลและรัฐธรรมนูญ ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาชญา พ.ศ.2476 มาตรา 1. กระทงหนึ่ง ให้จำคุก 4 เดือน และลงโทษตามพระราชบัญญัติป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ.2476 มาตรา 3. อีกกระทงหนึ่ง ให้ปรับ 500 บาท รัสสารภาพลดครึ่งหนึ่ง ดังนั้นจึงให้จำคุก 2 เดือนปรับ 250 บาท²

จากการที่มีคดีการเมืองต่าง ๆ เกิดขึ้นจำนวนมากมายหลายคดี ซึ่งแต่ละคดีก็ล้วนแล้วแต่เป็นอันตรายต่อเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศและของรัฐธรรมนูญ เป็นการก่อความไม่สงบขึ้นภายในพระราชอาณาจักร ถึงแม้ว่าฝ่ายรัฐบาลจะได้มีกฎหมายหรือมาตรการอันเข้มงวดกวดขันแล้วก็ตาม เหตุการณ์ดังที่ปรากฏเป็นคดีก็ยังคงมีอยู่เรื่อย ๆ มิได้ขาดตลอด สมัยการเป็นนายกรัฐมนตรีของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาบางคดีก็มีการฟ้องร้องพระมหากษัตริย์และหมิ่นประมาทพระบรมวงศ์ ซึ่งไม่เคยปรากฏมาก่อนแม้รัฐบาลจะได้ดำเนินการปราบปรามอย่างเข้มแข็งแล้วก็ตาม จนพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความห่วงใยในสถานการณ์ของบ้านเมืองมากอันเนื่องมาจากความขัดแย้งทางการเมืองของบุคคลจากหลายกลุ่มหลายฝ่าย ที่มุ่งทำลายเสถียรภาพของรัฐบาลด้วยเหตุนี้พระองค์ท่านจึงได้ทรงมีโทรเลขมายังพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพไพภา ราชเลขานุการในพระองค์ ให้สอบถาม พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

¹สำเนาเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่อง คดีนายบัน ชาติเวศ
เรื่องหมิ่นประมาทต่อรัฐบาลและรัฐธรรมนูญ 10

²คำพิพากษาของศาลจังหวัดพิจิตร และศาลอุทธรณ์ ตามหนังสือที่ น.76/1817 ลงวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ.2477 และ น.209/3968 ลงวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ.2477 ตามลำดับ

ในฐานะผู้รับผิดชอบต่อความมั่นคงของชาติว่า ผู้ที่คบคิดกันที่จะประทุษร้ายต่อการปกครอง
ของประเทศ มีใครบ้างที่ถูกจับมีพระราชประสงค์จะทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท¹ ดังนั้น
พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี จึงได้มีบัญชาเมื่อวันที่ 11 เมษายน
พ.ศ.2477 ให้กระทรวงมหาดไทย แจ้งรายนามผู้ที่ถูกจับในการนี้ ไปยังกรมเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี เพื่อสนองพระราชกระแสรับสั่งต่อไปโดยด่วน ต่อมาหลวงประดิษฐมนูธรรม
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยได้แจ้งให้หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี
ทราบว่าราชเลขาธิการในพระองค์ได้เสด็จไปรับเอารายนามผู้ที่ถูกจับในการนี้จากกระทรวง
มหาดไทยแล้ว²

ในวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2477 หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี
ได้มีหนังสือ³ ไปยังหัวหน้าสำนักงานโฆษณาการ ให้โฆษณาหรือออกแถลงการณ์ในเรื่อง
นี้ให้ประชาชนได้ทราบทางวิทยุกระจายเสียงเป็นเวลา 2 - 3 วัน รวมทั้งโฆษณาทาง
หนังสือพิมพ์ด้วย

¹กรมราชเลขาธิการในพระองค์ หนังสือลับ - ค่วน ที่ 14/54 ลงวันที่
9 เมษายน พ.ศ.2477 จากพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพไพภา ราชเลขาธิการ
ในพระองค์ ถึงนายกรัฐมนตรี

²หนังสือลับที่ 23/573 ศาลว่าการมหาดไทย ลงวันที่ 12 เมษายน พ.ศ.
2477 จากหลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ถึงราชเลขาธิการ
ในพระองค์

³หนังสือที่ ม.3934/2477 ลงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ.2477 จากหลวงชำระ-
นาวาสวัสดิ์ เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ถึง หัวหน้าสำนักงานโฆษณาการ

คำแถลงการณ์

ควยเจ้าหน้าที่ตำรวจสืบไ้ความว่า มีบุคคลคนหนึ่งได้มั่วสุ่มเกลี้ยกล่อม เพื่อรวบรวมกำลัง จะก่อการไม่สงบขึ้น การสืบสวนโคหลักฐาน สมควรที่จะจับกุมบุคคลที่คิดร้ายเหล่านั้นไ้โดยบางแล้ว เพื่อเป็นการตัดคนไฟ มีให้พวกทุจริตกำเริบเลื้อยสานยิงขึ้น ในวันนี้จึงไ้ทำการจับกุมผู้คิดร้ายมาไ้สวน และจะไ้สืบสวนต่อไปให้สิ้นเชิง ทั้งนี้ เพราะไ้เห็นความจำเป็นอยู่ว่าถ้าจะปล่อยให้บุคคลคณะนี้ ทำการคืบหน้าออกไป ก็จะทำให้บางคนซึ่งรู่เทาไม่ถึงการ หลงผิดตามไปควย ซึ่งอาจตองถูกเป็นจำเลยโดยความโงะเขลาเบาปัญญา อันไม่ไ้เป็นความประสงค์ของราชการที่จะไ้เห็นการไปในทำนองนั้น

เรื่องนี้ ไม่มีเหตุการณ์ร้ายแรงอันใดเลย รัฐบาลไ้จัดการป้องกันไ้เป็นอย่างดีแล้ว

สำนักงานโฆษณาการ

.....สิงหาคม พ.ศ.2477

อย่างไรก็ตามการกวาดล้างจับกุมและลงโทษผู้ต้องหาในคดีการ เมืองยังคงดำเนินต่อไปมิไ้หยุดยั้ง เช่น

คดีจ่านายสิบ พิศ สุคใจ กับนายพื่อน จิตรสุชุม¹

คดีนี้จำเลยทั้งสองถูกฟ้องร้องต่อศาลอาญา 2 ข้อหาควยกันคือ เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2477 เวลาเย็นจนพลบค่ำ จำเลยทั้งสอง ไ้บังอาจสมคบกันกระทำผิดกฎหมายหลายบททางกรรมต่างวาระกัน คือ²

ก. ไ้บังอาจมีปืนออโตเมติกชนิดพาดาลเบลล์มั่วไว้โดยมิไ้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน

¹สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่อง จ่านายสิบ พิศ สุคใจ กับ นายพื่อน จิตรสุชุม ตองหาว่ามีอาวุธปืนและอาวุธมาครายนายกรัฐมนตรี

²คดีคำที่ 156/2479 ลงวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2477.

ข. ได้แสดงอาชามาตราร้าย จะก่อให้เกิดภัยอันตรายขึ้น โดยจะประทุษร้ายต่อชีวิต พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ซึ่งจะเดินทางพร้อมด้วยคุณหญิง ไปยังจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อทำบุญฉลองพระพุทธรูปซึ่งได้จัดบูรณะซ่อมแซมขึ้น ในวันที่ 18 มิถุนายน พ.ศ.2479

เหตุทั้งสองวาระ เกิดที่ตำบล บ้านไต้ หองที่อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเจ้าพระยามหิธร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้รายงานเรื่องนี้ให้นายกรัฐมนตรี ทราบแล้ว¹ สำหรับ จานายสิม พิศ สุกใจ จำเลยที่ 1 เป็นทหารกองหนุนนอกประจำการ สังกัดกรม ป. เพราะฉะนั้น ขอให้ศาลจังหวัดกาญจนบุรี ลงโทษจำเลยตามกฎหมายพระราชบัญญัติอาชวุขปีน ฯลฯ พ.ศ.2477 มาตรา 11 - 52 และกฎหมายลักษณะอาญา มาตรา 30 - 63 - 71 และมาตรา 24 - 25 ปรากฏว่าในวันที่ 26 มิถุนายน พ.ศ.2477 จำเลยทั้งสองให้การปฏิเสธขอหาว่าไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้องของโจทก์ กล่าวคือ จำเลยไม่มีปืนและไม่ได้แสดงอาชามาตราร้ายหรือจะก่อภัยอันตราย หรือกล่าววาทาว่าจะทำร้ายแต่อย่างใด ซึ่งปรากฏในภายหลังว่า คดี พยานและหลักฐานของโจทก์ก็ค่อนข้าง อ่อนมาก แต่ฝ่ายบ้านเมืองเห็นว่าจะปล่อยเสียไม่เหมาะ จึงต้องฟ้องและก่อนอื่นฟ้องได้ กราบเรียนให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ทราบแล้ว² ต่อมากรม- อัยการในฐานะโจทก์ จึงได้ยื่นคำร้องเพิ่มเติม ขอให้ลงโทษจำเลยฐานเป็นคนจรจัดอีก กระทั่งหนึ่ง³ เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2479 และให้จัดการแก่จำเลยตามกฎหมาย

¹หนังสือลับณะเพาะ ที่ น.1640/2479.

²หนังสือลับ ที่ 156/2479 วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ.2479 เรื่อง คดี เกี่ยวกับบุคคลสำคัญ จากผู้พิพากษาศาลจังหวัดกาญจนบุรี (วุฒิชกรรม เนติกร) ถึง ปลัด- กระทรวงยุติธรรม

³หนังสือลงวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2479 จากผู้พิพากษาศาลจังหวัดกาญจนบุรี ถึง ปลัดกระทรวงยุติธรรม และหนังสือลับ ที่ น.1710/2479 ลงวันที่ 9 กรกฎาคม พ.ศ.2479 เรื่องคดีที่จำเลยต้องหาว่าแสดงอาชามาตราร้ายนายกรัฐมนตรีนายกรัฐมนตรี จากเจ้าพระยามหิธร รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม ถึง พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี

อาญามาตรา 30 และพระราชบัญญัติกักตสันดานคนจรจัด ร.ศ. 127 กล่าวคือให้เรียก
ประกันทัณฑ์บนแก่จำเลยทั้งสอง ส่วนข้อหานอกจากนั้นให้ยกเลิกเสีย¹ จำเลยอุทธรณ์
ปฏิเสธข้อหาของโจทก์ว่า จำเลยมิใช่คนจรจัด จำเลยมีงานทำ แต่กำลังตกงาน ดังนั้น
ศาลจังหวัดกาญจนบุรีจึงได้พิพากษาเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2479 ให้จัดการแก่จำเลย
ตามกฎหมายลักษณะอาญามาตรา 30 และพระราชบัญญัติกักตสันดานคนจรจัด ร.ศ. 127
ข้อ 1 กล่าวคือให้เรียกประกันทัณฑ์บนแก่จำเลยทั้งสอง²

ในวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2477³ คณะรัฐมนตรีได้ปรึกษารื้อกันถึงเรื่อง
กรรมการตามพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ได้รายงานให้ทราบถึงผลการ
วินิจฉัยดำเนินการในส่วนเรื่อง พระยาวิชัยสุนทร ซึ่งต้องการว่าดำเนินการอันเป็นปฏิบัติ
ต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ตามมาตรา 4 แห่งพระราช-
บัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 เห็นว่าคดีมีมูล จึงได้หาความเห็น
เสนอให้พระยาวิชัยสุนทรอยู่ในเขตที่อันมีกำหนดหรือเนรเทศเป็นเวลา 7 ปี นอกจากนี้
นี้ คณะรัฐมนตรียังได้รับทราบเรื่อง ดร. โสภี คุ่มพันธ์ุ กับพวกรวม 8 คน ถูกคำสั่งจำกัด
เขตของหลวงประดิษฐมนูธรรมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยไปอยู่ที่แม่ฮ่องสอนและ
ตกในข้อหาว่าพยายามชักจูงให้ประชาชนทำการ เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ⁴ ทั้งนี้โดย

¹ นายติเรก ชัยนาม เสนอนายกรัฐมนตรี วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2477

² คำพิพากษาของศาลจังหวัดกาญจนบุรี คดีคำที่ 156 พ.ศ. 2479 และคดีแดง
ที่ 116 พ.ศ. 2477 วันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2479

³ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 3/2477 วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2477
ณ วังปารุสกวัน

⁴ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 3/2477 วันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2477

คร.โชติ คุ่มพันธ์ ถูกจับกุม เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2477 อย่างไรก็ดีตามเพื่อเป็นการป้องกันกรถูกลั่นแกล้งและได้รับความไม่ยุติธรรมจากเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจ พลโท พระยาเทพหัสดิน ณ อยุธยา ในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร ได้มีหนังสือ ขอร้องไปยัง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี¹ ขอร้องให้คำเป็นคดีแก่ผู้ต้องหาด้วยความเป็นธรรม แต่ปรากฏว่าไรผล ดังรายงานการจับกุมและลงโทษของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดังนี้

ฉบับ

ที่ ค.490/9903

กระทรวงมหาดไทย²

28 สิงหาคม พ.ศ.2477

เรื่อง คร.โชติ กับพวก ท้องหวาคำเนิการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาล
รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม เรียบ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี

...กรมตำรวจจับ คร.โชติ กับพวก 7 คน หวาคำเนิการอันจะเป็นเหตุก่อให้เกิดประชาชน เลื่อมความนิยมหวาคู่หวันทอการปกครองรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม ตามหวางไตสวนคดียังไม่มีหลักฐานพอที่จะฟ้อง... แต่มีเหตุคนเลนาเชื่อว่า จำเลยทั้ง 8 ไคคำเนิการตามขอลดหวา ภาจะปลดอหมีอิสระต่อไปอวจรกระทำ การก่อให้เกิดความไม่สงบสุขต่อประชาชนออยางไค ๆ ซินอีก สมควรจะให้คณะกรรมการพิจารณาตามความในมาตรา 4. แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 ดังนั้นจึงสงสำนวนไตสวนคดีมาไห เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาต่อไป...

ควรมิควรแล้วแจะไปรด

พระยามานวราชเสวี

ทำการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม

ต่อมาคณะรัฐมนตรีไคลงมติให้สงเรื่องไหคณะกรรมการตามความในมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 เพื่อพิจารณาต่อไป

¹หนังสือลงวันที่ 23 สิงหาคม พ.ศ.2477

²สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี (166)

ที่ 4/24 เรื่อง คดี คร.โชติ

คุ่มพันธ์ กับพวกและพระยาเทพหัสดิน, พระยาวินิยสุนทร

ในวันที่ 3 กันยายน พ.ศ.2477 พระยานลราชสุวัจน์ ในฐานะประธานกรรมการตามพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ได้มีหนังสือแจ้งมายังเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ขอดอนตัวออกจากกร เป็นประธานกรรมการ เป็นการชั่วคราว โดยอ้างว่าสุขภาพไม่สมบูรณ์ร่างกายไม่ประกอบมีโรคเส้นประสาทเบียดเบียน นอกจากนี้ยังมีคดีที่ศาลพิเศษที่ท่านเป็นประธานยังค้างอีกมากชั่วคราว ซึ่งนายกรัฐมนตรี้ได้อนุมัติให้ลาพักได้ และได้แต่งตั้งให้พระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์ ทำหน้าที่ประธานกรรมการแทนเป็นการชั่วคราวไปก่อน¹

ดังนั้นผลการสอบสวนและไตสวนของกรมการปรากฏผลออกมาว่า คดีมีมูลบ้านเมืองกับคดีพระยาวิชัยสุนทรจึงสั่งลงโทษจำเลยด้วยการจำกัดเสรีภาพให้อยู่ในเขตกักอันมีกำหนดเป็นเวลาคนละ 5 ปี ตามคำสั่งที่ 32/545 ดังนี้

คำสั่ง ที่ 32/545²

เรื่อง นายโชติ คุ้มพันธ์ กับพวกรวม 7 คน ต้องหาว่ากระทำความผิดพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ

เรื่องนี้ เจาหน้าที่รายงานว่า

1. นายโชติ คุ้มพันธ์
2. นายสมถวิล โหประพัทธ์
3. นายธรรมบุญ เทียนเงิน
4. หม่อมเจ้า ทวีดล ชยางกูร
5. พันจ่าเอก ชำ รุวะเสน
6. นายประยูร มินประพาศ
7. หม่อมเจ้าวิเศษศักดิ์ ชยางกูร
8. นายทินกร เทพหัสดินทร ณ อยุธยา

¹หนังสือ ที่ จ.4917/2477 ลงวันที่ 5 กันยายน พ.ศ.2477 จากหลวงธำรง-นาวาสวัสดิ์ เลขาธิการ คณะรัฐมนตรีมีไปถึงพระยาลัดพลีธรรมประคัลภ์

²หนังสือพิมพ์ประชาชาติ ฉบับประจำวันอังคารที่ 9 ตุลาคม พ.ศ.2477.

ได้ดำเนินการอันจะเป็นเหตุ ก่อให้ประชาชนเสื่อมความนิยม หวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรสยาม เพื่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน กระทรวงมหาดไทยจึงส่งเรื่องให้คณะกรรมการมาธิการ ซึ่งคณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งขึ้นจัดการไต่สวน ตามความในพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 มาตรา 4.

บัดนี้คณะกรรมการนั้นได้ไต่สวนวินิจฉัยแล้วได้ความว่า จำเลยทั้ง 8 คน มีความผิดจริงตามฟ้อง คณะกรรมการจึงมีความเห็นว่า ใหญ่ตองหาทั้ง 8 คน อยู่ในเขตที่อื่นกำหนดเป็นเวลาคนละ 5 ปี

ฉะนั้นอาศัยอำนาจตามความมาตรา 4. แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 กระทรวงมหาดไทยจึงสั่งการให้เป็นไปตามความเห็นของคณะกรรมการ คือใหญ่คคตทั้ง 8 อยู่ในเขตที่อื่นมีกำหนดเป็นเวลาไม่เกินคนละ 5 ปี

สั่ง ณ วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2477

หลวงประดิษฐมนูธรรม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย

คั้งนั้นผู้ต้องหาทั้ง 8 จึงถูกส่งไปอยู่ในเขตที่อื่นมีกำหนด ที่แม่ฮ่องสอนและตาก ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นแดนกันดารที่สุดของประเทศไทยในสมัยนั้น สำหรับการอยู่ในเขตที่อื่นมีกำหนดของ หม่อมเจ้าทวีดล ชยางกูร และหม่อมเจ้าวิเศษศักดิ์ ชยางกูร นั้น เนื่องจากเป็นเชื้อพระวงศ์ทั้งสองคน รัฐบาลโดย พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จึงได้มีหนังสือกราบทูลไปยังพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพลาภา ราชเลขาธิการในพระองค์¹ แจ้งให้ทราบว่าคุณคคตทั้งสองปรักปรำรัฐบาลในการบริหารราชการแผ่นดินและยกย่องสนับ

¹หนังสือลับ ที่ ก.6083/2477 จากสำนักนายกรัฐมนตรี วังปารุสกวัน ลงวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2477 เรื่อง หม่อมเจ้าทวีดล ชยางกูร และหม่อมเจ้าวิเศษศักดิ์ ชยางกูร กระทำผิดพระราชบัญญัติการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ถึงราชเลขาธิการในพระองค์

สนุนพวกกบฏและผู้กระทำผิดกฎหมายกับใคร เห็นรวมติดกับ นายโชติ คุ้มพันธุ์, นายทินกร เทพหัสตินทร ณ อยุรยา และนายประยูร มินประภาพร จึงจำเป็นจะต้องอยู่ในเขตที่อันมีกำหนดเป็นเวลาคนละ 5 ปี ทั้งนี้โดยจะให้หม่อมเจ้าวิเศษศักดิ์ ชยางกูร ประทับที่จังหวัดตาก ส่วนหม่อมเจ้า ทวีผล ชยางกูร ประทับที่แม่ฮ่องสอน ที่อยู่อาศัยและอาหารการกินก็ให้ทรงหาเอาเองเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ โดยรัฐบาลจะไม่เลี้ยงดูใด ๆ ทั้งสิ้น อนึ่ง การที่ส่งไปอยู่นี้มิได้กักขัง แต่ให้อยู่เป็นอิสระในเขตที่อันมีกำหนด ทั้งสองสามารถเอาครอบครัวและคนใช้ไปอยู่ได้¹

จะเห็นได้ว่าจากรายงานของพระยามานรราชเสวี ทำการแทนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมที่มีไปถึงเลขาธิการ คณะรัฐมนตรีนั้น แสดงให้เห็นว่า คดีนี้เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจหน้าที่ไม่มีพยานหลักฐานอย่างเพียงพอที่จะลงโทษจำเลยได้ จึงได้หันไปใช้มาตรา 4. แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 ลงโทษจำเลยแทน ซึ่งมาตรา 4. นี้ได้ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่อย่างกว้างขวางในการจับกุมและลงโทษผู้ถูกกล่าวหา ซึ่งในบางครั้งบุคคลเหล่านี้ บางคนไม่ได้เกี่ยวข้องกับกรณโดยตรง แต่ถูกลงโทษ เพราะ "โทษฐาน"² คือได้กล่าวคำหยาบคายหรือแสดงความคิดเห็นคัดค้านรัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมดำเนินคดี ในข้อหาเป็นเสี้ยนหนามแผ่นดิน เช่น ดร.โชติ คุ้มพันธุ์ และนายธรรมนุญ เห็นเงินคังกล่าวมาแล้ว

นอกจากผู้ถูกกล่าวหาว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญจะเป็นเชื้อพระวงศ์ นักการเมือง ข้าราชการและสามัญชนธรรมดาแล้ว แม้แต่นายทหารชั้นผู้ใหญ่

¹ หนังสือฉบับที่ ก.6240/2477 สำนักนายกรัฐมนตรี วังปารุสกวัน ลงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2477 จาก นายกรัฐมนตรี ถึง ราชเลขาธิการในพระองค์

² รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 78.

และข้าราชการชั้นสูงก็พลอยถูกกล่าวหาด้วย เช่น นายพลตรี พระยาอานภาพไตรภพ หลวงสิทธิบรรณาการ และร้อยเอก หลวงบวรภักดีภูบาล เป็นต้น ซึ่งคดีนี้ภายหลังไต่สวนแล้ว ปรากฏว่ามีมูลตามขอกล่าวหาของมาตรา 4. แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 จำเลยจึงถูกลงโทษให้กำหนดเขตที่อยู่ ทั้ง 3 คน ๆ ละ 7 ปี¹

ถึงแม้ว่าจะมีการจับกุมผู้ถูกกล่าวหาอยู่ไม่ขาดระยะและมีผู้ถูกจับกุมลงโทษ เป็นจำนวนมากก็ตามการกวาดล้างผู้ที่เป็นศัตรูของรัฐบาลหรือผู้ที่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ ก็ยังคงดำเนินต่อไปอย่างไม่หยุดยั้งภายใต้หลักฐานที่หลวงอคูดย์ เศรษฐศาสตร์ อธิบดีกรมตำรวจและนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม เป็นผู้เสนอขึ้นไป โดยเฉพาะในภาวะที่การเมืองของไทยยังไม่สงบเรียบร้อยนี้ นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ในฐานะรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม ได้เป็นกำลังสำคัญในการจับกุม นักการเมืองฝ่ายตรงกันข้าม เนื่องจากยังมีบุคคลหลายกลุ่มหลายฝ่ายที่ไม่พอใจคณะผู้ก่อการ เพราะฉะนั้นจึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ในการจับกุมกวาดล้างฝ่ายตรงข้าม โดยกระทำตนเป็นผู้ให้ความอารักขาคุ้มครองแก่รัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ตลอดเวลา² ดังนั้นจึงเป็นการหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่นักการเมืองผู้บริสุทธิ์บางคน หรือผู้ที่มีแนวความคิดเห็นทางการเมืองไม่ตรงกับรัฐบาลจะถูกกล่าวหาและตกเป็นผู้รับเคราะห์ในสมัยแห่งการกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามครั้งนี้นับว่า เป็นจุดคางพรอยอีกจุดหนึ่งในชีวิตทางการเมืองของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ถึงแม้ว่าท่านจะไม่มีส่วนรู้เห็นแต่ในฐานะนายกรัฐมนตรีท่านต้องรับผิดชอบอย่างเต็มที่อีกคดีหนึ่งได้แก่คดีร้อยโท ณ เวนร ตาละดักขณ์ หลวงสมรรถนันทพล กับพวก ซึ่งถูกกล่าวหาอย่างอยุติธรรมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ โดยกรมตำรวจได้เสนอจำนวน

¹ รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 4/2478 วันที่ 10 เมษายน พ.ศ. 2478 ณ วังปารุสกวัน

² สว่าง ดานเหล็ก, เรื่องเดิม, หน้า 32.

การสอบสวนและรายงาน ว่า ร้อยโท ฌ. เฌร. ตาละลักษณฺ์ หลวงสมรรถนันทพล นายทองดี จันทรกุล นายทองดี อิศรกุล นายถกล เรืองสุข นายประยูร คารากร ฌ. อุษยา นายเฉวียง เศวตะทัต นายคาบเล็ก ศิริสัมพันธ์ และนายฉลวย ชัยทัต รวม 9 คน กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ¹ ปรากฏว่า คดีนี้ ทางกระทรวงมหาดไทย โดยหลวงประดิษฐมนูธรรม เห็นชอบด้วยกับข้อเสนอของกรมตำรวจ² แต่จะต้องให้คณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีจะได้แต่งตั้งขึ้นไต่สวนวินิจฉัยอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะส่งไปอยู่ภายในเขตต์อันที่มีกำหนดต่อไป ต่อมาภายหลังจากที่คณะกรรมการได้ตรวจสอบข้อมูลการกล่าวหาแล้ว มีข้อพิจารณาความเห็นออกมาว่า ข้อกล่าวหาของกรมตำรวจยังไม่มีหลักฐานพอที่จะใช้เชื่อได้ ส่วน นายทองดี อิศรกุล นั้นก็ไม่มีหลักฐานว่า ได้ทำการติดต่อกับ นายทองดี จันทรกุล แต่อย่างใดตามข้อกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ตำรวจ สำหรับนายทองดี จันทรกุล นั้น หลักฐานมีมูล พอพึงได้ว่า เป็นผู้คบคิดที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองในขณะนั้นให้เป็นอย่างอื่น จึงตัดสินให้ นายทองดี จันทรกุล ให้อยู่ในจังหวัดราชบุรีมีกำหนด 2 ปี³ ตามมาตรา 4. แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ ส่วนผู้ถูกกล่าวหาอื่น ๆ ยังไม่มีหลักฐาน

¹สำนักเลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ที่ 4/24 เรื่องคดี ร.ท. ฌ. เฌร. ตาละลักษณฺ์ หลวงสมรรถนันทพล กับพวกเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ

²หนังสือลับ ที่ น.16022/2479 วันที่ 12 ตุลาคม พ.ศ.2479

เรื่อง รายงานขอกำหนดเขตต์บุคคล จากรัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทย ไปถึง เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี

³เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ.2480 นายทองดี จันทรกุล ได้ให้ประกันทัณฑ์บนและยื่นคำรับรองต่อคณะรัฐมนตรี ให้เพิกถอนคำสั่งกำหนดเขตต์นั้นเสียตามความในมาตรา 6. แห่งพระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พุทธศักราช 2476 ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ข้าหลวงราชบุรีได้รายงานให้คณะรัฐมนตรีทราบว่า นายทองดี จันทรกุล มีความประพฤติดีและมีความเลื่อมใสศรัทธาในการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ ให้ความร่วมมือด้วยดี

เพื่อให้ประกันตัวพันชอนหาไป

การจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ถึงแม้ว่ารัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จะได้ทำการจับกุมผู้ต้องสงสัยจำนวนมากแล้วเนรเทศหรือกำหนดเขตให้อยู่อันจำกัดและลงโทษด้วยการคุมขังก็ตาม แต่การจับกุมก็ยังมิได้ลดลง กลับมีการจับกุมปราบปรามผู้คิดร้ายต่อรัฐบาลอย่างไม่ลดละโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมืองบางคนที่ต้องการแสวงหาอำนาจและผลประโยชน์เพื่อตนเองและกลุ่มของตน การจับกุมได้ขยายวงออกไป จนถึงสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคน ทำความยุ่งยากและลำบากใจให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นอันมาก เนื่องจากบรรดาสมาชิกสภาเป็นผู้ที่ทรงเกียรติและเป็นตัวแทนของปวงชนชาวไทยในสมัยประชาธิปไตยแรกเริ่มการจับกุมและควบคุมตัวสมาชิกสภาบางคนจึงเป็นเรื่องใหม่ในวงการเมืองที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในเมืองไทย แต่รัฐบาลได้มีนโยบายหรือปณิธานที่แน่วแน่ในการกำจัดกวางกลางผู้คิดร้ายต่อรัฐบาลให้หมดไปให้จงได้ แม้จะมาในรูปของการเป็นสมาชิกภาพแห่งสภาก็ตาม ดังนั้น หลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงได้เสนอเรื่อง การจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เข้าปรึกษาหารือในที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477 โดยได้รายงานให้ที่ประชุมทราบว่าจะเปรียบเทียบการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งได้วางไว้แต่เดิมยังขัดกับความในมาตรา 34 แห่งรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ซึ่งตามความในมาตรา 34 นั้น กระทรวงมหาดไทยมีความเข้าใจว่า¹

1. ในระหว่างสมัยประชุม ถ้าเป็นในขณะที่สมาชิกกระทำผิดแล้ว เจ้าหน้าที่อาจทำการจับกุมคุมขังได้ ไม่ว่าคดีอุกฉกรรจ์หมิ่นตมโหษาหรือเล็กน้อยอย่างไรก็ตามแม้เจ้าหน้าที่จะเห็นควร แต่ต้องรีบรายงานไปยังประธาน แห่งสภาและประธานแห่ง

รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ 43/2477 วันจันทร์ที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2477 เรื่อง กระทรวงมหาดไทยหารือการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

สภาจะสั่งปลดออกหรือไม่ก็ได้ ถ้าไม่ใช่ขณะกระทำผิดแล้ว แม้เป็นบุคคลออกจากรัฐมนตรีไทยอย่างไรก็ตาม เจาหน้าที่จะจับหรือหมายเรียกไปกักขังไม่ได้

2. นอกสมัยประชุม ถ้าสมาชิกคนใดกระทำผิดไม่ว่าคดีใหญ่หรืออย่างไรก็ตาม เจาหน้าที่อาจจับกุมคุมขังได้เช่นเดียวกับราษฎรสามัญและไม่ต้องรายงานให้ประธานสภาทราบ
3. ถ้าหากสมาชิกคนใดกระทำผิดนอกสมัยประชุม แต่ทางใดส่วนหนึ่งได้ความเมื่อถึงสมัยประชุมเสียแล้ว คั้งนี้เจาหน้าที่จะจับหรือหมายเรียกไปกักขังไม่ได้ เช่นเดียวกับเหตุเกิดในสมัยประชุม ทั้งนี้เพื่อมิให้ขัดข้องแก่การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรผู้นั้นจะเข้าประชุม

คั้งนี้ จะเป็นการถูกต้องตรงตามความหมายแห่งรัฐธรรมนูญหรือไม่ และวิธีการที่จะปฏิบัติตามข้อ 3 ยังเป็นการขัดข้องแก่ทางการของตำรวจอยู่บาง เพราะถ้าเป็นคดีที่กระทำผิดเป็นคดีร้ายแรง และประทุพพวดยเหตุว่า ถ้าไม่จับเสียโดยเร็วแล้ว จะกระทำให้คดีเสียหายได้ จึงขอหารือว่าจะควรปฏิบัติอย่างไร

หลังจากที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้อภิปรายกันพอสมควรแล้วได้สรุปความเข้าใจของกระทรวงมหาดไทยที่เสนอให้ทราบว่าเป็น

- ข้อ 1. เป็นการเข้าใจถูกต้องแล้ว และเมื่อเจาหน้าที่จะจับหรือกักขังสมาชิกไม่ได้ถ้าไม่ใช่ขณะกระทำผิด ก็ให้ปฏิบัติตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา 33 ข้อ 2 และ ข้อ 3
- ข้อ 2. ควรแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบโดยอัยยาศรัย ส่วนการที่จะหารือถึงการปฏิบัติในข้อ 3 มาว่า ยังขัดแก่ทางการของตำรวจผู้นั้น ให้กระทรวงมหาดไทยนำบทบัญญัติมาตรา 33 แห่งรัฐธรรมนูญ ใช้เพื่อเป็นทางแก้ไขในเรื่องนี้ต่อไป

คั้งนั้นในวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2477 นายพลโท พระยาเทพหัสดิน (ผาดเทพหัสดิน ณ อยุธยา) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดพระนคร และรองประธานสภาคนที่ 2 ได้ถูกเจาหน้าที่ตำรวจจับกุมในข้อหาเป็นกบฏและได้คุมขังไว้ ต่อมาศาลไปริ่สภา

ไค่อนุญาตให้มีประกันตัวไป ครั้นคดีนั้นขึ้นสู่ศาลอาญา ๆ ไม่ยอมให้มีประกันตัวจึงได้ถูกขังอยู่ในเรือนจำกองลหุโทษตั้งแต่วันที่ 18 ตุลาคม พ.ศ.2477¹

อย่างไรก็ตามก่อนการถูกจับกุมครั้งนี้ นายพลโท พระยาเทพหัสดิน รองประธานสภาคนที่ 2 ได้เคยมีหนังสือร้องทุกข์ถึง พันเอก พระพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีมาครั้งหนึ่งแล้ว เมื่อวันที่ 17 กันยายน พ.ศ.2477 ก่อนถูกจับกุม ว่าถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจควบคุมตัวเป็นการริครอบสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ถ้าหากว่าฝ่ายเจ้าหน้าที่มีหลักฐานที่จะฟ้องร้อง ก็ขอให้จัดการฟ้องร้องโดยเร็ว ถ้าไม่มีหลักฐาน ก็ขออย่าไค่ล่วงละเมิดสิทธิและเสรีภาพของท่านเลย สำหรับเรื่องนี้ หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี ได้นำเสนอนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาตามคำร้องขอหลังจากที่ได้พิจารณาข้อร้องทุกข์ของ นายพลโท พระยาเทพหัสดิน รองประธานสภาคนที่ 2 แล้ว นายกรัฐมนตรี ได้มีบัญชาให้หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ สอบสวนไปยังกระทรวงมหาดไทย ต้นสังกัดของกรมตำรวจ ปรากฏว่าเมื่อได้รับคำสั่งจากกระทรวงมหาดไทย หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ ได้รับแจ้งให้ นายพลโท พระยาเทพหัสดิน ทราบดังนี้²

...เจ้าหน้าที่มีหลักฐานพร้อมที่จะดำเนินคดีการฟ้องร้องท่านยังโรงศาลตามกฎหมายแต่การที่ไม่จัดการฟ้องร้องในบัดนี้ เพราะเวลานี้เป็นสมัยประชุมวิสามัญแห่งสภาประการหนึ่ง และเนื่องจากคณะรัฐมนตรีไค่ทราบถ่วงบึงคมาออกทั้งคณะ ซึ่งจะต้องมีการตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ และคณะรัฐมนตรีใหม่จักต้องแถลงนโยบายต่อสภา

¹ประเสริฐ บัฒมสุคนธ์, "รองประธานสภาถูกจับข้อหาว่าเป็นกบฏ," รัฐสภา ไทย, 1 ตุลาคม พ.ศ.2477 (รัฐบาลชุด 22 ก.ย.2477 - 9 ส.ค.2480, คณะรัฐมนตรีชุดที่ 6), หน้า 161.

²ตามหนังสือ (เฉพาะ) ที่ ท.5274/2477สำนัก เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2477 จากหลวงชำระนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ไปถึง นายพลโท พระยาเทพหัสดิน รองประธานสภาผู้แทนคนที่ 2

ผู้แทนราษฎร ฉะนั้นถ้าทางราชการจัดการฟ้องร้องท่าน ณ บัดนี้ จะกลายเป็นว่ากีดกัน ท่านมีใหญ่ เห็นและแสดงความคิดเห็นในการตั้งคณะรัฐมนตรีใหม่ กับการแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรีใหม่ในสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งอาจเป็นเหตุใหญ่ประชาชนคิดเห็นไปไต่ต่าง ๆ นานา ๆ อีกประการหนึ่ง คอยเหตุผดขี้ดงกล่าวมาแล้ว ทางราชการจึงเพียงแต่ควบคุมท่านไว้เพื่อความปลอดภัยของประเทศชาติและความปลอดภัยในส่วนตัวท่าน เมื่อหมดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ทางราชการจะจัดการตามกฎหมายทันที..."

ดังนั้นจะเห็นว่า การจับกุมฟ้องร้องที่ต่อกลางท่านนั้น เกิดจากรัฐบาลได้ขอลาออกในระบอบนั้นพอดี จำเป็นที่จะต้องมีรัฐบาลใหม่ แต่ก็ปรากฏในเวลาต่อมาว่า นายกรัฐมนตรีคนใหม่ ก็คือ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีคนเดิมนั่นเอง เนื่องจากท่านได้รับการขอร้องจากหลายฝ่ายและในขณะนั้นก็ยังไม่มีการเหมาะสมและอาวุโสเท่ากับท่าน พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้จัดตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่ เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2477 นับเป็นรัฐบาลชุดที่ 6 ของเมืองไทยตั้งแต่เริ่มการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นต้นมา และเป็นรัฐบาลชุดที่ 3 ในชีวิตทางการเมืองของท่าน

เมื่อได้มีการจัดตั้งคณะรัฐบาลชุดใหม่เรียบร้อยแล้ว คดี รong ประธานสภาถูกจับในข้อหาเป็นกบฏต่อประเทศชาติ จึงได้รับการพิจารณาอย่างรีบด่วนอีกครั้งหนึ่ง คดีนี้นับเป็นคดีแรกของระบอบประชาธิปไตยไทยตั้งแต่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาที่มีการจับกุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นถึงรองประธานสภาคนที่ 2 ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ร้ายแรงมากและเป็นคดีที่อื้อฉาวพอสมควร เนื่องจากเป็นที่เกรงกันว่าอำนาจการเมือง (บริหาร) จะเข้ามาก้าวล่วงอำนาจแห่งสภา (นิติบัญญัติ) เพราะฉะนั้นรัฐบาลใหม่ของ นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงจำเป็นต้องดำเนินคดีนี้ด้วยความรอบคอบ และให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ต้องสงสัย และในวันเดียวกับที่มีการจับกุม นายพลโท พระยาเทพหัสดิน (รองประธานสภาคนที่ 2) เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ ในฐานะประธานสภา ได้มีหนังสือด่วนกราบเรียนไปยัง นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ลงวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2477 ในหนังสือฉบับดังกล่าว มีใจความสรุปได้ว่า นายพลโท พระยาเทพหัสดิน ใ้ครองทุกขกรรมนี้ถูกจับกุมและถูกควบคุมในฐานที่มีความผิดใน

คดีการเมือง โดยได้ขออนุญาตประกันตัว แต่กรมตำรวจเจ้าของคดีไม่ยอมให้ประกันตัว จึงขอให้รัฐบาลคำริเวณต้นให้ด้วย อย่างไรก็ตามในวันที่ 2 ตุลาคม พ.ศ. 2477 หลังจากที่ นายพลโท พระยาเทพหัสดิน ถูกจับกุมได้เพียงวันเดียว หลวงประดิษฐมนูธรรม ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้ตอบให้เหตุผลที่กรมตำรวจไม่ให้ประกันตัว ว่า คดีนี้เป็นคดีที่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยจำเลยกับพวกกล่าวหาว่ารัฐบาลปกครองไปในทางคอมมิวนิสต์ นับเป็นคดีร้ายแรงและคดีมีมูล อันน่าเชื่อถือ เกรงว่าถ้าให้มีประกัน จำเลยอาจจะไปก่อการร้ายให้เป็นภัยแก่ประเทศชาติต่อไปอีก ทางกรมจะได้รับจัดการ ยื่นฟ้องให้โดยเร็วที่สุด

ในวันที่ 5 ตุลาคม พ.ศ. 2477 พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ได้มีหนังสือที่ 109/2098 ถึงหลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรื่อง เรียนปฏิบัติในเรื่องสมาชิกสภาผู้ฟ้องในคดีระหว่างนอกสมัยประชุม จำจะต้องแจ้งและขออนุญาตต่อสภาก่อนหรือไม่ตั้งใจความว่า¹

... ค่ายอธิบดีผู้พิพากษาศาลไปรษณีย์รายงานว่า เมื่อวันที่ 3 ตุลาคม ศกนี้ กรมอัยการโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาลไปรษณีย์ที่ 2 เป็นคดีอาชญากรรม พลโท พระยาเทพหัสดิน (นาม เทพหัสดิน ณ อยุธยา) จำเลยกับพวกสมคบกันทำเอกสารใส่ร้ายรัฐบาล ศาลได้รับฟ้องไว้แล้ว พลโท พระยาเทพหัสดิน จำเลย เป็นข้าราชการสัญญาบัตร สังกัดกระทรวงกลาโหม (นุอกราชการ) และเป็นรองประธานสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญมาตรา 33 บัญญัติว่า ถ้าฟ้องในระหว่างสมัยประชุมศาลจะตองไ้ได้รับอนุญาตจากสภาก่อน จึงพิจารณาว่ามีบัญญัติเรื่องการฟ้องนอกสมัยประชุมหรือไม่...

ดังนั้น ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่จันทร์ที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2477 ณ วังปารุสกวัน ที่ประชุมได้ตกลงให้กระทรวงยุติธรรม แจ้งเรื่องดังกล่าวไปยังกรมเลขา-

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี. ที่ 4/24 เรื่อง คดีพระยาเทพหัสดินกับพวก ต่อกล่าวหาทำเอกสารใส่ร้ายรัฐบาล
11

ธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อให้กรมเลขาธิการ คณะรัฐมนตรีแจ้งให้สภาผู้แทนราษฎรทราบอีก
ที่หนึ่ง และในวันที่ 22 ตุลาคม ปีเดียวกัน พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ รัฐมนตรีกระทรวง-
ยุติธรรม ได้มีบันทึกถึง หลวงชำนาญวาสุวัตต์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ในบันทึกแจ้งให้
ทราบว่า ได้รับหนังสือจากอธิบดีผู้พิพากษาไปรษณีย์ว่า ศาลได้ไต่สวนคดีเรื่องนี้เสร็จแล้ว
เห็นว่าคดีของโจทก์มีมูล จึงส่งอนุญาตให้โจทก์ฟ้องจำเลยยังศาลสูงต่อไป¹ และศาล
พระราชอาชญาได้รับฟ้องไว้แล้ว² ตามคดีคำที่ 1285/2477 โดยกรมอัยการโจทก์และ
พลโทพระยาเทพหัสดินจำเลย

อย่างไรก็ตามในวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 นาย อาร์.ดี. แอตกินสัน
(R.D. ATKINSON) แห่งนิติสิทธิ์ และกัปตัน ส. หนายความ ทรอกของกองแบงก์ ใน
ฐานะนายจำเลย ใ้ร้องขอต่อศาลให้ปล่อยตัว พลโท พระยาเทพหัสดิน ประมาณ 6 -
7 วันก่อน วันที่ 15 ธันวาคม ปีเดียวกัน ซึ่งจะเป็วันเปิดสมัยประชุมสภา และเนื่องจาก
ประธานสภา คือ เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ ไปราชการ ณ ต่างประเทศ จึงให้รอง
ประธานสภาทำหน้าที่แทนประธานสภาตามมาตรา 23 และ มาตรา 33 แห่งรัฐธรรมนูญ
จำเลยจึงมีความประสงค์ที่จะไปประชุมสภา เพราะว่าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วย
คนหนึ่ง การร้องขอต่อศาลของนายจำเลยในครั้งนี้ ปรากฏว่า ได้ก่อให้เกิดความยุ่งยาก
ลำบากใจให้แก่ฝ่ายบริหาร เป็นอย่างยิ่ง เพราะว่าได้ก่อให้เกิดปัญหาในการตีความหมาย
บทบัญญัติมาตรา 33 และ 34 แห่งรัฐธรรมนูญตามคำร้องขอของนายจำเลย ซึ่งอธิบดี
ผู้พิพากษาศาลพระราชอาชญารายงานให้ทราบว่า เรื่องนี้นับเป็นปัญหามาก การจะใช้
บังคับหรือไม่ เพียงไร เป็นสิทธิเด็ดขาดของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งจะเป็นผู้ตีความหมาย

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี เล่มที่ 4/24 เรื่องเดิม

² หนังสือ ที่ ส. 6650/2477 ลงวันที่ 25 ตุลาคม พ.ศ. 2477 จากเลขาธิการ-
คณะรัฐมนตรี ไปถึงเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

ตามมาตรา 62¹ ดังนั้น หลวงชำนาญนิติเกษตร ทำการแทน เลขาธิการคณะรัฐมนตรี
จึงมีหนังสือถึง พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม ดังนี้

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

วันที่ 6 ธันวาคม พ.ศ. 2477

เรื่อง ขอให้สภาผู้แทนราษฎรตีความหมาย มาตรา 33 - 34 แห่งรัฐธรรมนูญ
เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เรียน รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม

หนังสือที่ 150/3069 ลงวันที่ 4 เดือนนี้ว่าตามที่สอบถามกระทรวงยุติธรรมในเรื่องที่ นายอาร์.ดี.แอตคินสัน นายพระยาเทพหัสดิน ยื่นคำร้องขอให้ศาลปล่อยตัวพระยาเทพหัสดินออกจากที่คุมขัง 6 - 7 วันก่อนวันที่ 15 เดือนนี้ ซึ่งเป็นวันเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎรนั้น ขอชี้แจงว่า เรื่องนี้ประจวบกับอธิบดีผู้พิพากษาศาลพระราชาอาชญากรายงานว่า เป็นปัญหาที่จะต้องตีความหมายของมาตรา 33 และ 34 แห่งรัฐธรรมนูญ ว่า จะใช้บังคับแก่กรณีนี้ใดเพียงไร อันเป็นสิทธิของสภาผู้แทนราษฎร จึงขอเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาดำเนินการติดต่อกับสภาผู้แทนราษฎรต่อไป นั้น คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาลงมติเมื่อวันที่ 5 เดือนนี้ ว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาที่สภาผู้แทนราษฎร จะต้องตีความหมายมาตรา 33 - 34 แห่งรัฐธรรมนูญ ฉะนั้น ขอให้สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการต่อไป

จึงเรียนยืนยันมา และกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้แจ้งให้เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรทราบแล้ว

ควรมีควรรแล้วแต่จะไปรด

(ลงชื่อ) หลวงชำนาญนิติเกษตร

ลงนามแทน

ดังนั้นในขณะนี้ จึงยังไม่มี การปล่อยตัว หลโท พระยาเทพหัสดินฯ ร้องประธานสภาแต่อย่างใด เนื่องจากต้องรอให้สภาผู้แทนราษฎรตีความมาตรา 33 และ 34 แห่ง

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

รัฐธรรมนูญเสียก่อน จนกระทั่งถึงวันที่ 15 ธันวาคมปีเดียวกัน จึงได้มีการ เปิดประชุมสภา
ผู้แทนราษฎร เพื่อพิจารณาเรื่องดังกล่าวขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ.
2477 หลวงคทกรรรมบดี เลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ได้แจ้งให้หลวงชำรงนาวาสวัสดิ์
เลขาธิการคณะรัฐมนตรีทราบว่า¹ สภาผู้แทนราษฎร ได้ตีความหมายมาตราที่ 33 และ
34 แห่งรัฐธรรมนูญแล้ว ลงมติว่าทั้ง 2 มาตรา นี้คือ มาตรา 33 และมาตรา 34 ใช้
เฉพาะแต่ ในระหว่างสมัยประชุมเท่านั้น ดังนั้นในวันที่ 27 ธันวาคมปีเดียวกัน หลวง-
ประดิษฐ์มนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย จึงได้มีหนังสือไปยังหลวงชำรง-
นาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี เพื่อนำเสนอคณะรัฐมนตรีในการประชุมครั้งต่อไป
ในหนังสือฉบับดังกล่าว รัฐมนตรีกระทรวงมหาดไทยได้แจ้งให้ทราบว่า² กรมอัยการได้
รายงาน ว่า เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม นี้ ศาลพระราชอาชญาได้พิพากษาคดี พลโท พระยา
เทพหัสดิน (ผาด เทพหัสดิน ณ อยุธยา) ต้องหาว่าเป็นกบฏ ให้ลงโทษจำคุกจำเลยเป็น
เวลา 2 ปี ตามกฎหมายลักษณะอาชญา มาตรา 104 ข้อ 1 (ก)(ค) ดังคำพิพากษา
ต่อไปนี้

คำพิพากษา

ศาลพระราชอาชญา	คดีคำ ที่ 1285 - 2477
วันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2477	คดีแดง ที่ - 2477
ศาล พระมนูเวทย์วิมลนาท พระนิติธารณพิเศษ	

โจทก์ว่าจำเลยได้กระทำความผิดต่อกฎหมาย กล่าวคือ ตั้งแต่วันที่ 27 สิงหาคม
พ.ศ. 2477 จนถึงวันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2477 จำเลยกับพวก ซึ่งยังมีโคฟองศาล

¹หนังสือที่ 1098/2477. ลงวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2477 สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

²หนังสือที่ อ.899/18247 ลงวันที่ 27 ธันวาคม พ.ศ. 2477 ศาลว่าการกระทรวงมหาดไทย

ไตรสมคบกันทำเอกสาร มีข้อความใส่ร้ายรัฐบาลว่าดำเนินการปกครองไปในทางคอมมิวนิสต์ และรัฐบาลไม่มีความสามารถปราบปรามโจรผู้ร้ายกับหมกมุ่นอยู่ที่จะดำเนินเศรษฐกิจให้ฟื้นตัว และรัฐบาลเก็บภาษีจากราษฎรเอาเงินไปใช้ในทางป้องกันอำนาจของตน ทั้งจับจ่ายใช้สอยเงิน โดยหาหลักฐานไม่ได่ ดังปรากฏตามตนเอกสารท้ายพ้องหมายอักษร ก. แลว่าจำเลยโคเผยแพร่เอกสารนั้นแก่คนทั้งหลายและจำเลยโคชักชวนให้ประชาชนพากันไปใช้กำลังบังคับให้รัฐบาลลาออก อันเป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ นอกจากนั้น จำเลยโคทำเอกสารขึ้นอีกฉบับหนึ่ง ดังปรากฏตามตนเอกสารท้ายพ้องหมายอักษร ข. เพื่อใส่หอคคคลองตองกันกับเอกสารหมายอักษร ก. ทั้งนี้โดยจำเลยมีเจตนาให้เกิดผลคือ

- ก. ให้บังเกิดความเกลียดชังหรือคูหมิ่นรัฐบาลหรือราชการแผ่นดิน และ
- ข. ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในรัฐบาลโดยก่อกำล้งบังคับ และ
- ค. ให้เกิดความไม่พอใจและกระตางกระเดื่องในหมู่คนทั้งหลายถึงอาจเกิดเหตุร้ายในแผ่นดิน และ
- ง. เพื่อให้ประชาชนเสื่อมความนิยมหรือหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ

เหตุเกิด ที่ตำบลถนนศรีอยุธยา ตำบลพญาไท อำเภอคูสิต และตำบลนางเลิ้ง อำเภอนางเลิ้ง จังหวัดพระนคร

การจับกุม เจ้าหน้าที่ตำรวจได้จับกุมตัวจำเลยเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2477 และไคนำไปคุมขังไว้แล้ว

สำหรับเอกสารตามคำกล่าวหาของเจ้าหน้าที่ เป็นหนังสือภาษาอังกฤษ ชื่อ

"AN OUTLINE FOR BOYS AND GIRLS AND THEIR PARENTS" (แนวคิดสำหรับเด็กชายและเด็กหญิงและบิดามารดาของเด็ก) ซึ่งจำเลยโคได้ตั้งกระทู้ซักถามรัฐบาลในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร เกี่ยวกับหนังสือภาษาอังกฤษเล่มนั้น ซึ่งเป็นเรื่องการสอนลัทธิคอมมิวนิสต์ ปรากฏว่ายังผลให้ราษฎรและผู้แทนตำบลหลายคนไม่พอใจในคำตอบของรัฐบาล แต่กลับชอบกระทู้ของจำเลยมาก จนทำให้มีบางคนซึ่งเป็นพรรคพวกของจำเลยจะให้จำเลยยื่นเสนอญัตติไม่ไว้วางใจฝ่ายบริหารหรือรัฐบาลของ นายพันเอก พระยาพหลา

ในที่สุดคณะผู้พิพากษาได้พิจารณาคดีนี้แล้ว ตัดสินว่าจำเลยมีความผิดตามตัวบทกฎหมาย แต่จำเลยเคยทำความดีความชอบให้แก่ราชการไว้มาก่อน จึงพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยเป็นเวลา 2 ปี ตามกฎหมายลักษณะอาชญา มาตรา 104 ข้อ (1)(ก)

และ (ค) ตามที่แก้ไขโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขกฎหมายลักษณะอาชญา
พ.ศ.2470

ภายหลังจากที่ถูกพิพากษาให้จำคุกเป็นเวลา 2 ปีแล้ว ต่อมาจำเลยได้อุทธรณ์
คำพิพากษาดังกล่าวเพื่อความเป็นธรรม ปรากฏว่า ศาลอุทธรณ์ได้พิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์
และให้ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาทันที¹ ตามคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ กรุงเทพ คดีคำ
3548 - 2477 และคดีแดง 3792 - 2477 เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2477 หลังจาก
พิพากษาแล้วศาลอุทธรณ์ได้ออกหมายสั่งปล่อยตัวจำเลยไปตั้งแต่วันที่ 30 มกราคม พ.ศ.
2477 สำหรับคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ กรุงเทพมหานคร นั้น มีใจความสรุปได้ดังนี้²

...บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตยแล้ว กรุงเทพมหานครมีรูปการปกครองอย่างมีระบอบ
รัฐธรรมนูญ เบี่ยงน่านาประเทศที่เจริญแล้ว จะเห็นว่าตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 2
และมาตรา 16 และมาตรา 40 อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนชาวสยาม ผู้แทน
ราษฎรและสภามีอำนาจควบคุมการบริหารราชการแผ่นดินแตกต่างกับสมัยสมบูรณา
ญาสิทธิราชย์ เพราะฉะนั้นผู้แทนราษฎรก็คือ สภาผู้แทนก็คือ ทำกิจการใด ๆ ก็ควรทำ
ไปในหน้าที่เป็นผู้แทนของปวงชนชาวสยาม (ตามรัฐธรรมนูญมาตรา 20) และเป็น
ผู้ทรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตย... แลการขัดแย้งกันดังกล่าวมานี้ ศาลเห็นว่าเป็นการ
ขัดกับ "หัวใจ" (SPIRIT) แห่งการที่มีการปกครองแบบรัฐธรรมนูญที่เดียว...
เพราะฉะนั้น เรียกไต่ถาม จำเลย ทำอยู่ในกรอบแห่งสิทธิของจำเลย จึงพิพากษา
ให้ปล่อยตัวจำเลยพ้นข้อหาไป...

¹หนังสือที่พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์ รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม มีไปถึง
พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ที่ 136/3877 ลงวันที่ 1 กุมภาพันธ์
พ.ศ.2477

²คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์กรุงเทพ คดีคำ 3548 - 2477 และคดีแดง
3792 - 2477 วันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2477

สำหรับองค์คณะผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ในคดีนี้ประกอบด้วย พระยาฉัตรพิชัยธรรม-
ประคัลภ์ พระยาอรรถกฤษณินรุศต์ หลวงประเสริฐมัญจิก N.F. THAVENOT และ
R. LINGAT

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าศาลอุทธรณ์ กรุงเทพมหานครจะได้พิพากษายกฟ้องโจทก์และให้
ปล่อยตัวจำเลยไปแล้ว แต่กรมอัยการในฐานะเจ้าของคดีและเป็นโจทก์ได้ทูลเกล้าถวาย
ฎีกา เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 เพื่ออาศัยบารมีศาลฎีกาลงโทษจำเลยตามฟ้อง
ให้ได้ เนื่องจากข้อกล่าวหาที่มีต่อจำเลยนั้น เป็นเรื่องที่มีมูลแรงมากและกระทบกระเทือน
ต่อฐานะและความมั่นคงของรัฐบาลมาก นอกจากนี้ในคดีท่านองเดียวกันนี้ ซึ่งมีอยู่หลายคดี
จำเลยถูกพิพากษาลงโทษจำคุกแทบทั้งสิ้น แต่กลับปรากฏในภายหลังว่า ศาลฎีกาได้พิจารณา
คดีอย่างถี่ถ้วนรอบคอบแล้ว พิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์เสีย เช่นเดียวกับคำพิพากษาของ
ศาลอุทธรณ์แล้ว ให้ปล่อยตัวจำเลยไป¹ ทั้งนี้โดยศาลฎีกาได้อ่านคำพิพากษาเมื่อวันที่
6 พฤศจิกายน พ.ศ. 2478 คดีนี้เป็นอันถึงที่สุด พลโท พระยาเทพหัสดิน (ผาด เทพหัสดิน
ณ อยุธยา) กลายเป็นผู้บริสุทธิ์และได้รับอิสระภาพ ภายหลังจากต้องไปอยู่ในคุกถึง 1 ปี
1 เดือน กับอีก 5 วัน อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าบุคคลนี้จะได้อื่อเป็นบุคคลหนึ่งของการกวาดล้าง
ฝ่ายตรงกันข้ามก็ตาม แต่ในระบอบประชาธิปไตยของยุคนี้ ศาลสถิตินิติธรรมก็ยังคงเป็น
อิสระและเป็นที่ยิ่งขั้นสุดท้ายของผู้บริสุทธิ์ได้

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 456/2478 ลงวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2478.

พื้นเอกพระยาพหลพลพยุหเสนา กับการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลราชสมบัติ เป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 7 แห่งราชวงศ์จักรี ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระเชษฐาได้เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2468 ทั้งนี้โดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไม่มีพระราชโอรสที่จะสืบราชสันตติวงศ์ ดังนั้น พระบรมวงศานุวงศ์และเสนาบดี ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่จึงกราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมขุนสุโขทัยธรรมราชาโอรสอันคัมภี 76 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ ขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อไป ทรงพระนามว่า "พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว" เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2468

ปรากฏว่าตลอดรัชกาลของพระองค์นับตั้งแต่ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ มีเหตุการณ์ยุ่งยากทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนทั้งภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ซึ่งยังผลกระทบกระเทือนถึงภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศไทย และเป็นสาเหตุที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอย่างสำคัญอีกควัยในเวลาต่อมา ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ยังผลให้พระองค์จำเป็นต้องปลดข้าราชการบางส่วนออกเพื่อเป็นการตัดทอนรายจ่าย ในขณะที่เดียวกันพระองค์ได้ทรงยอมลดเงินปีของพระองค์เหลือเพียง 3 ล้านบาทต่อปี เพื่อช่วยพยุงฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศไว้ แต่พระองค์ก็ไม่สามารถต้านทานแนวความคิดในเรื่องการปกครองระบอบประชาธิปไตยของกลุ่มบุคคลคณะหนึ่ง¹ ได้ ทั้ง ๆ ที่

¹ส่วนมาก ได้แก่ นักเรียนไทยที่ไปศึกษาในต่างประเทศ เช่น ฝรั่งเศส อังกฤษ และเยอรมัน.

พระองค์ทรงเห็นคว่าในหลักการและกำลังเตรียมที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญให้แก่ปวงชนชาวไทยอยู่แล้ว แต่กำลังหาโอกาสที่เหมาะสม จนในที่สุดคณะราษฎรอันประกอบด้วย ทหารบก ทหารเรือ ข้าราชการ และประชาชน ภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้าผู้ก่อการ ได้ประกาศยึดอำนาจ เมื่อเช้าตรู่วันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 โดยมีหลักการที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบประชาธิปไตย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นเจตนาดีของคณะราษฎร เนื่องจากความประสงค์ของทั้งสองฝ่ายตรงกันอยู่แล้วที่จะให้ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองโดยรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ พระองค์ได้พระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับแรก (ชั่วคราว) ของเมืองไทยเมื่อวันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้เพียง 3 วัน และได้เสด็จพระราชดำเนินประกอบพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2475¹

อย่างไรก็ตาม มรสุมทางการเมืองยังไม่สงบลง แม้ว่าจะดูผิวเผินว่าเรียบร้อยดี โดยได้เกิดความยุ่งยากทางการเมืองภายในประเทศ เกิดความแตกแยกระหว่างรัฐบาลของพระยามโนปกรณนิติธาดา กับคณะราษฎรบางคนในการช่วงชิงอำนาจในการปกครองประเทศ จนมีการเนรเทศหลวงประดิษฐมนูธรรมให้เดินทางไปต่างประเทศ จนกระทั่งเกิดการรัฐประหารยึดอำนาจการปกครองและขับไล่วะยามโนปกรณนิติธาดา ออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2476 โดยคณะรัฐประหารมี พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นหัวหน้าคณะเช่นเดิม เนื่องจากไม่สามารถทนดูความแตกแยกของทั้งสองฝ่ายได้ หลังจากนั้น พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของประเทศ-

¹ เสน่ห์ ศรีมงคล, การเมืองเรื่องนายกฯ (พระนคร : ศึกษาวัฒนธรรมการพิมพ์, 2517), หน้า 10.

ไทย หลังจากนั้นอีกประมาณ 3 เดือนเศษ ก็ได้เกิดกบฏวรวรเดชขึ้น เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 เนื่องจากไม่พอใจในการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา โดยมี พลเอก พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าวรวงศ์ไชยกุลเป็นหัวหน้า แต่ฝ่ายรัฐบาลสามารถทำการปราบปรามฝ่ายกบฏได้อย่างราบคาบ เป็นผลสำเร็จในเวลาอันรวดเร็ว เหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงนี้จึงเป็นจุดค่างทางการเมืองอีกจุดหนึ่งของเมืองไทย ที่คนไทยต้องจับอาวุธเข้าชนกัน เพื่อแย่งชิงความเป็นใหญ่ในการปกครองประเทศ ชื่อเสียงเกียรติคุณของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ต้องพลอยค่างพร้อยไปควยในฐานะผู้รับผิดชอบและผู้บังคับบัญชาสูงสุดในการกวาดล้างฝ่ายกบฏ ความวุ่นวายแค้นแค้นอำนาจทางการเมืองกันในวงเวลาดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบมาถึงพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวอยู่ ทั้ง ๆ ที่พระองค์ท่านมิได้มีส่วนรู้เห็นเป็นใจหรืออยู่เบื้องหลังฝ่ายใดทั้งใดก็ตามมาแล้ว พระองค์จึงได้ทรงมีพระราชปรารภไปยัง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา หัวหน้ารัฐบาลว่า พระองค์มีพระราชประสงค์ที่จะเสด็จไปรักษาพระเนตรในต่างประเทศอีกครั้งหนึ่ง แมว่ารัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จะได้ออกรวอนและพยายามให้พระองค์ประทับอยู่ในเมืองไทยต่อไป เพื่อเป็นศูนย์รวมใจของคนไทยในขณะเดียวกันจะได้เป็นผู้ประสานความแตกสามัคคีระหว่างกลุ่มต่าง ๆ แต่พระองค์ทรงตัดสินใจพระทัยอย่างเด็ดขาดแล้วว่า จะไปต่างประเทศให้ได้ และการเสด็จต่างประเทศของพระองค์ครั้งนี้ ทำให้เกิดผลกระทบกระเทือนถึงรัฐบาลมาก เนื่องจากเป็นที่ทราบกันว่า พระองค์ทรงไม่พอใจการกระทำของรัฐบาลอยู่หลายประการ¹

การต่อรองระหว่างพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในเรื่องต่าง ๆ มีสาเหตุสืบเนื่องมาจากพระองค์ได้มีพระราชหัตถเลขาไปยังรัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เพื่อให้ดำเนินการ

¹ สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 21.

ตามพระราชประสงค์หลายประการ เช่น การให้ภัยโศก คดหย่อนผ่อนโทษนักโทษการเมือง ขอให้ข้าราชการที่ถูกปลดออกจากราชการฐานสงสัยว่ามีความผิดทางการเมือง มีสิทธิรับเบี้ยบำนาญ ขอให้ทางการฟ้องร้องจับกุมข้าราชการที่สงสัยว่าเกี่ยวข้องกับ การกบฏ ทั้งที่กำลังจะฟ้องหรือคำริจะฟ้อง ในเวลาเดียวกันต้องไม่ตั้งงบประมาณทหาร รักษาไว้ ให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเขียน การพูด และการโฆษณาอย่างแท้จริง เป็นต้น เมื่อ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้รับพระราชหัตถเลขาแล้ว ก็ได้มีบันทึกตอบ พระราชหัตถเลขาเพื่อให้ทราบต่อไปว่าละอองธุลีพระบาทเป็นข้อ ๆ ไป แต่ในที่สุดไม่อาจ ประนีประนอมกันได้ในหลักการสำคัญ ๆ¹ ซึ่งก่อนหน้านี้ความไม่ลงรอยกันระหว่าง พระองค์กับฝ่ายรัฐบาลได้เกิดขึ้นมาก่อนแล้วเกี่ยวกับความคิดเห็นทางการเมืองและการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย ได้แก่

(1) พระองค์ไม่พอพระทัยที่คณะกรรมการ เมืองปกครองประเทศคัดค้านการปกครอง ระบอบประชาธิปไตย ดังจะเห็นได้จาก การคัดเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 พระองค์ไม่มีโอกาสจะแนะนำการคัดเลือกจากผู้ทรงคุณวุฒิโดย คณะรัฐบาลเลือกเอาแต่ เฉพาะผู้ที่เป็นพรรคพวกของตนเกือบทั้งสิ้น โดยไม่คำนึงถึงความชำนาญของผู้ที่คัดเลือก มา

(2) ผู้ก่อการบางคนได้วางแผนการเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองของ ประเทศ ได้แก่ เค้าโครงเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรม โดยมีหลักการที่จะให้ รัฐบาลจัดตั้งสหกรณ์ขึ้นที่นาจากเจ้าของที่ดินโดยออกใบบอนด์และให้ดอกเบี้ยตามสมควร อนึ่งเมื่ออภิลิขหรือสมาชิกสหกรณ์เป็นคนของรัฐ กรณีผลิตสิ่งใดออกมาได้ก็จะตกเป็นสมบัติ ของรัฐทันที การขายข้าวทั้งภายในและภายนอกประเทศ รัฐบาลจะเป็นผู้กระทำทั้งสิ้น

¹สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 23.

ฉะนั้น คนกลางซึ่งในสมัยนั้นเป็นพ่อค้าชาวจีนจะถูกคัดออกจากเศรษฐกิจของไทย¹ โครงการนี้ตรงกับโครงการที่ประเทศสหภาพโซเวียตกำลังดำเนินอยู่ ซึ่งถ้าดำเนินการตามแผนเศรษฐกิจดังกล่าว ประเทศไทยอาจจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ก็ได้ ซึ่งพระองค์ท่านไม่เห็นด้วย

(3) ประชาชนไม่มีสิทธิเสรีภาพเท่าที่ควร หนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นที่ไม่เป็นที่พอใจของรัฐบาลหรือคัดค้านนโยบายของรัฐบาลก็ถูกสั่งปิด

(4) รัฐบาลได้ออกกฎหมายใช้วิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาอย่างไม่มียุติธรรม โดยไม่เปิดโอกาสให้ต่อสู้คดีในศาล มีการชำระคดีโดยคณะกรรมการอย่างลับ ๆ ซึ่งเป็นวิธีการที่พระองค์ไม่เคยใช้ แม้ในเวลาต่อมาจนถึงที่ข้าดยังอยู่ในมือของพระองค์

(5) พระองค์ขอร้องให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการของการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยแท้จริงเพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน แต่รัฐบาลไม่ยินยอมตาม

เหตุการณ์ครั้งนี้ จึงยังความยุ่งยากลำบากใจให้แก่รัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็นอย่างมาก จนถึงวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2477 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้มีลายพระหัตถ์แจ้งให้ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีทราบว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ที่จะสละราชสมบัติ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีเป็นการด่วน เพื่อปรึกษาหารือเป็นกรณีพิเศษ

¹ เกียรติชัย พงศ์พานิชย์, คณะปฏิวัติ 2475 (พระนคร : แพร่พิทยา, 2514), หน้า 150.

เกี่ยวกับพระราชประสงค์ที่จะสละราชสมบัติ เนื่องจากเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ที่ประชุมตกลงให้พยายามยับยั้งการสละราชสมบัติ พร้อมกับได้ส่งคณะผู้แทนรัฐบาลชุดหนึ่ง ประกอบด้วยข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และคณะผู้ก่อการ ไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการรับควน และขอทราบขอของพระทัยต่อรัฐบาลเป็นข้อ ๆ แต่ในที่สุจริตก็ไม่สามารถจะอมขอมกันได้ เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทอดพระเนตรรายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎรและหลักฐานอื่น ๆ ที่เป็นคำตอบ

การที่รัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา พยายามดำเนินการอย่างรีบควน เพราะคณะรัฐมนตรีพิจารณาเห็นว่า เป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง จะกราบบังคมทูลตอบทางโทรเลขนั้นเป็นการไม่บังควร จึงได้ลงมติแต่งตั้งให้

(1) เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์ เป็นหัวหน้าคณะผู้แทน

(2) หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ และ

(3) นายดิเรก ชัยนาม เป็นเลขานุการ . เดินทางไปเฝ้าทูล

ละอองธุลีพระบาท ณ ประเทศอังกฤษตามมติคณะรัฐมนตรี] ตั้งหนังสือที่หลวงชำระนาวาสวัสดิ์ มีไปยังเจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์ ดังนี้

กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี¹

3 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477

เรียน เจ้าพระยาศรีธรรมาธิเบศร์

ด้วยเนื่องจาก พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชกระแสโปรดเกล้าฯ มาใน เรื่องการครองราชสมบัติ คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเห็นว่า เรื่องนี้เป็นเรื่องซึ่งรัฐบาลตระหนักอยู่ว่า เป็นเรื่องสำคัญอันเกี่ยวกับความเจริญรุ่งเรืองและความสงบราบคาบของบ้านเมือง ทั้งการที่จะสนองพระราชกระแสโดยการกราบบังคมทูลตอบทางหนังสือหรือโทรเลขอาจจะไม่เป็นการถูกต้องโดยดองแท้และเรียบร้อย

¹ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 166.

โดยสมประสงค์ ฉะนั้นจึงควรส่งผู้แทนไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทในการนี้ และผู้ที่ควรจะไปเฝ้าฯ ก็ควรเลือกผู้ที่เหมาะสมทั้งพระมหากษัตริย์ทรงรู้จักดีและไว้วางพระราชหฤทัย ทั้งควรจะเป็นผู้ที่ทรงคุณวุฒิในวิชาการ และหลักราชการ จึงเห็นพร้อมกันว่า ผู้ที่เหมาะสมควยประการทั้งปวงคงกล่าวก็คือท่าน ฉะนั้นจึงลงมติให้เชิญท่านไปเฝ้าฯ ณ ประเทศอังกฤษ พร้อมควย นายนาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ รวมกับให้นายคิเรก ชัยนาม เป็นเลขานุการไปควย และขอให้รีบเดินทางโดยควน อนึ่งในระหว่างที่ท่านไปราชการต่างประเทศครั้งนี้ ประจวบกับอยู่ในระหว่างสมัยสามัญของสภา ทางคณะรัฐมนตรีจึงได้คำนึงถึงเรื่องนี้ควย แต่เห็นว่า ไม่เป็นการดีของและเสียราชการประการใด เพราะทางสภาผู้แทนราษฎรอาจดำเนินการใดครั้งนี้คือเมื่อเปิดประชุมก็ให้ประชุมเลือกประธานชั่วคราว และจึงเลือกรองประธานคนหนึ่งขึ้น เพื่อดำเนินการต่อไป

จึงเรียนมาเพื่อทราบ

ธำรงนาวาสวัสดิ์
(นาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์)
เลขาธิการ คณะรัฐมนตรี

หลังจากได้รับหนังสือแล้ว เจ้าพระยาทิพากรวิบูลย์ ประธานสภาผู้แทนราษฎรได้ตอบรับ เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ และความสงบสุขของราษฎรทั้งหลาย ผู้แทนคณะรัฐบาลทั้ง 3 ท่าน ได้ออกเดินทางไปถึงกรุงลอนดอนประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2477 และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้โปรดเกล้าฯ ให้เข้าเฝ้าในวันที่ 12 พฤศจิกายน ปีเดียวกัน

วันพฤหัสบดีที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2477 มีการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เริ่มประชุมเวลา 15.37 น.

ทำการแทนประธานสภา กล่าวเปิดการประชุมว่า มีสมาชิกมาประชุม 140 นาย ครบองค์ประชุมแล้ว ระเบียบวาระที่ 1 เรื่องที่ประธานจะแจ้งให้ที่ประชุมทราบ ไม่มี ก่อนที่จะดำเนินการตามระเบียบวาระที่ 2 รัฐบาลได้ขอเปลี่ยนวาระการประชุมเป็นการควนและลับ จึงขออนุมัติของที่ประชุม

ได้มีสมาชิกผู้หนึ่งอภิปราย ขอให้รัฐบาลบอกก่อนว่าจะให้พิจารณาเรื่องอะไร เป็นการลับ แล้วสภาจึงจะพิจารณาได้ว่า ควรอนุมัติหรือไม่ควรอนุมัติ แล้วก็ถูกเพื่อนสมาชิกหลายคนค้านว่า เรื่องลับก็คงจะลับทั้งตัวเรื่องและชื่อเรื่อง ดังนั้นถ้ารัฐบาลบอกเสียแล้วก็ไม่เป็นเรื่องลับ

หลังจากถกเถียงกันพอหอมปากหอมคอแล้ว ทำการแทนประธานสภาที่คัดค้านว่า รัฐบาลขอรองมาถูกตองตามข้อบังคับแล้ว ฉะนั้นจึงให้ประชุมลับได้ พร้อมกับนั้นก็เชิญผู้ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกและเจ้าหน้าที่ออกไปจากห้องประชุม

การที่ห้องประชุมลับ ก็เพื่อมิให้เป็นเรื่องที่เปิดเผยสู่สาธารณชนก่อนที่สภาฯ จะได้พิจารณาตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็เพื่อป้องกันมิให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ทำการเคลื่อนไหวในหมู่ประชาชนชาวไทย อันจะเป็นการทำลายความสามัคคีของคนในชาติ

ท่ามกลางความเงิบงันของที่ประชุม พ.อ. พระยาพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ลุกขึ้นแถลงเป็นอันดับแรกว่า¹

ก่อนอื่นขอขอมความเข้าใจว่า รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลรักษารัฐธรรมนูญ และรักษาระบอบการปกครอง ซึ่งมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ขออย่าได้เข้าใจ เป็นอย่างอื่นว่า รัฐบาลนี้จะทำลายล้างไม่ให้มีพระมหากษัตริย์ รัฐบาลยังคงคิดอยู่เสมอว่า ประเทศสยามต้องมีพระมหากษัตริย์ และรัฐบาลจะทำทุกอย่าง เพื่อรักษาระบบการปกครองแบบนี้ไว้

บัดนี้จะขอแถลงต่อท่าน ถึงเรื่องที่พระมหากษัตริย์พระองค์นี้ ได้ทรงแสดงพระราชปรารภว่า จะไม่เสด็จกลับสู่พระมหานคร เพราะมีข้อที่ทรงของพระทัยอยู่หลายประการ รัฐบาลก็ได้พยายามเป็นอย่างดีที่สุด ที่จะกราบบังคมทูลชี้แจงขอของพระทัยให้กระจ่างแจ้ง ถึงกับได้ส่งผู้แทนประกอบถวาย เจาพระยาตรีภพมาธิเบศ หัวหนาคณะ หลวงข้าราชการอาสาสมัคร, พระยาราชวังสัน เอกอัครราชทูตไทยประจำ

¹ ประเสริฐ ปัทมสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 168.

กรุงปารีส เป็นผู้แทน และมีนายดิเรก ชัยนาม เป็นเลขานุการ เดินทางไปเฝ้า
 ละอองซูลีพระบาท ฌ ประเทศอังกฤษ

เมื่อคณะผู้แทนได้มีโอกาสเฝ้าเจ้านายพระมหากษัตริย์ในครั้งแรกแล้ว ผู้แทนได้รายงาน
 เขามาว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะกลับประเทศสยามมากกว่าไม่กลับ ชาว
 นี้เป็นทีนายินดีแก่รัฐบาลเป็นอย่างมาก

นายกรัฐมนตรีกล่าวต่อไปอีกว่า ต่อมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระ-
 ราชทานพระราชบัญญัติ ขอโชติทาง ๆ เพื่อเสนอต่อคณะรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎร
 จึงได้ดำเนินการตามพระราชประสงค์ และได้แจกพระราชบัญญัติดังกล่าวให้แก่
 สมาชิกสภาทุกคนเพื่อพิจารณา

ในการพิจารณาพระราชบัญญัตินั้น สืบเอา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ให้
 สมาชิกหลายท่านคัดค้านอันนับถือโดยละเอียด เสนอข้อที่ประชุมด้วย ความสำคัญ
 ในพระราชบัญญัติสองครั้งมีสาระสำคัญ คือ

- (1) ให้งด ไม้ว่ากล่าวในคดีกบฏสำหรับ หม่อมเจ้าศุภสวัสดิ์ และนายทหาร
 รักษาวัง
- (2) งดการเลิกทหารรักษาวัง
- (3) ให้งดการเปลี่ยนแปลงรูปโครงสร้างของกระทรวงวังใหม่

ส่วนพระราชบัญญัติฉบับที่สอง มีใจความสำคัญว่า

(1) ทรงปรารถนา รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว ที่หลวงประดิษฐมนูธรรมได้
 สร้างขึ้น และนำไปสู่เกล้า ๆ เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยเห็น ไม่ตรงกับพระราชประสงค์
 แต่เห็นว่า เป็นการดูเงินเห็นแก่ความสงบ จึงได้ยอมลงพระปรมาภิไธยเพื่อจะหาโอกาส
 ผ่อนผันต่อไป/ซึ่งในพระราชบัญญัติฉบับนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราช-
 ปรารถนาถึงเบื้องหลังในเรื่องนี้ให้ทราบว่า

... ครั้นเมื่อข้าพเจ้ากลับไปถึงกรุงเทพฯ แล้ว และได้เห็นรัฐธรรมนูญฉบับแรก
 ที่หลวงประดิษฐฯ ใ้ทำมาให้ข้าพเจ้าลงนาม ข้าพเจ้าก็รู้สึกว่าการของผู้นอกการฯ
 กับหลักการของข้าพเจ้านั้นไม่พองกันเสียแล้ว เพราะผู้นอกการมิได้มีความประสงค์ที่จะ

ให้มีเสรีภาพในการเมืองโดยบริบูรณ์ แต่หากต้องการให้มีคณะกรรมการเมืองใดก็ตาม
เดียว ข้าพเจ้าเห็นว่าเวลานั้นเป็นเวลาฉุกเฉิน และสมควรจะพยายามรักษาความ
สงบไว้ก่อน เพื่อหาโอกาสผ่อนผันภายหลัง และเพื่อมีเวลาสำเนียงถึงความเห็น
ของประชาชนก่อน ข้าพเจ้าจึงโดยยอมผ่อนผันไปตามความประสงค์ของคณะผู้ก่อการ
ในครั้งนั้น ทั้งที่ข้าพเจ้าไม่ได้เห็นด้วยกับหลักการเหล่านั้นเลย...¹

(2) ได้พยายามตั้งเงื่อนไขในกรณีที่ร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวรอยู่เสมอ เช่น
เรื่องการแต่งตั้งสมาชิกประเภทที่ 2 ซึ่งบัญญัติให้รัฐบาลเป็นผู้เลือกไปอย่างน้อย 10 ปี
นั้น จะไม่เป็นที่พอใจของราษฎร จะเห็นได้ว่า เมื่อคราวกบฏบวรเดชก็ได้ยกเอาเหตุที่
มีสมาชิกประเภทที่ 2 มาอ้าง ในเมื่อทรงลงพระปรมาภิไธยก็เห็นว่า เป็นความประสงค์
ของคณะผู้ก่อการ จึงยอมให้เป็นไปตามนั้น ขอให้แก้ไขเสียให้เป็นการเลือกตั้ง

(3) เรื่องการยับยั้งกฎหมายที่สภาพิจารณแล้ว เสนอเพื่อทรงลงพระปรมา-
ภิไธยนั้นมีบัญญัติว่า ให้สภายืนยันมติเดิมด้วยคะแนนเสียงข้างมากเฉย ๆ นั้นไม่เหมาะสม
เพราะสถานีมีผู้มีแต่ผู้แทนที่ราษฎรเลือกตั้งเท่านั้น มีสมาชิกประเภทที่ 2 ด้วย จึงควรมี
เสียงมากกว่าปรกติ

(4) เรื่องเสรีภาพในการพูด การเขียน การโฆษณาและการประชุม ควร
ให้เสรีภาพเต็มที่

(5) ให้ยกเลิกกฎหมายป้องกันรัฐธรรมนูญ ให้ถ้อยโทษแก่นักโทษการเมือง
ในคราวกบฏบวรเดช โดยมีหลักเกณฑ์ว่า

ก) ถ้อยโทษประหารชีวิต ให้ลดลงเป็นเนรเทศเสีย 10 ปี

ข) ถ้อยโทษจำคุกตลอดชีวิต ให้ลดลงเป็นเนรเทศเสีย 5 ปี

¹อนุรัตน์ (นามแฝง), "เบื้องหลังพระปกเกล้าฯ สละราชสมบัติ," หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ ฉบับประจำวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ.2521, หน้า 7.

- ค) นักโทษที่มีโทษต่ำกว่าจำคุกตลอดชีวิตให้ปล่อยตัวไปให้พ้นโทษ
 ง) ข้าราชการผู้มีมณฑลในคราวกบฏ ถูกปลดไปให้ได้รับบำนาญนับแต่วันปลด
 จ) ผู้ต้องสงสัยเกี่ยวกับกบฏกำลังติดตามจับกุม กำลังถูกฟ้อง ให้งดเสียทั้งสิ้น

(6) ให้รัฐบาลและสภาให้คำมั่นเป็นลายลักษณ์อักษรว่า จะไม่ก่อกบฏประมาธและกำลังทหารรักษารวัง และให้ทหารรักษารวังมีกำลังคนและอาวุธ เท่ากับกำลังทหาร 1 กองพันทหารราบอื่น ๆ

เงื่อนไขต่าง ๆ เหล่านี้ รัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จะต้องดำเนินการให้เป็นทีพอพระราชหฤทัย จึงจะเสด็จกลับสู่พระนคร) มิฉะนั้นพระองค์จะไม่เสด็จกลับ ปรากฏว่าในการประชุมสภาวันนั้น นายโต บดินทร สมาชิกสภาประเภทที่ 1 ผู้แทนจังหวัดพระนคร ได้เสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเกี่ยวกับพระราชบัญญัติของพระเจ้าอยู่หัว ที่ประชุมได้พิจารณาประเด็นต่าง ๆ เป็นประเด็น ๆ ไป อภิปรายกันโดยละเอียด ในการนี้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ร่วมชี้แจงถึงการกระทำของรัฐบาลให้สภาได้ทราบเป็นเรื่อง ๆ ไปโดยละเอียดทุกประเด็น (ในที่สุดที่ประชุมลงมติว่า ตามที่รัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ปฏิบัติไปนั้นเป็นการชอบแล้ว)

ดังนั้นรัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จึงได้กราบบังคมทูลผลของการประชุมสภาตามพระราชประสงค์ไปยังพระเจ้าอยู่หัว พร้อมทั้งสำเนารายงานการประชุมตอนที่อภิปรายเรื่องนี้ด้วยโดยทันที ตั้งแต่วันที่ 2 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 แต่ต่อมาในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ เวลาประมาณ 11.00 น. หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ก็ได้รับโทรเลขจาก พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี มีใจความว่า¹

¹ เบื้องแรกประชาธิปไตย, พระราชบัณฑิต ทรงเล่าโดย สมเด็จ ฯ พระนางเจ้ารำไพพรรณี ฯ, หน้า 21.

ให้หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ กลับทางอากาศได้ และให้ไปเฝ้าพระองค์ท่าน¹
อนุญาตให้เวลา 2 อาทิตย์ตามที่ขอม่า คิเรก และเจ้าพระยาศรีโทยบุญก่อน
ลงมือ พหล

ดังนั้น หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ จึงได้ไปเฝ้ากราบทูลถวายบังคมลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 และเดินทางออกจากกรุงลอนดอนในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ และถึงกรุงปารีสในวันนั้น ส่วนเจ้าพระยาศรีธรรมราชิเบศร์นั้นต้องรอมผลการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพิจารณาพระราชบัญญัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อนำขึ้นทูลเกล้าถวายโดยราชเลขาญการในกระบวนเสด็จคือ หม่อมราชวงศ์สมิตรีสมาน กฤดากร ได้แจ้งให้ทราบว่า ถ้าหากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่ได้รับรายงานของสภา ฯ ภายในเที่ยงวันที่ 7 กุมภาพันธ์แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะส่งคำขาดขอให้ตอบภายในเวลาดำหนดให้ ถ้าไม่ตอบภายในเวลาที่กำหนด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะถือว่าคำขอของพระองค์ท่านไม่ได้ผล และจะใดส่งไมลาออกจากราชสมบัติ

ครั้นแล้วในวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2477 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ยังมิได้รับสำเนารายงานการประชุมสภา ฯ โดยได้รับในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ โดยเจ้าพระยาศรีธรรมราชิเบศร์ ได้เข้าเฝ้าในคืนวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรับสั่งขอไว้ทอดพระเนตรก่อน ในที่สุดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ประกาศสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 โดยในวโรกาสนั้น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ได้มีหนังสือถึง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี แจ้งให้ทราบว่า ได้รับ

¹หมายถึง พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งกำลังประทับเพื่อศึกษาต่อที่เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์.

พระราชโอรสเลข มีใจความว่า ได้มีพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติลงพระปรมาภิไธย พระราชทานแก่เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ¹ ประสานสภายู่แทนราษฎรและยู²แทนรัฐบาลใน วันนี้¹ แล้วที่ประเทศอังกฤษ และมีพระบรมราชโองการดำรัสสั่งว่า ตำแหน่งผู้สำเร็จ ราชการแทนพระองค์เป็นอันสิ้นสุดลงด้วย จะลงนามในเอกสารอันใดไม่ได้อีกต่อไป แต่ ในวันเดียวกันนั้น สมเด็จพระบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีดิวงษ์ ได้มีหนังสือ อีกรับหนึ่งถึง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งกำลังอยู่ในภาวะสะเทือนใจเนื่อง จากประสบปัญหาที่ร้ายแรงที่สุดในชีวิตทางการเมือง ซึ่งท่านมีตำแหน่งและหน้าที่ที่จะต้อง รับผิดชอบโดยตรง โดยแจ้งให้ทราบว่า เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ¹ ไม่ยอมรับพระราช- หัตถเลขา² ดังนั้นจึงได้เชิญพระราชหัตถเลขาไปมอบให้แก่ อัครราชทูตสยามประจำ กรุงลอนดอนในฐานะที่เป็นผู้แทนรัฐบาลสยาม

สำหรับ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้นำคณะเข้าเฝ้า สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีดิวงษ์โดยรีบด่วน ทันทีที่ทราบข่าวในวันที่ 3 มีนาคม พ.ศ. 2477 ณ พระที่นั่งกรัณยสภา เพื่อประวิงเวลาและกราบทูลเชิญให้ทรงดำรงเป็น ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป เมื่อพระองค์เจ้าอาภากรทมิฬโคลได้ทรงเป็นพระ- มหากษัตริย์สืบต่อจากพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งขณะนั้นกำลังติดต่อกับตาม อยู่แล้ว แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วดีดิวงษ์ ทรงปฏิเสธไม่ยอมรับตำแหน่งอีก โดย ให้เหตุผลว่า พระองค์ทรงพระชรามากแล้ว³ เป็นอันว่า พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา

¹ คือวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 เวลา 13.45 น. (ในประเทศอังกฤษ).

² ในที่สุดต้องรับเมื่อเวลา 16.30 น. วันเดียวกัน โดยคำสั่งของรัฐบาล.

³ เมืองแรกประชาธิปไตย, พระราชบัณฑิต ทรงเล่าโดย สมเด็จพระนาง เจ้ารำไพพรรณี ฯ, หน้า 23. (ถึงแม้ว่า พันเอก พระยาพหล ฯ จะทรงขอรับรองให้ดำรง ตำแหน่งในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อเพียง 3 เดือน 6 เดือน พอให้บ้านเมืองสงบเรียบร้อย.)

ทองประสมกับความนิคหัง เป็นครั้งที่ 2 และผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็ไต่ทรงพน
จากตำแหน่งตั้งแต่นั้น¹

✓ พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศต่อราษฎรสมบัติ

สำหรับพระราชหัตถเลขาทรงต่อราษฎรสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
นั้น มีสำเนา ดังนี้²

ปปร.
บานโนล
แกรนลี, ประเทศอังกฤษ

เมื่อพระยาพลพลพยุหเสนา กับพวกได้กระทำการยึดอำนาจการปกครอง โดย
ใช้กำลังทหารในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 แลว ได้มีหนังสือมาสั่งเชิญข้าพเจ้าให้
ดำรงอยู่ในตำแหน่งพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ ข้าพเจ้าได้รับคำสั่งนั้น
เพราะเขาใจว่า พระยาพลพล ๗ และพวกจะสถาปนารัฐธรรมนูญตามแบบอย่าง
ประเทศทั้งหลาย ซึ่งใช้การปกครองตามหลักนั้นเพื่อให้ประชาราษฎร์ได้มีสิทธิที่จะ
ออกเสียงในวิธีดำเนินการปกครองประเทศ และนโยบายต่าง ๆ อันจะเป็นผลได้
เสียแก่ประชาชนทั่วไป ข้าพเจ้ามีความเชื่อมั่นในวิธีการเช่นนั้นอยู่แล้ว และกำลัง
ดำริจะจัดการเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศสยามให้เป็นไปตามรูปนั้น โดย
มิได้มีกักรกระทบกระเทือนอันร้ายแรง เมื่อมาเมื่อเหตุรุนแรงขึ้นเสียแล้ว และเมื่อ
ก่อกองการรุนแรงนั้น อ่างวามีความประสงค์จะสถาปนารัฐธรรมนูญขึ้นเท่านั้น ก็เป็นอัน
ไม่คิดกับหลักการที่ข้าพเจ้ามีความประสงค์อยู่เหมือนกัน ข้าพเจ้าจึงเห็นควรโหม
ตามความประสงค์ของผู้นอกการยึดอำนาจนั้นได้ เพื่อหวังความสงบราบคาบใน
ประเทศ ข้าพเจ้าได้พยายามช่วยเหลือในการที่จะรักษาความสงบราบคาบเพื่อให้
การเปลี่ยนแปลงอันสำคัญนั้น เป็นไปโดยราบรื่นที่สุดที่จะเป็นได้ แต่ความพยายาม

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 33 (สามัญ) พ.ศ. 2477,
หน้า 2277.

² คุรายละเอียดจาก แถลงการณ์เรื่อง พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาประชา-
ชิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อราษฎรสมบัติ (พระนคร : โรงพิมพ์คุโฑพะ, 2478):

ของข้าพเจ้าไร่นล โดยเหตุที่ผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง หากใครจะทำให้
 บังเกิดมีความเสรีภาพในการเมืองอย่างบริบูรณ์ขึ้นไม่ และมีใ้คงความคึกเห็นของ
 ราษฎรโดยแท้จริง และจากรัฐธรรมนูญ 2 ฉบับ จะพึงเห็นได้ว่า อำนาจที่จะ
 ดำเนินนโยบายต่าง ๆ นั้น จะตกอยู่แก่คณะผู้ก่อการและผู้สนับสนุนเป็นพวกของ
 เท่านั้น มิได้ตกอยู่แก่คณะราษฎรใดเป็นผู้เลือกเช่นในฉบับชั่วคราว แสดงให้
 เห็นว่า ถ้าผู้ใดไม่ได้รับความเห็นชอบของผู้ก่อการ จะไม่ให้เป็นตัวแทนราษฎรเลย
 ฉบับถาวรได้มีการเปลี่ยนแปลงให้ดีขึ้นตามคำขอร้องของข้าพเจ้า แต่ก็ยังให้มี
 สมาชิกซึ่งตนเลือกเอง เขากำกับอยู่ในสภาผู้แทนราษฎรถึงครึ่งหนึ่ง การที่ข้าพเจ้า
 ไคยินยอมให้มีสมาชิกสองประเภทก็โดยหวังว่า สมาชิกประเภทที่สอง ซึ่งข้าพเจ้า
 ตั้งนั้น จะเลือกจากบุคคลที่รอมรฎากรงานและชำนาญในวิธีดำเนินกิจการปกครอง
 ประเทศโดยทั่ว ๆ ไป ไม่จำกัดว่าเป็นพวกใด คณะใด เพื่อจะไคช่วยเหลือนำทาง
 ให้สมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้งขึ้นมา แต่ครั้งเมื่อถึงเวลาที่จะตั้งสมาชิกประเภทที่ 2
 ขึ้น ข้าพเจ้าหาไคมีโอกาสนำในการเลือกเลย และคณะรัฐบาลก็เลือกเอาแต่
 เฉพาะผู้ที่ เป็นพวกของตนเกือบทั้งนั้น มิไคคำนึงถึงความชำนาญ นอกจากนี้คณะผู้
 ก่อการบางส่วนไคมีความคิดที่จะเปลี่ยนแปลงโครงการเศรษฐกิจของประเทศอย่าง
 ใหญ่หลวง จึงเกิดแตกراءขึ้นกันเองในคณะผู้ก่อการและพวกพ้องจนตองมีการปิด
 สภา และงดไคใช้รัฐธรรมนูญบางมาตรา โดยคำแนะนำของคณะรัฐบาลซึ่งถือตำแหน่ง
 อยู่ในเวลานั้น ทั้งนี้เป็นเหตุให้มีการปั่นป่วนในการเมือง ตอมาพระยาพหล ๆ กับ
 พวกก็กลับเขายึดอำนาจโดยกำลังทหารเป็นครั้งที่ 2 และแต่นั้นมาความหวังที่จะให้
 การเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เป็นไปโดยราบรื่นก็ลดน้อยลง

เนื่องจากเหตุที่คณะผู้ก่อการ มิไคกระทำให้มีเสรีภาพในการเมืองอย่างแท้จริง
 และประชาชนมิไคโอกาสออกเสียงกอนที่จะดำเนินนโยบายอันสำคัญต่าง ๆ จึง
 เป็นเหตุให้มีการกบฏขึ้นถึงกับตองต่อสู้มาพันกันเองระหว่างคนไทย

เมื่อข้าพเจ้าไคร้องขอให้เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเสียให้เข้ารูปประชาธิปไตย
 อันแท้จริง เพื่อให้เป็นที่พอใจแก่ประชาชน คณะรัฐบาลและพวกซึ่งกุมอำนาจอยู่
 บริบูรณ์ในเวลานี้ก็ไคยินยอม ข้าพเจ้าไคร้องขอให้ราษฎรไคมีโอกาสออกเสียงกอน
 ที่จะเปลี่ยนแปลงหลักการและนโยบายอันสำคัญ มีผลไคเสียแก่พละเมือง รัฐบาลก็ไคยินยอม
 และแถมแต่การประชุมในสภาผู้แทนราษฎรในเรื่องสำคัญ เช่น เรื่องคำร้องขอต่าง ๆ
 ของข้าพเจ้า สมาชิกก็มิไคมีโอกาสพิจารณาเรื่องไคโดยตองแทและละเลียดละออยู่เสีย
 กอน เพราะถูกแรงรัดใหญ่ลงมคืออย่างรีบควนภายในวาระประชุมเดียว นอกจากนี้
 รัฐบาลไคออกกฎหมายไควิธีปราบปรามบุคคลซึ่งถูกหาว่าทำความผิดทางการเมือง
 ในทางที่ผิดยุติธรรมของโลก คือมิไคให้โอกาสต่อสู้คดีในศาล มีการชำระไคโดยคณะ-

กรรมการอย่างลับ ไม่เปิดเผย ซึ่งเป็นวิธีการที่ข้าพเจ้าไม่เคยใช้ ในเมื่ออำนาจ
 สิทธิขาดยังอยู่ในมือของข้าพเจ้าเอง และข้าพเจ้าใคร่ขอให้อธิบดีวิธีที่ 1 รัฐบาลก็
 ไม่ยอม

ข้าพเจ้าเห็นว่า คณะรัฐบาลและพวกพ้องใช้วิธีการปกครอง ซึ่งไม่ถูกต้องตาม
 หลักการของเสรีภาพในตัวบุคคล และหลักความยุติธรรมตามความเข้าใจ และยึด
 ถือของข้าพเจ้า ข้าพเจ้าไม่สามารถจะยินยอมให้บุคคล คณะใดใช้วิธีการปกครอง
 อย่างนั้นในนามของข้าพเจ้าต่อไปได้

ข้าพเจ้ามีความเต็มใจที่จะสละอำนาจอันเป็นของข้าพเจ้าอยู่แต่เดิม ให้แก่
 ราษฎรโดยทั่วไป แต่ข้าพเจ้าไม่ยินยอมยกอำนาจทั้งหลายของข้าพเจ้าให้แก่บุคคล
 คณะใดโดยเฉพาะ เพื่อใช้อำนาจนั้นโดยสิทธิขาด และโดยไม่มีเสียงอันแท้จริง
 ของประชาราษฎร

บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นว่า ความประสงค์ของข้าพเจ้าที่จะให้ราษฎรมีสิทธิออกเสียง
 ในนโยบายของประเทศโดยแท้จริงไม่เป็นผลสำเร็จ และเมื่อข้าพเจ้ารู้สึกว่าการนี้
 เป็นอันหมดหนทางที่ข้าพเจ้าจะช่วยเหลือ หรือให้ความคุ้มครองแก่ประชาชนไปตลอด
 ไปแล้ว ข้าพเจ้าจึงขอสละราชสมบัติและออกจากตำแหน่งพระมหากษัตริย์แต่บัดนี้
 เป็นต้นไป ข้าพเจ้าขอสละสิทธิของข้าพเจ้าซึ่งเป็นของข้าพเจ้าอยู่ในฐานะที่เป็น
 พระมหากษัตริย์ แต่ข้าพเจ้าสงวนไว้ซึ่งสิทธิทั้งปวงอันเป็นของข้าพเจ้าแต่เดิมก่อน
 ที่ข้าพเจ้าได้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์

ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์จะบ่งนามผู้หนึ่ง ผู้ใดให้เป็นผู้รับราชสมบัติสืบสันตติวงศ์
 ต่อไปตามที่ข้าพเจ้ามีสิทธิที่จะทำได้ตามกฎหมายเพียรบาลว่าด้วยการสืบสันตติวงศ์

อนึ่ง ข้าพเจ้าไม่มีความประสงค์ที่จะให้ผู้ใดก่อการไม่สงบขึ้นภายในประเทศเพื่อ
 ประโยชน์ของข้าพเจ้า ถ้าหากมีใครอ้างในนามของข้าพเจ้า หวังเอาใจว่ามีใครเป็น
 ไปโดยความยินยอมเห็นชอบหรือความสนับสนุนของข้าพเจ้า

ข้าพเจ้ามีความเสียใจเป็นอย่างยิ่ง ที่ไม่สามารถจะยังประโยชน์ให้แก่ประชาชน
 และประเทศชาติของข้าพเจ้าต่อไปได้ ตามความตั้งใจและความหวัง ซึ่งรับสืบต่อ
 กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ คงได้แต่ตั้งสัตย์อธิษฐานขอให้ประเทศสยามจงได้ประสบความ
 เจริญและขอประชาชนชาวสยามจงได้มีความสุขสบาย

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก พร.

วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477

เวลา 15 นาฬิกา 45 นาที

จากพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัตินี้เอง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ขอให้ผู้ทำการแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร เปิดประชุมวิสามัญเป็นการด่วน ในวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2477 เวลา 20.15 น. เพื่อพิจารณาเรื่องที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติ เนื่องจาก พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างสำคัญในฐานะผู้รับผิดชอบต่อวิกฤติการณ์ทางการเมืองภายในประเทศครั้งนี้

สำหรับในการประชุมสภาในวันนี้มีสมาชิกเข้าร่วมประชุมจำนวน 131 คน และ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ขอให้เป็นการประชุมลับ เมื่อประธานที่ประชุมได้อ่านหนังสือและโทรเลขดังกล่าวเกี่ยวกับพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติให้ที่ประชุมทราบแล้ว หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ซึ่งได้รวมเป็นคณะไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท และได้เดินทางกลับมาเพื่อรายงานต่อ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ก่อน ได้ลุกขึ้นชี้แจงต่อที่ประชุมถึงพฤติการณ์ต่าง ๆ และได้อ่านบันทึกโต้ตอบระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัฐบาล และคณะผู้แทนรัฐบาลโดยละเอียดให้ที่ประชุมทราบ ซึ่งสรุปว่า ทรงสละราชสมบัติอย่างแนนอน ต่อมาที่ประชุมสภาฯ ได้มีการถกเถียงและอภิปรายเกี่ยวกับพระราชหัตถเลขาได้อย่างยืดเยื้อ จนกระทั่งเสียงส่วนใหญ่ในสภาเห็นว่า ไม่ควรจะลงมติอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากรับทราบเรื่องสละราชสมบัติเท่านั้น ก่อจากนั้นก็ได้แจ้งให้ที่ประชุมทราบว่า ผู้ที่จะสืบสันตติวงศ์ตามกฎหมายเข็ยรบาลนั้นได้แก่ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลานครินทร์ ซึ่งได้สิ้นพระชนม์แล้ว กับมีพระโอรสคือ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดลนั้น เป็นผู้สืบสันตติวงศ์

ในการประชุมสภาในคืนวันที่ 6 ต่อกับเช้าวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2477 สิ้นสุดลงเมื่อเวลา 03.17 น. รวมเวลาที่ประชุม 7 ชั่วโมงเต็ม และเป็นอันว่า ที่ประชุมรับทราบการพ้นตำแหน่งประมุขของประเทศของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่

วันที่ 2 มีนาคม เวลา 16.30 น.¹

ในตอนเช้าของวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2477 หลังจากที่เลิกประชุมสภาแล้ว พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ซึ่งต้องตราครุฑงานจนไม่ได้หัดับนอนตลอดคืน ได้ส่ง โทรเลขผ่านอัครราชทูตสยามประจำกรุงลอนดอน ให้นำความขึ้นกราบบังคมทูล พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตามสำเนาข้อความดังนี้

รัฐบาลได้รับพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติแล้วด้วยความโศกเศร้า รัฐบาลได้นำพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติขึ้นเสนอสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 6 มีนาคม และสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติรับทราบด้วยความโศกเศร้า

สภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบในการตั้งเชื้อพระวงศ์เชื้อพระองค์เจ้า อานันทมหิดล² ขึ้นทรงครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไป ตามความในมาตรา 9 แห่งรัฐธรรมนูญ ได้ลงมติตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประกอบด้วย พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์เป็นประธาน พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยาอมรราช

รัฐบาลขอถวายพระพรแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก และสมเด็จพระบรมราชินีรำไพพรรณี ขอให้ทรงทรงพระสราญกอไป

(ลงนาม) นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี

ต่อมารัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้ออกแถลงการณ์ยาว-

¹รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยวิสามัญ) พ.ศ.2477 ครั้งที่ 33, หน้า 2292.

²ตามที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้มอบให้หลวง ขำรงนาวาสวัสดิ์ ทาบทามไว้แล้วขณะที่ประทับอยู่ ณ เมืองโลซานน์ ประเทศสวิสเซอร์แลนด์ เนื่องจาก พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา คาดหมายว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวคงจะสละราชสมบัติแน่นอน.

เหยียด เรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสละราชสมบัติแจ้งให้ประชาชนทราบ
ดังนี้

คำแถลงการณ์ของรัฐบาล¹

เนื่องในการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละราชสมบัติ รัฐบาล
ขอแถลงให้ประชาชนทราบทั่วกันว่า นับจากเดิมแต่ประเทศสยามได้เปลี่ยนแปลงการ
ปกครองจากรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นระบอบการปกครองโดยมีพระ-
มหากษัตริย์อยู่ใต้รัฐธรรมนูญแล้ว รัฐบาลได้ดำเนินการปกครองประเทศเป็นที่เรียบ
รายนตลอดมา ทั้งนี้ก็โดยอาศัยพระบารมีแห่งพระองค์

ครั้นต่อมา พ.ศ. 2476 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชปรารภมา
ยังรัฐบาลว่า ใครจะเสด็จพระราชดำเนินไปรักษาพระเนตร ณ ต่างประเทศเป็น
ครั้งที่ 2

เมื่อคณะรัฐมนตรีได้ทราบพระราชดำรินี้ จึงได้ประชุมปรึกษาลงมติว่า ใน
ระหว่างเวลาที่กล่าวแล้ว เป็นเวลาซึ่งการกบฏเพิ่งเสร็จสิ้นไปใหม่ ๆ บ้านเมือง
ไม่สู้เป็นปกติเรียบร้อยดีนัก อันการที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จนิวัติ
มาประทับยังพระนครนั้นยอมเป็นการอุกเอกราช ๑ แก่ประชาชนยิ่งนัก ฉะนั้นถ้าหาก
จะเสด็จไปรักษาพระเนตรยังต่างประเทศเสียในขณะนี้ ก็จะเป็นที่ว่าแหวก
ประชาชน ดังปรากฏว่าเรามีปัญหาเช่นนี้ถูกถามกันในสภา ๑ ด้วยประการดังกล่าว
แล้ว รัฐบาลจึงกราบบังคมทูลพระกรุณาว่า ควรประทับรับการรักษาอยู่ในพระมหา-
นคร โดยไข้แพทย์ที่เชิญมาจากต่างประเทศ แต่พระองค์ก็มีพระบรมราชวินิจฉัย
โดยเด็ดขาดว่า จำเป็นต้องไปรักษายังต่างประเทศ ซึ่งรัฐบาลก็จำต้องสนองพระ-
บรมราชวินิจฉัยนั้น ตามพระราชประสงค์

ในระหว่างที่พระองค์ได้ทรงประทับรักษาพระเนตรอยู่ ณ ต่างประเทศ รัฐบาลก็
ได้ทำการติดต่อกับพระองค์ตลอดมาเป็นที่เรียบร้อยปราศจากอุปสรรคใด ๆ ทั้งปวง
จนเมื่อรัฐบาลได้นำร่างพระราชบัญญัติอากรมัจจุและกรับมรดก พุทธศักราช
2476 ซึ่งสภา ๑ ได้ลงมติให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยออก
ประกาศใช้เป็นกฎหมาย พระองค์ได้ทรงหักทวงในบางประการ แต่เมื่อรัฐบาลได้

¹ประเสริฐ บัณฑิตกุล, เรื่องเดิม, หน้า 178 - 181. (จาก ป.ช.ศ.
ปี 2477 เล่ม 47, หน้า 1024).

กราบบังคมทูลพระกรุณาจนเป็นที่พอพระราชหฤทัยแล้วก็ได้ทรงลงพระปรมาภิไธยใน
 ร่างพระราชบัญญัติที่กล่าวแล้วออกประกาศใช้เป็นกฎหมายอยู่จนบัดนี้ ต่อมารัฐบาล
 ได้นำร่างพระราชบัญญัติแก้ไขลักษณะอาญา พุทธศักราช 2477 ร่างพระราชบัญญัติ
 แก้ไขเพิ่มเติมวิธีพิจารณาความอาญา พุทธศักราช 2477 และร่างพระราชบัญญัติ
 แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาทหาร พุทธศักราช 2477 รวม 3 ฉบับ ซึ่ง
 สภา ฯ ไคลงมติแล้ว ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวาย เพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยออกประกาศ
 ใช้เป็นกฎหมาย แต่พระองค์ไม่ทรงพอพระราชหฤทัยในหลักการบางอย่าง จึงพระ-
 ราชทานร่างพระราชบัญญัติทั้ง 3 นั้นคืนไปยังสภา ฯ ซึ่งสภา ฯ ไคลงมติดำเนินตาม
 เดิม รัฐบาลจึงนำร่างพระราชบัญญัติทั้ง 3 ขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายเพื่อขอให้ทรงลง
 พระปรมาภิไธยอีกครั้งหนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม แต่ก็ไม่ทรงลง
 พระปรมาภิไธย พระราชทานคืนมาภายในกำหนดในรัฐธรรมนูญ

ในระหว่างนี้ รัฐบาลได้ทราบมาว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีข้อข้อง
 พระราชหฤทัยบางประการ ซึ่งถ้ารัฐบาลมิได้จัดการถวายให้เป็นการสมพระราช-
 ประสงค์แล้ว พระองค์ก็อาจทรงสละราชสมบัติได้ รัฐบาลจึงใคร่รับจัดถวาย เพื่อ
 ให้ของพระราชหฤทัยทุกประการ แต่ต่อมาข้าราชการได้ทราบเกล้า ฯ จาก
 สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน
 พระยาควาทสมเด็จเจ้าอยู่หัว จะทรงสละราชสมบัติ ในตอนนี้รัฐบาล
 รู้สึกวิตกเป็นอันมาก เพราะมีทราบกรณีและเหตุผลโดยชัดเจน จึงได้แต่งตั้งให้
 เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร และนายนาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการ
 คณะรัฐมนตรี เป็นผู้แทนรัฐบาลออกไปเฝ้า ฯ ณ ประเทศอังกฤษ และให้พยายาม
 กราบบังคมทูลพระกรุณาอัญเชิญเสด็จกลับพระมหานคร คณะผู้แทนรัฐบาลก็ได้กระทำ
 ตามคำสั่งโดยเต็มที่ แต่ก็ไม่เป็นผลสำเร็จ เพราะพระองค์ไม่ทรงขอร้องต่อรัฐบาล
 หลายประการ ในประการที่ไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ รัฐบาลก็ได้จัดสนองพระราชประ-
 สงค์เท่าที่จะจัดถวายได้ ในส่วนที่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ ก็เป็นอันนอกเหนืออำนาจที่
 รัฐบาลจะจัดถวายได้ตามพระราชประสงค์ ในที่สุดได้แสดงพระราชประสงค์มาว่า
 ขอให้หนำเรื่องทั้งหมดขึ้นเสนาอสภา ฯ เพื่อวินิจฉัย ซึ่งรัฐบาลก็ได้ปฏิบัติตามพระราช-
 ประสงค์ โดยนำเรื่องขึ้นเสนาอสภา ฯ ในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2477 ซึ่งเมื่อ
 สมาชิกสภาได้อภิปรายกันแล้ว สภา ฯ ได้เห็นชอบพร้อมกันตามที่รัฐบาลได้ปฏิบัติไป
 และลงมติเป็นเอกฉันท์ให้ท่านระเบียบวาระไปโปรดตามขอบังคับการประชุมและการ
 ปรึกษาของสภา ฯ

บัดนี้ ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขา ทรงสละราชสมบัติพระราชทานมาซึ่งรัฐบาล
 เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 รัฐบาลได้รับพระราชกระแสใส่เกล้า ฯ ด้วยความ

โทษอย่างยิ่ง เพราะรัฐบาลรู้สึกว่าคุณมีความจงรักภักดี และชื่อสัตย์สุจริตต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระองค์น้อยผู้เต็มทีตลอดมา ไคพยายามทุกทางจนสุดความสามารถ ที่จะท่านหักชัคพระราชประสงค์มิให้ทรงสละราชสมบัติ แต่ก็หาสมความความมุ่งหมายไม่ ฉะนั้นรัฐบาลจึงได้นำพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติขึ้นเสนอสภา เมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2477 ซึ่งสภา ฯ ไคลงมติรับทราบไวความความโทษ และในโอกาสนั้น รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง จึงเป็นผู้รักษาการให้เป็นที่ไปตามกฎหมายเถียรบาล ได้นำรายพระนามพระราชวงศ์ซึ่งสมควรจะเป็นผู้สืบสันตติวงศ์ โดยมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงพระนามว่าทรงตรารุฎกทองแล้วขึ้นเสนอสภา ฯ เพื่อรับความเห็นชอบจากสภา ฯ ตามมาตรา 9 แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรสยาม ในที่สุดสภา ฯ ไคลงมติเห็นชอบให้สถาปนา พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล เป็น สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวสืบราชสันตติวงศ์ต่อไป ตั้งแต่วันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 และไคลงมติเห็นชอบให้ตั้ง นายพันเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัตรานุรัตน นายนาวาตรี พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยาชุมพร (ปั้น สุขุม) เป็นคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ตามมาตรา 10 แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม

ตามเหตุการณ์ดังกล่าวมาแล้ว ประกอบด้วยมีเวลาอันจำกัด รัฐบาลจึงขอแถลงให้ประชาชนทราบไว้แต่โดยขอเสียขั้นหนึ่งก่อน ส่วนเรื่องราวโดยละเอียดนั้น รัฐบาลจะไคโฆษณาให้ทราบโดยตลอด พร้อมควยสำเนาพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติในโอกาสอันเร็วที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ขอให้ประชาชนเชื่อมั่นในรัฐบาลนี้ว่า รัฐบาลนี้ยอมรักษาระบอบการปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญเสมอ

ในที่สุดนี้ รัฐบาลให้ข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน ตลอดจนอาณาประชาราษฎร์จงตั้งอยู่ในความสงบ อย่าหลงเชื่อในข่าวอกุศลใด ๆ ซึ่งหากจะมีถูกก่อให้เกิดนั้น และช่วยเหลืือร่วมมือกันเพื่อยังความเรียบร้อยให้แก่ประเทศไทย ศาสนาพระมหากษัตริย์ และรัฐธรรมนูญ จงทุกประการ

วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2477

การที่รัฐบาลไคออกแถลงการณ์แจ้งให้ประชาชนทราบนี้ ทำให้ประชาชนได้ทราบข้อเท็จจริงโดยแจ่มแจ้ง และให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการรักษาความสงบของบ้านเมือง ตลอดอีก 5 วันรัฐบาลได้รับพระราชโทรเลขตอบ ซึ่งทรงกระทำขานสดานอัครราชทูตสยาม ณ กรุงลอนดอน ดังมีสำเนาว่า

"ข้าพเจ้าและพระชายาขอใจ รัฐบาลที่แสดงความหวังดีมา ข้าพเจ้ามีความเสียใจที่ข้าพเจ้าและรัฐบาลไม่สามารถจะตกลงกันได้ในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเรามีความเห็นแตกต่างกัน ข้าพเจ้าขอให้รัฐบาลมั่นใจว่า ข้าพเจ้ามิได้มีความรู้สึกโกรธซึ่ง และแค้นเคือง เนื่องด้วยเหตุการณ์ที่ใดเกิดขึ้นนั้นเลย และขอใ้ทงคณะรัฐบาลจงบรรลุความสำเร็จทุกประการ

(พระปรมาภิไธย) ประชาธิปก"

สำหรับในแง่ของรัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นั้น รัฐบาลถือว่าได้พยายามผ่อนปรนอะลุ่มอล่วยต่อขอเรียกร้องของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอย่างมากแล้ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ท่านจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์อย่างมั่นคง ที่ดำเนินการไปทุกอย่างก็โดยความเห็นชอบของสภาผู้แทนราษฎรแล้วทั้งสิ้น รัฐบาลได้แจ้งให้สภา ฯ ทราบทุกกระยะ มิได้ดำเนินการไปเองโดยพลการ เนื่องจากปัญหานี้เป็นปัญหาใหญ่และกระทบกระเทือนต่อจิตใจของประชาชนชาวไทยทั้งประเทศ รัฐบาลจึงดำเนินการด้วยความระมัดระวังเป็นที่สุด โดยเฉพาะ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ท่านได้พยายามอย่างเต็มความสามารถในการยับยั้งและประวิงเวลาในการสละราชสมบัติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปรากฏจากพระราชหัตถเลขาทรงสละราชสมบัติ ท่านเป็นบุคคล ๆ เดียวที่ถูกกระบุงชื่อ ทั้งยังถูกตำหนิว่า ไม่ดำเนินการตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยตามที่เคยขอหรือเคยสัญญาไว้เมื่อคราวเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 ทั้ง ๆ ที่ พันเอก พระยาพล ฯ เป็นบุคคลแรกของระบอบประชาธิปไตยที่จักให้มีการเลือกตั้งขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรก ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะทรงสละราชสมบัติได้เพียงไม่กี่เดือน

คือเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2476¹ ถึงแม้ว่าจะยังไม่เป็นประชาธิปไตยที่แท้จริง เต็มรูปแบบ แต่ท่านก็ได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มจัดให้มีขึ้นตามเงื่อนไขทางการเมือง ดังนั้น เหตุการณ์สำคัญในประวัติศาสตร์ทางการเมืองไทย ถึงแม้ว่าจะไม่เกิดขึ้นในรัฐบาลชุดนี้ ก็คงจะต้องเกิดขึ้นในโอกาสต่อไป เนื่องจากความขัดแย้งที่ประสานกันไม่ได้

เบื้องหลังความขัดแย้งในเรื่องพระราชบัญญัติอากรมรดกและการรับมรดก พุทธศักราช 2476

ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ.2477 รัฐบาลโดย พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติอากรมรดก และการรับมรดกเข้าสู่สภา ซึ่งต่อมาสภาฯ ได้พิจารณาและลงมติให้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธย และเพื่อประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไป แต่พระองค์กลับพระราชทานร่างพระราชบัญญัตินั้นคืนมาให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาใหม่ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ โดยทรงขอให้เพิ่มบทบัญญัติ ยกเว้นการเก็บอากรมรดกจากทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ให้ชัดเจนว่า ไม่ต้องเสียอากรมรดก โดยทรงมีพระราชประสงค์ที่จะให้รัฐบาลเพิ่มเติมข้อความต่อไปนี้ ลงในร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวดังนี้ คือ

พระราชทรัพย์สินใด ๆ ที่เป็นพระราชมรดกไปยังผู้อื่น นอกจากผู้สืบราชสมบัติ ต้องเสียอากรมรดก นอกจากนั้นเป็นพระราชทรัพย์ฝ่ายพระมหากษัตริย์ ไม่ต้องเสียอากรมรดก

ซึ่งเรื่องนี้คณะรัฐมนตรีได้ยืนยันว่า ตามร่างพระราชบัญญัตินี้ ทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ไม่ต้องเสียอากรมรดกอยู่แล้ว แม้จะมีใครระบุไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

¹ในสมัยที่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี (พ.ศ.2476 - พ.ศ.2481) มีการเลือกตั้งทั้งหมด 3 ครั้ง คือ ครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ.2476 ครั้งที่สองวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ.2480 และครั้งที่สามวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ.2481.

จึงไม่เห็นความจำเป็นที่จะเพิ่มเติมข้อความดังกล่าวอีก

ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาและลงมติด้วยคะแนนเสียง ยืนยันความร่างเดิมหรือเห็นชอบด้วยกับรัฐบาลด้วยคะแนนเสียง 132 ต่อ 89 เป็นอันว่าทั้งคณะรัฐมนตรีและสภาผู้แทนราษฎรต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ร่างพระราชบัญญัติอากรมรดกและการรับมรดกตามที่ได้ฝ่ายรัฐบาลเสนอขึ้นมานั้นชัดเจนดีแล้ว ไม่จำเป็นต้องเพิ่มเติมข้อความอันใดลงไปอีก ดังนั้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จึงได้นำร่างพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวซึ่งได้รับความเห็นชอบจากสภา ฯ แล้วขึ้นทูลเกล้า ฯ ถวายเพื่อทรงลงพระปรมาภิไธยอีกครั้งหนึ่ง ในการนี้ก็ได้ให้ หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร วรวรรณ กราบบังคมทูลถวายรายงานยืนยันด้วยว่า ตามร่างพระราชบัญญัติฉบับนั้นตรงกับพระราชประสงค์อยู่แล้ว กล่าวคือ จะไม่เรียกเก็บอากรจากทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และรัฐบาลรับรองว่าจะร่างกฎหมายยกเว้นอากรดังกล่าวให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ในที่สุดได้ทรงลงพระปรมาภิไธยประกาศใช้เป็นกฎหมายต่อไปได้ ปัญหาจึงหมดไป

ต่อมารัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการยกเว้นภาษีอากรอันเกี่ยวกับทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พุทธศักราช 2477 ต่อสภา ฯ โดยเหตุผลว่า เพื่อวางระเบียบยกเว้นภาษีอากรเกี่ยวกับทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ คือ ทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ นอกจากทรัพย์สินส่วนพระองค์แล้ว บ่อมเป็นทรัพย์สินที่ได้รับการยกเว้นจากการเก็บภาษีอากร ซึ่งที่ประชุมสภา ฯ ได้ลงมติอนุมัติให้ใช้เป็นกฎหมายได้² เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2477 ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงประกาศสละราชสมบัติได้ประมาณ 29 วัน

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, ครั้งที่ 2 วิสามัญ พ.ศ. 2477, หน้า 66.

² ประชุมกฎหมายประจำศก เอมที่ 48, 2478, หน้า 62.

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว จะทรงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ.2477 นั้น พระองค์เคยดำริและเคยปรารถนาที่จะออกจากราชสมบัติมาครั้งหนึ่งแล้ว ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 แต่พระยาศรีวิสารวาจา ได้ขู่ตักทวนได้ ดังปรากฏจากบันทึกฉบับหนึ่งที่กโดยเจ้าพระยามหิธรว่า

วันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ.2475 เวลา 17.15 น. โปรดเกล้า ฯ ให้พระยามโนปกรณ ฯ พระยาศรีวิสาร ฯ พระยาปริชาตยุดธ, พระยาพหล ฯ กับหลวงประดิษฐมนูธรรม มาเฝ้าที่วังสุโขทัย มีพระราชดำรัสว่า อยากจะสอบถามความบางข้อและบอกความจริงใจ ฯลฯ ฯลฯ อีกอย่างหนึ่ง อยากจะแนะนำเรื่องสันติวงศ์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า และพระพุทธเจ้าหลวงโคเคยทรงพระราชสืบคำริที่จะออกจากราชสมบัติเมื่อทรงพระชราเช่นเดียวกัน ในส่วนพระองค์พระเนตรไม่ปกติทรงงานไปไม่ไค่นาน เมื่อการอุปถัมภ์แล้ว จึงอยากจะลาออกเสีย ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระโอรสสมเด็จพระเจ้าฟากกรมขุนเพชรบูรณ์ ฯ ก็ถูกขามมาแล้ว ผู้ที่จะสืบสันติวงศ์ต่อไปควรจะเป็นพระโอรสสมเด็จพระเจ้าฟากกรมหลวงสงขลานครินทร์ ฯลฯ

ฯลฯ

ฯลฯ

ฯลฯ

พระศรีวิสารวาจากราบบังคมทูลว่า มีความรู้สึกที่ทรงช่วยเหลือเพื่อความมั่นคง เรื่องที่ทรงพระราชดำริจะลาออกนั้น ขอพระราชทานงดไวก่อน มีพระราชดำรัสขอดูก่อน ไม่ทราบวาอาการแห่งพระเนตรจะทุพพลภาพเพียงไร เพราะการณาพระเนตรไม่ไค้ผลสมคาค ถึงไม่มีเหตุเรื่องเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ไค้ทรงพระราชดำริที่จะลาออก การต่อไปยังไม่ทราบว่าจะเป็นอย่างไร ถ้าพระเนตรดีและแสดงให้เห็นว่า คณะราษฎรไม่ทำให้พระองค์เสื่อมความนิยมก็อาจจะอยู่ต่อไป ในชั้นนี้ขอแบงรับแบงสุไวก่อน ฯลฯ

มหิธร จด

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ.2484 ณ ที่ประทับ ตำบลเวอรจึเนียวอเตอ ประเทศอังกฤษ หลังจากนี้ทรงประทับอยู่ในประเทศนั้นเป็นเวลาประมาณ 6 ปี พระองค์มีพระชนมายุเพียง 48 พรรษา

อัญเชิญพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ทรงเป็นพระมหากษัตริย์

การอัญเชิญพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล พระโอรสกรมหลวง
สงขลานครินทร์ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แทนสืบไปนั้น รัฐบาลของ พันเอก พระยาพล-
พลพยุหเสนา ได้ทำการทบทวนตั้งแต่ก่อนที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวจะทรง
ประกาศสละราชสมบัติ ตามคำแถลงการณ์ที่รัฐบาลได้แจ้งให้ประชาชนทราบแล้ว และได้
ได้รับความเห็นชอบจากสภาเป็นเอกฉันท์ อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะมาถึงขั้นนี้ กล่าวคือ ใน
วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2477 เจ้าพระยาวรวงศ์ไพบูลย์ รัฐมนตรีกระทรวงวัง ได้เสนอ
บัญชีลำดับการสืบราชสันตติวงศ์ต่อ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ดังนี้
(สำเนา)

สืบ

ที่ 130/3061

กระทรวงวัง

วันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2477

เรื่อง ส่งบัญชีลำดับสืบราชสันตติวงศ์

รัฐมนตรีกระทรวงวัง เรียน นายกรัฐมนตรี

ข้าพเจ้าขอส่งบัญชีลำดับสืบราชสันตติวงศ์ตามกฎมณเฑียรบาล นับแต่พระบาทสมเด็จพระ
ปกเกล้าเจ้าอยู่หัวลงมาเพียงพระเจ้าพี่ยาเธอ โองยาเธอ ซึ่งสมเด็จพระเจ้า
กรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ ได้ทรงตรวจแล้ว มายังท่านตามหน้าที่

ควรมิควรแล้วแต่จะโปรด

(ลงนาม) เจ้าพระยาวรวงศ์ไพบูลย์

ศูนย์วิทยุโทรพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2 ลำดับสืบราชสันตติวงศ์ต่อจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทร
มหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ลำดับ ที่	พระนาม	ประสูติ พ.ศ.	หมายเหตุ
	สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงสงขลาค นครินทร์	2434	หาพระองค์ ไม่แล้ว
1	พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล	2468	
2	พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช	2470	
3	สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมพระนคร- สวรรค์วรพินิต	2424	
4	<u>พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าจุมภฏพงษ์กั-</u> <u>บริพัตร</u>	2447	
	สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวง ลพบุรีราเมศวร์	2425	หาพระองค์ ไม่แล้ว
5	<u>พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภาณุพันธุ์ยุคล</u>	2453	
6	<u>พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร</u>	2456	
7	<u>พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรรมงคลการ</u> พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาถ (กิติยากร)	2417	หาพระองค์ ไม่แล้ว
8	<u>หม่อมเจ้าอมรสมานลักษณ์</u>	2439	
9	<u>หม่อมเจ้านักขัตรมงคล</u>	2440	
10	<u>หม่อมเจ้าจรจบกิติคุณ</u> พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงปราจิณกิติบดี (ประวิตร)	-	หาพระองค์ ไม่แล้ว
11	หม่อมเจ้ากัลยาณวงศ์ประวิตร	2449	
12	หม่อมเจ้าจิตรปรีดี	2450	
13	หม่อมเจ้าวิกรมสุรัสวดี พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงนครไชยศรีสุรเดช (จิรประวิติ)	-	หาพระองค์ ไม่แล้ว
14	<u>หม่อมเจ้าประสมศรีจิรประวิติ</u>	2444	
15	<u>หม่อมเจ้านิทัศนาธร</u>	2448	

ลำดับ ที่	พระนาม	ประสูติ พ.ศ.	หมายเหตุ
16	หม่อมเจ้าจรจิรพันธ์ พระเจ้าพี่ยาเชอกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ (อากาศกร)	2455 -	หาพระองค์ ไม่แล้ว
17	พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา	2447	
18	หม่อมเจ้ารังษิยากร	2449	
19	พระเจ้าพี่ยาเชอกรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน (นัครชัย)	2424	
20	พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าเปรมบุรฉัตร	2456	
21	พระเจ้าพี่ยาเชอกรมหลวงสิงหวิกรมเกรียงไกร (วชิไกร)	2426	
22	หม่อมเจ้าทรงวุฒิไชย	2453	
23	หม่อมเจ้าอุไทยเฉลิมลาภ	2456	

หมายเหตุ ที่ขีดเส้นสัญญาประกาศไว้ให้พระนามพระองค์ใดหมายความว่า พระมารดา
ของท่านพระองค์นั้นเป็นเจ้า คือ เป็นอุภโตสุชาติ
ตรวจเห็นถูกต้องแล้ว
นริศ
5 มีนาคม 2477

ตามรายพระนามที่เจ้าพระยาวรวงศ์พิษณุโลกเสนาออก พันเอก พระพลพล-
พยุหเสนา มีจำนวนทั้งสิ้น 23 พระองค์ด้วยกัน โดยมีพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า
อาเนนทมพิศล ทรงอยู่ในฐานะผู้ที่สืบราชสันตติวงศ์อันดับหนึ่ง¹ พันเอก พระยาพล-

¹พิจารณาในกรณีนี้ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไร้พระราชโอรส
และพระราชธิดา กับทั้งไร้สมเด็จพระอนุชาารวมพระชนนี แต่ทรงมีสมเด็จพระเชษฐา
หรือสมเด็จพระอนุชาท่างพระชนนี หรือพระโอรสของสมเด็จพระเชษฐาหรืออนุชา.

พลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี จึงได้แจ้งให้ที่ประชุมสภาทราบว่า รัฐบาลเห็นสมควรอัญเชิญ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดลขึ้นทรงเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไป และได้ไปเฝ้า สมเด็จพระศรีสวรินทิรา พระบรมราชเทวี พระพันวัสสามาตุจฉาเจ้า แล้วให้ผู้แทน รัฐบาลคือ หลวงข้าราชการสวัสดิ์ ที่อยู่ในต่างประเทศไปเฝ้าเพื่อทามทามหม่อมสังวาลย์ และพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดลที่กรุงโลซานน์ ประเทศสวิทเซอร์แลนด์ แล้วควย

สภาผู้แทนราษฎรจึงได้ลงมติเห็นชอบในการที่จะอัญเชิญ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ต่อไป /

หลังจากนั้น พระเรียบวิรัชชภาคย์ ทำการแทนประธานสภาผู้แทนราษฎร ได้ มีหนังสือยืนยันมติของสภาไปยัง พันเอก พระยาพหล ๑ ดังนี้

ที่ 1750/2477

สภาผู้แทนราษฎร¹

วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2477

เรื่อง สภาผู้แทนราษฎรรับทราบในการที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงสละสมบัติ และเรื่องการลงมติเห็นชอบในการอัญเชิญพระมหากษัตริย์ องค์ใหม่ขึ้นทรงราชย์

ทำการแทนประธานสภา ๑ เรียบ นายกรัฐมนตรี

ตามหนังสือ ที่ ส. 10695/2477 ลงวันที่ 6 มีนาคม สกนี้ว่า รัฐบาลได้รับ โทรเลข ลงวันที่ 3 มีนาคม สกนี้ จาก เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ ประธานสภา ซึ่งผู้เป็นตัวแทนรัฐบาล ที่ได้รับรายงานเขามาว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 เวลา 13.45 นาฬิกา (เวลาในประเทศไทย) ทรงสละราชสมบัติ เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ ได้รับพระราชหัตถเลขาไว้ ตามคำสั่งของรัฐบาลในวันเดียวกันเวลา 16.30 นาฬิกา และเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ ได้มีโทรเลข ลงวันที่ 5 มีนาคม สกนี้ แจ้งขอความรายละเอียดตามนั้น สภา ๑ ในคราวประชุมสภา ๑ ครั้งที่ 33/2477

²ประเสริฐ บัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 185.

วันพุธ - พฤหัสบดี 6 - 7 มีนาคม ค.ศ. นี้ ได้รับทราบเรื่องการสละราชสมบัติของ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้ว และไต่ลงมติตามมาตรา 9 แห่ง รัฐธรรมนูญราชอาณาจักรสยาม เห็นชอบในการที่จะอัญเชิญ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล ซึ่งทรงเป็นเจ้านายเชื้อพระบรมราชวงศ์ พระองค์ที่ 1 ใน ลำดับสืบราชสันตติวงศ์ ตามความในมาตรา 8 และมาตรา 9 แห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พุทธศักราช 2467 นั้น ขึ้นทรงราชย์ตั้งแต่วันที่และ เวลาที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ไต่ทรงสละราชสมบัติเป็นต้นไป

จึงเรียนยืนยันมาเพื่อทราบ

ควรมิตรและแจ่มโปรด

พระเรียนวิรัชภาคย์

ต่อมาได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี ในเรื่องนี้ดังนี้¹

ประกาศ

โดยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ ทรงมีพระราชหัตถเลขา ลงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 เวลา 13.45 น. (เวลา ในอังกฤษ) ทรงสละราชสมบัติ แต่บัดนั้นเป็นต้นมา และสภานุแทนราษฎรได้รับ ทราบไปแล้ว

โดยที่ตามความในรัฐธรรมนูญ มาตรา 9 การสืบราชสมบัติ ท่านว่าให้เป็นไป โดยนัยแห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พุทธศักราช 2467 และ ประกอบด้วยความเห็นชอบของสภานุแทนราษฎร

โดยที่พระมหากษัตริย์ทรงสละพระราชดิถี ที่จะทรงสมมติเจ้านายเชื้อพระบรม ราชวงศ์ พระองค์ใดพระองค์หนึ่งให้เป็นรัชทายาท ตามความในมาตรา 5 แห่ง กฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พุทธศักราช 2467

โดยที่พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ทรงเป็นเจ้านายเชื้อพระบรม ราชวงศ์พระองค์ที่ 1 ในลำดับพระราชสันตติวงศ์ ดังไต่ทรงลงไว้ในมาตรา 9 แห่งกฎมณเฑียรบาลว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พุทธศักราช 2467

¹ ประเสริฐ บัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม, หน้า 185.

โดยที่สภาผู้แทนราษฎรไค้ลงมติ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2477 แสดงความเห็นชอบในการที่จะอัญเชิญพระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ขึ้นทรงราชย์สืบสันตติวงศ์ต่อไป ตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม มาตรา 9 และ

โดยที่คณะรัฐมนตรีได้อัญเชิญ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล โดยทางโทรเลข ลงวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2477 ให้ขึ้นทรงราชย์ ตั้งแต่วันและเวลาที่พระมหากษัตริย์ทรงสละราชสมบัติ

จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอานันทมหิดล ได้ขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์ ตั้งแต่วันและเวลาที่ว่าเป็นคนไป

ประกาศ ณ วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ. 2477

นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี

การแต่งตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยังไม่ทรงบรรลุนิติภาวะ ที่ประชุมสภาจึงไค้ลงมติตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ขึ้น มีจำนวน 3 ท่าน ประกอบด้วย

- 1) นายพันเอก พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตจาตุรนต์
- 2) พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา
- 3) เจ้าพระยาอมราช (ปั้น สุขุม)

ทั้งนี้ โดยมีพระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัตจาตุรนต์ ทรงเป็นประธาน กำหนดให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หมดอายุไปตามเหตุการณ์¹ สำหรับการประกาศพระนาม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น สภา ฯ ลงมติให้ใช้ว่า "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว"

¹เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงบรรลุนิติภาวะแล้ว.

แล้วเติมพระนามเดิมลงไปว่า "อานันทมหิดล"¹ /

ดังนั้น จึงมีการประกาศตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อย่างเป็นทางการ เมื่อวันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2477 ดังนี้

ประกาศตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ยังทรงพระเยาว์อยู่ จะทรงบริหารพระราชภาระไม่ได้

สภาผู้แทนราษฎรอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 10 แห่งรัฐธรรมนูญราชอาณาจักรสยาม พ.ศ.2475 ได้ลงมติ ณ วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2477 ตั้งคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประกอบด้วย

นายพันเอก พระเจารวรวงศ์เชอ กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ เป็นประธาน
พระเจารวรวงศ์เชอ พระองค์เจาอาทิตยทิพอภา
เจาพระยายมราช (ปั้น สุขุม)

โดยมีข้อตกลงว่า ในการลงมติวินิจฉัยข้อปรักันนั้น ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมุขและในการลงนามในเอกสารราชการนั้น ให้ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อย่างน้อย 2 ท่าน เป็นผู้ลงนาม

จึงขอประกาศให้ทราบทั่วกัน

ประกาศมา ณ วันที่ 7 มีนาคม พ.ศ.2477

พระเรียมวิรัชธภาคย์ (ทำการแทนประธานสภา)²

หลังจากประกาศแต่งตั้งอย่างเป็นทางการแล้ว คณะผู้สำเร็จราชการ ได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อสภา ฯ เมื่อวันที่ 25 มีนาคม พ.ศ.2477 และเพื่อให้การถวาทะ-
ปรนภาภิไชยแกสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยถูกต้อง จึงได้มีประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี โดย

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ.2477 (สมัยสามัญ) ครั้งที่ 25, หน้า 2348.

² ประชุมกฎหมายประจำศก เล่มที่ 47 พ.ศ.2477, หน้า 1023.

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เรื่องเฉลิมพระนาม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวว่า

ประกาศเฉลิมพระนาม สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

โดยที่คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ปรึกษาคณะรัฐมนตรี เห็นชอบ
พร้อมกันว่า

ในระหว่างที่ปวงชนชาวสยามยังมีไต่ถวายเป็นพระปรมาภิไธยแก่สมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัว เนื่องในการพระราชพิธีบรมราชาภิเษก อันจะพึงมีตามราชประเพณีนั้น เป็น
การสมควรที่จะเฉลิมพระนามให้เหมาะสมแก่พระเกียรติ

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จึงให้ประกาศเฉลิมพระนามสมเด็จพระเจ้า-
อยู่หัวว่า "สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล"

ประกาศ ณ วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2477

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี¹

นอกจากนี้ในวันเดียวกันนั้นเองก็ได้มีประกาศถวายพระนาม พระอัยยิกา
พระราชบิดา และพระราชชนนี ดังนี้

ประกาศถวายพระนามพระอัยยิกา พระราชบิดา และพระราชชนนี

โดยที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ได้เสด็จขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์
เป็นการสมควร ที่จะถวายพระนามแก่ พระอัยยิกา พระราชบิดา และพระราชชนนี
ตามราชประเพณี

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
ประกาศให้ชานพระนามพระอัยยิกา พระราชบิดา และพระราชชนนี ดังต่อไปนี้
คือ

พระอัยยิกา ว่า สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้า

พระราชบิดา ว่า สมเด็จพระราชบิดา เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลา-
นครินทร์

¹ประชุมกฎหมายประจำศก เล่มที่ 47 พ.ศ. 2477, หน้า 1095.

พระราชชนนี ว่า พระราชชนนีศรีสังวาลย์

ประกาศ ณ วันที่ 25 มีนาคม พ.ศ. 2477

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ
นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี¹

สำหรับเบื้องหลังในการแสวงหาบุคคลที่จะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น ปรากฏว่า พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา หัวหน้ารัฐบาล เป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการติดต่อและทาบทามผู้ที่สมควรที่จะดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการ ฯ โดยในขั้นแรก ท่านพร้อมด้วยหลวงประดิษฐมนูธรรมได้ไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต เพื่อกราบทูลขอให้ทรงรับเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ใหม่ด้วย แต่สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตทรงรับเป็นผู้สำเร็จ ฯ ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ถ้าจะทรงรับเป็นผู้สำเร็จ ฯ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์ใหม่แล้วก็จะมีผู้คิดนินทาว่า พระองค์ต้องการจะเป็นผู้สำเร็จ ฯ ตลอดกาล จึงขอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาพระบรมวงศ์องค์อื่นและข้าราชการผู้ใหญ่คนอื่นที่สมควร²

คณะรัฐมนตรีจึงประชุมกันสมควรมีผู้สำเร็จ ฯ 3 ท่าน ประกอบเป็นคณะผู้สำเร็จ ฯ โดยมีพระบรมวงศ์องค์หนึ่งเป็นประธาน อีกองค์หนึ่งเป็นผู้สำเร็จ ฯ ในคณะ และอีกท่านหนึ่งเป็นข้าราชการผู้ใหญ่ที่มีความรู้ความชำนาญในราชการแผ่นดิน

ในการพิจารณา พระบรมวงศ์ที่สมควรเป็นประธานผู้สำเร็จ ฯ นั้น ปรากฏว่า

¹ ประชุมกฎหมาย ประจำศก, เล่มที่ 47 พ.ศ. 2477, หน้า 1096.

² ปรีดี พนมยงค์, "ความเป็นไปภายในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์,"
เบื้องแรกประชาธิปไตย, หน้า 57.

พระบรมวงศ์ส่วนมากในขณะนั้นได้เสด็จไปประทับอยู่ในต่างประเทศ ฉะนั้นจึงมีพระเจ้าน้องยาญซึ่งเสด็จมาประทับอยู่ในประเทศไทย นอกจากสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิตแล้ว ยังมีเจ้านายที่ทรงกรมอยู่คนหนึ่งคือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอศคารานฤศกรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ ซึ่งเป็นโอรสในสมเด็จพระเจ้าฟ้า ๑ กรมพระจักรพรรดิพงษ์ ซึ่ง พันเอกพระยาพลพลพยุหเสนา คุณเคยกับท่านเป็นอย่างดี เพราะรับราชการเป็นราชองครักษ์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วยกัน ดังนั้นเมื่อ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา และหลวงประดิษฐมนูธรรมไปเฝ้าเพื่อขออนุญาตเสนอพระนามท่านต่อสภาผู้แทนราษฎรให้ลงมติเห็นชอบในการตั้งท่านเป็นประธานคณะผู้สำเร็จ ๑ ท่านก็ได้ประทานอนุญาต

ส่วนพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาท่านนั้นเดิมเป็นราชเลขาธุการในพระองค์ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เห็นว่าพระองค์ได้ทรงร่วมมือกับรัฐบาลเป็นอย่างดี ไม่ได้พระองค์และทรงบำเพ็ญองค์เยี่ยงนักประชาธิปไตย จึงทูลขอเสนอพระนามเป็นผู้สำเร็จ ๑ อีกองค์หนึ่ง พระองค์ทรงยินดี

ในส่วนข้าราชการผู้ใหญ่ นั้น คณะรัฐมนตรีเห็นว่า มหาอำมาตย์นายก เจ้าพระยาอมรรต (ปั้น สุขุม) ซึ่งเป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยมาหลายรัชกาล และเป็นผู้มีอาวุโสสูงสุดในบรรดาข้าราชการผู้ใหญ่ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ก็ได้ไปทูลทูลตามเป็นผลสำเร็จอีกคนหนึ่ง นับว่าท่านทำงานชิ้นนี้ได้สำเร็จอย่างงามชมเชยอีกครั้งหนึ่ง

พระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

สมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล ทรงเป็นพระโอรสพระองค์ที่ 2 ในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรหรือจุลเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชชนก และสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทรงพระราชสมภพ เมื่อวันที่ 20 กันยายน พุทธศักราช 2468 ณ เมืองไฮเดลเบิร์ก ประเทศเยอรมัน ซึ่งเป็นเวลาที่สมเด็จพระราชบิดาทรงศึกษาวิชาการทหาร-

เรืออยู่ ทรงมีสมเด็จพระเชษฐภคินี คือ สมเด็จพระพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และ สมเด็จพระอนุชาคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช องค์รัชกาลปัจจุบัน พระองค์ทรงเจริญพระวัยในประเทศเยอรมัน จนพระชันษาได้ 3 เดือนเศษ สมเด็จพระบรมราชชนก ก็ได้เสด็จไปประทับที่ประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา ตามลำดับ จนมีพระชนมายุได้ 3 พรรษา จึงได้เสด็จกลับประเทศไทยเป็นครั้งแรก

ใน พ.ศ. 2474 ทรงเข้าศึกษาครั้งแรกที่โรงเรียนมาแตร์ เดอี แล้วปีต่อมา คือปี พ.ศ. 2475 ทรงย้ายไปศึกษาที่โรงเรียนมัธยมวัดเทพศิรินทร์ หลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2476 ได้เสด็จพระราชดำเนินไปทวีปยุโรป เพื่อรักษาพระองค์ และเพื่อทรงศึกษาชั้นต้น ตามหลักสูตรวิชาประถมศึกษาที่โรงเรียนมีเรบองค์ เมืองโลซานน์ แล้วเสด็จไปทรงศึกษาที่โรงเรียนใหม่ ณ ตำบลโคยี เขตเมืองโลซานน์ ทรงตรีศภษาฝรั่งเศสได้คล่อง

การศึกษาของพระองค์ ทรงพระปรีชาสามารถและทรงมีพระวิริยะอุตสาหะ อย่างดียิ่ง ผลจากการสอบไล่แต่ละครั้งทรงได้คะแนนดีเยี่ยม เป็นที่พอพระราชหฤทัยของ สมเด็จพระศรีสวรินทิราบรมราชเทวี พระพันวัสสาอัยยิกาเจ้าเป็นอันมาก ซึ่งได้โปรดให้ส่งรางวัลไปถวาย เพื่อเป็นการส่งเสริมพระราชหฤทัยที่จะได้ทรงศึกษาให้ได้ผลดียิ่ง ๆ ขึ้นไป

ใน พ.ศ. 2477 ระหว่างที่พระองค์ยังประทับอยู่ที่เมืองโลซานน์นั้น ทาง กรุงเทพฯ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงประกาศสละราชสมบัติ พระองค์จึงได้เสด็จขึ้นครองราชย์สืบราชสันตติวงศ์ต่อไป นับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรี แต่เนื่องจากพระองค์ทรงมีพระชันษาเพียง 8 พรรษา จึงต้องมีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คังโคกล่าวมาแล้ว

ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์สิ้นพระชนม์

ในวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ. 2478 พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์

ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์สิ้นพระชนม์ เพราะปลงพระชนม์เอง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้แจ้งให้สภาผู้แทนราษฎรทราบว่า ตามรายงาน การสอบสวนของทางราชการ ทราบว่าพระองค์ได้ปฏิบัติงานในหน้าที่ประธานคณะผู้สำเร็จ ราชการ ฯ ด้วยความเรียบร้อย แต่พระองค์ล้าบากใจในการปฏิบัติงาน ในฐานะที่ทรง เป็นผู้จัดการทรัพย์สินของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยถูกเจ้านายบางพระ- องค์เสียดสีการปฏิบัติงานของพระองค์ ในหน้าที่ผู้สำเร็จราชการ ฯ โดยคณะราษฎรสนับสนุน จึงได้ปลงพระชนม์พระองค์เอง¹ ซึ่งที่ประชุมสภาได้รับทราบด้วยความสลดใจยิ่ง

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการแต่งตั้งซ่อมผู้สำเร็จราชการ ฯ เพิ่มเติม เพื่อให้ ครบตามจำนวน ในวันที่ 20 สิงหาคม ปีเดียวกัน ภายหลังจากที่ พันเอก พระยาพล- พลพยุหเสนา ได้แถลงให้ที่ประชุมสภาทราบถึงผลการสอบสวนของพนักงาน เรื่องประธาน คณะผู้สำเร็จราชการ ฯ ปลงพระชนม์พระองค์เองแล้ว สภาก็ได้ลงมติเลือกตั้งซ่อมผู้ สำเร็จราชการ ฯ คนใหม่ ซึ่งผลการเลือกตั้งในวันนั้น ปรากฏว่า นายพลเอก เจ้าพระยา- พิชเชนทรโยธิน ได้เป็นผู้สำเร็จราชการ ฯ แทนในตำแหน่งที่ว่าง ส่วนตำแหน่งประธาน คณะผู้สำเร็จราชการ ฯ นั้น ที่ประชุมสภาได้ลงมติตั้งให้   พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา เป็นประธานคณะผู้สำเร็จราชการ ฯ คนใหม่สืบแทนพระเจ้า วรวงศ์เธอ กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ ส่วนเจ้าพระยาพิชเชนทรโยธินได้ปฏิญาณตัวต่อ สภาเมื่อวันที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2478 ดังนั้นคณะผู้สำเร็จราชการ ฯ ชุดใหม่ จึง ประกอบด้วย

พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา
เจ้าพระยามรราช (ปิ่น สุขุม)

ประธานคณะผู้สำเร็จจ
าผู้สำเร็จราชการ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2478 (สมัยสามัญ), ครั้งที่ 4, หน้า 313. โดยทรงอมปากกระบอกปืนไว้ที่พระโอษฐ์แล้วไขนิ้วของพระองค์เอง ลั่นไก กระสุนเจาะเพดานพระโอษฐ์ทำให้สิ้นพระชนม์.

เจ้าพระยาพิชัยเขนทรโยธิน (อุม อินทรโยธิน)

ผู้สำเร็จราชการ

รัฐบาลขอลาออกเนื่องจากแพ้มติพระราชบัญญัติควบคุมการจำกัดยาง

ภายหลังจากที่ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้นำคณะรัฐมนตรีเข้าแถลงนโยบายต่อสภาแล้ว รัฐบาลชุดนี้ก็ได้อพยายามบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายแห่งการสถาปนาและวางรากฐานการปกครองระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยให้จงได้ รวมทั้งการพัฒนาความเจริญในทุกด้านของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และทางด้านการเมือง แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารราชการของรัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา มิได้ราบรื่นหรือเป็นไปดังที่รัฐบาลตั้งความมุ่งหมายไว้ เนื่องมาจากหลายครั้งหลายหนที่ รัฐบาลต้องเผชิญกับปัญหาอุปสรรค เช่น การคัดค้านจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบางคนที่ไม่เห็นด้วยกับแนวนโยบายการบริหารประเทศของรัฐบาลชุดนี้ ปรากฏการณ์ทางการเมือง เช่นนี้ยังผลให้ การบริหารประเทศต้องประสบกับอุปสรรค ซึ่งก็เป็นสิ่งธรรมดาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยโดยที่รัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา มุ่งหวังอยู่แล้ว รัฐบาลยินดีรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการติเตียนการบริหารและพัฒนาประเทศ ทั้งนี้โดยรัฐบาลได้เตรียมการในการที่จะแก้ไขปัญหาดัง ๆ อยู่แล้วไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางการศึกษาของประชาชน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการกินที่อยู่อาศัยของประชาชนชาวไทย

ในด้านการศึกษา รัฐบาลได้จัดตั้ง "สภาศึกษา" ขึ้น เพื่อทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของกระทรวงธรรมการ คือเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลนั่นเอง เนื่องจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการในขณะนั้น ได้แก่ นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี โดยมี พระสารสาสน์ประพันธ์ เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงธรรมการ ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของการศึกษา ซึ่งมีผลต่อแนวความคิดในการพัฒนาทางการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในขณะเดียวกัน รัฐบาล

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ก็ได้ปรับปรุงกิจการทางด้านการศึกษาให้รุดหน้า โดยการขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้กว้างขวางออกไป นอกจากจะมีการจัดระเบียบ การเรียน การสอน ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อันเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของเมือง ไทยแล้ว ในสมัยรัฐบาล พันเอก พระยาพหล ฯ ยังได้มีการจัดตั้ง มหาวิทยาลัยวิชา- ธรรมศาสตร์และการเมือง ขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยที่สองของเมืองไทยด้วย เมื่อ พ.ศ. 2479 ดังนั้นในเรื่องการพัฒนาทางด้านการศึกษาของรัฐบาลชุดนี้ไม่ปรากฏว่าต้องได้ คอบสภาผู้แทนราษฎรกันมาก

ในคานเศรษฐกิจ รัฐบาลได้จัดตั้ง "สภาเศรษฐกิจ"¹ ขึ้นเพื่อทำหน้าที่ให้ คำปรึกษาแก่รัฐบาล ในทางที่จะแสวงหาความเจริญยิ่งขึ้นแก่โภคทรัพย์แห่งชาติ เช่น การหาทางแก้ไขปัญหาและอุปสรรคที่สะสมมาแต่เดิมตั้งแต่สมัยการปกครองระบอบ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ และสมัยพระยามโนปกรณนิติราชา นอกจากนี้รัฐบาลยังได้พยายาม หาทางช่วยเหลือทางด้านการเกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนไทย อุตสาหกรรมและ พาณิชยกรรม เพื่อให้การพัฒนาประเทศดำเนินควบคู่กันไปในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะ อย่างยิ่ง การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในระยะนี้เป็นระยะหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญมาก เนื่องจากในเวลานั้นกิจการการค้าขายของประเทศไทยกำลังตกต่ำลง ราคาขายในตลาด โลกก็ลดลงเรื่อย ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ประเทศผู้ผลิตยางต่างได้เพิ่มผลผลิตของตนมาก ขึ้น ทำให้ยางในตลาดโลกมีมากเกินไป การที่ราคายางตกต่ำลง มีผลกระทบกระเทือน ต่อภาวะเศรษฐกิจของไทยอย่างยิ่ง เนื่องจากยางทำรายได้เข้าสู่ประเทศเป็นจำนวน มาก ในขณะเดียวกันก็ทำให้ชาวภาคใต้ได้มีการประกอบอาชีพนี้เป็นหลักเป็นสัน และส่งผล ให้ภาวะเศรษฐกิจและสภาพความเป็นอยู่ของชาวภาคใต้ดีกว่าภาคอื่น ๆ ของประเทศ เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของภาคใต้ประกอบอาชีพทางทำสวนยางและทำเหมืองแร่

¹ ร่อง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 90

รัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จึงพยายามหาทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวอันนี้จนสุดความสามารถ ถือเป็นปัญหาสำคัญของประเทศ เพราะมีผลกระทบต่อรายได้เข้าประเทศ และการนำเงินมาใช้ในการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม ดังนั้นเพื่อรักษาระดับราคาขายให้อยู่ในระดับพอสมควร ประเทศผู้ผลิตยางทั้งหลายจึงได้ร่วมมือกันโดยการตกลงกันที่จะควบคุมการจำกัดยาง โดยการกำหนดโควตาในการผลิตให้แต่ละประเทศ รวมทั้งการกำหนดเนื้อที่ของแต่ละประเทศในการปลูกยางอีกด้วย ซึ่งรัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ตัดสินใจเข้าร่วมด้วย¹ ถึงแม้ว่าจะถูกกำหนดโควตาในการผลิตและเนื้อที่ในการปลูกยาง ดังนั้นรัฐบาลจึงได้เสนอให้สภาผู้แทนราษฎรลงมติเกี่ยวกับการทำความตกลงระหว่างประเทศเรื่องควบคุมการจำกัดยาง 2 ฉบับ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา 54 เมื่อรัฐบาลเสนอเข้าที่ประชุมสภาเมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2477² ปรากฏว่ามีการอภิปรายในเรื่องการเข้าร่วมโครงการควบคุมการจำกัดยางของรัฐบาลอย่างคึกคัก โดยเฉพาะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจากจังหวัดภาคใต้³ ที่มีการปลูกยางโคกกลางโคมคีและคัดค้านรัฐบาลอย่างรุนแรงว่า การเข้าร่วมการจำกัดยางเป็นการเสียประโยชน์แก่ประเทศผู้ผลิตยางรายอื่น เนื่องจากประเทศไทยถูกกำหนดโควตาในการผลิตไว้ต่ำกว่ากำลังผลที่เป็นจริง⁴ รัฐบาลไม่มีสถิติและตัวเลขที่แน่นอนเกี่ยวกับผลผลิตและเนื้อที่ใน-

¹ คุรายละเอียดเพิ่มเติม บทที่ 4 บทบาททางด้านการเศรษฐกิจในหัวข้อ "การค้าขายกับต่างประเทศ."

² รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2477 (สมัยวิสามัญ) สมัยที่ 2 วันพุธที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2477, หน้า 1701-23 มีสมาชิกเข้าประชุม 139 นาย

³ เช่น นายมงคล รัตนวิจิต สมาชิกสภาผู้แทนจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น.

⁴ ประเทศไทยจะได้โควตาในการผลิตปีละ 25,000 ตัน แต่สมาชิกสภา ได้ว่าทำเกินไป เนื่องจากประเทศไทยผลิตได้ประมาณปีละ 30,000 - 60,000 ตัน.

การปลุกยาง การถูกกำหนดโควตาและจำกัดเนื้อที่ปลุกยาง จะส่งผลให้กรรมกรหรือแรงงานในจังหวัดภาคใต้เกิดการว่างงานไม่ต่ำกว่า 100,000 คน ยิ่งจะเป็นผลร้ายต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะทำให้ราษฎรเดือดร้อน แต่อย่างไรก็ตาม รัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ก็ยังยืนยันที่จะเข้าร่วมในโครงการควบคุมจำกัดยางระหว่างประเทศให้ได้ เนื่องจากรัฐบาลได้ไปปรับปากกับตัวแทนประเทศผู้ผลิตยางไว้แล้วว่า ประเทศไทยยินดีที่จะเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหานี้นำไปสู่แนวความคิดที่ไม่ตรงกันระหว่างฝ่ายรัฐบาลกับฝ่ายสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ทั้งสองฝ่ายคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติเป็นสำคัญ เมื่อมีการลงมติปรากฏว่า ที่ประชุมสภาดงมติไม่เห็นชอบด้วยกับนโยบายของรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา โดยคะแนนเสียงที่ไม่อนุมัติมี 73 เสียง ที่เห็นควรอนุมัติมี 25 เสียง และงดออกเสียง 41 เสียง มีผลทำให้สัญญาความตกลงระหว่างประเทศเรื่องการควบคุมจำกัดยาง ซึ่งรัฐบาลโคลงนามแล้วต้องตกไป และการพ่ายแพ้มติในสภาผู้แทนราษฎรครั้งนี้ ทำให้รัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา กราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งตามระบอบแห่งรัฐธรรมนูญ ตามมารยาททางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย¹ เมื่อรัฐบาลแพะคะแนนเสียงในสภาแล้ว เป็นธรรมเนียมว่ารัฐบาลควรที่จะขอลาออกหรือไม่ก็ประกาศยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรใหม่ แต่ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา มีความเป็นสุภาพบุรุษเพียงพอ และเคารพในเสียงส่วนใหญ่ของสภา จึงได้เลือกหนทางขอลาออกจากตำแหน่งเสียเอง ซึ่งเท่ากับรัฐบาลชุดนี้ได้สิ้นสุดลงโดยปริยาย การเคารพในเสียงส่วนใหญ่ของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงเป็นแบบ

¹ หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ เลขาธิการคณะรัฐมนตรี ได้ลุกขึ้นชี้แจงภายหลัง นายกรัฐมนตรีประกาศจะกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งว่า ก่อนจะมาประชุมในวันนั้น รัฐบาลได้ตัดสินใจมาแล้วว่า ถ้าสมาชิกสภาไม่ให้การรับรองก็จะกราบถวายบังคมลาออกในวันนั้นทันที.

ฉบับและนิมิตอันดีสำหรับการ เป็นนักการเมืองของคนรุ่นหลังต่อไป อย่างไรก็ตามภายหลัง
ประกาศจะถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งแล้ว หลวงวรนิติปรีชา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
จังหวัดสกลนคร ได้ลุกขึ้นแสดงความเสียใจและเสียสละในตัวของนายรัฐมนตรี ดังนี้
"...ในการที่คณะรัฐบาลจะลาออก ข้าพเจ้ารู้สึกเสียใจ และข้าพเจ้าไม่แน่ใจว่า เจ้าคุณ
พล ฯ ซึ่งเป็นผู้นำสยามเวลานี้จะกลับมามากหรือไม่..."¹

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้ลุกขึ้นตอบเป็นคนสุดท้ายก่อนปิดประชุม
สภาว่า

...ในการที่สมาชิกทั้งหลายได้มารับหน้าที่ รัฐบาละในการทำงานให้แก่ประเทศ
และเป็นที่เรียบร้อยกันมาจนบัดนี้ แศหากหาว่ามีเรื่องที่จะเป็นทั้งสองฝ่ายที่จะรักษา
ของฝ่ายทานก็ควรรักษาสิทธิของราษฎร ข้างสวนข้าพเจ้าเลาเมื่อใดทำอะไรลงไป
แล้วก็ควรรักษาความมั่นคงความเป็นผู้นำหนึ่งใจเดียวและความศักดิ์สิทธิ์ เพราะ
ฉะนั้น ข้าพเจ้าจึงไต่ลาออกจากหน้าที่ ในการที่เราได้เคยรวมทำการกันมาเป็น
อันดีนี้ ข้าพเจ้าขอขอบคุณทุก ๆ ท่าน²

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จักรทั้งรัฐบาลชุดที่ 6 ของเมืองไทย (22 กันยายน
2477 - 29 กรกฎาคม 2480)

ถึงแม้ว่า พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จะได้กราบถวายบังคมลาออกจาก
ตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ภายหลังจากการแพ้มติเรื่องการควบคุมจำกัดภายในการประชุมสภา
ผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2477 แล้วก็ตาม ปรากฏว่า ประชาชนและ
สมาชิกสภาส่วนใหญ่ยังให้ความไว้วางใจและเชื่อถือในตัว พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
ว่าทำการบริหารประเทศด้วยความบริสุทธิ์ใจ และมีความตั้งใจที่จะพัฒนาประเทศให้เจริญ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 22/2477 (วิสามัญ) สมัยที่ 2
วันพุธที่ 13 กันยายน พ.ศ. 2477.

² เรื่องเดียวกัน.

รูปหน้าอย่างจริงจัง นอกจากนี้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ยังเป็นบุคคลที่ได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้วย ดังนั้นจึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งท่านเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง นับเป็นครั้งที่ 3 ในชีวิตทางการเมืองของท่าน เมื่อวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2477

ประกาศตั้งนายกรัฐมนตรี¹

ด้วยเนื่องจากฐานะาตุไคเสนอนุคคิตามความในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสยาม มาตรา 54 ขอให้สภาผู้แทนราษฎรดูมตีเห็นชอบด้วยความถูกต้องระหว่างประเทศ เรื่องควบคุมการจำกัดข่าง แต่สภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบด้วย ตามความตกลงดังกล่าว ซึ่งรัฐบาลไคดงนามไปแล้ว นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ในนามของรัฐมนตรีทั้งคณะ จึงได้กราบบทวายบังคมลาออกจากตำแหน่ง เพื่อให้เป็นไปตามวิถีแห่งรัฐธรรมนูญ บัดนี้ไคทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตแล้ว แต่ไคโดยที่ทรงพระราชดำริว่า ประชาชนเป็นอันมากมีความเชื่อถือและไว้วางใจ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาอยู่ และทรงไว้วางพระราชหฤทัย วาสมควรจะให้ดำรงตำแหน่งต่อไป จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา เป็นนายกรัฐมนตรี

ประกาศมา ณ วันที่ 22 กันยายน พุทธศักราช 2477

พระยาศรยุทธเสนา

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

หลังจากนั้นประธานสภา ฯ ก็ประกาศขอลาออกจากตำแหน่ง เนื่องจากได้รับการทาบถามจากนายกรัฐมนตรีจะไปดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ ซึ่งที่ประชุมก็ได้อนุมัติ และได้เลือก เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ สมาชิกสภาประเภทที่ 2 เป็นประธานสภาคนใหม่ด้วย และในเวลาเดียวกันนั้นเอง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 23/2477 (วิสามัญ) สมัยที่ 2 วันเสาร์ที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2477, หน้า 1724 - 6 มีสมาชิกสภา ฯ เขาประชุม 131 คน.

นายกรัฐมนตรีก็ได้เลือกสรรรัฐมนตรี ประกอบขึ้นเป็นคณะรัฐบาลชุดที่ 6 ของเมืองไทย จำนวน 17 คน โดยท่านดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้วย ดังมีรายชื่อนามต่อไปนี้

ประกาศตั้งรัฐมนตรี¹

1. พันเอก หลวงพิบูลสงคราม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2. พระยามานวราชเสวี	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
3. พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการ- ต่างประเทศ
4. พระสารสาสน์ประพันธ์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
5. หลวงประดิษฐมนูธรรม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
6. พระยานิติศาสตร์ไพศาลย์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
7. เจ้าพระยาวรวงษาธิพัฒน์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัง
8. พลเรือตรี พระยาศรยุทธเสนี	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ
9. พระคุณธารณปริชาโวท	เป็นรัฐมนตรี
10. นายนาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์	เป็นรัฐมนตรี
11. หลวงนฤเบศรมานิตย	เป็นรัฐมนตรี
12. นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย	เป็นรัฐมนตรี
13. ขุนสมานหารทิศคดี	เป็นรัฐมนตรี
14. นายพันเอก พระสิทธิเรืองเดชพล	เป็นรัฐมนตรี
15. นายนาวาเอก หลวงสินธุสงครามชัย	เป็นรัฐมนตรี
16. ขุนสุคนธ์วิทย์ศึกษากร	เป็นรัฐมนตรี
17. พระยาสุริยานุวัตร	เป็นรัฐมนตรี

ประกาศมา ณ วันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2477

นายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
นายกรัฐมนตรี

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 24/2477 (วิสามัญ) สมัยที่ 2 วันจันทร์ที่ 24 กันยายน พ.ศ. 2477, หน้า 1754 มีสมาชิกสภา เข้าประชุม 124 คน

เมื่อได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งคณะรัฐบาลบริหารประเทศแล้ว คณะรัฐบาลชุดใหม่ภายใต้การนำของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ได้แถลงนโยบายขอความไว้วางใจจากสภาโดยจะยึดหลัก 6 ประการ¹ และได้บริหารประเทศต่อมาท่ามกลางความยุ่งยากทางการเมืองและปัญหาเศรษฐกิจภายในประเทศ จนทำให้รัฐบาลต้องใช้มาตรการในการจับกุมบุคคลต่าง ๆ ที่รัฐบาลคิดว่าจะเป็นศัตรูของรัฐบาล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ เช่น การใช้พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ และศาลพิเศษเป็นเครื่องมือในการกวาดล้างฝ่ายตรงกันข้ามอย่างขนานใหญ่ รวมทั้งการเนรเทศบุคคลบางคนให้ไปอยู่ในเขตทุรกันดาร ในขณะที่บางคนถูกศาลพิเศษตัดสินลงโทษจำคุกก็มีจำนวนไม่น้อย ปัญหาต่าง ๆ ที่เข้ามากระทบการบริหารประเทศในสมัย พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ครั้งนี้ได้ ยังผลให้การพัฒนาประเทศในหลาย ๆ ด้านไม่ดำเนินรุดหน้าไปเท่าที่ควรจะเป็น เนื่องจากรัฐบาลมีวาทะเรื่องการกวาดล้างพวกศัตรูทางการเมือง หรือพวกที่จะคิดกบฏภายในประเทศ มากจนเกินไป แต่อย่างไรก็ตาม พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ในฐานะผู้นำประเทศ ก็มีคำขอทักดับดำเนินการตามนโยบายที่ได้แถลงไว้ขอสภาต่อไป ในขณะที่เดียวกันก็พยายามแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ไปด้วย

มาถึงระยะนี้การดำเนินการบริหารประเทศกลับต้องประสบกับปัญหาการแตกแยกภายในชาติอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีกลุ่มนายทหารชั้นผู้น้อยกลุ่มเล็ก ๆ ที่ไม่พอใจต่อการบริการราชการแผ่นดินของรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้ร่วมกันคิดที่จะยึดอำนาจและล้มล้างรัฐบาล

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 24/2477; หน้า 1755 - 6.

กบฏนายสิบ (นายทหารชั้นประทวนคึกก่อกองการจลาจล)¹

ในการดำเนินการกำจัดจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าจะเป็นผู้ไม่หวังดีต่อรัฐบาล หรือมีพฤติกรรมที่จะเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญนั้น ทางรัฐบาลได้ดำเนินการจัดส่งนายพันเอก หลวงอดุลย์ เกษจรัส นายทหารชั้นสูงเข้าไปดำรงตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจในสมัยนั้น นับได้ว่าเป็นนายทหารระดับสูงคนแรกที่โอนจากทหารบกมารับตำแหน่งใหญ่ในกรมตำรวจ จนเกิดเป็นประเพณีที่สืบต่อมาในระยะหลัง ที่ทหารก้าวภายในกิจการตำรวจหรือเข้ามาควบคุมอย่างเต็มที่ การที่รัฐบาลแต่งตั้งให้นายพันเอก หลวงอดุลย์ เกษจรัส เข้าไปรับตำแหน่งรองอธิบดีกรมตำรวจ² เพื่อที่จะใช้ตำรวจเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการกำจัดศัตรูของรัฐบาลหรือคณะราษฎร รวมทั้งคอยสอดส่องดูแลความเคลื่อนไหวอีกด้วย ภายหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ใต้ทรงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2477 ไท่ไม่นาน หลวงอดุลย์ เกษจรัสก็เริ่มลงมือเคลื่อนไหวสอดส่องศัตรูของรัฐบาล จนได้ข่าวยืนยันเป็นที่แน่นอนว่า มีนายทหารชั้นประทวนกลุ่มหนึ่งกำลังคบคิดกันที่จะสังหาร นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม/รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม นายพันตำรวจเอก หลวงอดุลย์ เกษจรัส อธิบดีกรมตำรวจ พระวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ พระองค์เจ้า วรรมไวทยากร วรวรรณ ที่ปรึกษาสำนักนายกรัฐมนตรี สำหรับ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีนั้น คณะนายทหารชั้นประทวนได้เตรียมแผนที่จะทำการจับกุมตัวควบคุมไว้เป็นคู่ประกันเท่านั้น

กบฏนายสิบได้เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2478 ผู้ที่เป็นตัวตั้งตัวตี

¹ สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ 46/24 เรื่อง คดีนายทหารชั้นประทวน คึกก่อกองการจลาจล.

² ต่อมาได้เป็นอธิบดีกรมตำรวจ.

ในการกบฏครั้งนี้ ล้วนเป็นทหารนายสิบในกองพันทหารราบที่ 2 แล้วขยายลูกกลมไปยังทหารกองพันอื่น ๆ อีกหลายกองพัน สำหรับเหตุผลหรือจุดประสงค์สำคัญของการกบฏครั้งนี้ในครั้งนั้น ได้แก่

- 1) บรรดานายทหารชั้นประทวนกลุ่มนี้ต่างมีความไม่พอใจในการบริหารราชการแผ่นดินของรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ที่ไม่สามารถนำความสงบเรียบร้อยมาสู่บ้านเมืองได้ดังจุดประสงค์ของคณะราษฎร
- 2) ผู้บังคับบัญชาของพวกตนไม่ได้รับความเป็นธรรมจากรัฐบาลชุดนั้น
- 3) มีความไม่พอใจที่รัฐบาลมิได้เทอดทูนพระมหากษัตริย์เท่าที่ควร จนทำให้พระองค์ต้องขอสละราชสมบัติในที่สุด
- 4) เมื่อระบอบประชาธิปไตยซึ่งเริ่มเกิดขึ้นในเมืองไทยได้ไม่นาน แต่ได้ก่อให้เกิดความยุ่งยากสับสน และการแตกความสามัคคีระหว่างคนไทยด้วยกัน จนถึงขั้นมีการจับกุมคุมขังผู้เป็นศัตรูทางการเมืองของรัฐบาลก็หลายราย ดังนั้นหากพวกตนสามารถขับไล่คณะรัฐบาลออกไปได้แล้ว ก็จะได้กราบบังคมทูลเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งกำลังประทับอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ กลับมาเสวยราชสมบัติอีกครั้งหนึ่ง เมืองไทยก็จะหวนกลับมาเป็นการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์สืบไป

การกบฏของบรรดานายสิบครั้งนี้ได้กำหนดไว้ว่า จะเริ่มลงมือในตอนกลางวันของวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2478 โดยมีแผนการอันองเลื่องที่สุด คือจะทำการจับตายบุคคลสำคัญ ๆ หลายคนในคณะรัฐบาล อันได้แก่¹

1) นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2) พระวรวงศเชอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา	ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
3) พระองค์เจ้าวรรณไวทยากรวรรม	ที่ปรึกษารัฐบาล
4) นายพันตำรวจเอก หลวงอคุศลยเดชจรัส	อธิบดีกรมตำรวจ

¹ สว่าง ดานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 33.

สำหรับนายพันตำรวจเอก หลวงอคุศลย์เดชจรัด ในฐานะอธิบดีกรมตำรวจซึ่งโอนมาจากทหาร ได้ทำการติดตามความเคลื่อนไหวของนายทหารชั้นประทวนกลุ่มนี้อย่างเงี่ยบ ๆ พร้อมกับแสดงความจงรักภักดีต่อรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา โดยการนำเอากรมตำรวจเข้าเป็นประกันในการปกป้องรัฐบาล ด้วยการกล่าวหาคณะนายทหารชั้นประทวนกลุ่มนี้ว่า ได้วางแผนที่จะยึดอำนาจการปกครองคืนให้แก่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งพระองค์ได้ขอลาออกจากการดำรงตำแหน่งกษัตริย์ไทยภายใต้รัฐธรรมนูญไปแล้ว ดังรายงานเป็นบันทึกฉบับที่หลวงอคุศลย์เดชจรัด อธิบดีกรมตำรวจ มีไปยังนายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ความว่า

...แผนการณ์ของนายทหารชั้นประทวนนี้ให้ร้ายสยดสยองนัก และเป็นศัตรูสำคัญที่จะให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองไปสู่ดังเดิม คือนอกจากนายทหารชั้นประทวนเหล่านี้จะมีแผนสังหารบุคคลสำคัญดังกล่าวแล้ว ยังมีแผนการณ์สำคัญคือทะเลาะคุง ปลอญนักการ เมืองที่ถูกจับกุม เมื่อคราวกบฏบวรเดช เพื่อที่จะได้นำนักโทษการเมือง ซึ่งมีความรู้ความสามารถเหล่านี้ มวรวมมื่อกันกวาดลางคณะราษฎร แล้วจะได้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว กลับมาเถลิงถวัลยราชสมบัติปกครองประเทศในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ดังเดิม...

นอกจากนี้หลวงอคุศลย์เดชจรัด ยังได้เสนอให้ผู้บังคับบัญชาได้ทราบต่อไปอีกว่า แผนการณ์ยึดอำนาจของเหล่าทหารชั้นประทวนครั้งนี้ได้สืบทราบมาจากพวกนายทหารชั้นประทวนที่ได้เข้าร่วมในการทำกบฏครั้งนั้นด้วย แต่ได้บังเกิดความไม่พอใจ จึงได้แตกแยกออกมาเสียก่อน

ดังนั้น นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ในฐานะผู้บังคับบัญชาโดยตรง จึงได้มีคำสั่งลับเฉพาะไปยัง นายพันตรี หลวงประหารปริบูรณ์ ผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 2 วังจันทเกษม แจงให้ทราบถึงเรื่องราวที่บรรดานายทหารชั้นประทวนในกรมนี้ที่ได้คิดทำการกบฏวางแผนฆ่าโหดบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลและคณะราษฎร และในเวลาต่อมา นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ก็ได้ส่งผู้บังคับกองพันทหารราบที่ 3 เขาไปดำเนินการจับกุมบรรดานายทหารชั้นประทวนหรือนักปฏิวัติหนุ่มที่คิดจะเป็นกบฏ

เหล่านั้น ภายหลังจากที่ได้สืบทราบเป็นที่แน่ชัดแล้ว การจับกุมได้เริ่มกันขึ้นตั้งแต่วันที่ 3 สิงหาคม พ.ศ. 2478 เวลาประมาณ 12.30 น. จนกระทั่งถึงวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2478 รวมเวลาการจับกุมประมาณ 5 วัน เจ้าหน้าที่สามารถจับกุมนายทหารชั้นประทวน ผู้คิดก่อการกบฏต่อรัฐบาล ซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงสำคัญจำนวน 21 คน ได้แก่ จ่านายสิบ เฉง ฉลาครบ จ่านายสิบรวิ รัตนกุล จ่านายสิบสาคร ภูมิทัต จ่านายสิบสวัสดิ์ ภัคดี สิบเอกเกิด สีเขียว สิบเอกถม เกตุอำไพ สิบเอกตะเข็บ สายสุวรรณ สิบเอกเพ็ง แรมซิม สิบเอกกวย สิบชวงค์ สิบเอกสวัสดิ์ มะหะหมัด สิบเอกสวัสดิ์ คิษยบุตร สิบโทเหมือน พงศ์เผือก สิบโทชั้น ระเอมพันธ์ สิบโทปลอด พุ่มวัน สิบโทเลียบ ตะหินทะพงษ์ สิบโทแฉว แสงส่องสูง สิบโทหม่อมหลวงทวิวงศ์ วชิรวิวงศ์ สิบโทศาสน คชกุล พลทหารจินดา พันธุ์เอี่ยม พลทหารฮกเซ่ง และนายพุ่ม ณ พัทลุง

ภายหลังจากที่ได้จับกุมผู้ต้องหาที่มีการกระทำอันเป็นกบฏแล้ว ในวันที่ 6 สิงหาคม พ.ศ. 2478 นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม ในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม ได้กล่าวรายงานเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรว่า เนื่องจากได้มีทหารชั้นประทวน มีนายสิบ ตามกองพันต่าง ๆ โดยมากเป็นนายสิบทหารราบ ได้รวมคิดเพื่อที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีความมุ่งหมายที่จะฆ่านายทหารในกองทัพบก แล้วใช้จ่านายสิบเป็นผู้บังคับกอง พัน โดยจะทำการจับกุมนายกรัฐมนตรีและตนเองไว้เป็นตัวประกัน โดยมีคำแถลงการณ์ ว่า ในการปกครองบ้านเมืองในขณะนี้ ไม่เป็นประชาธิปไตย โดยให้เหตุผลในทำนอง ว่า ถ้าเป็นประชาธิปไตยแท้จริงแล้ว จะต้องเสมอกันหมด ไม่จำเป็นต้องมีนายทหาร รัฐบาลจึงได้ทำการจับกุมปราบปรามนายสิบทหารบกที่คิดรวมก่อการไว้จำนวน 21 คน¹

เมื่อนายพันเอก หลวงพิบูลสงครามกล่าวจบแล้ว พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ลุกขึ้นแถลงให้ทราบว่า รัฐบาลจะใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลพิเศษ -

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 2/2478 (สมัยสามัญ), หน้า 62.

พุทธศักราช 2476 เพื่อพิจารณาคดีกบฏครั้งนี้ด้วย โดยจะช่วยให้รัฐบาลสามารถดำเนินการพิจารณาคดีไปด้วยความรวดเร็วไม่ชักช้า ดังนั้นในการพิจารณาคดีนักโทษกบฏจำนวน 21 คน เหล่านั้น จึงได้กระทำกันในศาลพิเศษ ภายในกระทรวงกลาโหม โดยเริ่มทำการพิพากษาคดีตั้งแต่วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2478 ภายหลังจากที่ผู้ต้องหาเป็นกบฏถูกจับกุมได้เพียง 20 วันเศษ การสืบสวนสอบสวนคดีดำเนินมาเป็นเวลาเกือบหนึ่งปี จนกระทั่งถึงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2479 ศาลพิเศษได้อ่านคำพิพากษาระบุความผิดและพิพากษาลงโทษนักโทษกบฏนายสิบ ดังนี้

1) นายสิบสาคร ภูมิทัต	ให้จำคุกตลอดชีวิต
2) สิบเอกณู เกตุอำไพ	ให้จำคุกตลอดชีวิต
3) สิบเอกเทง แซ่มิม	ให้จำคุกตลอดชีวิต
4) สิบเอกกวย สิบช่วงศ์	ให้จำคุกตลอดชีวิต
5) สิบเอกเข็ม เณดยุทิส	ให้จำคุกตลอดชีวิต
6) สิบเอกแซม บัวปลิม	ให้จำคุก 20 ปี
7) สิบเอกตะเข็บ สายสุวรรณ	ให้จำคุก 20 ปี
8) สิบเอกสวัสดิ์ มะหะหมัด	ให้ประหารชีวิต
9) สิบโทหม่อมหลวงทวิวงศ์ วชิรวงศ์	ให้จำคุกตลอดชีวิต
10) สิบโทศุสน คชกุล	ให้จำคุกตลอดชีวิต
11) สิบโทแฉว แสงสงสูง	ให้จำคุกตลอดชีวิต
12) สิบโทเลียบ ละหิ่นทะพงษ์	ให้จำคุก 20 ปี
13) นายพุ่ม ณ พัทลุง	ให้จำคุก 16 ปี ¹

สำหรับ สิบเอกสวัสดิ์ มะหะหมัด นับเป็นรายแรกที่ถูกสังเวยชีวิตแก่ระบอบประชาธิปไตยของเมืองไทย ทั้งนี้ภายหลังจากการอ่านคำพิพากษาของศาลพิเศษไม่นานนัก สิบเอกสวัสดิ์ มะหะหมัด ก็ถูกนำไปประหารชีวิตด้วยการยิงเป้า ส่วนคนอื่น ๆ ก็ติดคุกตามคำพิพากษาของศาลพิเศษ เป็นอันสิ้นสุดเสี้ยนหนามหรือศัตรูของรัฐบาล ไปอีกรายหนึ่ง

¹ สว่าง ลานเหลือ, เรื่องเดิม, หน้า 34.

อย่างไรก็ตาม ถ้าพิจารณาหรือวิเคราะห์จากบันทึกของหลวงอดุลย์เดชจรต อธิบดีกรม
ตำรวจ ที่มีไปถึง นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมแล้ว
จะเห็นว่า บันทึกดังกล่าวมีลักษณะเป็นขอล่าหาที่รุนแรงมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ลำพัง
นายทหารชั้นประทวนเพียงกลุ่มเดียวที่รวมก่อการคงจะกระทำการยึดอำนาจสำเร็จได้ยาก
ถ้าปราศจากความร่วมมือหรือมีนายทหารชั้นผู้ใหญ่บางคนที่คุณคุมกำลังทหารอยู่เบื้อง
หลัง แต่ปรากฏว่านายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่คุณคุมกองกำลังทหารอยู่ในมือส่วนใหญ่เป็นคนของ
รัฐบาล และเป็นบุคคลสำคัญในคณะราษฎรเสียด้วย¹ จึงนับได้ว่าเป็นความโชคร้ายของ
กลุ่มนายทหารชั้นประทวนที่คิดก่อการครั้งนั้น นอกจากนี้ก่อนการลงมือปฏิบัติกรณายนายทหาร
ชั้นประทวนผู้ก่อการก็ควรจะมีการวางแผนและขั้นตอนในการปฏิบัติการยึดอำนาจอย่าง
รอบคอบที่สุด เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาดใด แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือ การประมาณกำลังของ
ฝ่ายตน และการประสานงานกันยังไม่ดีพอ ทำให้ข่าวรั่วไหลไปยังฝ่ายรัฐบาลจนได้ ส่วน
ขอล่าหาของนายพันตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรต อธิบดีกรมตำรวจ ที่มีต่อคณะ
นายทหารชั้นประทวนดังกล่าว จึงน่าจะเป็นเรื่องที่มีเล่ห์เหลี่ยมหรือมีอะไรแอบแฝงอยู่เบื้อง
หลังการยึดอำนาจที่ล้มเหลวครั้งนี้ หรืออาจจะเข้าทำนองสุภาษิตที่ว่า "เชื่อคอกไก่ให้
ดิ๊งกู" หรือแพะรับบาปก็อาจจะเป็นได้ แต่ก็นับได้ว่าเป็นผลงานสำเร็จอย่างดียิ่งของ
รัฐบาลที่สามารถระงับเหตุร้ายนี้ลงได้ก่อนที่จะลุกลามต่อไป

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีการประหารชีวิตและลงโทษเหล่ากบฏนายสิบโดย
คำพิพากษาของศาลพิเศษอย่างรุนแรงก็ตาม การกวาดล้างศัตรูหรือผู้ที่มีแนวความคิดตรง
ข้ามกับรัฐบาลก็ยังคงดำเนินต่อไปมิได้หยุดยั้ง ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงปลอดภัยของรัฐบาล
และคณะราษฎร พฤติกรรมทางการเมืองที่รัฐบาลได้กระทำลงไปนั้น โดยแท้จริงแล้วเป็น
การขัดคอลักษณะนิสัยประจำตัวของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีเป็น
อย่างยิ่ง เนื่องจากท่านเป็นคนที่ชอบเล่นการเมืองแบบประชาธิปไตย รักความยุติธรรม

¹ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม คุณกำลังสำคัญของฝ่าย
รัฐบาล.

และไม่ต้องการแสวงหาอำนาจอันยิ่งใหญ่ด้วยการกวาดล้างระหัดประหารคนไทยด้วยกัน
เอง ข้อที่ควรหยิบยกขึ้นมาพิจารณาอีกข้อหนึ่งคือ การที่พวกนายทหารชั้นประทวนมีแผนการ
ที่จะลอบสังหารบุคคลสำคัญในคณะราษฎรหลายคน ยกเว้น พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา
ที่กองการควบคุมไว้เป็นเพียงตัวประกันเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องลอบสังหารเหมือนบุคคล
สำคัญอื่น ๆ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ท่านเป็นคนที่มีความกล้า เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่และอาวุโส
ที่เป็นที่เคารพรักใคร่ของเหล่าบรรดาทหารน้อยใหญ่โดยทั่วไป แม้กระทั่งพลทหาร ท่าน
เป็นคนที่ไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่ผู้ใด การประหารชีวิตและการลงโทษจำคุกพวกกบฏ รวมทั้ง
การกวาดล้างเหล่าศัตรูทางการเมืองของรัฐบาลโดยกลไกของรัฐหรือลูกน้องของท่าน
จึงเป็นเรื่องที่ทำให้ท่านไม่รู้สึกสบายใจนัก จะเห็นได้ว่า ครั้งหนึ่งท่านเคยยับยั้งแผนการจับ
กุมนักการเมืองที่นายพันตำรวจเอก หลวงอดุลย์เดชจรัส อธิบดีกรมตำรวจ เสนอรายชื่อ
ผู้ที่อยู่ในรายชื่อที่จะต้องถูกจับกุมมาเสนอต่อท่าน ทำให้หลวงอดุลย์เดชจรัสต้องจำใจเก็บ
แผนการนั้นไว้อย่างไม่รู้สึกสบายใจ¹ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า พันเอก พระยาพหล-
พลพยุหเสนา จะปฏิเสธว่า ท่านไม่มีส่วนรู้เห็นหรือเห็นด้วยกับการกระทำของกลไกหรือ
ลูกสมุนของท่านต่อการกวาดล้างฝ่ายตรงข้ามอย่างทารุณและโหดเหี้ยม แต่ท่านในฐานะ
หัวหน้าคณะรัฐบาลจะคงเป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น สภาวะการทางการเมือง
ในเมืองในช่วงนั้นจึงถือได้ว่าเป็นจุดคางในชีวิตทางการเมืองของท่านอีกจุดหนึ่ง ถึงแม้
ว่าจะเป็นจุดคางที่ท่านไม่ต้องการให้เกิดขึ้นก็ตาม

¹ นักการเมืองที่อยู่ในบัญชีของหลวงอดุลย์เดชจรัส ว่าเป็นนักปฏิวัติคนนั้น มาถูก
กวาดล้างและจับกุมในสมัยที่ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งมีหลวง
อดุลย์เดชจรัส เป็นอธิบดีกรมตำรวจ ไคลงมือจับกุม เมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2481
นับเป็นการจับกุมครั้งยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์การเมืองของไทย เนื่องจากผู้ถูกจับกุม
กล่าวหาว่าเป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่ เชื้อพระวงศ์ และนักการเมืองชื่อดัง เป็นต้น.

สำหรับการที่รัฐบาลสามารถจับกุมลงโทษผู้ก่อการไม่สงบได้สำเร็จเรียบร้อย เป็นผลดียิ่งนั้น คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อันประกอบด้วย พระเจ้าวรวงศ์เชอ กรมหมื่นอนุวัตรจาตุรนต์ พระวรวงศ์พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา และเจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) ได้ทรงมีหนังสือชมเชยการกระทำของรัฐบาลในครั้งนี้อย่าง พันเอก พระยา พหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ตั้งใจความในหนังสือดังกล่าว¹ ที่ว่า

...คณะผู้สำเร็จราชการในพระองค์ ได้สดับข่าวนี้แล้ว มีความเสียใจเป็นอย่าง ยิ่ง ที่ไฉนยังเกิดเหตุการณ์เช่นนี้ขึ้นในกองทัพบก แต่ก็ไม่ระงับเหตุการณ์เสียโดยทันทีที่มีไฉนตกลงตามข้อไป ทั้งนี้คงขอชมเชยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม และบรรดานายทหารที่โคกระทำการสืบสวนระงับเหตุการณ์ และโดยปฏิบัติภารกิจให้ เป็นที่เรียบร้อยโดยเร็วพลันเป็นที่พอใจอย่างยิ่ง...

ปัญหาการซื้อที่ดินพระคลังข้างที่อันเหตุทำให้รัฐบาลลาออก

ปัญหาการซื้อขายที่ดินพระคลังข้างที่ที่เป็นสาเหตุทำให้รัฐบาลลาออกอีกครั้ง หนึ่งนั้น เกิดขึ้นเนื่องมาจากสำนักงานพระคลังข้างที่ได้อัดแบ่งที่ดินให้แก่เอกชน ซึ่งส่วน ใหญ่แล้วเป็นผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองบาง เป็นรัฐมนตรีบ้าง ควบราคาค่อนข้าง ถูกกว่าราคาตลาด และยังได้เปิดโอกาสให้มีการผ่อนส่งไครด้วย โดยมีพระคุณยชารณ- ปรีชาไวท์ รัฐมนตรีเป็นผู้รับผิดชอบ สำหรับรายชื่อบุคคลที่ซื้อที่ดินพระคลังข้างที่นั้นได้แก่²

- (1) นายพันเอก พระยาฤทธิอัคเนย์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตราธิการ ที่ดินบางรัก 3 แปลง เป็นราคา 10,000 บาท
- (2) นายนร เรศศิริภักษ์ ที่ดินบางซื่อ 1 แปลง ราคา 4,000 บาท
- (3) นายวิลาศ โอสถานนท์ ที่ดินบางรัก 1 แปลง ราคา 6,000 บาท

¹หนังสือ ที่ 3/52 พระที่นั่งราชกรัณยสภา ลงวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2478 จากคณะผู้สำเร็จราชการในพระองค์ ถึง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี.

²นรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุรพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 69 - 70.

(4) พระพิจิตรราชสาส์น ที่ดินบางซื่อ 1 แปลง	ราคา	5,954	บาท
(5) หลวงนิเทศ ฯ ที่ดินพระนคร 1 แปลง	ราคา	7,000	บาท
(6) นายเอก สุพโปฏก ที่ดินบางกอกใหญ่ 1 แปลง	ราคา	2,844	บาท
(7) หลวงชำนาญนิติเกษตร ที่ดินบางรัก 1 แปลง	ราคา	4,076	บาท
(8) นายแสวง มหาากายี ที่ดินบางรัก 1 แปลง	ราคา	6,614	บาท
(9) นายสอน ที่ดินสำเพ็ง 3 แปลง	ราคา	5,584	บาท
(10) พระนรราชจำนงค์ ที่ดินบางรัก 1 แปลง	ราคา	6,614	บาท
(11) หลวงอรธสารประสิทธิ์ ที่ดินบางรัก 1 แปลง	เงิน	10,790	บาท
(12) นายจำนงค์ ราชกิจ ที่ดินอำเภอพระนคร 1 แปลง	เงิน	6,134	บาท
(13) ร.อ. กระวี ฉัตรภูติ ที่ดินอำเภอคูสิต 1 แปลง	เงิน	5,480	บาท
(14) ร.อ. กหลาบ กาญจนสกุล ที่ดินสำเพ็ง 5 แปลง	เงิน	6,734	บาท
(15) นาวาโท หลวงยุทธศาสตร์โกศล ที่ดินบางซื่อ 1 แปลง	เงิน	10,503	บาท
(16) หลวงคุณขรรณปริชาวิท ที่ดินสำเพ็ง 1 แปลง	เงิน	14,000	บาท

การกระทำของกลไกรัฐบาลในครั้งนี้ เป็นเรื่องที่คล้ายกับว่ามีการแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตนเองของผู้มีอำนาจทางการเมือง เนื่องจากการซื้อขายที่ดินเหล่านี้ เป็นไปอย่างเจียม ๆ ไม่ประกาศขายให้รู้จักโดยทั่วไป จนเป็นที่ครหาและกล่าวขานของประชาชนในทางที่เสื่อมเสีย จนนายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานี ได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลจนทำให้เกิดการโจมตีรัฐบาลในสภาพอย่างรุนแรง และพากันไปถึง พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ด้วย จนทำให้พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ได้พิจารณาพระองค์เอง คือ ยื่นใบลาขอลาออกจากตำแหน่ง ทางด้านรัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนาเองก็ไม่สามารถจะตอบกระทู้ถามของ นายเลียง ไชยกาล ได้อย่างแจ่มแจ้ง ถูกคล้ายกับว่า พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ผู้รับผิดชอบโดยตรง ในฐานะผู้บังคับบัญชาสูงสุด ท่านไม่ทราบเรื่องการซื้อขายที่ดินพระคลังข้างที่เท่าใดนัก และในบางครั้งได้แสดงให้เห็นออกมาว่าเป็นเรื่องอึดอัดไม่สามารถพูดออกมาได้ ถึงแม้ว่าตัวท่านเองจะเป็นผู้บริสุทธิ์ มิใคร่เห็นเกี่ยวกับการซื้อขายใด ๆ ทั้งสิ้น แต่เป็นเพราะต้องรักษาหน้าพวกผู้ก่อการด้วยกันเอาไว้ เพื่อเป็นการป้องกันข้อครหาและ-

ความหมองของกลไกรัฐบาล พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย¹

(1) เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ	เป็นประธานกรรมการ
(2) พระยานลราชสุวัจน	กรรมการ
(3) พระยาอรรถการวิพนธ์	กรรมการ
(4) พระยาอัครราชทรงศิริ	กรรมการ
(5) พระยาสารคามคณาภิบาล	กรรมการ

ต่อมา เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ ขอลอนตัวจากตำแหน่งประธานกรรมการทางรัฐบาลจึงให้ พระยานลราชสุวัจน เป็นประธานกรรมการแทน และได้แต่งตั้งพระยาพลากรธรรมพิชัย เป็นกรรมการอีกคนหนึ่ง คณะกรรมการชุดนี้มีหน้าที่สอบสวนการชายที่คิดตั้งกล่าวในประเด็นต่อไปนี้

- (ก) การชายที่คิดแก้บุคคลบางคนถูกต้องหรือไม่
- (ข) ผู้ชื่อมีความผิดหรือไม่

หลังจากกระทู้ถามเกี่ยวกับการชายที่คิดพระคลังข้างที่ให้แก่บุคคลบางคน ซึ่ง นายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นผู้เสนอ แก่ท่านไปอย่างไม่สู้สะดวกนักแล้ว ต่อจากนั้น นายโต ปาดิกบุตร สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร ก็ได้เสนอญัตติเปิดอภิปรายทั่วไป ในนโยบายว่าด้วยการจัดระเบียบทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ การอภิปรายดำเนินไปจนหมดเวลา จึงได้เลื่อนการอภิปรายเป็นวันต่อไป แต่ถึงแม้ว่าการอภิปรายจะยังไม่สิ้นสุด แต่ก็ยังไม่เห็นได้มีการลงมติไม่ว่างใจรัฐมนตรีเป็นรายตัวหรือทั้งคณะ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ผู้มีสภิริตทางการเมืองสูงท่านหนึ่ง ก็ได้ชิงกราบถวายบังคมลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเสียก่อน เพื่อให้โอกาสแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้สอบสวนและจัดข้อกล่าวหา

¹รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 91.

ของตนตามความชอบธรรม การลาออกของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ยังผลให้ คณะรัฐมนตรีทั้งคณะลาออกจากตำแหน่งด้วย การที่รัฐบาลลาออกในครั้งนี้ แม้จะยังไม่มีการลงมติไม่ไว้วางใจ ถือกันว่าเป็นการกระทำที่เหมาะสมยิ่งของหัวหน้ารัฐบาล เพราะเมื่อรัฐบาลถูกรัฐสภาโจมตีอย่างหนัก โดยที่รัฐบาลไม่สามารถจะตอบโต้ได้อย่างชัดเจน อันเป็นการแสดงความบริสุทธิ์ก็ย่อมเป็นการมีวิหามองต่อรัฐบาลเอง และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา และผู้ก่อการคนอื่น ๆ ที่ไม่รู้เรื่องราวก็พลอยเสียชื่อเสียงไปด้วย ดังนั้นทางออกที่ดีที่สุดที่จะแก้ไขปัญหานี้ให้ดีขึ้น พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา จึงตัดสินใจขอลาออกเสียก่อนต่อเมื่อได้รับเสียงสนับสนุนจากสภามากพอ จึงค่อยเข้ามาเป็นรัฐบาลใหม่ ในขณะที่เดียวกันเป็นโอกาสอันดีที่จะได้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีด้วย รัฐมนตรีที่ทำให้เสียภาพพจน์รัฐบาลจะไม่ได้เข้าร่วมในคณะรัฐมนตรีอีก อย่างไรก็ตาม เรื่องครีกโครมนี่ได้ยุติลง นอกจากรัฐบาลขอลาออกแล้ว ผู้ที่โคซ้อที่ดินต่างก็คืนที่ดินให้แก่สำนักงานพระคลังข้างที่ และพระคุณยธารนปรีชาไวท ซึ่งรัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ถือว่าได้ทำงานพลาดไปในเรื่องนี้ได้พ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรี และไม่ได้เข้าร่วมในคณะรัฐบาลชุดใหม่ เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ซึ่ง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา กลับมาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีตามเดิมอีกครั้งหนึ่ง

การกระทำของนายเลียง ไชยกาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุบลราชธานีในครั้งนี้ ถือว่าได้รับความสนใจและความสนับสนุนจากประชาชนเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมองเห็นธาตุแท้ของผู้ก่อการบางคนที่มีมุ่งแสวงหาผลประโยชน์ใส่ตน โดยไม่คำนึงถึงประเทศชาติเป็นการกระทำที่ไม่สมควรอย่างยิ่ง จนทำให้ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา หัวหน้าผู้ก่อการ เปลี่ยนแปลงการปกครองและนายกรัฐมนตรียิ่ง เกิดความละอายแก่ใจและได้ขอลาออกไป อย่างไรก็ตามในด้านความปลอดภัยของตัวนายเลียง ไชยกาลเอง ปรากฏว่ากลับถูกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 2 ซึ่งเคยเข้าร่วมก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองคุกคามอยู่เสมอ ครั้นต่อมาเมื่อนายเลียง ไชยกาล ดำเนินการตั้งกระทู้ถามเรื่องที่หลวงวิจิตรวาทการ ผู้เป็นรัฐมนตรีลอย กล่าวโจมตีชาวจีนในการ-

แสดงปาฐกถาที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ทำให้บรรดาสมาชิกประเภทที่ 2 เชียงใหม่ก็คน มีขุนนิรันดร เป็นหัวหน้า ร่วมกับพรรคพวกช่วยกันจับ นายเสียง ไชยกาล เจ้าของกระทู โยนลงสระหลังตำหนักราชฤทธิ พระที่นั่งอนันตสมาคม แทนนายเคียง ศิริจันทร์ และนายทอง-อินทร์ ภูริพัฒน์ สมาชิกสภาประเภท 2 ซึ่งเป็นเพื่อนกันได้ช่วยขึ้นจากสระได้ การ กระทำครั้งนี้ก่อให้เกิดความบาดหมางต่อกันในบรรดาหมู่สมาชิกสภาด้วยกัน

เป็นอันว่า รัฐบาลชุดที่ 6 ของเมืองไทย ภายใต้การนำของ พันเอก พระยา พหลพลพยุหเสนา ก็ได้สิ้นสุดลงอีกครั้งหนึ่ง หลังจากได้บริหารประเทศมาได้เกือบ 3 ปี นับเป็นรัฐบาลที่มีอายุยาวนานที่สุดในชีวิตทางการเมืองของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ในบรรดารัฐบาลที่ท่านจัดตั้งขึ้นทั้งหมด 5 ครั้ง

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จัดตั้งรัฐบาลชุดที่ 7 ของเมืองไทย (9 สิงหาคม 2480 - 20 ธันวาคม 2480)

ภายหลังจากที่ขอลาออกจากตำแหน่งได้ประมาณ 10 วัน พันเอก พระยาพหล-พลพยุหเสนา ก็ได้รับพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี อีกครั้งหนึ่ง นับเป็นครั้งที่ 4 ในชีวิตทางการเมืองของท่าน เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ในการดำรงตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลในครั้งนี้ ท่านได้ถือโอกาสทำการปรับปรุงคณะ รัฐมนตรีเสียใหม่ รัฐมนตรีเดิมบางนายที่มีชื่อตัวทับกับการซื้อที่ดินพระคลังข้างที่ ก็ได้ กลับมาเป็นรัฐมนตรีอีก เช่น พระคุณยชารณปริชาวัต เป็นต้น ส่วนพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ซึ่งได้ยื่นใบลา ออกเมื่อตอนที่ นายเสียง ไชยกาล ยื่นกระทูถามรัฐบาลใหม่ ๆ ก็ได้คืนพระทัยที่จะ อยู่ในตำแหน่งเพื่อปฏิบัติหน้าที่ราชการต่อไปภายใต้รัฐบาลใหม่²

¹รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 92.

²นรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุรพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 71.

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ประกอบด้วย

- (1) พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา
- (2) เจ้าพระยาอมรรต
- (3) นายพลเอก เจ้าพระยาพิชเชนทร์โยธิน

คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้เป็นผู้ลงนามในประกาศแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี โดยมีพระยามานวราชเสวี ประธานสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ สำหรับรายนามคณะรัฐมนตรีชุดใหม่นั้น ประกอบด้วย

1) นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา	เป็นนายกรัฐมนตรี
2) นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
3) พระยาไชยยศสมบัติ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
4) ขุนสมาหารทิศคดี	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการคลัง
5) หลวงประดิษฐมนูธรรม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
6) นายพันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรรา- ชการ
7) นายนาวาเอก หลวงสินธุสงครามชัย	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
8) นายนาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
9) เจ้าพระยามหินทร	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
10) นายพันเอก พระบริรักษ์พิบูลย์กิจ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง - เศรษฐการ
11) นายพันเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง- เศรษฐการ
12) หลวงนาถนิติธาดา	เป็นรัฐมนตรี
13) นายนาวาเอก พระยาวิจารณ์จักรกิจ	เป็นรัฐมนตรี
14) หลวงวิจิตรวาทการ	เป็นรัฐมนตรี
15) นายนาวาอากาศเอก พระเวชยันต์- รังสฤษดิ์	เป็นรัฐมนตรี
16) พระยาศรีเสนา	เป็นรัฐมนตรี
17) นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย	เป็นรัฐมนตรี

18) พระยาสมันตรัฐบุรินทร์	เป็นรัฐมนตรี
19) พระยาสารสาสนประพันธ์	เป็นรัฐมนตรี
20) ขุนสุคนธวิทศึกษากร	เป็นรัฐมนตรี
21) นายพันเอก พระยาอภิสงคราม	เป็นรัฐมนตรี

ในคณะรัฐมนตรีชุดใหม่นี้ปรากฏว่า พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรธิการ ซึ่งเป็นกระทรวงที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาทางด้านเกษตรอีกตำแหน่งหนึ่งด้วย นอกเหนือจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ส่วนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยนั้น ให้นายนาหวาศรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ ไปดำรงตำแหน่งแทน หลวงประดิษฐมนูธรรม ซึ่งย้ายไปดำรงตำแหน่งใหม่ คือรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นกระทรวงที่มีความสำคัญอย่างมากในระยะนี้ เนื่องจากประเทศไทยกำลังขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศ เพื่อความเสมอภาคในทางศาลและอัตราภาษีศุลกากร หลวงประดิษฐมนูธรรมซึ่งเป็นผู้มีความรู้ทางด้านกฎหมายเป็นอย่างดีจึงได้รับตำแหน่งนี้ และในวันที่ 11 สิงหาคม 2480 พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีได้นำคณะรัฐมนตรีชุดใหม่เข้าแถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินต่อสภาผู้แทนราษฎร เพื่อขอความไว้วางใจว่า

คณะรัฐมนตรีนี้จะดำเนินนโยบายตามที่คณะรัฐมนตรีชุดก่อนได้แถลงไว้ต่อสภาผู้แทนราษฎรแล้ว ส่วนในเรื่องการซื้อขายที่ดินบางรายของพระคลังข้างที่ ซึ่งเป็นปัญหาอยู่นั้น รัฐบาลจะตั้งคณะกรรมการสอบสวนให้ชาวสะอาด...

การแถลงนโยบายต่อสภาในครั้งนี้ปรากฏว่า มีใจความไม่ยาวนาน และใช้เวลาไม่มาก โดยสภาได้ลงมติให้ความไว้วางใจในเวลาเดียวกันนั่นเอง หลังจากนั้นนายก-

---

¹ หลวงประดิษฐมนูธรรม นับได้ว่าเป็นบุคคลที่มีบทบาทอย่างสำคัญในการขอแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรมกับนานาประเทศ จนทำให้ประเทศไทยมีอิสระในทางศาลและทางศุลกากร นับเป็นผลงานชิ้นสำคัญของท่าน และรัฐบาล พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา

รัฐมนตรีได้เสนอร่างพระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติลดค่านาญข้าวคราว พุทธศักราช 2480 ต่อสภา โดยมีเหตุผลว่า ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัตินำเงินจ่านาญข้าวราชการฝ่ายทหารและพลเรือน โดยมีการปรับปรุงอัตราบ้านาญให้เหมาะสม ผลในการปรับปรุงครั้งนี้ ผู้ได้รับบ้านาญตามกฎหมายนั้นมีอัตราใกล้เคียงกับอัตราตามพระราชบัญญัติลดค่านาญข้าวคราว จะมีกระทบกระเทือนเพียงเล็กน้อย จึงควรยกเลิกพระราชบัญญัติลดค่านาญข้าวคราวนั้นเสีย ให้ปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินำเงินจ่านาญฉบับเดียวกัน¹ ปราบกฎที่ประชุมสภาลงมติเห็นชอบด้วยกับขอเสนอของรัฐบาล

ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ. 2480 ได้มีพระราชกฤษฎีกาปิดสมัยประชุม ก่อนเลิกประชุมสภา พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ลุกขึ้นกล่าวคำปราศรัยต่อที่ประชุมสภาว่า

ท่านผู้เป็นประธานและท่านสมาชิกผู้มีเกียรติทั้งหลาย ก่อนปิดสมัยประชุมวิสามัญคราวนี้ ข้าพเจ้าขอถือโอกาสแสดงความขอบคุณในนามของรัฐบาล ในการที่สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาและผ่านร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ซึ่งรัฐบาลได้เสนอไว้ในสมัยประชุมวิสามัญนี้ และขอขอบคุณท่านผู้เป็นประธาน ที่ได้อำนวยกิจการใหญ่เป็นไปโดยเรียบร้อยในโอกาสนี้ด้วย การที่คณะรัฐมนตรีชุดก่อนลาออกก็ดี การที่คณะรัฐมนตรีชุดนี้เข้ารับตำแหน่งก็ดี ยอมเป็นไปตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ และการที่สภาผู้แทนราษฎรสมัยนี้จะหมดวาระลง เพื่อกระทำการเลือกตั้งใหม่ ก็เป็นไปตามระบอบรัฐธรรมนูญเหมือนกับระบอบรัฐธรรมนูญนี้แหละ ทั้งรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎรยอมรับร่วมกันดำรงรักษา เมื่อมาถึงวาระที่ท่านสมาชิกประเภทที่ 1 จะพ้นสมาชิกภาพไป ข้าพเจ้าจึงขอแสดงความไว้อาลัย และขออำนวยพรให้ท่านสมาชิกทั้งหลายประสบความสุขสวัสดิ์ มีความประสงค์สิ่งใดที่สมควร ขอให้เป็นผลสำเร็จตามความประสงค์นั้น ๆ จงทุกประการเทอญ

แล้วประธานสภากล่าวตอบขอบคุณนายกรัฐมนตรี และขอจะทำตามหน้าที่และ

¹ รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร (สมัยวิสามัญ) ปี พ.ศ. 2480, หน้า 657. และ ป.ช.ศ. เล่มที่ 50 พ.ศ. 2480, หน้า 900.

รักษาเกียรติศักดิ์ของสภา ฯ ไว้¹

การเลือกตั้งครั้งที่สองของเมืองไทย² (7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480)

เนื่องจากวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ได้สิ้นสุดลง ดังนั้นในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480 รัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 ขึ้นทั่วประเทศ ตามรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้ง พุทธศักราช 2475 แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 3 ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2479 ซึ่งผิดแผกแตกต่างไปจากพระราชบัญญัติการเลือกตั้งครั้งที่ใช้บังคับในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรครั้งแรก กล่าวคือ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ประชาชนชาวไทยมีสิทธิเลือกผู้แทนราษฎรได้โดยตรงด้วยตนเอง ไม่ต้องมีการเลือกตั้งแบบหลายขั้นตอนเหมือนกับการเลือกตั้งครั้งแรกอีกต่อไป และนับเป็นครั้งที่ 2 ในชีวิตทางการเมืองของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ที่ได้พยายามจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้นในเมืองไทย และคณะรัฐบาลของท่านก็จะได้นับเลือกตั้งอีกครั้งหนึ่ง เมื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เสร็จสิ้นลง รัฐบาลชุดนี้จึงนับเป็นรัฐบาลที่มีอายุสั้นที่สุดในการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา คือเพียง 5 เดือนเท่านั้น

สำหรับการเลือกตั้งที่จัดให้มีขึ้นในครั้งนี้ เป็นการเลือกตั้งแบบแบ่งเขต โดยถือจังหวัดหนึ่ง ๆ เป็นเขตเลือกตั้ง ซึ่งจะมีผู้แทน 1 คน นอกจากนี้ จังหวัดใดมีพลเมืองเกินสองแสนคน ให้มีเขตเลือกตั้งเพิ่มอีก 1 เขตต่อจำนวนพลเมืองทุกสองแสนคน เศษของสองแสนถ้าถึงหรือเกินหนึ่งแสนนับเป็นสองแสน ด้วยเหตุนี้บางจังหวัดจึงมีเขตเลือกตั้ง

¹ ประเสริฐ บัทมะสุคนธ์, เรื่องเดิม หน้า 243.

² ครั้งแรกเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2476.

หลายเขต เช่น จังหวัดพระนคร มีถึง 3 เขต เป็นต้น สำหรับการหาเสียงก็เป็นกาหาเสียงที่เป็นเอกเทศ เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีการจัดตั้งพรรคการเมืองตามกฎหมาย ทั้ง ๆ ที่มีผู้คิดจัดตั้งพรรคการเมืองกันขึ้น รัฐบาล พันเอก พระยาพหล ๑ ก็ได้อนุญาต โดยให้เหตุผลว่ายังไม่ถึงเวลาอันสมควรในขณะที่เกี่ยวกับรัฐบาลก็เกรงไปว่า ถ้าหากมีการจัดตั้งพรรคการเมืองขึ้นแล้ว ฝ่ายตรงกันข้ามอาจฉีกกำลังกันต่อต้านหรือล้มล้างรัฐบาล หรืออย่างน้อยก็ทำให้เสถียรภาพของรัฐบาลไม่มั่นคงเท่าที่ควร รวมทั้งอาจจะเป็นอุปสรรคขัดขวางการบริหารราชการแผ่นดินตามนโยบายของตนด้วย

พระราชบัญญัติการเลือกตั้งฉบับนี้ เปิดโอกาสให้ข้าราชการประจำสมัครเข้ารับเลือกได้ โดยมีข้อแม้ว่า จะต้องไม่สมัครในเขตที่ตนมีเงินเดือนและตำแหน่งประจำอยู่ ทั้งนี้รัฐบาลของ พันเอก พระยาพหล ๑ ต้องการจัดการเลือกตั้งด้วยความบริสุทธิ์ใจและเป็นกลางอย่างแท้จริง ป้องกันมิให้มีการใช้ตำแหน่งหน้าที่ราชการในการหาเสียง และเลือกตั้งอันอาจจะทำให้การเลือกตั้งไม่ยุติธรรม ข้าราชการประจำที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลาออกจากการเป็นข้าราชการ เพื่อพ้นสภาพการเป็นสมาชิกแล้ว โดยไม่มีเสียหายก็อาจกลับเข้ารับราชการอีกก็ย่อมทำได้ ส่วนการหาเสียงนั้น การเลือกตั้งครั้งนี้รู้สึกว่ารุนแรงและดุเดือดกว่าครั้งแรก มีการทำร้ายหวัคະແນ่นฝ่ายตรงกันข้ามด้วย เช่น ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นต้น

สำหรับผลการเลือกตั้งในวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480² นั้นปรากฏว่ามีผู้ไปใช้สิทธิ 2,462,534 คน จากจำนวนผู้มีสิทธิทั้งหมด 6,123,239 คน คือประมาณร้อยละ 40.22 นับว่าสูงขึ้นกว่าคราวแรก โดยจังหวัดนครนายกมีผู้ไปใช้สิทธิออกเสียงมากที่สุด คือร้อยละ 80.50 ส่วนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีผู้ไปใช้สิทธิน้อยที่สุด คือ ร้อยละ

¹ นรนิติ เศรษฐบุตร และโกสินทร์ วงศ์สุรพัฒน์, เรื่องเดิม, หน้า 75.

² ดูจำนวนผู้มีสิทธิ ผู้มาใช้สิทธิ และร้อยละรายจังหวัด..ในภาคผนวก.

22.24

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จัดตั้งรัฐบาลชุดที่ 8 ของเมืองไทย (21 ธันวาคม 2480 - 16 ธันวาคม 2481)

หลังจากที่การเลือกตั้งได้ผ่านพ้นไปแล้ว ก็ได้มีพระราชกฤษฎีกาเรียกประชุมสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2480 ในการประชุมสภา ฯ ครั้งนี้ พระยามานวราชเสวี ได้รับเลือกเป็นประธานสภา ฯ สมาชิกสภา ฯ ส่วนใหญ่มีความประสงค์และลงมติให้ พันเอก พระยาพหล ฯ เป็นนายกรัฐมนตรีอีกต่อไป เพราะยังมองไม่เห็นตัวบุคคลที่เหมาะสมกว่าท่าน นอกจากนี้ท่านเคยเป็นนายกรัฐมนตรีมาแล้วหลายครั้ง มีประสบการณ์ทางการเมืองมากพอสมควร เป็นผู้ที่ตั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนไว้วางใจและเคารพนับถืออยู่เป็นอย่างดี สำหรับ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เองนั้น ทั้ง ๆ ที่ท่านเป็อระอาต่อตำแหน่งนายกรัฐมนตรีนี้แล้ว เมื่อได้รับการรบเร้าอีก ก็จำเป็นต้องรับตำแหน่งหัวหน้ารัฐบาลอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเห็นแก่ประเทศชาติ นับเป็นครั้งที่ 5 ของการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี

ในวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2480 ได้มีประกาศพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรี ดังนี้

1. นายพันเอก หลวงพิบูลสงคราม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม
2. หลวงประดิษฐมนูธรรม	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ
3. นายนาวาตรี หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย
4. เจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
5. พระยาไชยยศสมบัติ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง
6. นายพันเอก พระยาถุฑธิอักษณย์	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวง - เกษตรธิการ
7. นายนาวาเอก หลวงสินธุสงครามชัย	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงธรรมการ
8. นายพันเอก พระบริรักษ์เทพกิจ	เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐการ

9. นายนาวาโท หลวงศุภชลาศัย	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง- เกษตรราธิการ
10. นายพันตำรวจเอก หลวงอคุศลย์เดชจรีต	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง- มหาดไทย
11. นายพันเอก หลวงชำนาญยุทธศิลป์	เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง- เศรษฐการ
12. นายนาวาอากาศเอก พระเวชยันต์- รังสฤษดิ์	เป็นรัฐมนตรี
13. หลวงโกวิทอภัยวงศ์	เป็นรัฐมนตรี
14. นายนาวาเอก พระยาวิจารย์จักรกริจ	เป็นรัฐมนตรี
15. หลวงวิจิตรวาทการ	เป็นรัฐมนตรี
16. นายพันเอก พระยาอภัยสงคราม	เป็นรัฐมนตรี
17. หลวงนฤเบศร์มานิต	เป็นรัฐมนตรี
18. พระสารสาสน์ประพันธ์	เป็นรัฐมนตรี

พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ใคนำคณะรัฐมนตรีเข้าแถลงนโยบายต่อสภาและได้รับความไว้วางใจด้วยคะแนนเสียง 99 ต่อ 19 เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม พ.ศ. 2480 นับเป็นการดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีครั้งสุดท้ายในชีวิตทางการเมืองของท่าน ในระยะหลัง ๆ ของการเป็นนายกรัฐมนตรี ท่านต้องประสบปัญหาารอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความรับผิดชอบเกี่ยวกับการกินคือยู่ดีของประชาชนหรือปัญหาเกี่ยวกับสภา ดังนั้นถึงแม้ว่าท่านจะได้เข้าดำรงตำแหน่งโดยได้รับการวิงวอนขอร้อง แต่ก็ได้ทำให้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลของท่านเป็นไปได้โดยสะดวกก็ทำไม่ สภาผู้แทนราษฎรได้ทำหน้าที่อย่างแข็งขันในการควบคุมการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งสอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่ในบางครั้งทำให้รัฐบาลรู้สึกอึดอัดใจในการดำเนินตามนโยบาย หรือเกิดความพะวัภพะวังว่าจะถูกจับผิดจากสมาชิกสภา ฯ ยังผลให้การบริหารประเทศชาติในระยะหลังนี้ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ท่านได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ การตั้งกระทู้ถามรัฐบาลอยู่เสมอ ทำให้รัฐบาลต้องเสียเวลาในการก่นคว่ำเรื่องราวในการตอบกระทู้ ทำให้การบริหารราชการแผ่นดินล่าช้าเนิ่นนาน จนในที่สุดรัฐบาลของ พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ประสบวิกฤตการณ์ทางการเมืองอีกครั้งในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2481

หลังจากได้บริหารประเทศมาได้ยังไม่ครบปีของการเป็นรัฐบาลชุดที่ 8 ของเมืองไทย กล่าวคือ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรในวันนั้น นายถวิล อุดล สมาชิกสภาผู้แทน จังหวัดร้อยเอ็ด ได้เสนอญัตติขอแก้ไขข้อบังคับการประชุมและปรึกษาของสภาผู้แทนราษฎร พ.ศ. 2477 ที่ว่า¹

เมื่อมีการเสนอพระราชบัญญัติงบประมาณ รัฐบาลต้องเสนอรายละเอียดงบประมาณนั้น ให้สภาผู้แทนราษฎรทราบด้วย เพื่อจะได้พิจารณาตัดทอนหรือเพิ่มเติมโดยถูกต้อง

ปรากฏว่า ฝ่ายพันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี ได้ถูกขึ้นตอบไม่เห็นด้วยกับญัตตินี้ ท่านต้องการเสนองบประมาณรวมไม่ต้องแสดงรายละเอียด หลังจากนั้นได้มีการอภิปรายตอบโต้กันอย่างมาก จึงได้มีการออกเสียงลงคะแนนลับ ผลปรากฏว่าฝ่ายรัฐบาลแพด้วยคะแนนเสียง 31 ต่อ 45 เสียง พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรี จึงได้ขี้นใบลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามคำสัญญาที่ท่านเคยประกาศไว้ก่อนการประชุมสภาผู้แทนราษฎรว่า รัฐบาลแพคะแนนเสียงในสภาแล้ว รัฐบาลของท่านจะยอมลาออกทันที² แต่องค์ประธานผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ไม่ทรงรับใบลาออก เนื่องจากในระยะนั้นสถานการณ์ของโลกกำลังปั่นป่วนซับซ้อนก่อนเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่ 2 ประกอบกับจะต้องเตรียมการรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนิวัติพระนคร รัฐบาลของ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา จึงต้องบริหารประเทศต่อไปก่อนในฐานะรัฐบาลรักษาการ แต่เพื่อให้เป็นไปตามธรรมเนียมการปกครองประเทศในระบอบประชาธิปไตย จึงได้ถวายพระราชกฤษฎีกาในวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2481 ให้อุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินและกำหนดจัดให้มีการเลือกตั้งครั้งใหม่ภายใน 60 วัน คือวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481

¹ แก้ววิเชียร แววสูงเนิน, ทหารเรือชลขจร, (พระนคร: สำนักพิมพ์บางกอก, 2521) หน้า 43.

² รอง ศยามานนท์, เรื่องเดิม, หน้า 93.

การเลือกตั้งครั้งที่สามของเมืองไทย (12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2481)

ในการเลือกตั้งครั้งที่ 3 ของเมืองไทยครั้งนี้ ปรากฏว่าประชาชนลดความกระตือรือร้นต่อการเลือกตั้งซึ่งค่อนข้างจะกระชั้นชิดก็ได้ สถิติการมาใช้สิทธิเลือกตั้งครั้งนี้ จึงลดลงเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลือกตั้งครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2480¹ กล่าวคือ มีประชาชนมีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้ง 2,210,332 คน หรือร้อยละ 35.03 ของจำนวนผู้มีสิทธิทั่วประเทศ 6,310,172 คน จังหวัดนครนายกจึงเป็นจังหวัดที่ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งมากที่สุด ก็มีผู้ไปลงคะแนนเสียงกันเพียงร้อยละ 67.36 (เทียบกับร้อยละ 80.50 เมื่อครั้งที่ 2) และจังหวัดตรังเป็นจังหวัดที่มีผู้ลงคะแนนเสียงน้อยที่สุด คือร้อยละ 16.28 (น้อยกว่าจังหวัดที่มีผู้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งน้อยที่สุดในการเลือกตั้งครั้งที่ 2 คือจังหวัดแมฮ่องสอน ซึ่งมีผู้ไปลงคะแนนเสียงคิดเป็นร้อยละ 22.24)

พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา ปฏิเสธการเป็นนายกรัฐมนตรี

อย่างไรก็ตาม การยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้ประชาชนตัดสินใจความขัดแย้งระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติครั้งนี้ เป็นการกระทำตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตยเท่านั้น เพราะในทางปฏิบัติแล้ว เมืองไทยยังไม่มีพรรคการเมืองที่เข้มแข็งที่มีนโยบายของตนเองแสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดอันจะเป็นแนวทางชี้ให้ประชาชนเห็นว่า ถ้าเลือกพรรคที่เข้มแข็งที่มีนโยบายตรงกับรัฐบาลแล้ว คือเห็นด้วยกับรัฐบาล แต่ถ้าเลือกพรรคที่เข้มแข็งที่มีความคิดอ่านและนโยบายไม่สอดคล้องกับรัฐบาลแล้ว เป็นการแสดงให้เห็นว่า ประชาชนมิได้เห็นชอบกับรัฐบาลในการขัดแย้ง ซึ่งเป็นผลให้รัฐบาลต้องยุบสภา ฯ เพื่อเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกันใหม่ จะเห็นได้จากเมื่อสภาเปิดการประชุมกันหลังจากที่การเลือกตั้งครั้งที่ 3 ผ่านพ้นไปแล้ว คือเมื่อวันที่ 10 ธันวาคม พ.ศ. 2481 สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างก็ต้องการให้ พันเอก พระยาพหลพลพยุหเสนา เป็น

¹ดูจำนวนผู้มีสิทธิ ผู้มาใช้สิทธิ และร้อยละรายจังหวัด ในภาคผนวก.

นายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่ง พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ได้เรียกประชุมคณะผู้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในการประชุมครั้งนั้น ท่านไคยยืนยงอย่างหนักแน่นว่าจะไม่ขอรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีต่อไปอย่างเด็ดขาด ท่านต้องการให้บุคคลอื่นไคยเข้ามาแทนที่และบริหารประเทศดูบ้าง เพื่อบางที่จะสามารถนำประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าไคยดีกว่าท่าน และท่านไคยเสนอให้ พันเอก หลวงพิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีสืบต่อไป เป็นอันว่า พันเอก พระยาพลพลพยุหเสนา ไคยพ้นตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2481 เป็นการสิ้นสุดชีวิตทางการเมืองของการเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 2 ของเมืองไทย ภายหลังจากที่ท่านไคยเป็นหัวหน้ารัฐบาลถึง 5 รัฐบาล หรือ 5 ชุด โดยเป็นนายกรัฐมนตรีตั้งแต่วันที่ 24 เดือนมิถุนายน พ.ศ.2476 จนถึงวันที่ 16 ธันวาคม พ.ศ.2481 รวมเป็นเวลา 5 ปีกับอีก 6 เดือน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย